

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe
Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

Warszawa, 28 maja 2018 roku

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Skonsolidowany rachunek zysków i strat w przeliczeniu na walutę EUR

	Rok zakończony 31 grudnia 2017		Rok zakończony 31 grudnia 2016	
	w tys. zł	w tys. EUR	w tys. zł	w tys. EUR
Wynik z tytułu odsetek	260 705	61 419	226 917	51 858
Wynik z tytułu prowizji i opłat	65 196	15 359	69 402	15 861
Wynik na działalności podstawowej	355 956	83 859	449 942	102 827
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto	101 171	23 835	91 492	20 909
Ogólne koszty administracyjne	-390 257	-91 940	-367 330	-83 948
Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	-115 144	-27 127	-138 352	-31 617
Wynik na działalności operacyjnej	-48 274	-11 373	35 752	8 171
Zysk (strata) brutto	-48 274	-11 373	35 752	8 171
Zysk (strata) netto	-46 318	-10 912	26 227	5 994

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej w przeliczeniu na walutę EUR

	31 grudnia 2017		31 grudnia 2016	
	w tys. zł	w tys. EUR	w tys. zł	w tys. EUR
Aktywa				
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	8 159 139	1 956 206	7 777 814	1 758 095
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	5 499 857	1 318 626	4 957 751	1 120 649
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	5 874 890	1 408 543	3 674 746	830 639
Aktywa razem	23 723 278	5 687 808	20 159 613	4 556 875
Zobowiązania				
Zobowiązania wobec innych banków	18 650 235	4 471 513	15 703 845	3 549 694
Zobowiązania wobec klientów	2 607 240	625 102	2 504 261	566 063
Zobowiązania razem	22 874 449	5 484 296	19 390 856	4 383 105
Kapitał własny ogółem	848 829	203 512	768 757	173 770
Suma zobowiązań i kapitału własnego	23 723 278	5 687 808	20 159 613	4 556 875

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych w przeliczeniu na walutę EUR

	Rok zakończony 31 grudnia 2017		Rok zakończony 31 grudnia 2016	
	w tys. zł	w tys. EUR	w tys. zł	w tys. EUR
Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej	2 143 227	504 918	1 802 553	411 947
Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej	-2 087 703	-491 838	-1 037 001	-236 991
Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej	241 659	56 932	-358 793	-81 997
Przepływy pieniężne netto, razem	297 183	70 013	406 759	92 959

Do przeliczenia wartości pozycji skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2017 roku na walutę EUR zastosowano średni kurs ogłoszony przez Narodowy Bank Polski na ten dzień wynoszący 4,1709 zł za 1 EUR. Porównywalne dane finansowe zostały przeliczone na walutę EUR przy zastosowaniu średniego kursu ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski na dzień 31 grudnia 2016 roku, który wynosił 4,4240 zł za 1 EUR.

Główne pozycje skonsolidowanego sprawozdania z przepływów pieniężnych oraz skonsolidowanego rachunku zysków i strat za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku oraz za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku przeliczone zostały na walutę EUR, odpowiednio według kursu 4,2447 zł za 1 EUR oraz 4,3757 zł za 1 EUR. Kursy te wyliczono jako średnią arytmetyczną średnich kursów ogłaszanych przez Narodowy Bank Polski obowiązujących na ostatni dzień każdego miesiąca objętego danymi finansowymi.

Spis treści

Skonsolidowany rachunek zysków i strat.....	5
Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów.....	6
Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej.....	7
Zestawienie zmian w skonsolidowanym kapitale własnym.....	8
Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych.....	10
Zasady (polityka) rachunkowości oraz dodatkowe noty objaśniające.....	12
1. Informacje o Banku i Grupie Kapitałowej.....	12
1.1. Bank.....	12
1.2. Grupa Kapitałowa.....	12
1.3. Skład Grupy Kapitałowej.....	12
1.4. Zmiany w Grupie Kapitałowej.....	17
1.5. Zatwierdzenie skonsolidowanego sprawozdania finansowego.....	18
2. Opis ważniejszych zasad rachunkowości, szacunków i ocen.....	18
2.1. Podstawa sporządzania skonsolidowanego sprawozdania finansowego.....	18
2.2. Oświadczenie o zgodności.....	18
2.3. Okres i zakres skonsolidowanego sprawozdania finansowego.....	19
2.4. Kontynuacja działalności.....	19
2.5. Działalność zaniechana.....	22
2.6. Dokonywanie szacunków oraz profesjonalny osąd.....	22
2.7. Zasady konsolidacji.....	24
2.8. Podsumowanie istotnych zasad rachunkowości.....	25
2.9. Wprowadzenie nowych standardów i interpretacji oraz zmian standardów i interpretacji.....	46
3. Segmenty działalności.....	57
4. Wynik z tytułu odsetek.....	60
5. Wynik z tytułu prowizji i opłat.....	60
6. Przychody z tytułu dywidend.....	61
7. Wynik na aktywach i zobowiązaniach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany.....	61
8. Wynik na działalności inwestycyjnej.....	62
9. Pozostałe przychody operacyjne.....	62
10. Pozostałe koszty operacyjne.....	63
11. Ogólne koszty administracyjne.....	63
12. Świadczenia pracownicze.....	64
13. Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe.....	65
14. Podatek dochodowy.....	67
15. Zysk na akcję.....	70
16. Dywidendy wypłacone oraz zaproponowane do wypłaty.....	70
17. Kasa, środki w Banku Centralnym.....	71
18. Należności od innych banków.....	71
19. Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu.....	72
20. Pochodne instrumenty finansowe.....	72
21. Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu.....	75
22. Kredyty i pożyczki udzielone klientom.....	75
23. Leasing finansowy i operacyjny.....	81
23.1. Leasing finansowy.....	81
23.2. Leasing operacyjny.....	81
24. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży.....	82
25. Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności.....	83
26. Udziały w jednostkach podporządkowanych wycenianych metodą praw własności.....	84
27. Jednostki zależne.....	84
28. Zapasy.....	85
29. Rzeczowe aktywa trwałe.....	85
30. Nieruchomości inwestycyjne.....	85
31. Wartości niematerialne.....	88
32. Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży.....	91
33. Inne aktywa.....	92
34. Zobowiązania wobec Banku Centralnego.....	93
35. Zobowiązania wobec innych banków.....	93
36. Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu.....	93
37. Zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.....	93
38. Zobowiązania wobec klientów.....	94
39. Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych.....	95
40. Pozostałe zobowiązania.....	97
41. Rezerwy.....	97

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

42.	Kapitały własne.....	101
43.	Wartość godziwa instrumentów finansowych.....	102
44.	Kategorie wyceny do wartości godziwej aktywów i zobowiązań finansowych.....	104
45.	Działalność powiernicza.....	109
46.	Informacje uzupełniające do sprawozdania z przepływów pieniężnych.....	109
47.	Zobowiązania warunkowe i pozabilansowe.....	111
48.	Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań.....	113
49.	Transakcje z podmiotami powiązаныmi.....	113
50.	Informacje dotyczące podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych.....	115
51.	Struktura zatrudnienia.....	115
52.	Sekurytyzacja.....	115
53.	Zdarzenia następujące po dniu bilansowym.....	115
54.	Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych („ZFŚS”).....	116
55.	Cele i zasady zarządzania ryzykiem.....	117
55.1.	Ryzyko kredytowe.....	117
55.2.	Ryzyko płynności.....	134
55.3.	Ryzyko rynkowe.....	140
55.4.	Ryzyko operacyjne.....	147
56.	Zarządzanie kapitałem.....	148

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Skonsolidowany rachunek zysków i strat

Działalność kontynuowana

	Nota	Rok zakończony 31 grudnia 2017	Rok zakończony 31 grudnia 2016
Przychody z tytułu odsetek	4	549 432	458 725
Koszty z tytułu odsetek	4	-288 727	-231 808
Wynik z tytułu odsetek		260 705	226 917
Przychody z tytułu prowizji i opłat	5	92 081	89 069
Koszty z tytułu prowizji i opłat	5	-26 885	-19 667
Wynik z tytułu prowizji i opłat		65 196	69 402
Przychody z tytułu dywidend	6	1 024	1 286
Wynik na aktywach i zobowiązaniach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany	7	12 565	15 839
Wynik na działalności inwestycyjnej	8	16 466	136 498
Wynik na działalności podstawowej		355 956	449 942
Pozostałe przychody operacyjne	9	179 794	173 299
Pozostałe koszty operacyjne	10	-78 623	-81 807
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto		101 171	91 492
Ogólne koszty administracyjne	11	-390 257	-367 330
Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	13	-115 144	-138 352
Wynik na działalności operacyjnej		-48 274	35 752
Zysk (strata) brutto		-48 274	35 752
Podatek dochodowy	14	1 956	-9 525
- bieżący podatek dochodowy		-14 919	-7 107
- odroczony podatek dochodowy		16 875	-2 418
Zysk (strata) netto		-46 318	26 227
- przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej		-43 573	25 949
- przypadający akcjonariuszom niekontrolującym		-2 745	278
Zysk (strata) na akcję (w zł) z zysku za rok obrotowy przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej	15		
- podstawowy z zysku (straty) za rok obrotowy		-0,10	0,07
- rozwodniony z zysku (straty) za rok obrotowy		-0,10	0,07

W latach zakończonych odpowiednio dnia 31 grudnia 2017 roku oraz dnia 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa nie prowadziła działalności zaniechanej.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów

	Nota	Rok zakończony 31 grudnia 2017	Rok zakończony 31 grudnia 2016
Zysk (strata) netto		-46 318	26 227
Pozostałe całkowite dochody netto, które mogą zostać przeniesione do wyniku finansowego		65 690	-96 486
Wycena aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży		111 493	-7 392
- podatek odroczony		-21 184	1 406
Przeniesienie na wynik finansowy w wyniku sprzedaży aktywów finansowych z portfela dostępnych do sprzedaży		-31 222	-112 498
- podatek odroczony		5 932	21 373
Rozliczenie wyceny papierów wartościowych reklasyfikowanych z portfela dostępnych do sprzedaży do portfela utrzymywanych do terminu zapadalności		828	771
- podatek odroczony		-157	-146
Pozostałe całkowite dochody netto, które nie mogą zostać przeniesione do wyniku finansowego		139	885
Zyski i straty aktuarialne	41	171	1 093
- podatek odroczony		-32	-208
Razem całkowite dochody netto		19 511	-69 374
- przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej		22 256	-69 652
- przypadający akcjonariuszom niekontrolującym		-2 745	278

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów należy analizować łącznie z notami do skonsolidowanego sprawozdania finansowego, które stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej

	Nota	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Aktywa			
Kasa, środki w Banku Centralnym	17	1 936 366	1 697 998
Należności od innych banków	18	1 055 188	885 248
Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	19	0	0
Pochodne instrumenty finansowe	20	2 190	6 330
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	21	3 863	6 158
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	22	8 159 139	7 777 814
Należności z tytułu leasingu finansowego	23	285 547	264 257
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	24	5 499 857	4 957 751
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	25	5 874 890	3 674 746
Zapasy	28	11 120	14 496
Rzeczowe aktywa trwałe	29	545 694	578 800
Nieruchomości inwestycyjne	30	6 965	25 351
Wartości niematerialne	31	56 215	63 864
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego	14	2 854	22 491
Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego	14	100 852	100 031
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	32	90 943	4 494
Inne aktywa	33	91 595	79 784
Aktywa razem		23 723 278	20 159 613
Zobowiązania			
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	34	61	37
Zobowiązania wobec innych banków	35	18 650 235	15 703 845
Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	36	249 959	0
Pochodne instrumenty finansowe	20	1 581	1 353
Zobowiązania wobec klientów	38	2 607 240	2 504 261
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	39	1 127 853	923 733
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego	14	89	1 256
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	14	388	776
Pozostałe zobowiązania	40	215 926	235 938
Rezerwy	41	21 117	19 657
Zobowiązania razem		22 874 449	19 390 856
Kapitał własny			
Kapitał zakładowy	42	430 585	399 348
Akcje własne	42	-2 133	-2 133
Kapitał zapasowy	42	345 935	266 459
Kapitał z aktualizacji wyceny	42	19 110	-46 719
Niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych	42	-45 495	-38 675
Wynik roku bieżącego	42	-43 573	25 949
Pozostałe kapitały	42	72 214	73 324
Razem kapitał własny przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej		776 643	677 553
Przypadający akcjonariuszom niekontrolującym		72 186	91 204
Kapitał własny ogółem		848 829	768 757
Suma zobowiązań i kapitału własnego		23 723 278	20 159 613

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej należy analizować łącznie z notami do skonsolidowanego sprawozdania finansowego, które stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zestawienie zmian w skonsolidowanym kapitale własnym

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017

	Przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej									
	Kapitał zakładowy	Akcje własne	Kapitał zapasowy	Kapitał z aktualizacji wyceny	Niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych	Wynik roku bieżącego	Pozostałe kapitały	Kapitał własny razem	Akcjonariusze niekontrolujący	Kapitał własny ogółem
Kapitał na początek okresu	399 348	-2 133	266 459	-46 719	-38 675	25 949	73 324	677 553	91 204	768 757
Wynik za okres	0	0	0	0	0	-43 573	0	-43 573	-2 745	-46 318
Pozostałe całkowite dochody netto	0	0	0	65 829	0	0	0	65 829	0	65 829
Calkowite dochody netto razem za okres	0	0	0	65 829	0	-43 573	0	22 256	-2 745	19 511
Przeniesienie wyniku z lat ubiegłych	0	0	0	0	25 949	-25 949	0	0	0	0
Podział zysku z przeznaczeniem na kapitał	0	0	31 832	0	-31 832	0	0	0	0	0
Nabycie od akcjonariuszy niekontrolujących	0	0	0	0	0	0	-19	-19	-291	-310
Podwyższenie kapitałów	31 237	0	46 551	0	0	0	0	77 788	0	77 788
Podwyższenie / obniżenie kapitałów w jednostce zależnej	0	0	0	0	0	0	-74	-74	-13 328	-13 402
Utrata kontroli nad jednostkami zależnymi	0	0	0	0	0	0	0	0	-2 634	-2 634
Pozostałe	0	0	1 093	0	-937	0	-1 017	-861	-20	-881
Kapitał na koniec okresu	430 585	-2 133	345 935	19 110	-45 495	-43 573	72 214	776 643	72 186	848 829

Skonsolidowane zestawienie zmian w kapitale własnym należy analizować łącznie z notami do skonsolidowanego sprawozdania finansowego, które stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016

	Przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej									
	Kapitał zakładowy	Akcje własne	Kapitał zapasowy	Kapitał z aktualizacji wyceny	Niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych	Wynik roku bieżącego	Pozostałe kapitały	Kapitał własny razem	Akcjonariusze niekontrolujący	Kapitał własny ogółem
Kapitał na początek okresu	354 097	-2 133	213 675	48 882	-15 270	-33 003	74 055	640 303	92 410	732 713
Wynik za okres	0	0	0	0	0	25 949	0	25 949	278	26 227
Pozostałe całkowite dochody netto	0	0	0	-95 601	0	0	0	-95 601	0	-95 601
Calkowite dochody netto razem za okres	0	0	0	-95 601	0	25 949	0	-69 652	278	-69 374
Przeniesienie wyniku z lat ubiegłych	0	0	0	0	-33 003	33 003	0	0	0	0
Podział zysku z przeznaczeniem na kapitał	0	0	-17 850	0	17 850	0	0	0	0	0
Nabycie od akcjonariuszy niekontrolujących	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Podwyższenie kapitałów	45 251	0	67 575	0	0	0	0	112 826	0	112 826
Podwyższenie / obniżenie kapitałów w jednostce zależnej	0	0	-100	0	0	0	-1 321	-1 421	-1 015	-2 436
Utrata kontroli nad jednostkami zależnymi	0	0	0	0	-4 313	0	563	-3 750	0	-3 750
Pozostałe	0	0	3 159	0	-3 939	0	27	-753	-469	-1 222
Kapitał na koniec okresu	399 348	-2 133	266 459	-46 719	-38 675	25 949	73 324	677 553	91 204	768 757

Skonsolidowane zestawienie zmian w kapitale własnym należy analizować łącznie z notami do skonsolidowanego sprawozdania finansowego, które stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych

	Nota	Rok zakończony 31 grudnia 2017	Rok zakończony 31 grudnia 2016
Przeplwy środków pieniężnych z działalności operacyjnej			
Zysk (strata) netto		-46 318	26 227
Korekty razem:		2 189 545	1 776 326
Amortyzacja	11	52 818	55 380
Odsetki		-88 957	-14 121
Dywidendy otrzymane	6	-1 024	-1 286
Zysk (strata) z działalności inwestycyjnej		-1 532	-133 104
Zmiana stanu należności od innych banków	46	-111 125	124 513
Zmiana stanu aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu		2 295	63 444
Zmiana stanu kredytów i pożyczek udzielonych klientom	46	-381 325	-673 526
Zmiana należności z tytułu leasingu finansowego		-21 290	19 738
Zmiana stanu aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	46	-450 206	-319 937
Zmiana stanu zapasów		3 376	6 044
Zmiana stanu aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży		-87 217	151
Zmiana stanu innych aktywów		-4 619	-3 027
Zmiana stanu zobowiązań wobec Banku Centralnego		24	-5
Zmiana stanu zobowiązań wobec innych banków		2 946 390	2 070 245
Zmiana zobowiązań z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu		249 959	0
Zmiana stanu pochodnych instrumentów finansowych		4 368	-2 263
Zmiana stanu zobowiązań wobec klientów		102 979	547 504
Zmiana stanu pozostałych zobowiązań	46	-20 012	48 925
Zmiana stanu rezerw		1 460	-1 080
Zapłacony podatek dochodowy		3 551	-18 754
Bieżący i odroczone podatki dochodowy ujęty w wyniku finansowym	14	1 956	-9 525
Inne korekty	46	-12 324	17 010
Przeplwy pieniężne netto z działalności operacyjnej		2 143 227	1 802 553
Przeplwy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej			
Wpływy		304 794	271 956
Zbycie udziałów lub akcji w jednostkach zależnych		70 540	47 730
Likwidacja podmiotów podporządkowanych		28 974	26 892
Zbycie inwestycyjnych aktywów finansowych		100 000	147 991
Zbycie rzeczowych aktywów trwałych, nieruchomości inwestycyjnych oraz wartości niematerialnych		8 130	7 840
Dywidendy otrzymane	6	1 024	1 286
Odsetki otrzymane		96 126	40 217
Wydatki		-2 392 497	-1 308 957
Nabycie udziałów lub akcji w jednostkach zależnych		-87 410	-3
Nabycie inwestycyjnych aktywów finansowych		-2 277 559	-1 216 107
Nabycie rzeczowych aktywów trwałych, nieruchomości inwestycyjnych oraz wartości niematerialnych		-27 528	-92 847
Przeplwy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej		-2 087 703	-1 037 001

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych należy analizować łącznie z notami do skonsolidowanego sprawozdania finansowego, które stanowią integralną część skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

cd. Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych

Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej			
Wpływy		1 482 060	2 216 667
Emisja dłużnych papierów wartościowych		1 403 966	2 103 373
Wpływy z emisji akcji i dopłat do kapitału		78 094	113 294
Wydatki		-1 240 401	-2 575 460
Płatności z tytułu kosztów emisji akcji		-1 325	-1 266
Płatności zobowiązań z tytułu umów leasingu finansowego		0	-24
Splata dłużnych papierów wartościowych	39	-1 239 076	-2 574 170
Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej		241 659	-358 793
Przepływy pieniężne netto, razem		297 183	406 759
Bilansowa zmiana stanu środków pieniężnych, w tym	46	297 183	406 759
- zmiana stanu środków pieniężnych z tytułu różnic kursowych		32 540	1 766
Środki pieniężne na początek okresu	46	1 977 094	1 570 335
Środki pieniężne na koniec okresu	46	2 274 277	1 977 094
- środki o ograniczonej możliwości dysponowania		0	0

Zasady (polityka) rachunkowości oraz dodatkowe noty objaśniające

1. Informacje o Banku i Grupie Kapitałowej

1.1. Bank

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. został utworzony na podstawie decyzji Prezesa Narodowego Banku Polskiego nr 65 z dnia 22 października 1991 roku. Pierwotnie działał pod firmą Gospodarczy Bank Południowo-Zachodni S.A. („GBPZ S.A.”) z siedzibą we Wrocławiu. Na podstawie uchwały nr 12/2001 Walnego Zgromadzenia GBPZ S.A. podjętej w dniu 16 maja 2001 roku, firmę zmieniono na Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. Zmiana firmy na Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. została zarejestrowana w KRS w dniu 27 marca 2002 roku. Siedziba Banku mieści się w Warszawie przy ul. Grzybowskiej 81.

Bank jest wpisany do rejestru handlowego prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla miasta Warszawy, XII Wydział Gospodarczy pod numerem KRS 0000069229 nadanym w dniu 10 grudnia 2001 roku.

Bankowi nadano w dniu 6 sierpnia 2002 roku numer statystyczny REGON: 930603359.

Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. jest uniwersalnym bankiem komercyjnym oferującym szeroki zakres usług w obrocie krajowym i zagranicznym, świadczonych na rzecz klientów indywidualnych oraz instytucjonalnych, w szczególności dla banków spółdzielczych, zgodnie z zakresem usług określonych w statucie Banku.

Bank sprawując funkcję banku zrzeszającego, na podstawie ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających z dnia 7 grudnia 2000 roku z późniejszymi zmianami, działa na rzecz rozwoju banków spółdzielczych zrzeszenia i prowadzi niekoncepcyjną wobec zrzeszonych banków spółdzielczych działalność.

1.2. Grupa Kapitałowa

Jednostką dominującą w Grupie Kapitałowej Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. („Grupa Kapitałowa”) jest Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. („BPS S.A.”, „Bank”, „jednostka dominująca”).

Grupa Kapitałowa prowadzi operacje zarówno w polskich złotych jak i w walutach obcych oraz aktywnie uczestniczy w obrocie krajowym.

W 2017 roku dochód Grupy Kapitałowej, obliczony jako suma wyniku z tytułu odsetek, wyniku z tytułu prowizji i opłat, przychodów z tytułu dywidend, wyniku na aktywach i zobowiązaniach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, wyniku z pozycji wymiany, wyniku na działalności inwestycyjnej oraz pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych netto, wyniósł 457.127 tys. zł, natomiast w 2016 roku 541.434 tys. zł. Dochód ten pochodzi w całości z działalności prowadzonej na terenie Polski.

W 2017 roku stopa zwrotu z aktywów Grupy Kapitałowej, obliczona jako stosunek zysku netto do aktywów razem wyrażonych jako średnia ze stanów bilansowych wyniosła minus 0,21 %, a w 2016 roku 0,14 %.

W 2017 roku oraz w 2016 roku Grupa Kapitałowa nie otrzymała wsparcia finansowego pochodzącego ze środków publicznych, w szczególności na podstawie ustawy z dnia 12 lutego 2009 roku o udzielaniu przez Skarb Państwa wsparcia instytucjom finansowym (Dz. U. z 2014 roku poz. 158).

Na dzień 31 grudnia 2017 roku zatrudnienie w Grupie Kapitałowej wynosiło 2.062 etatów, a na dzień 31 grudnia 2016 roku 2.280 etatów.

1.3. Skład Grupy Kapitałowej

Na dzień 31 grudnia 2017 roku w skład Grupy Kapitałowej wchodził Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. jako jednostka dominująca oraz następujące spółki zależne:

Dom Maklerski Banku BPS S.A. (DM BPS S.A.) utworzony w dniu 11 kwietnia 2008 roku. Spółka prowadzi działalność maklerską na podstawie zezwolenia z dnia 17 grudnia 2008 roku udzielonego przez Komisję Nadzoru Finansowego. W dniu 6 stycznia 2009 roku DM BPS S.A. uzyskał status członka GPW S.A. Jest także uczestnikiem systemu rekompensat prowadzonego przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

DM BPS S.A. oferuje usługi w zakresie wykonywania zleceń na regulowanym rynku giełdowym, prowadzonym przez Giełdę Papierów Wartościowych S.A. w Warszawie (rynek Catalyst, rynek NewConnect).

Jedynym akcjonariuszem jest Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. Spółka objęta kontrolą w 2008 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy DM BPS S.A. wynosił 6.669 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

BPS Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A. (BPS TFI S.A.) utworzone w dniu 15 maja 2008 roku. Spółka zajmuje się tworzeniem otwartych i zamkniętych funduszy inwestycyjnych oraz ich zarządzaniem. Spółka działa na podstawie zezwolenia z dnia 26 maja 2010 roku Komisji Nadzoru Finansowego na wykonywanie działalności określonej w art. 45 ust. 1 ustawy z dnia 27 maja 2004 roku o funduszach inwestycyjnych.

Jedynym akcjonariuszem jest Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. Spółka objęta kontrolą w 2010 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy BPS TFI S.A. wynosił 7.500 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

BPS Leasing S.A utworzony w dniu 8 września 2010 roku. Spółkę powołano w celu świadczenia kompleksowych usług leasingu środków trwałych dla klientów Grupy Kapitałowej Banku BPS i Banków Spółdzielczych zrzeszonych w Banku BPS.

Jedynym akcjonariuszem jest BPS Doradztwo S.A. Spółka objęta kontrolą w 2010 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy BPS Leasing S.A. wynosił 1.000 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

BPS Faktor S.A. utworzony w dniu 3 lutego 2011 roku. Spółkę powołano w celu świadczenia usług faktoringowych dla klientów Banku BPS S.A. i Banków Spółdzielczych zrzeszonych w Banku BPS. Oferta produktowa spółki obejmuje finansowanie w ramach faktoringu z regresem (niepełnego), faktoringu bez regresu (pełnego) oraz faktoringu odwrotnego (finansowanie dostaw). Dodatkowo spółka zapewnia klientom usługi monitorowania i administrowania należnościami oraz dochodzenie roszczeń.

Głównym akcjonariuszem jest BPS Doradztwo S.A. Spółka objęta kontrolą w 2011 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy BPS Faktor S.A. wynosił 1.000 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 76%.

BPS Doradztwo S.A. utworzona 2 lutego 2010 roku. Spółka prowadzi działalność w sferze usług doradztwa finansowego.

Jedynym akcjonariuszem jest Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. Spółka objęta kontrolą w 2010 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy BPS Doradztwo S.A. wynosił 26.352 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

IT BPS Sp. z o.o. utworzona w dniu 5 stycznia 2011 roku. Spółka jest producentem i integratorem rozwiązań informatycznych obsługujących instytucje z sektora bankowego, administruje systemami informatycznymi Banku BPS i Banków Spółdzielczych oraz nadzoruje prace i rozwój infrastruktury technicznej w całym Zrzeszeniu. Podmiot wdraża oprogramowania i aplikacje, świadczy usługi szkoleniowe i konsultingowe, buduje i integruje zarówno sieci lokalne, jak i rozległe sieci komputerowe, dostarcza i instaluje sprzęt komputerowy. Spółka opracowuje rozwiązania IT dla podmiotów z Grupy Kapitałowej Banku BPS i Banków Spółdzielczych oraz zapewnia niezbędne systemy informatyczne.

Głównym udziałowcem jest Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. Spółka objęta kontrolą w 2011 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy IT BPS Sp. z o.o. wynosił 5.000 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

BPS Nieruchomości Sp. z o.o. utworzona w dniu 27 lipca 2011 roku jako spółka powołana do obsługi administracyjnej, zarządzania majątkiem Banku BPS S.A., podmiotów z Grupy Kapitałowej BPS oraz innych podmiotów zewnętrznych.

Jedynym udziałowcem jest Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. Spółka objęta kontrolą w 2011 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy BPS Nieruchomości Sp. z o.o. wynosił 16.712 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

BPS Grzybowska 81 Sp. z o.o. utworzona w dniu 6 czerwca 2011 roku jest spółką celową, której głównym zadaniem jest świadczenie usług najmu pomieszczeń oraz wyposażenia dla Banku BPS S.A. oraz podmiotów z Grupy Kapitałowej BPS.

Głównym udziałowcem jest BPS Nieruchomości Sp. z o.o. Spółka objęta kontrolą w 2011 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy BPS Grzybowska 81 Sp. z o.o. wynosił 500 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

ABC Finanse S.A. utworzona w dniu 28 października 2010 roku. Spółka powołana w celu obrotu wierzytelnościami trudnymi.

Jedynym akcjonariuszem jest BPS Doradztwo S.A. Spółka objęta kontrolą w 2014 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy Spółki wynosił 118 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

Veni S.A. utworzona w dniu 2 września 2014 roku. Spółka powołana w celu restrukturyzacji majątku jednego z kredytobiorców Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.

Jedynym akcjonariuszem jest Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. Spółka objęta kontrolą w 2014 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy Spółki wynosił 61.970 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

BS Leasing S.A. w likwidacji utworzona w dniu 31 lipca 2014 roku. Spółka powołana w celu realizacji leasingu zwrotnego nieruchomości w ramach Zrzeszenia.

Jedynym akcjonariuszem jest BPS Doradztwo S.A. Spółka objęta kontrolą w 2014 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy Spółki wynosił 100 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

Podmiot nieobjęty konsolidacją w sprawozdaniu skonsolidowanym za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku.

QRS Finanse S.A. utworzona w dniu 13 lutego 2014 roku. Spółka powołana do prowadzenia holdingów finansowych.

Jedynym akcjonariuszem jest Contango 2 FIZ. Spółka objęta kontrolą w 2015 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy QRS Finanse S.A. wynosił 100 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

Con-Finance Sp. z o.o. utworzona w dniu 9 sierpnia 2013 roku. Spółka powołana do prowadzenia holdingów finansowych.

Jedynym akcjonariuszem jest Contango 2 FIZ. Spółka objęta kontrolą w 2015 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki Con-Finance Sp. z o.o. wyniósł 5,5 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniósł 100%.

FW Południe Sp. z o.o. utworzona w dniu 6 listopada 2009 roku. Spółka powołana do przygotowania, realizacji i bieżącej eksploatacji farm wiatrowych.

Jedynym udziałowcem jest Contango 2 FIZ. Spółka objęta kontrolą w 2015 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy FW Południe Sp. z o.o. wyniósł 1.355 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniósł 100%, oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniósł 98,62%.

Uzdrowisko Iwonicz S.A. – w dniu 9 grudnia 2011 roku Grupa Kapitałowa BPS odkupiła od Ministerstwa Skarbu Państwa akcje spółki Uzdrowisko Iwonicz S.A. Spółka prowadzi działalność uzdrowską i sanatoryjną.

Jedynym akcjonariuszem jest Uzdrowiska Polskie FIZ AN. Spółka objęta kontrolą w 2011 roku. Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki Uzdrowisko Iwonicz S.A. wyniósł 18.000 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniósł 100%, na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniósł 99,49%.

Uzdrowisko Kamień Pomorski S.A. – w dniu 9 grudnia 2011 roku Grupa Kapitałowa BPS odkupiła od Ministerstwa Skarbu Państwa udziały spółki Uzdrowisko Kamień Pomorski Sp. z o.o. Dnia 30 marca 2012 roku Spółka Uzdrowisko Kamień Pomorski Sp. z o.o. została przekształcona w Spółkę Akcyjną. Spółka prowadzi działalność uzdrowską i sanatoryjną.

Jedynym akcjonariuszem jest Contango 2 FIZ. Spółka objęta kontrolą w 2011 roku. Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki Uzdrowisko Kamień Pomorski S.A. wyniósł 22.601 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniósł 100 % oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniósł 99,69%.

Uzdrowisko Konstancin - Zdrój S.A. – w dniu 9 grudnia 2011 roku Grupa Kapitałowa BPS odkupiła od Ministerstwa Skarbu Państwa udziały spółki Uzdrowisko Konstancin - Zdrój Sp. z o.o. Dnia 30 marca 2012 roku spółka Uzdrowisko Konstancin-Zdrój Sp. z o.o. została przekształcona w Spółkę Akcyjną. Spółka prowadzi działalność uzdrowską i sanatoryjną.

Jedynym akcjonariuszem jest Uzdrowiska Polskie FIZ AN. Spółka objęta kontrolą w 2011 roku. Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki Uzdrowisko Konstancin – Zdrój S.A. wyniósł 18.280 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniósł 100% oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniósł 99,78%.

Zakład Lecznicy „Uzdrowisko Nałęczów” S.A. – w dniu 9 grudnia 2011 roku Grupa Kapitałowa Banku BPS odkupiła od Nałęczowskiego Towarzystwa Inwestycyjnego S.A. akcje Zakładu Lecznicy „Uzdrowisko Nałęczów” S.A. Spółka prowadzi działalność uzdrowską i sanatoryjną.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki Zakład Lecznicy „Uzdrowisko Nałęczów” S.A. wyniósł 24.334 tys. zł.

Głównym akcjonariuszem jest Uzdrowiska Polskie FIZ AN. Spółka objęta kontrolą w 2011 roku.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniósł 89,94%.

Solar City Szczecin Sp. z o.o. – Spółka utworzona 11 grudnia 2015 roku. Spółka powołana do realizacji projektów budowlanych.

Jedynym udziałowcem jest Feniks FIZ AN w likwidacji. Spółka objęta kontrolą w 2016 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy Solar City Szczecin Sp. z o.o. wynosił 10 tys. złotych.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 81,76%.

UP Nieruchomości S.A. – utworzona w dniu 25 listopada 2016 roku. Spółka prowadzi działalność w zakresie wynajmu i zarządzania nieruchomościami własnymi lub dzierżawionymi.

Jedynym udziałowcem jest Uzdrowiska Polskie FIZ AN. Spółka objęta kontrolą w 2016 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy wynosił 100 tys. zł.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa Banku BPS posiadała Certyfikaty Inwestycyjne (CI) Funduszy Inwestycyjnych Zamkniętych konsolidowanych metodą pełną, według poniższego zestawienia:

Quantum 2 FIZ AN – podmiot został zarejestrowany w 2010 roku.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w funduszu (posiadane Certyfikaty Inwestycyjne) na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

Polityka inwestycyjna Funduszu: Quantum 2 FIZ AN.

Fundusz aktywów niepublicznych, którego inwestycje realizowane są przede wszystkim na rynku niepublicznym i dotyczą przedsięwzięć oraz projektów znajdujących się na różnych, w tym początkowych i wczesnych etapach rozwoju.

Contango FIZ – podmiot został zarejestrowany w 2010 roku.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w funduszu (posiadane Certyfikaty Inwestycyjne) na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosił 98,74% oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 87,42%.

Contango 2 FIZ – podmiot został zarejestrowany w 2011 roku.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w funduszu (posiadane Certyfikaty Inwestycyjne) na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

Polityka inwestycyjna Funduszy: Contango FIZ, Contango 2 FIZ.

Fundusze Contango FIZ oraz Contango 2 FIZ inwestują głównie w depozyty, papiery wartościowe oraz instrumenty rynku pieniężnego.

BPS 1 NS FIZ – podmiot został zarejestrowany w 2011 roku, Bank Polskiej Spółdzielczości objął 100% certyfikatów inwestycyjnych.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w funduszu (posiadane Certyfikaty Inwestycyjne) na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%

BPS 3 NS FIZ – podmiot został zarejestrowany w 2012 roku.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w funduszu (posiadane Certyfikaty Inwestycyjne) na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosił 46,72% oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 46,88%.

BPS 4 NS FIZ – podmiot został zarejestrowany w 2013 roku.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w funduszu (posiadane Certyfikaty Inwestycyjne) na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 50,94%.

Polityka inwestycyjna Funduszy: BPS 1 NS FIZ, BPS 3 NS FIZ, BPS 4 NS FIZ.

Celem funduszy jest budowanie wartości inwestycji w oparciu o rynek wiarytelności, pozyskiwanych głównie od Banków Spółdzielczych zrzeszonych w Grupie Banku BPS.

Uzdrowiska Polskie FIZ AN – podmiot został zarejestrowany w 2011 roku.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w funduszu (posiadane Certyfikaty Inwestycyjne) na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 100%.

Polityka inwestycyjna Funduszu: Uzdrowiska Polskie FIZ AN.

Fundusz aktywów niepublicznych, którego inwestycje realizowane są w branży uzdrowskiej.

Feniks FIZ AN w likwidacji – podmiot został zarejestrowany w 2012 roku.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w funduszu (posiadane Certyfikaty Inwestycyjne) na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 81,76%.

Polityka inwestycyjna Funduszu: Feniks FIZ AN w likwidacji.

Fundusz aktywów niepublicznych, którego wyłącznym przedmiotem działalności jest lokowanie środków pieniężnych zebranych w drodze niepublicznego proponowania nabycia Certyfikatów Inwestycyjnych, w określone w Ustawie i Statucie papiery wartościowe, instrumenty rynku pieniężnego i inne prawa majątkowe.

BPS Rynku Nieruchomości FIZ AN – podmiot został zarejestrowany w 2014 roku.

Udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w funduszu (posiadane Certyfikaty Inwestycyjne) na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosił 71,77%, na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 68,34%.

Polityka inwestycyjna Funduszu - BPS Rynku Nieruchomości FIZ AN.

Fundusz aktywów niepublicznych, który posiada obligacje spółek deweloperskich i zajmuje się działaniami windykacyjno-restrukturyzacyjnymi.

1.4. Zmiany w Grupie Kapitałowej

W okresie od dnia 1 stycznia 2017 roku do dnia 31 grudnia 2017 roku w Grupie Kapitałowej Banku BPS miały miejsce następujące zmiany:

BPS Nieruchomości Sp. z o.o. – w maju 2017 roku zostało zarejestrowane w KRS podwyższenie kapitału o kwotę 2.000 tys. zł.

Veni S.A. – w maju 2017 roku i w październiku 2017 roku spółka dokonała emisji nowych akcji o wartości emisyjnej odpowiednio 9.000 tys. zł i 78.100 tys. zł, które zostały objęte przez Bank BPS S.A. Na dzień 31 grudnia 2017 roku podwyższenia kapitału zostały zarejestrowane w KRS.

BS Leasing S.A. w likwidacji – na dzień 31 grudnia 2017 roku Spółka jest w likwidacji. Uchwała o likwidacji Spółki została podjęta w marcu 2017 roku.

FW Południe Sp. z o.o. – zmienił się udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach i wynosił odpowiednio na dzień 31 grudnia 2017 roku 100%, oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku 98,62%. Zmiana procentowego udziału Grupy Kapitałowej Banku BPS spowodowana była zmianą udziałowca Spółki (po umorzeniu certyfikatów inwestycyjnych Zielonego FIZ AN, w którym Grupa Kapitałowa posiadała 98,62% zaangażowania kapitałowego, udziały objął Contango 2 FIZ, w którym Grupa Kapitałowa posiada 100% zaangażowania kapitałowego).

Uzdrowisko Iwonicz S.A. – zmienił się udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach i wynosił odpowiednio na dzień 31 grudnia 2017 roku 100%, oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku 99,49%. Zmiana procentowego udziału Grupy Kapitałowej Banku BPS spowodowana była nabyciem w marcu 2017 roku akcji w ramach przymusowego wykupu akcjonariuszy mniejszościowych.

Uzdrowisko Kamień Pomorski S.A. – zmienił się udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach i wynosił odpowiednio na dzień 31 grudnia 2017 roku 100%, oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku 99,69%. Zmiana procentowego udziału Grupy Kapitałowej Banku BPS spowodowana była nabyciem w marcu 2017 roku akcji w ramach przymusowego wykupu akcjonariuszy mniejszościowych.

Uzdrowisko Konstancin Zdrój S.A. – zmienił się udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w głosach i wynosił odpowiednio na dzień 31 grudnia 2017 roku 100%, oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku 99,78%. Zmiana

procentowego udziału Grupy Kapitałowej Banku BPS spowodowana była nabyciem w marcu 2017 roku akcji w ramach przymusowego wykupu akcjonariuszy mniejszościowych.

Contango FIZ – na dzień 31 grudnia 2017 roku udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w funduszu (posiadane CI) wynosił 98,74%, oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 87,42%. Zmiana procentowego udziału Grupy Kapitałowej Banku BPS spowodowana była wykupem certyfikatów przez podmioty spoza Grupy Kapitałowej Banku BPS.

BPS 3 NS FIZ – na dzień 31 grudnia 2017 roku udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w funduszu (posiadane CI) wynosił 46,72%, oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 46,88%. Zmiana procentowego udziału Grupy Kapitałowej Banku BPS spowodowana była wykupem certyfikatów przez Grupę Kapitałową Banku BPS oraz podmioty spoza Grupy Kapitałowej Banku BPS.

BPS Rynku Nieruchomości FIZ AN – na dzień 31 grudnia 2017 roku udział Grupy Kapitałowej Banku BPS w funduszu (posiadane CI) wynosił 71,77%, oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 68,34%. Zmiana procentowego udziału Grupy Kapitałowej Banku BPS spowodowana była objęciem nowej emisji certyfikatów przez Grupę Kapitałową Banku BPS.

Centrum Finansowe Banku BPS S.A. (CF BPS S.A.) – na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa Banku BPS utraciła kontrolę nad spółką CF BPS S.A. Kontrola została utracona w wyniku sprzedaży akcji.

BPS Inwestycje 2 Sp. z o.o. w likwidacji – na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa Banku BPS utraciła kontrolę nad spółką BPS Inwestycje 2 Sp. z o.o. w likwidacji. Kontrola została utracona w wyniku likwidacji spółki.

BPS Inwestycje 1 Sp. z o.o. – na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa Banku BPS utraciła kontrolę nad spółką BPS Inwestycje 1 Sp. z o.o. Kontrola została utracona w wyniku sprzedaży udziałów.

Zielony FIZ AN – na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa Banku BPS utraciła kontrolę nad funduszem Zielony FIZ AN. Kontrola została utracona w wyniku umorzenia certyfikatów inwestycyjnych.

Feniks FIZ AN w likwidacji – na dzień 31 grudnia 2017 roku Fundusz jest w likwidacji. Otwarcie likwidacji Funduszu nastąpiło w październiku 2017 roku.

1.5. Zatwierdzenie skonsolidowanego sprawozdanie finansowego

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało zatwierdzone do publikacji przez Zarząd Banku w dniu 28 maja 2018 roku.

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. za okres od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia 31 grudnia 2016 roku zostało zatwierdzone przez Zwyczajne Walne Zgromadzenie Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. w dniu 20 czerwca 2017 roku i przekazane do publicznej wiadomości komunikatem nr 7/2017 na rynku Catalyst.

2. Opis ważniejszych zasad rachunkowości, szacunków i ocen

2.1. Podstawa sporządzania skonsolidowanego sprawozdania finansowego

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z zasadą kosztu historycznego, z wyjątkiem aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, instrumentów pochodnych, aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu oraz aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży.

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe jest przedstawione w złotych (waluta funkcjonalna), a wszystkie wartości, o ile nie wskazano inaczej, podane są w tysiącach złotych (tys. zł).

2.2. Oświadczenie o zgodności

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z wszystkimi Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej przyjętymi przez UE. MSSF obejmują

standardy i interpretacje zaakceptowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości („RMSR”) oraz Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej („KIMSF”).

2.3. Okres i zakres skonsolidowanego sprawozdania finansowego

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku obejmuje okres od dnia 1 stycznia 2017 roku do dnia 31 grudnia 2017 roku i zawiera dane porównawcze:

- 1) dla pozycji sprawozdania z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2016 roku,
- 2) dla pozycji rachunku zysków i strat, sprawozdania z całkowitych dochodów, zestawienia zmian w kapitale własnym oraz sprawozdania z przepływów pieniężnych za okres od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia 31 grudnia 2016 roku.

2.4. Kontynuacja działalności

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności w okresie 12 miesięcy po dniu bilansowym, czyli po dniu 31 grudnia 2017 roku.

W związku z wygenerowaniem straty za 2013 rok, działając na podstawie art. 142 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku – Prawo bankowe, Zarząd Banku przygotował program postępowania naprawczego, który w styczniu 2015 roku został zaakceptowany przez Komisję Nadzoru Finansowego. Bank BPS S.A. zakończył kolejny rok realizacji programu postępowania naprawczego na lata 2014-2019. Ze względu na ograniczenia kapitałowe, Bank dążył do optymalizacji wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego, obniżając w 2017 roku jego wartość, przy wzroście wartości portfela kredytowego. Było to przede wszystkim efektem zmiany struktury portfela kredytowego na mniej kapitałochłonną, ale jednocześnie charakteryzującą się niższą przychodowością.

Zmiana struktury portfela kredytowego wpłynęła na osiągane przychody odsetkowe i prowizyjne, co w połączeniu z poziomem tworzonych odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości aktywów, wpłynęło na wysokość generowanych wyników finansowych. Poziom wyniku z tytułu odpisów aktualizujących był rezultatem utworzenia odpisów na kilka dużych ekspozycji z portfela wierzytelności „trudnych”, zmianę scenariuszy odzysków oraz aktualizację wartości zabezpieczeń będących podstawą przyszłych odzysków. Część zakładanych w programie naprawczym dużych procesów restrukturyzacyjnych napotkało obiektywne przeszkody, a tym samym Bank zdecydował się na ograniczenie ekspozycji na ryzyko poprzez dotwarzanie odpisów aktualizujących.

Począwszy od 2018 roku wprowadzone zostały dodatkowe, bardziej restrykcyjne wymagania kapitałowe wobec sektora instytucji finansowych. Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 roku o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym (tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 1934) wprowadziła bufora kapitałowe: zabezpieczający, antycykliczny, instytucji o znaczeniu systemowym, ryzyka systemowego. Bank zgodnie z przepisami zobowiązany jest utrzymywać dodatkową kwotę kapitału podstawowego Tier I, odpowiadającą wysokości przyjętych na dany rok buforów, tj.:

- bufora zabezpieczającego, który na podstawie art. 84, ust. 2 wyżej wymienionej Ustawy w okresie od dnia 1 stycznia 2018 roku do dnia 31 grudnia 2018 roku składa się z kapitału podstawowego Tier I równoważnego 1,875% łącznej kwoty ekspozycji ważonej ryzykiem, obliczonej zgodnie z art. 92 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych,
- bufora ryzyka systemowego, który na podstawie Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 1 września 2017 roku od dnia 1 stycznia 2018 roku wynosi 3% łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko, obliczonej zgodnie z art. 92 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013.

Ponadto, w dniu 4 października 2016 roku Komisja Nadzoru Finansowego podjęła uchwałę nr 716 w sprawie identyfikacji Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. jako innej instytucji o znaczeniu systemowym oraz na jej podstawie w dniu 19 grudnia 2017 roku nałożyła na Bank bufor w wysokości równoważnej 0% łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko.

W celu spełnienia wymogu połączonego bufora, który jest wymagany do pokrycia bufora zabezpieczającego oraz bufora ryzyka systemowego, Bank powinien utrzymywać w 2018 roku współczynniki kapitałowe na poziomie nie niższym niż:

- łączny współczynnik kapitałowy (TCR) – 12,875%,
- współczynnik kapitału Tier I (T1) – 10,875%,
- współczynnik kapitału podstawowego Tier I (CET1) – 9,375%.

W wyniku przeprowadzonych w styczniu 2018 roku analiz, stwierdzono, że Bank nie spełnia wymogu połączonego bufora, gdyż oszacowane wartości łącznego współczynnika kapitałowego oraz współczynnika kapitału Tier I wyniosły odpowiednio 10,64% i 8,19%.

Mając na względzie opisane powyżej ryzyka związane z kontynuacją działalności Banku, Zarząd podejmuje szereg działań mających na celu poprawę kondycji ekonomiczno-finansowej Banku, w tym przede wszystkim zwiększenie bezpieczeństwa jego funkcjonowania głównie w oparciu o wzmocnienie kapitałowe.

Większość zadań wyznaczonych w programie jest konsekwentnie i skutecznie realizowana. Wdrożono wiele rozwiązań, które wpływają na stabilizację i bezpieczeństwo prowadzonej działalności Banku, a podejmowane liczne wewnętrzne działania naprawcze, wpływają na stopniową poprawę kondycji finansowej Banku. W obszarze zarządzania ryzykiem kredytowym działania naprawcze koncentrowały się między innymi na zmianie struktury portfela kredytowego oraz szczególnym nadzorze i wzmożonym monitoringu ekspozycji kredytowych. Zrealizowane zostały założenia programu naprawczego w zakresie poprawy jakości zarządzania ryzykiem kredytowym oraz efektywności w obszarze restrukturyzacyjno-windykacyjnym, czego efektem jest poprawa jakości portfela kredytowego. Poprawa rentowności działania Banku była realizowana głównie poprzez dokonywane zmiany organizacyjne, usprawnienie procesów sprzedaży, jak również optymalizację kosztów funkcjonowania. Ze względu na ograniczone możliwości pozyskania kapitałów, Bank podejmował działania mające na celu optymalizację wymogów kapitałowych poprzez dostosowywanie wielkości i struktury portfela kredytowego. Akwizycja nowych kredytów, a tym samym wielkość portfela kredytowego była dostosowywana do poziomu funduszy własnych Banku. Ponadto aktywność sprzedażową skierowano na pozyskiwanie przede wszystkim kredytów z sektora JST oraz kredytów mieszkaniowych, charakteryzujących się niższą wagą ryzyka.

Zgodnie z założeniami, w oparciu o art. 22b ust. 2 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 roku o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających, utworzony został System Ochrony Zrzeszenia BPS. Na dzień 31 grudnia 2017 roku uczestnikami System Ochrony Zrzeszenia BPS jest Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. oraz 292 zrzeszone banki spółdzielcze. Trwa procedura weryfikacyjna w stosunku do kolejnych banków, które złożyły dokumenty związane z przystąpieniem do Systemu Ochrony. Spółdzielnia Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS, której powierzono zadania jednostki zarządzającej Systemem dysponuje środkami finansowymi, zgromadzonymi w ramach funduszu zabezpieczającego i depozytu obowiązkowego, przeznaczonymi wyłącznie na interwencję zapobiegającą utracie płynności i wypłacalności. W dniu 11 października 2016 roku Komisja Nadzoru Finansowego rozpatrzyła złożony przez Bank wniosek dotyczący wspólnego wypełniania normy LCR. KNF zezwoliła na odstąpienie od stosowania na zasadzie indywidualnej przez Bank oraz banki spółdzielcze, które podpisały umowę Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS, przepisów określonych w art. 412 oraz art. 414 Rozporządzenia CRR, jak również wskazała Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. jako zobowiązany do spełniania wymogów określonych w powyższych artykułach na podstawie skonsolidowanej sytuacji uczestników Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS. Zezwolenie KNF umożliwia efektywniejsze zarządzanie płynnością, przy zachowaniu niezbędnego poziomu bezpieczeństwa.

Sytuację płynnościową Banku BPS S.A. kształtują depozyty pozyskane przede wszystkim od zrzeszonych banków spółdzielczych, stanowiące podstawowe źródło finansowania działalności Banku, w znaczącej części lokowane w płynne i bezpieczne dłużne papiery wartościowe, w tym obligacje Skarbu Państwa i bony pieniężne. Jak opisano w nocy 55.2. płynność Banku BPS S.A. utrzymywana jest na relatywnie wysokim i bezpiecznym poziomie, potwierdzonym kształtowaniem się nadzorczych wskaźników płynności, tj. miar KNF i LCR, powyżej wymaganych minimów. Dodatkowym czynnikiem pozytywnie wpływającym na postrzeganie kondycji płynnościowej Banku jest zmiana zasad organizacji Zrzeszenia, tj. powołanie Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS, spełniającego warunki instytucjonalnego systemu ochrony wymienionego w Rozporządzeniu CRR. Wraz z wydaniem przez KNF decyzji zezwalającej na dotrzymanie wymogu w zakresie LCR przez wskazanego

uczestnika Systemu Ochrony, na którego został wskazany Bank, Bank w trybie dziennym wylicza i utrzymuje powyżej obowiązującego poziomu minimalnego wskaźnik LCR. Według stanu na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 marca 2018 roku wskaźnik LCR utrzymany przez Bank BPS wyniósł odpowiednio 1,7854 oraz 1,9292, przy minimalnych wymaganych poziomach nadzorczych wynoszących kolejno 0,80 i 1,00.

Zgodnie z postanowieniami Umowy Systemu Ochrony, w przypadku pojawienia się problemów z płynnością Bank może liczyć na wsparcie płynnościowe Systemu Ochrony, świadczone w ramach stosownych mechanizmów i instrumentów dla uczestników Systemu.

W 2017 roku Bank prowadził działania dotyczące wzmocnienia kapitałowego. Poprawa wskaźników adekwatności kapitałowej jest jednym z głównych celów programu postępowania naprawczego, mających poprawić bezpieczeństwo jego funkcjonowania. Jak opisano w notcie 39 w 2017 roku miało miejsce podwyższenie kapitału zakładowego Banku poprzez przeprowadzoną w 2016 roku emisję akcji serii W i Z w łącznej ilości akcji 17,9 mln sztuk o wartości nominalnej 17,9 mln zł i wartości emisyjnej 44,7 mln zł. Podwyższenie kapitału zostało zarejestrowane przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy postanowieniem o wpisie do Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego wydanym w styczniu 2017 roku.

W listopadzie 2017 roku przeprowadzona została emisja akcji serii AA, w wyniku której banki spółdzielcze objęły 13,3 mln szt. akcji o łącznej wartości nominalnej 13,3 mln zł i wartości emisyjnej 33,3 mln zł. W grudniu 2017 roku zrealizowano kolejną subskrypcję akcji serii AB, w wyniku której banki spółdzielcze objęły 830,8 tys. szt. akcji o wartości nominalnej 0,8 mln zł i wartości emisyjnej 2,1 mln zł. Podwyższenie kapitału zakładowego Banku poprzez emisję akcji serii AA zostało zarejestrowane w grudniu 2017 roku, natomiast akcji serii AB w lutym 2018 roku.

W dniach 7 oraz 28 lutego 2018 roku Zarząd Banku BPS S.A. podjął uchwały w sprawie dwóch emisji obligacji podporządkowanych na okaziciela serii BPS0228 oraz serii BPS0328. Emisje obligacji skierowane zostały do zrzeszonych banków spółdzielczych. W wyniku przeprowadzonych emisji banki spółdzielcze objęły obligacje w łącznej wysokości 95,6 mln zł. Bank oczekuje na zgodę Komisji Nadzoru Finansowego dotyczącą zaliczenia zobowiązań wynikających z wyemitowanych przez Bank obligacji do kapitału Tier II. W marcu 2018 roku, w celu poprawy adekwatności kapitałowej, Bank BPS S.A. skierował do Spółdzielni Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS wniosek o udzielenie wsparcia finansowego z funduszu zabezpieczającego w formie 10-letniej pożyczki podporządkowanej na kwotę 50 mln zł. Decyzję w sprawie udzielenia pomocy, podejmuje Zarząd Spółdzielni po uzyskaniu zgody Walnego Zgromadzenia. W dniu 20 kwietnia 2018 roku Zwyczajne Walne Zgromadzenie Spółdzielni Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS wydało zgodę na udzielenie takiego wsparcia Bankowi BPS S.A.

W związku z brakiem spełnienia przez Bank wymogu połączonego bufora, zgodnie z art. 60 ust. 1 Ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 roku o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym, Bank opracował Plan Ochrony Kapitału, który w dniu 31 stycznia 2018 roku został przekazany Komisji Nadzoru Finansowego celem zatwierdzenia. W Planie Ochrony Kapitału Bank określił niezbędne działania wraz z harmonogramem ich realizacji, które pozwolą na osiągnięcie poziomu adekwatności kapitałowej, zgodnej z obowiązującymi przepisami. Zakładane podstawowe działania w zakresie wzmocnienia kapitałowego Banku to: emisja akcji, zaciągnięcie zobowiązań podporządkowanych, akumulacja zysku netto oraz działania w zakresie optymalizacji wymogów kapitałowych alokowanych na ryzyka bankowe, w tym przede wszystkim na ryzyko kredytowe. W planie ochrony kapitału założono, że osiągnięcie oczekiwanego poziomu adekwatności kapitałowej, a tym samym spełnienie wymogu połączonego bufora, nastąpi na koniec 2020 roku. W dniu 17 kwietnia 2018 roku Komisja Nadzoru Finansowego zatwierdziła Plan Ochrony Kapitału Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.

Zdaniem Zarządu Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. podjęte działania mitygujące w poszczególnych obszarach działalności Banku, w tym w szczególności w obszarze wzmocnienia kapitałowego, powodują, że powyżej opisane fakty i okoliczności nie stanowią zagrożenia dla możliwości kontynuacji działalności Banku w okresie 12 miesięcy po dniu bilansowym. W związku z powyższym niniejsze sprawozdanie finansowe zostało sporządzone w oparciu o zasadę kontynuacji działalności.

2.5. Działalność zaniechana

W roku zakończonym dnia 31 grudnia 2017 oraz dnia 31 grudnia 2016 Grupa Kapitałowa nie prowadziła działalności, która została zaniechana.

2.6. Dokonywanie szacunków oraz profesjonalny osąd

Przygotowanie skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy Kapitałowej wymaga od kierownictwa dokonania profesjonalnego osądu, szacunków i określenia pewnych założeń, które mają wpływ na przedstawiane wartości przychodów, kosztów, aktywów i zobowiązań oraz ujawnień dotyczących zobowiązań warunkowych na dzień bilansowy. Grupa Kapitałowa dokonuje szacunków i założeń na każdą datę sprawozdawczą przede wszystkim na podstawie dostępnych danych historycznych, informacji o aktualnych okolicznościach w momencie dokonywania szacunków oraz innych czynników, w tym przewidywań co do przyszłych zdarzeń, które Grupa Kapitałowa uznaje za uzasadnione w danej sytuacji. Mimo, że szacunki te opierają się na najlepszej wiedzy dotyczącej warunków bieżących i działań, które Grupa Kapitałowa podejmie, rzeczywiste rezultaty mogą się od tych szacunków różnić. Szacunki dokonywane na koniec każdego okresu sprawozdawczego odzwierciedlają warunki, które istniały na te daty (np. kurs walutowy, stopy procentowe, ceny rynkowe).

Poniżej wymieniono obszary, w których profesjonalny osąd oraz szacunki księgowe przy stosowaniu zasad (polityki) rachunkowości miały największy wpływ na kwoty przedstawione w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.

(i) Wartość godziwa instrumentów finansowych

W przypadkach, w których nie jest możliwe ustalenie wartości godziwej ujmowanych w bilansie aktywów finansowych i zobowiązań finansowych na podstawie aktywnych rynków, określa się ją za pomocą technik wyceny. Dane wejściowe uzyskuje się tam, gdzie jest to możliwe, z możliwych do zaobserwowania rynków, jednak tam gdzie nie można tego dokonać, przy ustalaniu wartości godziwej konieczne jest stosowanie profesjonalnego osądu w zakresie dotyczącym ryzyka płynności, ryzyka kredytowego i zmienności. Zmiany założeń dotyczących tych czynników mogą mieć wpływ na wykazywaną wartość godziwą instrumentów finansowych.

Szczegółowy opis wartości godziwej aktywów finansowych przedstawiono w notach nr 2.8.4., 43. i 44.

(ii) Utrata wartości aktywów finansowych

Na każdy dzień bilansowy Grupa Kapitałowa ocenia czy wystąpiły obiektywne przesłanki wskazujące na utratę wartości składnika grupy aktywów finansowych. Poprzez przesłanki utraty wartości rozumie się zdarzenia lub grupy zdarzeń, które miały miejsce po dacie początkowego ujęcia składnika aktywów lub grupy aktywów, a które wskazują, iż mogło nastąpić obniżenie przyszłych oczekiwanych przepływów pieniężnych ze składnika aktywów lub grupy aktywów. W momencie rozpoznania przesłanek utraty wartości dokonuje się oszacowania odpisów z tytułu utraty wartości.

Jeżeli Grupa Kapitałowa identyfikuje obiektywne dowody na to, że nastąpiła utrata wartości składnika aktywów klasyfikowanych do kategorii dostępne do sprzedaży, to skumulowane straty ujęte dotychczas bezpośrednio w kapitale własnym są wyksięgowywane i ujmowane bezpośrednio w rachunku zysków i strat, mimo że ten składnik aktywów nie został wyłączony ze sprawozdania z sytuacji finansowej.

W przypadku instrumentu kapitałowego kwalifikowanego, jako dostępny do sprzedaży, odpisy z tytułu utraty wartości nie podlegają odwróceniu. W przypadku instrumentu dłużnego wycenianego według wartości godziwej, w momencie zaprzestania identyfikowania przesłanek wskazujących na utratę wartości, kwotę odwracanego odpisu ujmuje się w rachunku zysków i strat.

Szczegółowy opis oceny utraty wartości aktywów finansowych przedstawiono w notcie nr 2.8.5., natomiast opis praktyk w zakresie „forbearance” przedstawiono w notcie nr 55.1.

(iii) Utrata wartości aktywów trwałych

Na każdy dzień bilansowy Grupa Kapitałowa ocenia istnienie przesłanek, które wskazują, czy wystąpiła utrata wartości składnika aktywów trwałych. W przypadku zidentyfikowania takiej przesłanki, Grupa Kapitałowa

dokonuje oszacowania wartości odzyskiwalnej, tj. wartości użytkowej lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży składnika aktywów trwałych, w zależności od tego, która z nich jest wyższa.

Oszacowanie wartości użytkowej składnika aktywów trwałych (lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne) wiąże się, między innymi, z przyjęciem założeń w zakresie szacunków co do kwot, terminów przyszłych przepływów pieniężnych, które Grupa Kapitałowa może uzyskać z tytułu danego składnika aktywów trwałych (lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne) oraz innych czynników. Przyjęcie odmiennych założeń wyceny mogłoby mieć wpływ na wartość bilansową niektórych składników aktywów trwałych. Szacując wartość godziwą pomniejszoną o koszty sprzedaży Grupa Kapitałowa opiera się na dostępnych danych rynkowych na ten temat lub wycenach sporządzonych przez niezależnych rzeczoznawców.

(iv) Rezerwa na programy określonych świadczeń

Rezerwa na programy określonych świadczeń obejmuje rezerwę na odprawy emerytalne i rentowe, które wyliczane są metodą aktuarialną, jako wartość bieżąca przyszłych zobowiązań Grupy Kapitałowej wobec pracowników według stanu zatrudnienia i płac na dzień aktualizacji. Wyliczenie rezerw jest oparte na szeregu założeniach, między innymi co do stóp dyskontowych, prognozowanych podwyżek wynagrodzenia, rotacji pracowników, wskaźnika umieralności i innych. Wszystkie założenia są weryfikowane na każdy dzień bilansowy.

Więcej informacji na temat przyjętych założeń przedstawiono w nocie nr 41.

(v) Składnik aktywów z tytułu podatku odroczonego

Grupa Kapitałowa rozpoznaje składnik aktywów z tytułu podatku odroczonego bazując na założeniu, że w przyszłości zostanie osiągnięty zysk podatkowy pozwalający na jego wykorzystanie. Pogorszenie uzyskiwanych wyników podatkowych w przyszłości mogłoby spowodować, że założenie to stałoby się nieuzasadnione.

Więcej informacji na temat podatku odroczonego przedstawiono w nocie nr 14.

(vi) Okresy użytkowania rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych

Szacując długość okresu użytkowania poszczególnych rodzajów rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych uwzględniane są między innymi:

- 1) dotychczasowe przeciętne okresy użytkowania, odzwierciedlające tempo zużycia fizycznego lub intensywność wykorzystania,
- 2) utratę przydatności z przyczyn technologicznych,
- 3) okres sprawowania kontroli nad składnikiem aktywów oraz prawne i inne ograniczenia okresu użytkowania,
- 4) zależność okresu użytkowania składników aktywów od okresu użytkowania innych aktywów,
- 5) inne okoliczności mające wpływ na okres użytkowania tego rodzaju aktywów.

W przypadku, gdy okres korzystania ze składnika aktywów wynika z tytułów umownych, okres użytkowania odpowiada okresowi wynikającemu z tych tytułów umownych. W powyższej sytuacji, jeżeli szacowany okres użytkowania jest krótszy, Grupa Kapitałowa przyjmuje szacowany okres użytkowania.

Grupa Kapitałowa corocznie dokonuje weryfikacji przyjętych okresów użyteczności na podstawie bieżących szacunków.

(vii) Klasyfikacja umów leasingowych

Grupa Kapitałowa dokonuje klasyfikacji leasingu, jako operacyjnego lub finansowego w oparciu o ocenę, w jakim zakresie ryzyko i korzyści z tytułu posiadania przedmiotu leasingu przypadają w udziale leasingodawcy, a w jakim leasingobiorcy. Ocena ta opiera się na treści ekonomicznej każdej transakcji.

(viii) Nabyte pakiety wierzytelności

Na każdy dzień bilansowy Grupa Kapitałowa dokonuje oszacowania wartości zakupionych pakietów wierzytelności przy zastosowaniu modeli wyceny szacujących wartość bieżącą przyszłych przepływów

pieniężnych dotyczących nabytych wierzytelności. Podstawowe parametry modeli wyceny, tj. wpływ z tytułu odzyskanych wierzytelności i wydatki z tytułu ponoszonych kosztów windykacji ustalane są na podstawie szacunków Grupy Kapitałowej odnośnie najbardziej prawdopodobnej wartości odzyskanych wierzytelności oraz poziomu wydatków na przeprowadzenie procesów windykacyjnych. Prognozowana wysokość, jak i momenty przyszłych przepływów pieniężnych podlegają okresowej weryfikacji i w razie potrzeby są uaktualniane. Rzeczywiste efekty windykacji mogą istotnie odbiegać od powyższych szacunków.

(ix) Zapasy

Grupa Kapitałowa po początkowym ujęciu ujmuje składniki zapasów w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia, lub też według wartości netto możliwej do uzyskania, w zależności od tego, która z kwot jest niższa. Oszacowanie wartości netto możliwej do uzyskania wiąże się, między innymi, z przyjęciem założeń i szacunków co do ceny sprzedaży oraz kwot kosztów związanych z przygotowaniem tych aktywów do sprzedaży i kosztów niezbędnych do doprowadzenia sprzedaży do skutku.

(x) Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży

Grupa Kapitałowa ujmuje aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży w kwocie niższej z dwóch: wartości bilansowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia tych aktywów. Oszacowanie wartości tych aktywów może wymagać przyjęcia przez Grupę Kapitałową szeregu założeń i wykonania szacunków, które mogą się różnić od rzeczywistych rezultatów.

2.7. Zasady konsolidacji

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe obejmuje sprawozdanie finansowe Banku oraz sprawozdania finansowe jednostek zależnych sporządzone na dzień 31 grudnia 2017 roku wraz z danymi porównywalnymi na dzień 31 grudnia 2016 roku.

Jednostki zależne

Jednostki zależne to wszystkie jednostki, nad którymi Grupa Kapitałowa sprawuje kontrolę. Grupa Kapitałowa sprawuje kontrolę nad jednostką wówczas, gdy posiada władzę nad tą jednostką, jest narażona lub ma prawo do zmiennych zwrotów ze swojego zaangażowania w tę jednostkę oraz ma możliwość wywierania wpływu na te zwroty poprzez sprawowanie władzy nad tą jednostką. Jednostki zależne podlegają konsolidacji w okresie od dnia objęcia nad nimi kontroli przez Grupę Kapitałową do dnia ustania kontroli.

Sprawozdania finansowe jednostek zależnych, po uwzględnieniu korekt doprowadzających do zgodności z MSR/MSSF, sporządzane są za ten sam okres sprawozdawczy, co sprawozdanie jednostki dominującej, przy wykorzystaniu spójnych zasad rachunkowości, w oparciu o jednolite zasady rachunkowości zastosowane dla transakcji i zdarzeń gospodarczych o podobnym charakterze. W celu eliminacji jakichkolwiek rozbieżności w stosowanych zasadach rachunkowości wprowadzone zostały stosowne korekty.

Wszystkie znaczące salda i transakcje pomiędzy jednostkami Grupy Kapitałowej, w tym przychody i koszty, niezrealizowane zyski oraz zyski i straty wynikające z transakcji w ramach Grupy Kapitałowej, zostały w całości wyeliminowane. Niezrealizowane straty są eliminowane, chyba że dowodzą wystąpienia utraty wartości.

Jednostki zależne podlegają konsolidacji w okresie od dnia objęcia nad nimi kontroli przez Grupę Kapitałową, a przestają być konsolidowane od dnia ustania kontroli.

Jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia

Jednostki stowarzyszone są to jednostki (w tym jednostki nie będące spółką kapitałową, jak np. spółka cywilna), na które Grupa Kapitałowa wywiera znaczący wpływ, lecz nie sprawuje kontroli nad polityką finansową i operacyjną, co zwykle towarzyszy posiadaniu od 20% do 50% ogólnej liczby głosów w organach stanowiących.

Wspólne przedsięwzięcia są to spółki handlowe lub inne jednostki, które są współkontrolowane przez jednostkę dominującą lub znaczącego inwestora i innych udziałowców lub wspólników na podstawie statutu, umowy spółki lub umowy zawartej na okres dłuższy niż rok.

Sprawozdania finansowe jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć są podstawą wyceny posiadanych przez Grupę Kapitałową udziałów według metody praw własności.

Każdorazowo na koniec okresu sprawozdawczego Grupa Kapitałowa ocenia istnienie przesłanek, które wskazują, czy wystąpiła utrata wartości inwestycji dokonanych w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach. W przypadku istnienia takiej przesłanki, Grupa Kapitałowa dokonuje oszacowania wartości odzyskiwalnej, tj. wartości użytkowej inwestycji lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży składnika aktywów, w zależności od tego, która z nich jest wyższa. W przypadku gdy wartość bilansowa składnika aktywów przewyższa jego wartość odzyskiwalną, Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat odpis z tytułu utraty wartości.

2.8. Podsumowanie istotnych zasad rachunkowości

2.8.1. Aktywa i zobowiązania finansowe

(i) Początkowe ujęcie

Grupa Kapitałowa ujmuje składnik aktywów lub zobowiązanie finansowe w swoim skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej wtedy i tylko wtedy, gdy staje się stroną umowy tego instrumentu.

Grupa Kapitałowa decyduje o klasyfikacji aktywa lub zobowiązania finansowego w momencie jego początkowego ujęcia.

Aktywa finansowe objęte zakresem MSR 39 Grupa Kapitałowa klasyfikuje do następujących kategorii: aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, w tym aktywa przeznaczone do obrotu, aktywa finansowe dostępne do sprzedaży, pożyczki i należności, aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności.

Zobowiązania finansowe objęte zakresem MSR 39 Grupa Kapitałowa klasyfikuje do dwóch kategorii: zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat lub pozostałe zobowiązania wyceniane według zamortyzowanego kosztu.

W momencie początkowego ujęcia składnik aktywów finansowych lub zobowiązanie finansowe Grupa Kapitałowa wycenia według wartości godziwej, powiększonej, w przypadku składnika aktywów lub zobowiązania finansowego niekwalifikowanych do kategorii aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu, o koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do nabycia lub emisji składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego.

Wszystkie transakcje kupna i sprzedaży składnika aktywów finansowych Grupa Kapitałowa ujmuje na dzień rozliczenia transakcji, tj. na dzień, w którym Grupa Kapitałowa zobowiązuje się zakupić lub sprzedać składnik aktywów finansowych.

(ii) Późniejsza wycena

Późniejsza wycena instrumentów finansowych zależy od ich klasyfikacji, zgodnie z opisem w punktach (iii)-(x) poniżej.

(iii) Aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat

Do kategorii tej zaliczane są:

- 1) pochodne instrumenty finansowe,
- 2) aktywa i zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu,
- 3) aktywa i zobowiązania finansowe klasyfikowane w momencie ich początkowego ujęcia, jako wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.

Instrumenty pochodne to instrumenty finansowe, których wartość uzależniona jest od cen innych instrumentów finansowych lub towarów, zwanych instrumentami bazowymi.

Instrumentami bazowymi mogą być w szczególności akcje, obligacje, kurs walutowy, wysokość stopy procentowej lub wartość indeksu giełdowego.

Grupa Kapitałowa zawiera operacje na pochodnych instrumentach finansowych w szczególności: transakcjach dotyczących walut oraz transakcjach na stopę procentową.

Pochodne instrumenty finansowe Grupa Kapitałowa ujmuje w wartości godziwej. Instrumenty pochodne posiadające na dzień wyceny dodatnią wartość godziwą Grupa Kapitałowa wykazuje w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej jako aktywa, zaś instrumenty posiadające ujemną wartość z wyceny jako zobowiązania. Zmiany wartości godziwej pochodnych instrumentów finansowych Grupa Kapitałowa wykazuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany”.

Aktywa i zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu, to instrumenty finansowe nabyte w celu odsprzedaży w krótkim czasie, inne niż pochodne instrumenty finansowe.

Aktywa i zobowiązania finansowe klasyfikowane są przez Grupę Kapitałową w momencie ich początkowego ujęcia jako wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, ujmuje się po spełnieniu następujących kryteriów:

- 1) wyznaczony składnik aktywów lub zobowiązań finansowych jest instrumentem łącznym zawierającym jeden lub więcej wbudowanych instrumentów pochodnych kwalifikujących się do odrębnego ich ujmowania, przy czym wbudowany instrument pochodny nie może zmieniać znacząco przepływów pieniężnych wynikających z umowy zasadniczej lub wydzielenie instrumentu pochodnego jest zabronione,
- 2) zastosowanie takiej kwalifikacji aktywa lub zobowiązania eliminuje lub znacząco zmniejsza niespójność w zakresie wyceny lub ujmowania (tzw. niedopasowanie księgowie na skutek innego sposobu wyceny aktywów lub zobowiązań lub odmiennego ujmowania związanych z nimi zysków lub strat),
- 3) grupa aktywów lub zobowiązań finansowych lub obu tych kategorii jest odpowiednio zarządzana, a jej wyniki oceniane w oparciu o wartość godziwą, zgodnie z udokumentowanymi zasadami zarządzania ryzykiem lub strategią inwestycyjną Grupy Kapitałowej.

Zyski i straty wynikające ze zmian wartości godziwej tych instrumentów na dzień bilansowy Grupa Kapitałowa wykazuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany”. Uzyskane odsetki oraz poniesione koszty wykazywane są odpowiednio w przychodach i kosztach odsetkowych, zgodnie z warunkami kontraktu, a przychody z tytułu dywidend Grupa Kapitałowa ujmuje w przychodach z tytułu dywidend w momencie ustalenia praw do ich otrzymania.

(iv) Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności to aktywa finansowe notowane na aktywnym rynku o ustalonych lub możliwych do ustalenia płatnościach i ustalonym terminie zapadalności, które Grupa Kapitałowa zamierza i jest w stanie utrzymać do terminu zapadalności, inne niż:

- 1) wyznaczone przez Grupę Kapitałową jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat,
- 2) wyznaczone przez Grupę Kapitałową jako dostępne do sprzedaży, oraz
- 3) spełniające definicję pożyczek i należności.

Po początkowym ujęciu aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności Grupa Kapitałowa wycenia według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej z uwzględnieniem odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości. Metoda zamortyzowanego kosztu wykorzystuje efektywną stopę procentową, która dyskontuje przewidywane przyszłe przepływy pieniężne przez oczekiwany okres życia składnika aktywów finansowych do wartości bilansowej netto składnika aktywów finansowych. Wyliczenie obejmuje wszelkie płacone i otrzymywane przez strony umowy prowizje, koszty transakcji oraz wszelkie inne premie lub dyskonta stanowiące integralną część efektywnej stopy procentowej.

Rozliczenie metodą zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w przychodach i kosztach odsetkowych. Straty z tytułu utraty wartości Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe”.

(v) Pożyczki i należności

Do kategorii pożyczek i należności zalicza się aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, z ustalonymi lub możliwymi do określenia płatnościami, które nie są kwotowane na aktywnym rynku, inne niż:

- 1) aktywa finansowe, które Grupa Kapitałowa zamierza sprzedać natychmiast lub w bliskim terminie, które kwalifikuje się jako przeznaczone do obrotu i te, które przy początkowym ujęciu zostały wyznaczone jako wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat,
- 2) aktywa finansowe wyznaczone przez Grupę Kapitałową przy początkowym ujęciu jako dostępne do sprzedaży, lub
- 3) aktywa finansowe, których posiadacz może nie odzyskać zasadniczo pełnej kwoty inwestycji początkowej z innego powodu niż pogorszenie obsługi kredytu, które kwalifikuje się jako dostępne do sprzedaży.

Po początkowym ujęciu pożyczki i należności Grupa Kapitałowa wycenia według metody zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej, z uwzględnieniem odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości. Zamortyzowany koszt jest obliczany przy uwzględnieniu dyskonta lub premii oraz prowizji, opłat i kosztów transakcji, które stanowią integralną część efektywnej stopy procentowej. Naliczone odsetki wraz z prowizjami netto (prowizje otrzymane, pomniejszone o prowizje zapłacone) rozliczany w czasie według efektywnej stopy procentowej Grupa Kapitałowa ujmuje w przychodach odsetkowych, prowizje rozliczane liniowo lub rozpoznawane jednorazowo, Grupa Kapitałowa zalicza do przychodów prowizyjnych.

Należności z tytułu kredytów preferencyjnych, w przypadku których część należnych Bankowi odsetek pokrywana jest przez Skarb Państwa (dopłaty do oprocentowania realizowane są np. przez Bank Gospodarstwa Krajowego lub Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa) rozpoznawane są w momencie udzielenia kredytu w wysokości wypłaconych środków, a należności od BGK lub ARiMR są ujmowane w momencie wymagalności części odsetkowej raty, po spełnieniu przez kredytobiorcę warunku zapłaty części kapitałowej rat. Przychody odsetkowe z tytułu powyższych kredytów otrzymywane od klientów oraz w części dotyczącej należnych dopłat prezentowane są łącznie jako przychody odsetkowe od kredytów.

Pakiety wierzytelności zakupionych do windykacji na własny rachunek zostały zaklasyfikowane przez Grupę Kapitałową do kategorii pożyczek i należności.

Należności z tytułu faktoringu z regresem i bez regresu są klasyfikowane przez Grupę Kapitałową do kredytów i pożyczek udzielonych klientom i wyceniane według zamortyzowanego kosztu przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej. Przychody z tytułu prowizji powstają w wyniku świadczenia usług faktoringowych oferowanych przez Grupę Kapitałową i obejmują prowizje za przyznanie lub zwiększenie limitu faktoringowego, prowizje od wykupionych wierzytelności, odsetki w formie dyskonta od sfinansowanych wierzytelności oraz pozostałe opłaty i prowizje.

Zarówno w umowach faktoringu z regresem jak i bez regresu prowizje są wyodrębnionym elementem opłat klienta. Prowizje za przyznanie lub zwiększenie limitu faktoringowego są rozliczane w czasie proporcjonalnie do czasu funkcjonowania limitu. Prowizje od wykupionych wierzytelności oraz odsetki w formie dyskonta od sfinansowanych wierzytelności są ujmowane w sprawozdaniu z zysków i strat z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej oraz terminu wymagalności faktur. Pozostałe prowizje i opłaty faktoringowe są rozpoznawane w sprawozdaniu z całkowitych dochodów w momencie wykonania usługi.

(vi) Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży są to aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, które zostały zaklasyfikowane jako dostępne do sprzedaży lub niebędące:

- 1) aktywami finansowymi wycenianymi do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat,
- 2) aktywami finansowymi utrzymywanymi do terminu zapadalności,
- 3) pożyczkami i należnościami.

Po początkowym ujęciu aktywa finansowe dostępne do sprzedaży Grupa Kapitałowa wycenia w wartości godziwej, a zyski i straty z tytułu zmiany wartości godziwej w stosunku do wyceny według zamortyzowanego kosztu odnosi na skonsolidowany kapitał z aktualizacji wyceny. Pozycja dotycząca kapitału z aktualizacji

wyceny podlega rozliczeniu do rachunku zysków i strat w momencie sprzedaży składnika aktywów bądź wystąpienia utraty jego wartości. W przypadku wystąpienia utraty wartości wskazanego składnika aktywów, zaklasyfikowanego do portfela dostępnego do sprzedaży, wcześniej ujęte zwiększenia wartości z przeszacowania do wartości godziwej pomniejszają „Kapitał z aktualizacji wyceny”. Jeżeli kwota uprzednio ujętych zwyżek jest niewystarczająca na pokrycie utraty wartości, różnicę Grupa Kapitałowa odnosi do skonsolidowanego rachunku zysków i strat.

W przypadku instrumentów dłużnych przychody odsetkowe oraz dyskonto lub premia rozliczane w czasie z zastosowaniem metody zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Przychody z tytułu odsetek”.

Jeśli nie można ustalić wartości godziwej instrumentów kapitałowych, to wówczas aktywa te Grupa Kapitałowa ujmuje według kosztu nabycia z uwzględnieniem utraty wartości. Odpisy z tytułu utraty wartości Grupa Kapitałowa rozpoznaje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe”.

(vii) Zobowiązania finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu

Zobowiązania finansowe inne niż wycenianie w wartości godziwej ze skutkiem wyceny odnoszone do skonsolidowanego rachunku zysków i strat Grupa Kapitałowa wycenia według metody zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej. Zobowiązania płatne na żądanie Grupa Kapitałowa wycenia według kwoty wymaganej zapłaty.

(viii) Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych

Instrumenty dłużne wyemitowane przez Grupę Kapitałową są wykazywane jako zobowiązania i wyceniane według metody zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej. Koszty z tytułu odsetek oraz prowizji i opłat rozliczanych z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej, Grupa Kapitałowa zalicza w skonsolidowanym rachunku zysków i strat do kosztów odsetkowych.

(ix) Gwarancje finansowe

Gwarancje finansowe to takie umowy, które zobowiązują Grupę Kapitałową, jako ich wystawcę, do dokonania określonych płatności rekompensujących posiadaczowi stratę, jaką poniesie z powodu niedokonania przez określonego dłużnika płatności w przypadającym terminie zgodnie z warunkami instrumentu dłużnego. Umowy gwarancji finansowych w momencie ich początkowego ujęcia Grupa Kapitałowa wycenia w wartości godziwej skorygowanej o koszty transakcji, które można bezpośrednio przyporządkować czynności wystawienia gwarancji. W terminie późniejszym zobowiązania te Grupa Kapitałowa ujmuje według wyższej z dwóch wartości: najlepszego szacunku wydatków koniecznych do uregulowania bieżących zobowiązań na dzień bilansowy oraz wartości ujętej pierwotnie pomniejszonej o odpisy amortyzacyjne.

(x) Przekwalifikowanie aktywów finansowych

Grupa Kapitałowa może przekwalifikować niebędący instrumentem pochodnym składnik aktywów z portfela przeznaczonego do obrotu do kategorii pożyczek i należności, jeżeli nie jest już dłużej utrzymywany w celu sprzedaży lub odkupienia w niedalekiej przyszłości. Aby składnik aktywów finansowych mógł być przekwalifikowany, musi spełniać warunki wynikające z definicji pożyczek i należności (jeżeli nie było to wymagane do klasyfikacji jako przeznaczone do obrotu przy początkowym ujęciu) i Grupa Kapitałowa musi mieć intencję i możliwość utrzymywania składnika aktywów finansowych w dającej się przewidzieć przyszłości lub do upływu terminu zapadalności.

Przekwalifikowane aktywa finansowe Grupa Kapitałowa ujmuje w wartości godziwej na moment reklasyfikacji. W przypadku przekwalifikowania z portfela przeznaczonego do obrotu, wszelkie zyski i straty ujęte już w wyniku finansowym, nie ulegają odwróceniu. Wartość godziwa składnika aktywów w momencie przekwalifikowania staje się nowym zamortyzowanym kosztem.

W przypadku aktywów finansowych przekwalifikowanych z portfela dostępnego do sprzedaży do portfela utrzymywanego do terminu zapadalności lub do portfela pożyczek i należności, wszelkie zyski i straty związane z takim składnikiem aktywów, które poprzednio odniesiono na kapitał własny, Grupa Kapitałowa ujmuje w następujący sposób: zyski lub straty ujęte w kapitale z aktualizacji wyceny do dnia przekwalifikowania

amortyzuje się i ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat przez okres pozostały do terminu zapadalności przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej.

Grupa Kapitałowa nie dokonuje reklasyfikacji żadnych instrumentów finansowych do kategorii wycenianych według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat po ich początkowym ujęciu.

2.8.2. Wyłączenie aktywów finansowych i zobowiązań finansowych

(i) Aktywa finansowe

Grupa Kapitałowa wyłącza składnik aktywów finansowych (lub część składnika aktywów finansowych, lub część grupy podobnych aktywów finansowych) ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej, gdy:

- 1) wygasły prawa do przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych,
- 2) Grupa Kapitałowa przeniosła prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów lub zobowiązała się do przekazania otrzymanych środków pieniężnych bez zbędnej zwłoki stronie trzeciej na zasadzie pośredniczenia w transakcji i albo (a) przeniosła zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane ze składnikiem aktywów, lub (b) nie przeniosła ani nie zachowała zasadniczo całego ryzyka i wszystkich korzyści związanych z posiadaniem składnika aktywów, ale przeniosła kontrolę nad składnikiem aktywów finansowych.

W przypadku, gdy Grupa Kapitałowa przeniosła swoje prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów lub zobowiązała się do pośredniczenia w transakcji ale nie przeniosła ani nie zachowała zasadniczo całego ryzyka i wszystkich korzyści związanych z posiadaniem składnika aktywów, ani też powyższe przeniesienie nie spowodowało przeniesienia kontroli nad składnikiem aktywów, wówczas nowy składnik aktywów jest ujmowany w stopniu, w jakim Grupa Kapitałowa utrzymuje zaangażowanie w składnik aktywów.

Zaangażowanie w składnik aktywów, które przyjmuje formę gwarancji, jest wyceniane według niższej z dwóch wartości: pierwotnej wartości bilansowej składnika aktywów oraz maksymalnej kwoty, którą Grupa Kapitałowa może być zobowiązana zapłacić za ten składnik aktywów.

W przypadku, gdy zaangażowanie Grupy Kapitałowej ma formę wystawionej i/lub zakupionej opcji (w tym opcji rozliczanych w środkach pieniężnych lub o podobnych cechach) na przenoszony składnik aktywów finansowych, zakres zaangażowania Grupy Kapitałowej w składnik aktywów finansowych stanowi wartość przeniesionego składnika aktywów, który Grupa Kapitałowa może odkupić, za wyjątkiem przypadku, w którym wystawiono opcję sprzedaży (w tym opcję rozliczaną w środkach pieniężnych lub o podobnych cechach) na składnik aktywów finansowych wyceniany w wartości godziwej. Zaangażowanie Grupy Kapitałowej jest wówczas ograniczone do niższej z dwóch wartości: wartości godziwej przeniesionego składnika aktywów oraz ceny wykonania opcji.

(ii) Zobowiązania finansowe

Grupa Kapitałowa wyłącza ze swojego skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej zobowiązanie finansowe, kiedy obowiązek określony w umowie został wypełniony, umorzony lub wygasł.

Zastąpienie dotychczasowego instrumentu dłużnego przez instrument o zasadniczo różnych warunkach dokonywane pomiędzy tymi samymi podmiotami Grupa Kapitałowa ujmuje jako wygaśnięcie pierwotnego zobowiązania finansowego i ujęcie nowego zobowiązania finansowego. Podobnie znaczące modyfikacje warunków umowy dotyczącej istniejącego zobowiązania finansowego Grupa Kapitałowa ujmuje jako wygaśnięcie pierwotnego i ujęcie nowego zobowiązania finansowego. Powstającą z tytułu zamiany różnicę odnoszącą się do wartości bilansowych Grupa Kapitałowa wykazuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

2.8.3. Transakcje repo, reverse repo i pożyczek papierów wartościowych

Transakcje repo i reverse-repo oraz transakcje sell-buy-back, buy-sell-back są operacjami sprzedaży lub kupna papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu lub odsprzedaży w umownym terminie po określonej cenie.

Papiery wartościowe sprzedane z przyrzeczeniem odkupu w określonym momencie w przyszłości (repo i sell-buy-back) nie są wyłączone z skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej, gdyż Grupa Kapitałowa zachowuje zasadniczo całe ryzyko i korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych. Otrzymane środki pieniężne Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej łącznie z odpowiadającym zobowiązaniem ich zwrotu, włączając w to narosłe odsetki w pozycji „Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu”, co odzwierciedla ekonomiczną treść transakcji jako pożyczki dla Grupy Kapitałowej. Różnicę pomiędzy ceną sprzedaży a odkupu, Grupa Kapitałowa traktuje jako koszty odsetkowe i nalicza je w okresie obowiązywania umowy przy wykorzystaniu metody efektywnej stopy procentowej.

Papiery wartościowe zakupione z przyrzeczeniem odsprzedaży w określonym momencie w przyszłości (reverse-repo i buy-sell-back) nie są ujmowane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej do momentu sprzedaży stronie trzeciej. Zobowiązanie zwrotu papierów wartościowych Grupa Kapitałowa ujmuje jako sprzedaż zobowiązań handlowych i wycenia w wartości godziwej, a zyski i straty ujmuje w „Wyniku na aktywach i zobowiązaniach finansowych wycenianych w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany”. Zapłacone środki pieniężne Grupa Kapitałowa wyłącza i należność, łącznie z narosłymi odsetkami, ujmuje w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej, odzwierciedlając ekonomiczną treść transakcji jako pożyczki dla Grupy Kapitałowej w pozycji „Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu”. Różnica pomiędzy ceną zakupu i odsprzedaży jest traktowana jako przychód odsetkowy i narasta w okresie obowiązywania umowy przy wykorzystaniu metody efektywnej stopy procentowej.

2.8.4. Wartość godziwa instrumentów finansowych

Wartość godziwa to cena, która jest możliwa do uzyskania przy sprzedaży składnika aktywów lub za przeniesienie zobowiązania w transakcji przeprowadzonej na zwykłych warunkach między uczestnikami rynku na dzień wyceny.

Wartość godziwa instrumentów finansowych notowanych na aktywnym rynku finansowym jest ustalana poprzez odniesienie do bieżącej ceny kupna, dla składnika aktywów, lub bieżącej ceny sprzedaży, dla zaciągniętego zobowiązania.

Wartość godziwa instrumentów finansowych, dla których nie istnieje aktywny rynek jest ustalana przy zastosowaniu różnych technik wyceny. Techniki te mogą odnosić się do ostatnich transakcji zawieranych na warunkach rynkowych, bieżących cen rynkowych innych podobnych instrumentów, analizy zdyskontowanych przepływów pieniężnych lub innych modeli wyceny.

W oparciu o stosowane metody ustalania wartości godziwej, poszczególne składniki aktywów i zobowiązań finansowych klasyfikuje się do następujących kategorii:

- 1) Poziom I: aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane bezpośrednio w oparciu o ceny kwotowane na aktywnym rynku lub techniki wyceny bazujące tylko i wyłącznie o informacji rynkowe,
- 2) Poziom II: aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w oparciu o techniki wyceny bazujące na założeniach wykorzystujących informacje pochodzące z aktywnego rynku lub obserwacje rynkowe,
- 3) Poziom III: aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w oparciu o powszechnie stosowane przez uczestników rynku techniki wyceny, których założenia nie bazują na informacji pochodzącej z aktywnego rynku.

2.8.5. Utrata wartości aktywów finansowych

Na każdy dzień bilansowy Grupa Kapitałowa ocenia, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych. Składnik aktywów finansowych lub grupa aktywów finansowych utraciły wartość, a strata z tytułu utraty wartości została poniesiona wtedy i tylko wtedy, gdy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości wynikające z jednego lub więcej zdarzeń mających miejsce po początkowym ujęciu składnika aktywów („zdarzenie powodujące stratę”), a zdarzenie (lub zdarzenia) powodujące stratę ma wpływ na oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne wynikające ze składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych, których wiarygodne oszacowanie jest możliwe. Do obiektywnych

przesłanek utraty wartości należą np. znaczące trudności finansowe dłużnika, niespłacenie lub zaleganie ze spłacaniem odsetek lub kapitału, wysokie prawdopodobieństwo upadłości lub innej reorganizacji finansowej dłużnika, obserwowane dane wskazujące na możliwy do zmierzenia spadek oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych.

(i) Należności od innych banków oraz kredyty i pożyczki udzielone klientom

W przypadku należności od innych banków oraz kredytów i pożyczek udzielonych klientom wycenianych według zamortyzowanego kosztu, w pierwszej kolejności Grupa Kapitałowa rozważa, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości pojedynczych składników aktywów finansowych, które są indywidualnie istotne, a także łącznie w przypadku aktywów finansowych, które nie są indywidualnie istotne. W przypadku stwierdzenia, że nie istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości indywidualnie ocenianego składnika aktywów finansowych, niezależnie od tego, czy jest on istotny, czy też nie, składnik ten jest włączany do grupy aktywów finansowych o podobnej charakterystyce ryzyka kredytowego i łącznie oceniany pod względem utraty wartości. Aktywa oceniane indywidualnie pod względem utraty wartości, w przypadku których Grupa Kapitałowa dokonuje odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości lub postanawia taki odpis dalej ujmować, nie są uwzględniane w łącznej ocenie utraty wartości.

Jeżeli istnieją przesłanki, że została poniesiona strata z tytułu utraty wartości, to kwota odpisu aktualizującego równa się różnicy pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów, a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych (z wyłączeniem przyszłych strat kredytowych). Wartość bilansowa składnika aktywów zostaje zmniejszona przez odpis aktualizujący, a kwota odpisu obciąża skonsolidowany rachunek zysków i strat. W przypadku aktywów finansowych, dla których dokonano odpisu z tytułu utraty wartości, przychody odsetkowe są ujmowane przy zastosowaniu stopy procentowej użytej do zdyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych dla celów oszacowania straty z tytułu utraty wartości. Jeżeli w następnym okresie wysokość straty z tytułu utraty wartości zmniejszy się na skutek zdarzenia, które nastąpiło po wystąpieniu utraty wartości (np. poprawy oceny zdolności kredytowej dłużnika), wówczas uprzednio dokonany odpis z tytułu utraty wartości jest odwracany poprzez dokonanie odpowiedniej korekty odpisów aktualizacyjnych. Kwota dokonanej odwrócenia wykazywana jest w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

Grupa Kapitałowa dokonuje spisania należności kredytowych ze sprawozdania z sytuacji finansowej w ciężar utworzonych odpisów z tytułu utraty wartości zgodnie z polityką opisaną w punkcie 2.8.2. (i), a w szczególności, gdy te należności są nieściągalne, to znaczy:

- 1) koszty dalszej windykacji należności przekraczać będą spodziewane wpływy z windykacji,
- 2) nieskuteczność egzekucji należności Grupy Kapitałowej stwierdzona została odpowiednim dokumentem właściwego organu postępowania egzekucyjnego,
- 3) nie jest możliwe ustalenie majątku dłużnika nadającego się do egzekucji i nie jest znane miejsce pobytu dłużnika,
- 4) roszczenia uległy przedawnieniu.

Po decyzji o wyłączeniu składnika aktywów Grupa Kapitałowa nie podejmuje ponownej akcji windykacyjnej, a jakiegokolwiek ewentualne wpływy z danego składnika mają wyłącznie charakter incydentalny.

Wartość bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych Grupa Kapitałowa ustala przy użyciu pierwotnej efektywnej stopy procentowej dla danego instrumentu finansowego. Jeżeli pożyczka bądź należność mają przypisaną zmienną stopę procentową, to stopa dyskontowa dla wyceny utraty wartości, jest bieżącą efektywną stopą procentową. Kalkulacja wartości bieżącej oszacowanych przepływów pieniężnych związanych z zabezpieczonym zastawem składnikiem aktywów, odzwierciedla przychylny wpływ pieniężny, które mogą powstać w wyniku egzekucji, pomniejszone o koszty związane z pozyskaniem i sprzedażą zabezpieczenia, niezależnie od tego, czy dokonanie egzekucji jest prawdopodobne.

Dla celów łącznej oceny utraty wartości, aktywa finansowe Grupa Kapitałowa grupuje według podobnych charakterystyk ryzyka kredytowego, które wskazują na zdolność dłużnika do spłaty całości zobowiązania zgodnie z warunkami umowy, np. grup ryzyka kredytowego, segmentu klienta, rodzaju zabezpieczenia, rodzaju produktu.

Przyszłe przepływy pieniężne w grupie aktywów finansowych, dla których utrata wartości oceniana jest łącznie, Grupa Kapitałowa szacuje na podstawie historii strat dla aktywów o podobnych charakterystykach ryzyka kredytowego. Dane historyczne dotyczące strat Grupa Kapitałowa koryguje na podstawie dostępnych bieżących danych, tak aby odzwierciedlić oddziaływanie bieżących warunków, które nie miały wpływu w okresie, na którym opierają się dane historyczne dotyczące strat, jak też, aby wyeliminować czynniki mające wpływ na dane historyczne, a niewystępujące obecnie. Metodologia i założenia przyjęte do oszacowania przyszłych przepływów pieniężnych są regularnie monitorowane w celu zmniejszenia rozbieżności pomiędzy stratami szacowanymi, a rzeczywistymi.

(ii) Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności

W przypadku aktywów finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności na każdy dzień bilansowy Grupa Kapitałowa indywidualnie ocenia, czy istnieją obiektywne dowody utraty wartości składnika aktywów finansowych. Jeśli istnieją obiektywne dowody, że została poniesiona strata z tytułu utraty wartości, to kwota odpisu aktualizującego równa się różnicy pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych. Wartość bilansową składnika aktywów Grupa Kapitałowa obniża, a kwotę straty ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

Jeśli w następnym okresie strata z tytułu utraty wartości zmniejszyła się, a zmniejszenie to można w obiektywny sposób powiązać ze zdarzeniem następującym po ujęciu utraty wartości, to uprzednio ujętą stratę z tego tytułu odwraca się. Kwotę odwróconej straty Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

(iii) Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

W przypadku aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży na każdy dzień bilansowy Grupa Kapitałowa ocenia, czy istnieją obiektywne dowody utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych.

W przypadku inwestycji kapitałowych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży do obiektywnych dowodów utraty wartości Grupa Kapitałowa zalicza znaczący (tj. powyżej 20%) lub przedłużający się (tj. powyżej 6 miesięcy) spadek wartości godziwej składnika aktywów finansowych poniżej ceny nabycia.

Jeżeli nastąpiła utrata wartości składnika aktywów finansowych, to skumulowane straty – będące różnicą pomiędzy kosztem nabycia, a bieżącą wartością godziwą, pomniejszone o wszelkie straty z tytułu utraty wartości tego składnika aktywów uprzednio ujęte w skonsolidowanym rachunku zysków i strat – Grupa Kapitałowa wykięguje z kapitału własnego i ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

Strat z tytułu utraty wartości inwestycji kapitałowych Grupa Kapitałowa nie poddaje odwróceniu przez skonsolidowany rachunek zysków i strat. Wzrost ich wartości godziwej po ujęciu straty z tytułu utraty wartości Grupa Kapitałowa bezpośrednio ujmuje w kapitale.

W przypadku instrumentów dłużnych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży, ocena, czy istnieją obiektywne dowody utraty wartości składnika aktywów finansowych odbywa się na takich samych zasadach jak w przypadku aktywów finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu.

W przypadku aktywów finansowych, dla których dokonano odpisu z tytułu utraty wartości, przychody odsetkowe Grupa Kapitałowa ujmuje przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej użytej do zdyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych dla celów oszacowania straty z tytułu utraty wartości.

Jeśli w następnym okresie wartość godziwa instrumentu dłużnego dostępnego do sprzedaży wzrośnie, a wzrost ten może być obiektywnie łączony ze zdarzeniem następującym po ujęciu straty z tytułu utraty wartości w skonsolidowanym rachunku zysków i strat, to kwotę odwróconego odpisu Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

(iv) Aktywa finansowe wyceniane według kosztu

Jeśli występują obiektywne dowody, że nastąpiła utrata wartości nienotowanego instrumentu kapitałowego, który nie jest wyceniany według wartości godziwej, gdyż jego wartości godziwej nie można wiarygodnie ustalić, to kwotę straty z tytułu utraty wartości Grupa Kapitałowa ustala jako różnicę pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów finansowych oraz wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych

zdyskontowanych przy zastosowaniu bieżącej rynkowej stopy zwrotu dla podobnych aktywów finansowych. Tak ustalonych strat z tytułu utraty wartości Grupa Kapitałowa nie poddaje odwróceniu.

2.8.6. Kompensowanie aktywów finansowych i zobowiązań finansowych

Aktywa finansowe Grupa Kapitałowa kompensuje ze zobowiązaniami finansowymi, ujmując kwotę netto w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej w przypadku, gdy istnieje obowiązująca aktualnie prawna możliwość kompensowania ze sobą ujętych kwot i istnieje zamiar dokonania rozliczenia netto lub jednoczesnego zrealizowania aktywów i uregulowania zobowiązań.

2.8.7. Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych

Na środki pieniężne oraz ekwiwalenty środków pieniężnych w Grupie Kapitałowej składają się: gotówka w kasie oraz środki na rachunku nostro w Narodowym Banku Polskim, a także należności w rachunku bieżącym i lokat jednodniowych w innych bankach

2.8.8. Rzeczowe aktywa trwałe

Rzeczowe aktywa trwałe Grupa Kapitałowa wykazuje według ceny nabycia/kosztu wytworzenia pomniejszonych o umorzenie oraz odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości.

Grunty oraz środki trwałe w budowie nie podlegają amortyzacji. Amortyzację innych środków trwałych Grupa Kapitałowa nalicza metodą liniową w celu rozłożenia ich wartości początkowej pomniejszonej o wartość końcową, przez okresy ich użytkowania, które dla poszczególnych grup środków trwałych wynoszą:

1) Budynki i budowle	40 lat,
2) Urządzenia techniczne i maszyny	5 - 20 lat,
3) Środki transportu	5 - 7 lat,
4) Zestawy komputerowe	3 - 5 lat,
5) Inne środki trwałe	5 - 10 lat.

Wartość końcową, okres użytkowania oraz metodę amortyzacji składników aktywów Grupa Kapitałowa weryfikuje i w razie konieczności koryguje, na koniec każdego roku obrotowego.

Dana pozycja rzeczowych aktywów trwałych może zostać usunięta ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej po dokonaniu jej zbycia lub w przypadku, gdy nie są spodziewane żadne ekonomiczne korzyści wynikające z dalszego użytkowania lub sprzedaży takiego składnika aktywów. Wszelkie zyski lub straty wynikające z usunięcia danego składnika aktywów ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej (obliczone jako różnica pomiędzy wpływami ze sprzedaży netto, a wartością bilansową danej pozycji) Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w okresie, w którym dokonano usunięcia.

Grupa Kapitałowa ujmuje w wartości bilansowej aktywów trwałych wydatki związane z podwyższeniem ich wartości lub wymianą ich części pod warunkiem, że istnieje prawdopodobieństwo uzyskania zwiększonych przyszłych korzyści ekonomicznych związanych z tymi składnikami aktywów oraz że koszt ulepszenia lub wymiany może być zmierzony w wiarygodny sposób. Wszystkie inne wydatki ujmowane są w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w momencie ich poniesienia.

2.8.9. Wartości niematerialne

Wartości niematerialne Grupa Kapitałowa początkowo wycenia w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia. Po początkowym ujęciu wartości niematerialne Grupa Kapitałowa wykazuje w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia pomniejszonym o umorzenie i odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Nakłady poniesione na wartości niematerialne wytworzone we własnym zakresie, z wyjątkiem aktywowanych nakładów poniesionych na prace rozwojowe, nie są aktywowane i Grupa Kapitałowa ujmuje je w kosztach okresu, w którym zostały poniesione.

Grupa Kapitałowa ustala, czy okres użytkowania wartości niematerialnych jest określony czy nieokreślony.

Wartości niematerialne o określonym okresie użytkowania Grupa Kapitałowa amortyzuje przez okres użytkowania oraz poddaje testom na utratę wartości każdorazowo, gdy istnieją przesłanki wskazujące na utratę ich wartości. W razie stwierdzenia, że przesłanki zachodzą, Grupa Kapitałowa szacuje wartość odzyskiwalną takiego składnika wartości niematerialnych i dokonuje odpisu aktualizującego. Okres i metodę amortyzacji wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania Grupa Kapitałowa weryfikuje corocznie. Zmiany w oczekiwanym okresie użytkowania lub oczekiwanym sposobie konsumowania przyszłych korzyści ekonomicznych pochodzących z danego składnika aktywów są ujmowane poprzez zmianę odpowiednio okresu lub metody amortyzacji i traktowane jak zmiany wartości szacunkowych. Odpis amortyzacyjny składników wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji „Ogólne koszty administracyjne”.

Wartości niematerialne o nieokreślonym okresie użytkowania Grupa Kapitałowa corocznie testuje pod kątem utraty wartości albo indywidualnie, albo na poziomie ośrodka wypracowującego środki pieniężne. Grupa Kapitałowa nie dokonuje odpisów amortyzacyjnych składnika wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania. Grupa Kapitałowa corocznie weryfikuje, czy dla wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania nie da się określić takiego okresu. Jeżeli weryfikacja nie potwierdzi prawidłowości okresu użytkowania, jest on prospektywnie zmieniany.

Zyski lub straty wynikające z usunięcia wartości niematerialnych ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej Grupa Kapitałowa wycenia według różnicy pomiędzy wpływami ze sprzedaży netto, a wartością bilansową danego składnika aktywów i ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w momencie usunięcia ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej.

Amortyzację wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania Grupa Kapitałowa nalicza metodą liniową w celu rozłożenia ich wartości początkowej pomniejszonej o wartość końcową, przez okresy ich użytkowania, które dla poszczególnych grup wartości niematerialnych wynoszą:

- 1) Licencje na programy komputerowe 5 - 10 lat.

W wartościach niematerialnych ujawniana jest dodatkowo wartość firmy opisana w pkt. 2.8.10.

2.8.10. Wartość firmy

Połączenie jednostek odbywa się poprzez połączenie odrębnych jednostek w jedną jednostkę sprawozdawczą. Wynikiem połączenia jednostek jest objęcie kontroli przez jednostkę dominującą nad jednostkami przejmowanymi. Połączenia jednostek, niepozostających pod wspólną kontrolą, rozlicza się metodą nabycia. Metoda nabycia postrzega połączenie jednostek z perspektywy tej jednostki, która identyfikuje się, jako jednostkę przejmującą. Jednostka przejmująca ujmuje przejęte aktywa, zobowiązania i wzięte na siebie zobowiązania warunkowe, w tym te z nich, które nie były wcześniej ujęte przez jednostkę przejmowaną. Zastosowanie metody nabycia polega na wykonaniu następujących czynności:

- 1) identyfikacji jednostki przejmującej,
- 2) ustalenie kosztu połączenia jednostek gospodarczych,
- 3) przypisanie na dzień przejścia kosztu połączenia jednostek gospodarczych przejmowanym aktywom oraz brany na siebie zobowiązaniom i zobowiązaniom warunkowym.

Jednostka przejmująca ustala koszt połączenia jednostek w kwocie równej wartości godziwej, na dzień wymiany wydanych aktywów, zobowiązań zaciągniętych lub wziętych na siebie oraz instrumentów kapitałowych wyemitowanych przez jednostkę przejmującą w zamian za kontrolę nad jednostką przejmowaną.

W wyniku rozliczenia nabycia jednostki Grupa Kapitałowa dokonuje obliczenia wartości firmy.

Wartość firmy z tytułu nabycia jednostki, Grupa Kapitałowa początkowo ujmuje według ceny nabycia, stanowiącej nadwyżkę kosztów przejścia kontroli nad udziałem jednostki dominującej w wartości godziwej netto możliwych do zidentyfikowania aktywów, zobowiązań i zobowiązań warunkowych. Po początkowym ujęciu, wartość firmy Grupa Kapitałowa wykazuje według ceny nabycia, pomniejszonej o wszelkie skumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości.

Test na utratę wartości Grupa Kapitałowa przeprowadza, co najmniej na koniec każdego roku. Utrata wartości ustalana jest poprzez oszacowanie odzyskiwalnej wartości ośrodka wypracowującego środki pieniężne, którego

dotyczy dana część wartości firmy. W przypadku, gdy odzyskiwalna wartość ośrodka wypracowującego środki pieniężne jest niższa niż wartość bilansowa Grupa Kapitałowa tworzy odpis z tytułu utraty wartości.

2.8.11. Leasing

Leasing operacyjny

Grupa jako leasingodawca

W przypadku umów leasingu zawartych przez Grupę Kapitałową jako leasingodawcę, przedmiot leasingu Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej. Początkowe koszty bezpośrednio poniesione w toku negocjowania umów leasingu operacyjnego Grupa Kapitałowa dodaje do wartości bilansowej środka stanowiącego przedmiot leasingu i ujmuje przez okres trwania leasingu na tej samej podstawie, co przychody z tytułu wynajmu. Warunkowe opłaty leasingowe Grupa Kapitałowa ujmuje jako przychód w okresie, w którym staną się należne.

Grupa jako leasingobiorca

W przypadku umów leasingu zawartych przez Grupę Kapitałową jako leasingobiorcę, przedmiot leasingu nie jest ujmowany w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy Kapitałowej.

Opłaty z tytułu leasingu operacyjnego oraz późniejsze raty leasingowe Grupa Kapitałowa ujmuje jako koszty w skonsolidowanym rachunku zysków i strat metodą liniową przez okres trwania leasingu.

Leasing finansowy

Grupa jako leasingodawca

W przypadku umów leasingu zawartych przez Grupę Kapitałową jako leasingodawcę, przedmiot leasingu nie jest ujmowany w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy Kapitałowej.

Grupa Kapitałowa ujmuje należność w kwocie równej bieżącej wartości minimalnych opłat leasingowych.

Opłaty leasingowe Grupa Kapitałowa dzieli między przychody finansowe i zmniejszenie salda należności w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy zwrotu z pozostałej do spłaty należności.

Grupa jako leasingobiorca

W przypadku umów leasingu zawartych przez Grupę Kapitałową jako leasingobiorcę, przedmiot leasingu Grupa Kapitałowa ujmuje w aktywach i zobowiązaniach w kwotach równych wartości godziwej przedmiotu leasingu ustalonej na dzień rozpoczęcia leasingu lub w kwotach równych wartości bieżącej minimalnych opłat leasingowych ustalonej na dzień rozpoczęcia leasingu, jeżeli jest ona niższa od wartości godziwej.

Opłaty leasingowe Grupa Kapitałowa dzieli pomiędzy koszty opłat leasingowych i zmniejszenie salda zobowiązań w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy odsetek od pozostałego do spłaty zobowiązania.

Koszty z tytułu leasingu finansowego Grupa Kapitałowa ujmuje bezpośrednio w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

Aktywa trwałe będące przedmiotem umowy leasingu finansowego Grupa Kapitałowa amortyzuje w sposób określony dla własnych środków trwałych. Jednakże, gdy brak jest pewności co do przejścia prawa własności przedmiotu umowy, wówczas aktywa trwałe używane na podstawie umów leasingu finansowego Grupa Kapitałowa amortyzuje przez okres krótszy z dwóch: przewidywany okres użytkowania lub okres trwania leasingu.

2.8.12. Utrata wartości niefinansowych aktywów trwałych

Na każdy dzień bilansowy Grupa Kapitałowa ocenia, czy istnieją jakiegokolwiek przesłanki wskazujące na to, że mogła nastąpić utrata wartości aktywów. W razie stwierdzenia, że przesłanki takie zachodzą, lub w razie konieczności przeprowadzenia corocznego testu sprawdzającego, czy nastąpiła utrata wartości, Grupa Kapitałowa dokonuje oszacowania wartości odzyskiwalnej danego składnika aktywów.

Wartość odzyskiwalna składnika aktywów odpowiada wartości godziwej tego składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne pomniejszonej o koszty sprzedaży lub wartości użytkowej, zależnie od tego, która z tych wartości jest wyższa. Wartość tę Grupa Kapitałowa ustala dla poszczególnych aktywów, chyba że dany składnik aktywów nie generuje samodzielnie wpływów pieniężnych, które w większości są niezależne od

tych, które są generowane przez inne aktywa lub grupy aktywów. Jeśli wartość bilansowa składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne jest wyższa niż jego wartość odzyskiwalna, ma miejsce utrata wartości i Grupa Kapitałowa dokonuje wówczas odpisu do ustalonej wartości odzyskiwalnej. Przy szacowaniu wartości użytkowej Grupa Kapitałowa dyskontuje prognozowane przepływy pieniężne do ich wartości bieżącej przy zastosowaniu stopy dyskontowej przed uwzględnieniem skutków opodatkowania, która odzwierciedla bieżące rynkowe oszacowanie wartości pieniądza w czasie oraz ryzyko typowe dla danego składnika aktywów.

Do określania wartości godziwej, pomniejszonej o koszty doprowadzenia do sprzedaży, używany jest odpowiedni model wyceny.

Odpisy z tytułu utraty wartości aktywów dotyczących działalności kontynuowanej Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w tych kategoriach kosztów zgodnych z funkcją tych aktywów, z wyłączeniem aktywów wcześniej przeszacowanych, w przypadku których przeszacowanie zostało odniesione na kapitał. Wówczas odpis z tytułu utraty wartości jest także ujmowany w kapitałach do wartości wcześniejszych przeszacowań.

Dla aktywów, z wyłączeniem wartości firmy, na koniec każdego okresu obrachunkowego Grupa Kapitałowa dokonuje oceny, czy istnieją jakiegokolwiek przesłanki wskazujące na to, że wcześniej ujęte odpisy z tytułu utraty wartości są nadal zasadne i czy nie powinny zostać pomniejszone. Jeżeli takie przesłanki występują, Grupa Kapitałowa szacuje wartość odzyskiwalną tego składnika aktywów bądź ośrodków wypracowujących przepływy pieniężne. Poprzednio ujęty odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości ulega odwróceniu wtedy i tylko wtedy, gdy od czasu ujęcia ostatniego odpisu aktualizującego nastąpiła zmiana wartości szacunkowych stosowanych do ustalenia wartości odzyskiwalnej danego składnika aktywów. W takim przypadku, podwyższa się wartość bilansową składnika aktywów do wysokości jego wartości odzyskiwalnej.

Podwyższona kwota nie powinna przekroczyć wartości bilansowej składnika aktywów, jaka zostałaby ustalona (po odjęciu umorzenia), gdyby w ubiegłych latach w ogóle nie ujęto odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości tego składnika aktywów. Odwrócenie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości składnika aktywów Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat, chyba że dany składnik aktywów wykazywany jest w wartości przeszacowanej, w którym to przypadku odwrócenie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości traktuje się jako zwiększenie kapitału z aktualizacji wyceny.

Powyższe kryteria mają także zastosowanie w ocenie, czy nastąpiła utrata wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania.

Grupa Kapitałowa testuje niefinansowe aktywa trwale o nieokreślonym okresie użyteczności pod kątem utraty wartości przynajmniej raz w roku. Test ten Grupa Kapitałowa przeprowadza dla poszczególnych aktywów, lub dla ośrodków wypracowujących środki pieniężne.

2.8.13. Rezerwy

Rezerwy, w tym na zobowiązania pozabilansowe, tworzone są wówczas, gdy na Grupie Kapitałowej ciąży istniejący obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych, i gdy prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu środków uosabiających korzyści ekonomiczne, oraz można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego zobowiązania.

Jeżeli Grupa Kapitałowa spodziewa się, że wydatki objęte rezerwą zostaną zwrócone, na przykład na mocy umowy ubezpieczenia, wówczas zwrot ten jest ujmowany jako odrębny składnik aktywów, ale tylko wtedy, gdy jest rzeczą praktycznie pewną, że zwrot ten rzeczywiście nastąpi. Koszty dotyczące danej rezerwy są wykazywane w skonsolidowanym rachunku zysków i strat po pomniejszeniu o wszelkie zwroty.

W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wielkość rezerwy jest dyskontowana, przy zastosowaniu bieżącej stopy dyskontowej nieuwzględniającej podatku, odzwierciedlającej ewentualne ryzyko związane z danym zobowiązaniem. Jeżeli kwota rezerwy została zdyskontowana, zwiększenie rezerwy w związku z upływem czasu jest ujmowane jako koszty finansowania zewnętrznego.

(i) Rezerwy na programy określonych świadczeń

Zgodnie z Kodeksem Pracy pracownicy Grupy Kapitałowej mają prawo do odpraw emerytalnych lub rentowych w momencie odchodzenia na emeryturę lub rentę. Grupa Kapitałowa okresowo dokonuje wyliczenia aktuarialnego rezerwy na przyszłe zobowiązania wobec pracowników.

Rezerwa na wynikające z Kodeksu Pracy odprawy emerytalne i rentowe tworzona jest indywidualnie dla każdego pracownika na podstawie wyceny aktuarialnej sporządzanej okresowo przez niezależną firmę doradztwa aktuarialnego. Wycena rezerw na programy określonych świadczeń dokonywana jest z zastosowaniem technik i założeń aktuarialnych. W kalkulacji rezerwy uwzględnia się wszystkie odprawy emerytalne i rentowe, które mogą być w przyszłości wypłacone. Naliczone rezerwy są równe zdyskontowanym płatnościom, które w przyszłości zostaną dokonane, z uwzględnieniem rotacji zatrudnienia i dotyczą okresu do końca okresu sprawozdawczego. Zyski i straty z obliczeń aktuarialnych są rozpoznawane w innych całkowitych dochodach.

Grupa Kapitałowa tworzy rezerwę na przyszłe zobowiązania z tytułu odszkodowań i odpraw pieniężnych wypłacanych pracownikom, z którymi zostaje rozwiązany stosunek pracy z przyczyn nie dotyczących pracowników.

(ii) Rezerwy na zobowiązania z tytułu toczących się spraw spornych

Rezerwy na zobowiązania z tytułu toczących się spraw spornych tworzone są na ryzyko poniesienia przez Grupę Kapitałową niekorzystnych skutków finansowych, w tym w szczególności wpływu środków finansowych.

Wpływ środków lub inne zdarzenia uznawane są za prawdopodobne, gdy prawdopodobieństwo zaistnienia zdarzenia jest większe od prawdopodobieństwa, że zdarzenie nie nastąpi. Jeżeli w toku przeprowadzenia szacunku okaże się, że prawdopodobieństwo wpływu środków jest istotne, wówczas Grupa Kapitałowa ujmuje w skonsolidowanym rachunku zysków i strat oszacowaną wartość rezerwy.

2.8.14. Rozliczenia międzyokresowe

(i) Rozliczenia międzyokresowe kosztów czynne

Koszty rozliczane w czasie dotyczą poszczególnych rodzajów wydatków, których rozliczenie w ciężar skonsolidowanego rachunku zysków i strat nastąpi stosownie do upływu czasu w przyszłych okresach sprawozdawczych. Odpisy czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów Grupa Kapitałowa dokonuje na koniec każdego miesiąca. Składnikami kosztów rozliczanych w czasie są przede wszystkim wydatki wynikające ze świadczeń wykonanych na rzecz Grupy Kapitałowej przez kontrahentów oraz opłacone z góry koszty ubezpieczeń, które zostaną rozliczone w następnych okresach. Opłacone z góry koszty klasyfikowane do czynnych rozliczeń międzyokresowych, w tym koszty ubezpieczeń, które zostaną rozliczone w następnych okresach sprawozdawczych Grupa Kapitałowa prezentuje w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej w pozycji „Inne aktywa”.

(ii) Rozliczenia międzyokresowe kosztów bierne i przychody przyszłych okresów

Składnikami kosztów rozliczanych w czasie są rezerwy na koszty rzeczowe wynikające ze świadczeń wykonanych na rzecz Grupy Kapitałowej przez kontrahentów, które zostaną rozliczone w następnych okresach. W szczególności jako bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów Grupa Kapitałowa ujmuje zobowiązania wobec pracowników z tytułu niewykorzystanych urlopów, premii uznaniowych oraz utworzone rezerwy na zobowiązania. Koszty rozliczane w czasie Grupa Kapitałowa prezentuje w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej w pozycji „Pozostałe zobowiązania”. Przychody przyszłych okresów to głównie prowizje rozliczane liniowo oraz inne dochody pobrane z góry, których rozliczenie do skonsolidowanego rachunku zysków i strat nastąpi w przyszłych okresach sprawozdawczych. Przychody rozliczane w czasie Grupa Kapitałowa prezentuje w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej w pozycji „Pozostałe zobowiązania”.

2.8.15. Pozostałe składniki skonsolidowanego sprawozdania finansowego

(i) Należności handlowe oraz inne należności

Należności handlowe i inne należności prezentowane jako składnik „Innych aktywów” Grupa Kapitałowa ujmuje w kwocie wymaganej zapłaty pomniejszonej o odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości.

W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wartość należności Grupa Kapitałowa ustala poprzez zdyskontowanie prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych do wartości bieżącej, przy zastosowaniu stopy dyskontowej odzwierciedlającej aktualne oceny rynkowe wartości pieniądza w czasie. Jeżeli zastosowana została metoda polegająca na dyskontowaniu, zwiększenie należności w związku z upływem czasu Grupa Kapitałowa ujmuje jako pozostałe przychody operacyjne.

(ii) Zobowiązania handlowe

Zobowiązania handlowe prezentowane jako składnik „Pozostałych zobowiązań”, inne niż zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu, Grupa Kapitałowa ujmuje w kwocie wymaganej zapłaty. Długoterminowe zobowiązania handlowe podlegają dyskontowaniu na dzień początkowego ujęcia i na dzień bilansowy.

(iii) Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży

Do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży klasyfikowane są aktywa trwale, w przypadku, jeśli ich wartość bilansowa zostanie odzyskana przede wszystkim w drodze transakcji sprzedaży, a nie poprzez ich dalsze wykorzystanie.

Sytuacja taka ma miejsce, gdy pojedynczy składnik aktywów (lub grupa) jest przeznaczony do natychmiastowej sprzedaży w jego bieżącym stanie z uwzględnieniem jedynie normalnych i zwyczajowo przyjętych warunków dla sprzedaży tego typu aktywów oraz jego sprzedaż jest wysoce prawdopodobna, gdy zostaną łącznie spełnione następujące warunki:

- 1) sprzedaż jest wysoce prawdopodobna, gdy przedstawiciele odpowiedniego poziomu kierownictwa są zdecydowani do wypełnienia planu sprzedaży składnika aktywów (lub grupy do zbycia),
- 2) aktywny program znalezienia nabywcy i zakończenia planu został rozpoczęty,
- 3) składnik aktywów (lub grupa do zbycia) musi być aktywnie oferowany na sprzedaż po cenie, która jest racjonalna w odniesieniu do jego bieżącej wartości godziwej, należy oczekiwać, że sprzedaż zostanie ujęta jako sprzedaż zakończona w czasie jednego roku od dnia klasyfikacji, z wyjątkiem sytuacji dopuszczonych przez MSSF 5 ust. 9, a działania potrzebne do zakończenia planu wskazują, że jest mało prawdopodobne, iż zostaną poczynione znaczące zmiany w planie albo, że plan zostanie zarzucony.

Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży Grupa Kapitałowa ujmuje w kwocie niższej z dwóch: wartości bilansowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia tych aktywów. Dla aktywów zaklasyfikowanych do tej kategorii nie nalicza się amortyzacji.

W przypadku, gdy kryteria klasyfikacji do grupy aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży nie są dłużej spełniane, Grupa Kapitałowa zaprzestaje klasyfikacji tego składnika aktywów (lub grupy do zbycia) jako przeznaczonego do sprzedaży oraz dokonuje reklasyfikacji do odpowiedniej kategorii aktywów.

W takim przypadku Grupa Kapitałowa wycenia składnik aktywów, który nie jest dłużej klasyfikowany jako przeznaczony do sprzedaży (lub nie wchodzi już w skład grupy przeznaczonej do sprzedaży) w kwocie niższej z:

- 1) jego wartości bilansowej z dnia poprzedzającego klasyfikację składnika aktywów (lub grupy do zbycia) jako przeznaczony do sprzedaży, skorygowanej o amortyzację lub aktualizację wyceny, która zostałaby ujęta, gdyby składnik aktywów (lub grupa do zbycia) nie został zaklasyfikowany jako przeznaczony do sprzedaży,
- 2) jego wartości odzyskiwalnej z dnia podjęcia decyzji o braku jego sprzedaży.

(iv) Udzielone zobowiązania pozabilansowe

W ramach działalności operacyjnej Grupa Kapitałowa zawiera transakcje, które w momencie ich zawarcia nie są ujmowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jako aktywa lub zobowiązania, lecz powodują powstanie zobowiązań warunkowych. Zobowiązanie warunkowe jest:

- 1) możliwym obowiązkiem, który powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, których istnienie zostanie potwierdzone dopiero w momencie wystąpienia lub niewystąpienia jednego lub większej ilości niepewnych przyszłych zdarzeń, które nie w pełni podlegają kontroli Grupy Kapitałowej,
- 2) obecnym obowiązkiem, który powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, ale nie jest ujmowany w sprawozdaniu z sytuacji finansowej, ponieważ nie jest prawdopodobne, aby konieczne było wydatkowanie środków pieniężnych lub innych aktywów w celu wypełnienia obowiązku lub kwoty zobowiązania nie można oszacować w sposób wiarygodny.

Na udzielone zobowiązania pozabilansowe obarczone ryzykiem braku wywiązania się zleceniodawcy z warunków umowy tworzone są rezerwy zgodnie z MSR 37. Najistotniejsze pozycje udzielonych zobowiązań pozabilansowych stanowią przyznane linie kredytowe oraz kredyty w rachunkach bieżących.

W momencie początkowego ujęcia umowę gwarancji finansowej wycenia się do wartości godziwej. Po początkowym ujęciu wycenia się ją według wartości wyższej z:

- 1) wartości ustalonej zgodnie z MSR 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe”,
- 2) wartości początkowej pomniejszonej, w odpowiednich przypadkach, o skumulowane odpisy amortyzacyjne ujęte zgodnie z MSR 18 „Przychody”.

(v) Nieruchomości inwestycyjne

Do nieruchomości inwestycyjnych klasyfikowane są nieruchomości, które są utrzymywane przez Grupę Kapitałową ze względu na przychody z czynszów, przyrost jej wartości lub obie te korzyści. Kryterium klasyfikacji składnika aktywów do nieruchomości inwestycyjnych jest to czy dana nieruchomość może być fizycznie sprzedana na dzień bilansowy tzn. jest gotowa do sprzedaży na ten dzień z prawnego punktu widzenia.

Grupa Kapitałowa ujmuje się nieruchomość inwestycyjną w sprawozdaniu z sytuacji finansowej wtedy i tylko wtedy, gdy:

- 1) uzyskanie przyszłych korzyści ekonomicznych związanych z tą nieruchomością jest prawdopodobne oraz
- 2) można wiarygodnie ustalić jej cenę nabycia lub koszt wytworzenia.

Nieruchomości inwestycyjne początkowo ujmowane są według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia. Po początkowym ujęciu Grupa Kapitałowa stosuje wycenę w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia zgodnie z zasadami dla Rzeczowych aktywów trwałych, które zostały opisane w punkcie 2.8.8.

(vi) Zapasy

Na moment początkowego ujęcia Grupa Kapitałowa ujmuje zapasy w koszcie, który obejmuje koszty nabycia, wytworzenia i inne poniesione w celu doprowadzenia zapasów do ich aktualnego miejsca i stanu.

Grupa Kapitałowa co najmniej na koniec każdego okresu sprawozdawczego dokonuje wyceny zapasów w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia, lub też według wartości netto możliwej do uzyskania, w zależności od tego, która z kwot jest niższa. Grupa Kapitałowa ujmuje wartości odpisów z tytułu utraty wartości dla zapasów na zasadzie odpisów indywidualnych.

2.8.16. Ujmowanie przychodów

(i) Wynik z tytułu odsetek

W przypadku aktywów i zobowiązań finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu oraz oprocentowanych aktywów finansowych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży, przychody i koszty odsetkowe Grupa Kapitałowa ujmuje z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej, która dyskontuje oszacowane przyszłe pieniężne wpływy lub płatności dokonywane w oczekiwanym okresie do wygaśnięcia instrumentu finansowego, a w uzasadnionych przypadkach w okresie krótszym, do bilansowej wartości netto składnika aktywów lub zobowiązania finansowego. Przy wyliczaniu efektywnej stopy procentowej Grupa Kapitałowa dokonuje oszacowania przepływów pieniężnych, uwzględniając wszelkie postanowienia umowy instrumentu finansowego, jednakże nie uwzględnia potencjalnych przyszłych strat związanych z nieściągalnością kredytów. W przypadku, gdy Grupa Kapitałowa zmienia oszacowania płatności udzielonych lub otrzymanych, koryguje wartość bilansową składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego.

Korekta jest wyliczana z zastosowaniem pierwotnej efektywnej stopy procentowej instrumentu finansowego i ujmowana jest jako przychód lub koszt odsetkowy w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

Przychody odsetkowe od dłużnych papierów wartościowych zaklasyfikowanych do kategorii przeznaczonych do obrotu bądź desygnowanych przy początkowym ujęciu do wyceny w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat są ujmowane w przychodach z tytułu odsetek.

Przychody z tytułu odsetek obejmują odsetki, rozliczone dyskonto i premie oraz rozliczone prowizje otrzymane lub należne z tytułu kredytów, w tym należności faktoringowych, lokat międzybankowych, należności z tytułu leasingu oraz papierów wartościowych utrzymywanych do terminu zapadalności, dostępnych do sprzedaży i przeznaczonych do obrotu, ujęte w kalkulacji efektywnej stopy procentowej.

W momencie rozpoznania utraty wartości instrumentu finansowego wycenianego według zamortyzowanego kosztu oraz aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, przychody odsetkowe Grupa Kapitałowa ujmuje dalej w skonsolidowanym rachunku zysków i strat, lecz liczy od nowo ustalonej wartości bilansowej instrumentu finansowego (od nowej niższej wartości instrumentu, to jest wartości pomniejszonej o odpis z tytułu utraty wartości). Do wyliczenia przychodów odsetkowych od nowo ustalonej wartości instrumentu Grupa Kapitałowa stosuje stopę procentową, według której zdyskontowane zostały przyszłe przepływy pieniężne dla celów wyceny utraty wartości.

Koszty okresu sprawozdawczego dotyczące zobowiązań z tytułu odsetek od rachunków klientów oraz zobowiązań z tytułu emisji własnych papierów wartościowych ujmowane są w skonsolidowanym rachunku zysków i strat z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

(ii) Wynik z tytułu prowizji i opłat

Opłaty i prowizje obejmują głównie kwoty zapłacone przez klientów od wykonywanych operacji bankowych na rachunkach, rozliczone prowizje z tytułu udzielenia kredytów w rachunku bieżącym oraz rewolwingowych, rozliczone prowizje z tytułu obsługi kart płatniczych oraz kart kredytowych.

Opłaty i prowizje powiązane bezpośrednio z powstaniem aktywów finansowych, dla których określono harmonogram spłat ujmowane są w rachunku zysków i strat jako element efektywnej stopy procentowej i prezentowane są w pozycji przychodów odsetkowych.

Opłaty i prowizje związane z produktami bankowymi bez określonych harmonogramów spłat, w tym w szczególności prowizje od kredytów w rachunku bieżącym, kart kredytowych, kredytów rewolwingowych, limitów faktoringowych oraz zobowiązań warunkowych, rozliczane są liniowo w okresie trwania kontraktu i ujmowane w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji wynik z tytułu prowizji i opłat.

Opłaty za zobowiązanie się Grupy Kapitałowej do udzielenia kredytu lub pożyczki są odraczane do momentu powstania aktywów finansowych, a następnie podlegają rozliczeniu jako element efektywnej stopy procentowej lub liniowo, w zależności od rodzaju instrument finansowego.

Pozostałe opłaty i prowizje są rozpoznawane w rachunku zysków i strat w momencie wykonania usługi.

Przychody i koszty z tytułu prowizji w związku z oferowaniem produktów ubezpieczeniowych

Grupa Kapitałowa oferuje produkty typu bancassurance, tj. produkty ubezpieczeniowe sprzedawane w placówkach Banku. Przed wdrożeniem produktu ubezpieczeniowego analizie podlega treść ekonomiczna produktu, w tym w szczególności pod kątem bezpośredniego powiązania produktu ubezpieczeniowego z instrumentem finansowym lub spełnienia kryteriów niezależności tych produktów w celu właściwego ujęcia w skonsolidowanym rachunku zysków i strat przychodów i kosztów z tytułu oferowania produktów ubezpieczeniowych.

W przypadku stwierdzenia powiązania produktu ubezpieczeniowego z instrumentem finansowym oferowanym przez Grupę Kapitałową, uzyskiwane z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych opłaty stanowią integralną część wynagrodzenia z tytułu sprzedaży instrumentu finansowego.

Otrzymywane bądź należne Grupie Kapitałowej wynagrodzenie z tytułu oferowania produktów ubezpieczeniowych bezpośrednio powiązanych z instrumentami finansowymi wycenianymi według zamortyzowanego kosztu, Grupa Kapitałowa rozlicza metodą efektywnej stopy procentowej. Wynik rozliczenia rozpoznawany jest w przychodach z tytułu odsetek.

Przychody od produktów ubezpieczeniowych powiązanych z instrumentem finansowym (produktem bankowym), których rozliczenie przebiega w cyklu miesięcznym, rozpoznawane są jednorazowo w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w przychodach z tytułu prowizji.

Koszty bezpośrednio związane ze sprzedażą produktu ubezpieczeniowego rozliczane są zgodnie z zasadą współmierności przychodów i kosztów, jako:

- 1) element zamortyzowanego kosztu instrumentu finansowego, z którym są związane, w przypadku gdy przychody związane ze sprzedażą produktu ubezpieczeniowego są rozliczane metodą efektywnej stopy procentowej,
- 2) jednorazowo, w przypadku gdy przychody związane ze sprzedażą produktu ubezpieczeniowego są rozpoznawane jednorazowo w rachunku zysków i strat.

Otrzymane bądź należne Grupie Kapitałowej wynagrodzenie z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych niepowiązanych z instrumentami finansowymi rozpoznawane jest w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w przychodach z tytułu prowizji.

W przypadku jeżeli Grupa Kapitałowa wykonuje na rzecz ubezpieczyciela jakiejkolwiek czynności lub usługi wynikające z oferowanych produktów ubezpieczeniowych, wynagrodzenie rozliczane jest w czasie obowiązywania umowy ubezpieczenia, przy uwzględnieniu zasady współmierności przychodów i kosztów oraz z zachowaniem zasady określenia stopnia zaawansowania usługi lub czynności.

W przypadku jeżeli wyniki analizy treści ekonomicznej produktów ubezpieczeniowych wskażą, że Grupa Kapitałowa nie wykonuje na rzecz zakładu ubezpieczeń żadnych czynności lub usług wynikających z oferowanych produktów ubezpieczeniowych, za wyjątkiem usług zawarcia umowy ubezpieczeniowej i przekazanie składki, należne lub otrzymane wynagrodzenie, zaliczane jest jednorazowo do skonsolidowanego rachunku zysków i strat jako przychody z tytułu prowizji w dniu rozpoczęcia lub odnowienia polisy ubezpieczeniowej.

(iii) Przychody z tytułu dywidend

Przychody z tytułu dywidend są ujmowane w skonsolidowanym rachunku zysków i strat Grupy Kapitałowej w dniu ustalenia praw do ich otrzymania.

(iv) Wynik na działalności podstawowej

Na wynik z działalności podstawowej Grupy Kapitałowej składają się:

- 1) przychody i koszty z tytułu odsetek,
- 2) przychody i koszty z tytułu prowizji,
- 3) przychody z tytułu dywidend,
- 4) wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany, w tym w szczególności:
 - a) zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych zakwalifikowanych do aktywów lub zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz efekt ich wyceny do wartości godziwej,
 - b) wynik z pozycji wymiany wynikający ze zrealizowanych różnic kursowych oraz różnic kursowych powstałych w wyniku przeliczenia aktywów i zobowiązań wyrażonych w walutach obcych (niezrealizowane różnice kursowe),
- 5) wynik na działalności inwestycyjnej - zawiera zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych zaklasyfikowanych do portfela dostępnych do sprzedaży, dłużnych papierów wartościowych zaklasyfikowanych do pożyczek i należności oraz aktywów utrzymywanych do terminu zapadalności.

(v) Pozostałe przychody i koszty operacyjne

W pozycji pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych Grupa Kapitałowa wykazuje pozycje niezwiązane bezpośrednio z podstawową działalnością operacyjną.

Pozostałe przychody operacyjne obejmują głównie przychody z tytułu sprzedaży towarów i usług, w tym związane z działalnością uzdrowiskową oraz działalnością produkcyjną, zyski z tytułu sprzedaży lub likwidacji składników aktywów trwałych i aktywów przejętych za długi, przychody z odzyskanych należności nieściągalnych, otrzymanych odszkodowań, kar, grzywien, przychodów z tytułu dzierżawy/najmu nieruchomości oraz rozwiązanych rezerw na sprawy sporne.

Na pozostałe koszty operacyjne składają się głównie koszty z tytułu zakupu towarów i usług, w tym związane z działalnością uzdrowiskową oraz działalnością produkcyjną, straty z tytułu sprzedaży lub likwidacji majątku trwałego w tym aktywów przejętych za długi, koszty windykacji należności, koszty rezerw na sprawy sporne oraz darowizny.

(vi) Wynik z działalności operacyjnej

Na wynik na działalności operacyjnej składa się wynik na działalności podstawowej, pozostałe przychody i koszty operacyjne, ogólne koszty administracyjne, które składają się z kosztów świadczeń pracowniczych, kosztów zakupu towarów i usług, kosztów działalności i kosztów odpisów amortyzacyjnych. Na wynik z działalności operacyjnej składa się także wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości.

2.8.17. Podatki

(i) Podatek bieżący

Zobowiązania i należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego za okres bieżący i okresy poprzednie Grupa Kapitałowa wycenia w wysokości kwoty przewidywanej zapłaty na rzecz organów podatkowych lub w przypadku należności - podlegających zwrotowi od organów podatkowych, z zastosowaniem stawek podatkowych i przepisów podatkowych, które na dzień bilansowy prawnie już obowiązywały lub proces legislacyjny ich zatwierdzenia był w zasadzie zakończony.

Bieżący podatek dochodowy dotyczący pozycji ujętych bezpośrednio w kapitale własnym, Grupa Kapitałowa ujmuje bezpośrednio w kapitale własnym.

(ii) Podatek odroczony

Na potrzeby sprawozdawczości finansowej, odroczony podatek dochodowy Grupa Kapitałowa oblicza metodą zobowiązań bilansowych w stosunku do różnic przejściowych występujących na dzień bilansowy między wartością podatkową aktywów i zobowiązań, a ich wartością bilansową wykazaną w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.

Rezerwa na podatek odroczony ujmowana jest w odniesieniu do wszystkich dodatnich różnic przejściowych z wyjątkiem przypadku, gdy:

- 1) rezerwa na odroczony podatek dochodowy powstaje w wyniku początkowego ujęcia wartości firmy lub innego składnika aktywów bądź zobowiązania przy transakcji niestanowiącej połączenia jednostek i w chwili jej zawierania nie ma wpływu ani na wynik finansowy brutto, ani na dochód do opodatkowania czy stratę podatkową, oraz
- 2) wynikają z inwestycji w jednostkach zależnych lub stowarzyszonych i udziałów we wspólnych przedsięwzięciach, a terminy ich odwracania się podlegają kontroli przez Grupę Kapitałową oraz gdy prawdopodobne jest, iż w dającej się przewidzieć przyszłości różnice przejściowe nie ulegną odwróceniu.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego Grupa Kapitałowa ujmuje w odniesieniu do wszystkich ujemnych różnic przejściowych, jak również niewykorzystanych ulg podatkowych i niewykorzystanych strat podatkowych przeniesionych na następne lata, w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, że zostanie osiągnięty dochód do opodatkowania, który pozwoli wykorzystać te różnice, ulgi i straty z wyjątkiem przypadku, gdy:

- 1) aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego dotyczące ujemnych różnic przejściowych powstają w wyniku początkowego ujęcia składnika aktywów bądź zobowiązania przy transakcji niestanowiącej połączenia jednostek i w chwili jej zawierania nie mają wpływu ani na wynik finansowy brutto, ani na dochód do opodatkowania czy stratę podatkową, oraz

- 2) w przypadku ujemnych różnic przejściowych z tytułu inwestycji w jednostkach zależnych lub stowarzyszonych oraz udziałów we wspólnych przedsięwzięciach, składnik aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego jest ujmowany w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jedynie w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, iż w dającej się przewidzieć przyszłości różnice przejściowe ulegną odwróceniu i osiągnięty zostanie dochód do opodatkowania, który pozwoli na potrącenie ujemnych różnic przejściowych.

Wartość bilansową składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego Grupa Kapitałowa weryfikuje na każdy dzień bilansowy i dokonuje stosownego obniżenia, o ile przestało być prawdopodobne osiągnięcie dochodu do opodatkowania wystarczającego do częściowego lub całkowitego zrealizowania składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Nieujęty składnik aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego podlega ponownej ocenie na każdy dzień bilansowy i jest ujmowany do wysokości odzwierciedlającej prawdopodobieństwo osiągnięcia w przyszłości dochodów do opodatkowania, które pozwolą na zrealizowanie tego składnika aktywów.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oraz rezerwy na podatek odroczone wyceniane są z zastosowaniem stawek podatkowych, które według przewidywań będą obowiązywać w okresie, gdy składnik aktywów zostanie zrealizowany lub rezerwa rozwiązana, przyjmując za podstawę stawki podatkowe i przepisy podatkowe, które na dzień bilansowy prawnie już obowiązywały lub proces legislacyjny ich zatwierdzenia był w zasadzie zakończony.

Odroczony podatek dochodowy dotyczący pozycji ujętych bezpośrednio w kapitale własnym ujmowany jest w kapitale własnym.

Grupa Kapitałowa kompensuje ze sobą aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego z rezerwami z tytułu odroczonego podatku dochodowego na mocy posiadanego tytułu prawnego do przeprowadzenia kompensat aktywów z rezerwami z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

2.8.18. Kapitały własne Grupy Kapitałowej

Kapitał zakładowy wykazywany jest w wysokości zgodnej ze statutem Banku oraz wpisem do rejestru sądowego według wartości nominalnej. Pozostałe kapitały własne Grupa Kapitałowa wykazuje w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej z uwzględnieniem ich podziału na rodzaje zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i z postanowieniami statutu Banku. Do kapitałów własnych Grupa Kapitałowa zalicza wynik netto za okres bieżący, niepodzielony zysk lub niepokrytą stratę z okresów poprzednich oraz wynik wyceny aktywów finansowych, które są wyceniane przez kapitał z aktualizacji wyceny z tym, że do kapitałów własnych Grupa Kapitałowa włącza tylko te części kapitałów własnych jednostek zależnych, które powstały po dniu nabycia udziałów lub akcji przez jednostkę dominującą.

Kapitały własne Grupy Kapitałowej stanowią:

- 1) kapitał zakładowy – dotyczy jedynie kapitału Banku jako podmiotu dominującego i wykazywany jest w wysokości zgodnej ze statutem oraz wpisem do rejestru przedsiębiorców według wartości nominalnej,
- 2) akcje własne – skupione akcje Banku wchodzące w skład kapitału zakładowego, lecz niebędące w posiadaniu akcjonariuszy - akcje własne prezentowane są w wartości ujemnej,
- 3) kapitał zapasowy - tworzony jest z corocznych odpisów z zysku netto z przeznaczeniem na pokrycie strat, jakie mogą wyniknąć w związku z działalnością Grupy Kapitałowej. Do kapitału zapasowego zalicza się nadwyżki osiągnięte przy emisji akcji powyżej ich wartości nominalnej. Kapitał zapasowy pomniejszany jest o koszty bezpośrednio związane z emisją akcji własnych,
- 4) kapitał z aktualizacji wyceny obejmuje skutki wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, oraz wartość podatku odroczonego dla pozycji stanowiących różnice przejściowe odniesione na kapitał z aktualizacji wyceny. W skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej kapitał z aktualizacji wyceny prezentowany jest w ujęciu netto,
- 5) niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych obejmuje niepodzielone zyski i niepokryte straty z lat ubiegłych jednostek objętych konsolidacją metodą pełną,

- 6) zysk/strata netto wynikająca ze skonsolidowanego rachunku zysków i strat za okres, za który sporządzane jest skonsolidowane sprawozdanie finansowe. Zysk netto uwzględnia podatek dochodowy,
- 7) pozostałe kapitały - kapitał zapasowy tworzony jest zgodnie z statutami Spółek z odpisów z zysku oraz kapitały rezerwowe tworzone z odpisów z zysku.

Wykupione akcje własne są ujmowane przez Bank według ceny nabycia i pomniejszają kapitał własny do momentu ich anulowania. Zyski lub straty ponoszone przy wykupie, sprzedaży lub umorzeniu akcji własnych nie wpływają na skonsolidowany rachunek zysków i strat. Różnica pomiędzy wartością bilansową, a ceną zakupu, w przypadku ponownego wydania akcji, jest ujmowana w ramach nadwyżki ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej. Prawa przypisane do akcji własnych są anulowane i nie jest do nich alokowane prawo do dywidendy.

(i) Dywidendy

Dywidendy, które zostały zatwierdzone przez Walne Zgromadzenie, ale nie zostały wypłacone na dzień bilansowy, Grupa Kapitałowa ujawnia w pozycji „Pozostałe zobowiązania”.

2.8.19. Kapitał własny przypadający akcjonariuszom niekontrolującym

Kapitał własny przypadający akcjonariuszom niekontrolującym jest to udział w kapitale własnym jednostki zależnej konsolidowanej metodą pełną, a należący do jednostki innej niż spółka lub inne jednostki wchodzące w skład Grupy Kapitałowej.

Zmiany w udziale własnościowym jednostki dominującej, które nie skutkują utratą kontroli nad jednostką zależną są ujmowane jako transakcje kapitałowe. W takich przypadkach w celu odzwierciedlenia zmian we względnych udziałach w jednostce zależnej Grupa Kapitałowa dokonuje korekty wartości bilansowej udziałów kontrolujących oraz udziałów niekontrolujących. Wszelkie różnice pomiędzy kwotą korekty udziałów niekontrolujących a wartością godziwą kwoty zapłaconej lub otrzymanej odnoszone są na kapitał własny i przypisywane do właścicieli jednostki dominującej.

2.8.20. Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych (ZFŚS)

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 4 marca 1994 roku o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych Grupa Kapitałowa tworzy ZFŚS. Celem Funduszu jest finansowanie działalności socjalnej na rzecz pracowników. Zobowiązania Funduszu stanowią zakumulowane odpisy dokonane przez Bank i spółki Grupy Kapitałowej na rzecz ZFŚS pomniejszone o bezzwrotne wydatki z ZFŚS. W Grupie Kapitałowej nie występuje majątek socjalny, całość zobowiązań z tytułu ZFŚS wyrażona jest w środkach pieniężnych zgromadzonych na wyodrębnionym rachunku bankowym.

Ze względu na fakt, że aktywa ZFŚS nie stanowią aktywów Grupy Kapitałowej, Grupa Kapitałowa w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej dokonała kompensaty aktywów i zobowiązań Funduszu. W związku z powyższym saldo z tytułu ZFŚS w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy Kapitałowej na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosło zero.

2.8.21. Transakcje i salda w walutach obcych

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało przygotowane w polskich złotych. Polski złoty jest walutą funkcjonalną Grupy Kapitałowej oraz walutą podstawowego środowiska gospodarczego, w którym działa Grupa Kapitałowa.

Transakcje wyrażone w walutach obcych przelicza się na walutę funkcjonalną według kursu obowiązującego w dniu transakcji. Każdorazowo na koniec okresu sprawozdawczego Grupa Kapitałowa przelicza:

- 1) pozycje pieniężne w walucie obcej przy zastosowaniu kursu zamknięcia, tj. kursu średniego ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski, obowiązującego na koniec okresu sprawozdawczego,
- 2) pozycje niepieniężne wyceniane według historycznej ceny nabycia wyrażonej w walucie obcej przy zastosowaniu kursu wymiany z dnia transakcji,

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

- 3) pozycje niepieniężne wyceniane w wartości godziwej wyrażonej w walucie obcej przeliczane są przy zastosowaniu kursów wymiany, które obowiązywały w dniu, na który wartość godziwa została ustalona.

Zyski i straty kursowe z tytułu rozliczenia tych transakcji oraz wyceny bilansowej aktywów i zobowiązań pieniężnych wyrażonych w walutach obcych ujmuje się w skonsolidowanym rachunku zysków i strat.

Następujące kursy zostały przyjęte dla potrzeb wyceny bilansowej:

	31.12.2017	31.12.2016
EUR	4,1709	4,4240
USD	3,4813	4,1793

2.9. Wprowadzenie nowych standardów i interpretacji oraz zmian standardów i interpretacji

2.9.1. Nowe standardy i interpretacje

Standard/interpretacja	Data wejścia w życie	Opis zmian i wpływ na sprawozdanie
MSR 7 (zmiana) „Rachunek przepływów pieniężnych”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2017 roku lub po tej dacie.	Zmiany wymagają, aby jednostka zastosowała ujawnienia umożliwiające czytelnikom sprawozdań finansowych ocenę zmian zobowiązań wynikających z działalności finansowej, w tym zarówno zmian wynikających z przepływów pieniężnych jak i niepieniężnych. W ocenie Grupy Kapitałowej powyższa zmiana standardu nie miała istotnego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej.
MSR 12 (zmiana) „Podatek dochodowy”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2017 roku lub po tej dacie.	Zmiany wyjaśniają sposób wykazywania aktywów z tytułu odroczonego podatku od niezrealizowanych strat na instrumentach dłużnych wycenianych do wartości godziwej, oszacowaniem prawdopodobnego przyszłego dochodu do opodatkowania oraz oceną, czy wypracowany dochód pozwoli na zrealizowanie ujemnych różnic przejściowych. W ocenie Grupy Kapitałowej powyższa zmiana standardu nie miała istotnego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej.
Zmiany do MSSF 2014-2016 MSSF 12 (zmiana) „Ujawnienia na temat udziałów w innych jednostkach”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2017 roku lub po tej dacie.	Zmiany dokonano w ramach procedury wprowadzania dorocznych poprawek do MSSF, które są ukierunkowane na rozwiązywanie niezgodności i uściślenie słownictwa. W ocenie Grupy Kapitałowej powyższa zmiana standardu nie miała istotnego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej.

2.9.2. Standardy i interpretacje, które zostały opublikowane i zatwierdzone przez UE, ale wejść w życie po dniu bilansowym

Standard/interpretacja	Data wejścia w życie	Opis zmian i wpływ na skonsolidowane sprawozdanie
Zmiany do MSSF 2014-2016 MSR 28 (zmiana) „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych” oraz MSSF 1 (zmiana) „Zastosowanie	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Zmiany dokonano w ramach procedury wprowadzania dorocznych poprawek do MSSF, które są ukierunkowane na rozwiązywanie niezgodności i uściślenie słownictwa. Według oceny Grupy Kapitałowej zmiany nie będą miały wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

MSSF po raz pierwszy”		
MSSF 2 (zmiana) „Płatności na bazie akcji”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Zmiany dotyczą doprecyzowania sposobu ujęcia niektórych transakcji płatności na bazie akcji. Według oceny Grupy Kapitałowej zmiana standardu nie ma zastosowania.
MSSF 9 „Instrumenty finansowe”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Nowe przepisy są częścią zmian zastępujących dotychczasowy standard MSR 39 „Instrumenty finansowe – ujmowanie i wycena”. Główne zmiany wynikające z nowego standardu to między innymi: <ol style="list-style-type: none"> 1) nowe zasady klasyfikacji aktywów finansowych, 2) nowe kryteria klasyfikacji aktywów do grupy aktywów finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu, 3) nowe zasady rozpoznawania zmian wyceny do wartości godziwej inwestycji w kapitałowe instrumenty finansowe, 4) nowa koncepcja w obszarze utraty wartości, która w MSSF 9 opiera się na stratach oczekiwanych podczas gdy w MSR 39 opiera się na stratach poniesionych, 5) likwidacja konieczności wyodrębniania wbudowanych instrumentów pochodnych z aktywów finansowych. Większość wymogów MSR 39 w zakresie klasyfikacji i wyceny zobowiązań finansowych została przeniesiona do MSSF 9 w niezmiennym kształcie. Szczegółowy opis dotyczący MSSF 9 przedstawiony został w niniejszej notcie.
MSSF 15 „Przychody z umów z kontrahentami”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Główną zasadą nowego standardu jest ujmowanie przychodów w taki sposób, aby rozpoznać transfer towarów lub usług na rzecz klientów w kwocie odpowiadającej wynagrodzeniu, tj. zapłacie, które spółka spodziewa się otrzymać w zamian za te towary lub usługi. Zgodnie z nowym MSSF 15 przychód powstaje w momencie, gdy kontrola nad towarami lub usługami przechodzi w ręce klienta. W ocenie Grupy Kapitałowej powyższy standard nie będzie mieć istotnego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej.
MSSF 15 (zmiana) „Przychody umów z klientami”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Wyjaśnienie do MSSF 15 „Przychody umów z klientami” wyjaśniające niektóre wymogi standardu i wprowadzające do przepisów przejściowych dodatkowe uproszczenia. W ocenie Grupy Kapitałowej powyższa zmiana nie będzie mieć istotnego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej.
MSSF 16 „Leasing”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie.	Nowy standard zastąpi obecnie obowiązujący MSR 17 „Leasing”. Zgodnie z nowym standardem leasingobiorcy mają obowiązek ujmowania prawa do korzystania ze składnika aktywów oraz zobowiązania w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej w przypadku wszystkich umów leasingu. Wyjątkiem są krótkoterminowe umowy leasingu o okresie obowiązywania do 12 miesięcy oraz umowy leasingu aktywów o niewielkiej wartości. Wpływ nowego standardu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej nie został jeszcze oszacowany.

MSSF 9 Instrumenty finansowe

W listopadzie 2016 roku Komisja Europejska zatwierdziła Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej nr 9 „Instrumenty Finansowe”, który zastąpi obowiązujący standard MSR 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena”. MSSF 9 zawiera zmiany w zakresie klasyfikacji i wyceny aktywów i zobowiązań finansowych, kalkulacji odpisów na utratę wartości aktywów finansowych oraz rachunkowości zabezpieczeń i będzie obowiązywał dla rocznych okresów rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku.

Wdrożenie MSSF 9 wpłynie na zmianę zasad rachunkowości Grupy Kapitałowej głównie w zakresie klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych, a także rozpoznawania i kalkulacji utraty wartości tych aktywów. MSSF 9 nie wprowadza istotnych zmian w zakresie klasyfikacji i wyceny zobowiązań finansowych w stosunku do zasad obowiązujących w MSR 39, które mogłyby mieć istotny wpływ na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej.

Grupa Kapitałowa, w ramach prowadzonego projektu wdrożenia MSSF 9 pracowała nad modelowaniem i budowaniem niezbędnych rozwiązań dla poszczególnych wymogów. Prace metodologiczne koncentrowały się na wypracowaniu i implementacji modeli służących ustaleniu wartości odpisów opartych na koncepcji strat oczekiwanych, w tym w szczególności na wypracowaniu definicji istotnego wzrostu ryzyka, zasad klasyfikacji instrumentów finansowych do poszczególnych koszyków oraz wypracowaniu modelu ustalania wartości godziwej dla kredytów oraz dłużnych papierów wartościowych, a także wdrożeniu procesów związanych z testem kontraktowych przepływów pieniężnych oraz wyznaczeniem modeli biznesowych.

Dodatkowo, prace wdrożeniowe skupione były, w szczególności nad założeniami modelu utraty wartości, pozyskaniem niezbędnych danych jak również projektowaniem procesu i narzędzi.

Klasyfikacja i wycena

MSSF 9 wprowadza zmieniony model klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych oraz model utraty wartości instrumentów finansowych oparty na koncepcji "straty oczekiwanej".

Zgodnie z MSSF 9, aktywa finansowe klasyfikowane są na moment początkowego ujęcia w księgach do jednej z trzech kategorii wyceny:

- 1) aktywa finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu,
- 2) aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez inne całkowite dochody,
- 3) aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez wynik finansowy.

Klasyfikacja aktywów finansowych do jednej z powyższych kategorii wyceny uzależniona jest od:

- 1) modelu biznesowego w zakresie zarządzania aktywami finansowymi, oraz
- 2) charakterystyki kontraktowych przepływów pieniężnych składnika aktywów finansowych, które są ujmowane w ramach poszczególnych modeli biznesowych. Ocena ma na celu weryfikację, czy warunki umowy powodują powstawanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są jedynie spłatą kwoty głównej (kapitału) i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty (tzw. kryterium SPPI – ang. *solely payments of principal and interest*).

Modele biznesowe

Ocena modelu biznesowego polega na analizie kryteriów jakościowych i ilościowych.

Grupa Kapitałowa opracowując modele biznesowe opierała się na następujących kryteriach jakościowych:

- 1) sposób, w jaki wyniki na aktywach finansowych w ramach danego modelu biznesowego są oceniane wewnętrznie i raportowane do kluczowego personelu kierowniczego,
- 2) ryzyko mające wpływ na wyniki realizowane na aktywach finansowych w ramach danego modelu biznesowego oraz w szczególności sposób, w jaki to ryzyko jest zarządzane,
- 3) sposób zarządzania - aktywa wyodrębnione w ramach każdego modelu powinny być zarządzane operacyjnie w sposób odrębny bez możliwości transferu aktywów pomiędzy portfelami bez zmiany modelu,

4) sposób, w jaki wynagradzane są osoby zarządzające portfelem instrumentów finansowych.

Kryteria ilościowe brane pod uwagę przy ocenie modelu biznesowego winny dać możliwość ustalenia, czy sprzedaż aktywów finansowych w analizowanym okresie nie przekracza ustalonych w ujęciu procentowym wartości progowych określonych w wewnętrznych regulacjach.

Grupa Kapitałowa uznaje, że model biznesowy zakładający utrzymywanie aktywów finansowych wynikających z umowy dopuszcza sprzedaż aktywów w sytuacji gdy:

- 1) wynika ze wzrostu ryzyka kredytowego związanego z aktywami finansowymi,
- 2) jest nieznaczająca nawet przy wysokiej częstotliwości dokonywania sprzedaży,
- 3) sprzedaże dokonywane są sporadycznie nawet jeżeli wolumen tej sprzedaży jest znaczący,
- 4) sprzedaż aktywów finansowych w celu zabezpieczenia płynności w warunkach skrajnych,
- 5) sprzedaż jest wymuszona przez strony trzecie, np. organy nadzorcze,
- 6) ma miejsce blisko terminu zapadalności, a przychody ze sprzedaży są w przybliżeniu równe pozostałym do uzyskania przepływom pieniężnym wynikającym z umowy.

Sprzedaże dokonywane w innych przypadkach niż opisane powyżej powodują konieczność zmiany modelu biznesowego. Biorąc pod uwagę cel utrzymywania aktywów finansowych Grupa Kapitałowa wyodrębniła trzy modele biznesowe:

1) *Model zakładający utrzymywanie aktywów finansowych w celu uzyskania umownych przepływów pieniężnych*

Nadrzędnym celem biznesowym tego modelu jest otrzymywanie umownych przepływów pieniężnych z danej grupy aktywów finansowych do daty ich zapadalności. Podstawowe cele utrzymywania portfela instrumentów finansowych to generowanie zysków w długim okresie poprzez generowanie przepływów pieniężnych, wykorzystywanie instrumentów finansowych stanowiących zabezpieczenie kredytu technicznego, kredytu lombardowego, Funduszu Ochrony Środków Gwarantowanych za Zrzeszenie Banku BPS S.A., utrzymywanie papierów wartościowych zabezpieczających środki zgromadzone na depozycie obowiązkowym oraz funduszu zabezpieczającym Systemu Ochrony Zrzeszenia.

2) *Model zakładający uzyskiwanie umownych przepływów pieniężnych jak i sprzedaż, które stanowią integralne elementy realizacji celu biznesowego portfela,*

Podstawowym celem biznesowym tego modelu jest zabezpieczenie ryzyka płynności poprzez lokowanie nadwyżek płynności na rynku pieniężnym, refinansowanie niedoborów płynności, operacyjne zarządzanie ryzykiem stopy procentowej, utrzymywanie za Bank oraz zrzeszone Banki Spółdzielcze wymaganego średniego stanu na rachunku rezerwy obowiązkowej. Cele tego modelu biznesowego realizowane są poprzez uzyskiwanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy oraz poprzez sprzedaż aktywów finansowych.

3) *Model rezydualny obejmujący instrumenty finansowe, dla których strategia zakłada realizację przepływów pieniężnych ze sprzedaży.*

Podstawowymi celami tego modelu biznesowego jest generowanie przychodów z działalności handlowej na własny rachunek poprzez wykorzystywanie krótkoterminowych oczekiwanych zmian cen i kursów poszczególnych instrumentów finansowych.

Testy kontraktowych przepływów pieniężnych składnika aktywów finansowych

Testy charakterystyki kontraktowych przepływów pieniężnych aktywów finansowych (test SPPI), które są klasyfikowane do poszczególnych modeli biznesowych, ma na celu weryfikację, czy warunki umowy powodują powstawanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są jedynie spłatą kwoty głównej (kapitału) i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty (odsetek umownych).

Kwota główna (kapitał) pomniejszona o zapłacone prowizje stanowi wartość godziwą składnika aktywów finansowych w dacie początkowego ujęcia.

Przepływy pieniężne wynikające ze spłaty odsetek obejmują wynagrodzenie za wartość pieniądza w czasie, za ryzyko kredytowe związane z brakiem możliwości odzyskania kapitału w okresie umownym oraz za inne podstawowe ryzyka związane z udzielaniem kredytów i marżę zysku.

Zgodnie z MSSF 9 tylko umowy, których kontraktowe przepływy pieniężne obejmują kwotę główną oraz odsetki umowne spełniają wymogi testu kontraktowych przepływów pieniężnych i mogą być wyceniane, w przypadku:

- 1) aktywów finansowych zaklasyfikowanych do modelu biznesowego zakładającego utrzymywanie aktywów finansowych w celu uzyskania przepływów pieniężnych wynikających z umowy, w zamortyzowanym koszcie,
- 2) aktywów finansowych zaklasyfikowanych do modelu biznesowego zakładającego utrzymywanie aktywów finansowych w celu uzyskania przepływów pieniężnych wynikających z umowy oraz poprzez sprzedaż, w wartości godziwej przez inne całkowite dochody.

Aktywa finansowe, które nie spełniają testu kontraktowych przepływów pieniężnych wyceniane są obligatoryjnie w wartości godziwej przez wynik finansowy, niezależnie od przyporządkowania do modelu biznesowego.

Zmiany w klasyfikacji i wycenie aktywów finansowych

Na potrzeby wdrożenia standardu MSSF 9 Grupa Kapitałowa dokonała analizy posiadanych na dzień 31 grudnia 2017 roku składników aktywów finansowych, polegającej na:

- 1) określeniu oraz przypisaniu grup składników aktywów finansowych do odpowiedniego modelu biznesowego na podstawie oceny przyjętego sposobu zarządzania portfelami aktywów finansowych, sposobu oceny dochodowości danych portfeli aktywów finansowych, analizę typów ryzyka mających wpływ na efektywność portfeli oraz sposobu zarządzania ryzykiem,
- 2) analizie przyczyny dokonanych w przeszłości sprzedaży aktywów finansowych w ramach danych portfeli,
- 3) analizie oczekiwań, co do planowanych przyszłych wartości sprzedaży aktywów finansowych oraz ich częstotliwości w ramach danych portfeli,
- 4) identyfikacji i analizie zapisów umownych aktywów finansowych celem ustalenia czy kontraktowe przepływy pieniężne stanowią zapłatę kwoty głównej i odsetek.

Zidentyfikowane przez Grupę Kapitałową w trakcie analiz zmiany klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych dotyczą:

- 1) Instrumentów finansowych, których kontraktowe przepływy pieniężne nie stanowią kwoty głównej i odsetek – konstrukcja oprocentowania z elementem dźwigni.

W ramach dostosowania do wymogów MSSF 9 Grupa Kapitałowa zaklasyfikowała portfel kredytów, których konstrukcja oprocentowania zawiera element dźwigni (mnożnik większy od jedności) do aktywów wycenianych według wartości godziwej przez wynik finansowy. Do tej grupy kredytów ujęte zostały kredyty preferencyjne z dopłatą do oprocentowania płaconą przez ARiMR udzielane w okresie do marca 2015 roku, oraz kredyty studenckie dofinansowywane z Funduszu Pożyczek i Kredytów Studenckich. Konstrukcja oprocentowania tych kredytów oparta jest o stopę redyskonta weksli NBP i mnożnik o wartości wyższej od jedności. Wartość brutto na dzień 1 stycznia 2018 roku z tytułu zmiany wyceny tych kredytów z ujęcia w zamortyzowanym koszcie na wartość godziwą przez wynik finansowy, wyniosła: dla kredytów preferencyjnych z dopłatą z ARiMR 355.338 tys. zł natomiast kredytów studenckich 26.820 tys. zł.

Wartość korekty z tytułu wyceny tych kredytów do wartości godziwej wyniosła łącznie -22.446 tys. zł, w tym wartość wyceny do wartości godziwej wyniosła -58.621 tys. zł, a wartość odwróconej straty z tytułu utraty wartości wyniosła 36.175 tys. zł. Wartości powyższe nie uwzględniają efektu podatkowego.

2) Inwestycji Grupy Kapitałowej w instrumenty kapitałowe.

Od daty wejścia w życie standardu MSSF 9 domyślną metodą wyceny dla instrumentów kapitałowych jest wartość godziwa przez wynik finansowy, chyba że na moment początkowego ujęcia dokonany zostanie nieodwołalny wybór ujmowania przyszłych zmian wartości godziwej przez inne całkowite dochody.

Korzystając z tej możliwości Grupa Kapitałowa podjęła nieodwołalną decyzję o wyznaczeniu części inwestycji z portfela inwestycji kapitałowych, jako wycenianych do wartości godziwej przez inne całkowite dochody. Decyzja ta dotyczy inwestycji z portfela instrumentów kapitałowych z subportfela akcji i udziałów oraz subportfela dynamicznych funduszy inwestycji otwartych. Inwestycje kapitałowe, w stosunku do których Grupa Kapitałowa wybrała opcję wyceny do wartości godziwej przez inne całkowite dochody zostały nabyte w celu długoterminowego ich utrzymywania w portfelu inwestycyjnym bez intencji ich sprzedaży w krótkim horyzoncie czasowym. W przypadku potencjalnej sprzedaży tych instrumentów w przyszłości, wynik ze sprzedaży będzie rozpoznany przez inne całkowite dochody.

Wartość korekty z tytułu wyceny instrumentów kapitałowych do wartości godziwej wyniosła łącznie 5.037 tys. zł, a zmiany wynikające z reklasyfikacji wyniosły 8.262 tys. zł. Wartości te nie uwzględniają efektu podatkowego.

Grupa Kapitałowa nie zidentyfikowała zobowiązań finansowych, w stosunku do których zaistniałby obowiązek zmian zasad wyceny. Zobowiązania finansowe będą w dalszym ciągu wyceniane według dotychczasowych zasad określonych w MSR 39, tj. w zamortyzowanym koszcie lub w wartości godziwej przez wynik finansowy.

Dane porównawcze

Grupa Kapitałowa podjęła decyzję o retrospektywnym zastosowaniu zasad w zakresie klasyfikacji, wyceny oraz utraty wartości poprzez korektę bilansu otwarcia na dzień 1 stycznia 2018 bez korygowania okresów porównawczych. Różnice wartości bilansowej aktywów finansowych wynikających z zastosowania MSSF 9 zostaną ujęte na dzień 1 stycznia 2018 roku w kapitałach własnych w pozycji „Wynik z lat ubiegłych”.

Utrata wartości ekspozycji kredytowych

MSSF 9 zastąpił obowiązujący zgodnie z postanowieniami MSR 39 model utraty wartości funkcjonujący w oparciu o model straty poniesionej, nowym modelem opartym o wyznaczanie oczekiwanych strat kredytowych. Konsekwencją tej zmiany będzie konieczność kalkulacji odpisów z tytułu utraty wartości w oparciu o oczekiwane straty kredytowe oraz uwzględniania prognoz i spodziewanych przyszłych warunków makroekonomicznych w kontekście oceny ryzyka kredytowego ekspozycji. Zmiana koncepcji straty poniesionej na rzecz straty oczekiwanej, ma istotne konsekwencje w zakresie modelowania parametrów ryzyka kredytowego oraz ostatecznej wysokości utworzonych odpisów.

MSSF 9 uzależnia sposób rozpoznawania strat oczekiwanych w zależności od zmiany poziomu ryzyka, która nastąpiła od momentu początkowego ujęcia. Standard wprowadził 3 koszyki rozpoznawania strat oczekiwanych:

- 1) Koszyk 1 – przewidziany dla aktywów finansowych, w przypadku których nie stwierdzono znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego od momentu początkowego ujęcia lub które posiadają niski poziom ryzyka kredytowego. Horyzont czasowy dla rozpoznania straty oczekiwanej wynosi 12 miesięcy.
- 2) Koszyk 2 – przewidziany dla aktywów finansowych, dla których zidentyfikowano znaczący wzrost ryzyka kredytowego od momentu początkowego ujęcia i jednocześnie nie zostało rozpoznane zdarzenie utraty wartości. Dla koszyka 2 strata oczekiwana rozpoznawana jest w odniesieniu do całego oczekiwanego okresu życia ekspozycji.
- 3) Koszyk 3 – do którego alokowane są aktywa z rozpoznaniem zdarzeniem utraty wartości (zaistniały przesłanki utraty wartości). Dla koszyka 3 strata oczekiwana rozpoznawana jest w odniesieniu do całego oczekiwanego okresu życia ekspozycji.

W przypadku zakupionych lub powstałych aktywów finansowych, które w momencie początkowego ujęcia dotknięte są utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe (POCI) strata oczekiwana rozpoznawana jest w odniesieniu do pozostałego okresu życia ekspozycji.

Aktywa finansowe o niskim poziomie ryzyka to aktywa o niskim ryzyku niewykonania zobowiązania przez kredytobiorców, którzy spełniają łącznie następujące kryteria:

- 1) posiadają wysoką zdolność regulowania zobowiązań pieniężnych z krótkim terminie,
- 2) niekorzystne warunki gospodarcze w dłuższym okresie nie wpływają negatywnie na zdolność regulowania zobowiązań pieniężnych,
- 3) posiadają rating odpowiadający poziomowi inwestycyjnemu,
- 4) rating inwestycyjny kredytobiorców utrzymuje się w okresie dłuższym niż 12 miesięcy.

Identyfikacja znaczącego wzrostu ryzyka dokonywana jest w oparciu o następujące kryteria:

- 1) występują istotne sygnały ostrzegawcze – zdarzenia, które powodują wzrost ryzyka,
- 2) maksymalne opóźnienie klienta z trzech ostatnich miesięcy przekroczyło 30 dni,
- 3) rating klienta z momentu udzielenia obniżył się o 2 klasy,
- 4) klient posiada kredyty restrukturyzowane i forborne.

Podejście do szacowania parametrów ryzyka

Model PD - prawdopodobieństwo ujawnienia się przesłanki utraty wartości jest estymowane w oparciu o dane historyczne z zastosowaniem metody opartej o macierz migracji łańcucha Markowa. Do wyliczeń wykorzystywana jest segmentacja związana z opóźnieniem w spłacie. Grupa Kapitałowa na potrzeby MSSF 9 szacuje wartość PD w horyzoncie życia ekspozycji. Dodatkowo przy kalkulacji parametru PD dla ekspozycji w koszyku 1 okres LIP liczony jest w horyzoncie 12 miesięcy.

Model LGD dla ekspozycji będących w 1 i 2 koszyku opiera się wyłącznie na oczekiwanych odzyskach z zabezpieczeń, Grupa Kapitałowa dla tych koszyków nie uwzględnia odzysków z części niezabezpieczonej. W przypadku koszyka 3 nie nastąpiły zmiany w porównaniu z dotychczasowym modelem LGD.

Model EAD/CCF obejmuje kalkulację parametru CCF, oczekiwanego czasu trwania produktu (w przypadku aktywów o charakterze rewolwingowym). Segmentacja modelu CCF bazuje na typie klienta oraz typie produktu. Szacowana strata jest iloczynem parametrów EAD, PD, LGD wyliczona w horyzoncie miesięcznym, a oczekiwana strata jest sumą cząstkowych strat w poszczególnych okresach odpowiednich dla poszczególnych koszyków.

Zastosowane rozwiązania MSSF 9 w obszarze kalkulacji utraty wartości wpłynęły na wzrost odpisów z tytułu utraty wartości w Grupie Kapitałowej w efekcie identyfikacji ekspozycji ze znaczącym wzrostem ryzyka (koszyk 2) i związaną z tym koniecznością szacowania odpisów w horyzoncie dożywotnim oraz wydłużeniem okresu identyfikacji straty (LIP) dla ekspozycji w koszyku 1 do 12 miesięcy. Dotychczas Grupa Kapitałowa kalkulowała parametry PD w oparciu o wyznaczony empirycznie LIP, który dla większości segmentów był krótszy niż 12 miesięcy.

Łączny wzrost odpisów z tytułu utraty wartości, rozpoznany w kapitałach własnych w pozycji „Wynik z lat ubiegłych”, wyniósł -58.742 tys. zł, z czego kwota -58.181 tys. zł dotyczy pozycji bilansowych, kwota -561 tys. zł dotyczy wzrostu rezerw na zobowiązania pozabilansowe, które prezentowane są w pozycji „Rezerwy”.

Wpływ MSSF 9 na sytuację finansową

Poniżej zaprezentowano wpływ wdrożenia MSSF 9 na klasyfikację aktywów finansowych według stanu na dzień 1 stycznia 2018 roku.

	2017-12-31 MSR39 w tys. zł	Reklasyfikacja	Wycena	2018-01-01 MSSF9 w tys. zł
Aktywa				
Należności od innych banków	1 055 188	-75 568	33	979 653
Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	0	514 125	-22 446	491 679
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	8 159 139	-752 797	-46 273	7 360 069
Należności z tytułu leasingu finansowego	285 547	0	-9 927	275 620
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	5 499 857	-5 499 857	0	0
Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody	-	5 390 504	4 330	5 394 834
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	5 874 890	-5 874 890	0	0
Dłużne papiery wartościowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu	-	6 298 483	-1 063	6 297 420
Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego	100 852	0	14 423	115 275
Aktywa razem	20 975 473	0	-60 923	20 914 550
Zobowiązania				
Rezerwy	21 117	0	561	21 678
Zobowiązania razem	21 117	0	561	21 678
Kapitał własny				
Kapitał z aktualizacji wyceny	19 110	-8 056	4 278	15 332
Niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych	-89 068	8 056	-65 762	-146 774
Kapitał własny ogółem	-69 958	0	-61 484	-131 442
Suma zobowiązań i kapitału własnego	-48 841	0	-60 923	-109 764

Na dzień 1 stycznia 2018 roku zmiany klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych wpłynęły na wartości zysków zatrzymanych oraz kapitału z aktualizacji wyceny łącznie, bez wpływu podatku odroczonego, w wysokości -75.907 tys. zł.

Zaprezentowany wpływ zmian zasad klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych może podlegać zmianie z uwagi na dyskusje odnośnie klasyfikacji i wyceny niektórych aktywów finansowych oraz brak praktyki rynkowej w tej kwestii.

Wpływ MSSF 9 na adekwatność kapitałową

W dniu 12 grudnia 2017 roku Parlament Europejski i Rada UE przyjęli Rozporządzenie nr 2017/2395 zmieniające Rozporządzenie nr 575/2013 w odniesieniu do rozwiązań przejściowych dotyczących złagodzenia wpływu wprowadzenia MSSF 9 na fundusze własne oraz dotyczących traktowania jako duże ekspozycje niektórych ekspozycji wobec podmiotów sektora publicznego denominowanych w walucie krajowej dowolnego państwa członkowskiego. Powyższe Rozporządzenie dopuszcza możliwość stosowania rozwiązań przejściowych począwszy od dnia 1 stycznia 2018 roku.

Parlament Europejski i Rada UE uznali, że stosowanie MSSF 9 może doprowadzić do nagłego znacznego zwiększenia rezerw na oczekiwane straty kredytowe, a co za tym idzie do nagłego spadku kapitału

podstawowego Tier I, stąd też niezbędne jest wprowadzenie rozwiązania przejściowego które zminimalizuje negatywny wpływ nowego modelu pomiaru utraty wartości w ramach MSSF 9 na kapitał podstawowy Tier I.

Rozporządzenie wprowadza poniżej opisane rozwiązania przejściowe łagodzące negatywny wpływ zwiększenia rezerw na oczekiwane straty kredytowe na kapitał podstawowy Tier I:

- 1) Jeżeli bilans otwarcia na dzień pierwszego zastosowania MSSF 9 odzwierciedla spadek kapitału podstawowego Tier I w wyniku zwiększonych rezerw na oczekiwane straty kredytowe, łącznie z odpisem na oczekiwane straty kredytowe w całym okresie życia z tytułu aktywów finansowych dotkniętych utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe, w porównaniu z bilansem zamknięcia na poprzedni dzień, w okresie przejściowym Grupa Kapitałowa ma możliwość uwzględnienia w kapitale podstawowym Tier I pewnej części zwiększonych rezerw na oczekiwane straty kredytowe. Ten okres przejściowy powinien trwać maksymalnie pięć lat i rozpoczynać się w 2018 roku. Część rezerw na oczekiwane straty kredytowe, jaką można uwzględnić w kapitale podstawowym Tier I, powinna zmniejszać się z czasem do zera, tak by zapewnić pełne wdrożenie MSSF 9 w dniu następującym bezpośrednio po zakończeniu okresu przejściowego.
- 2) Współczynniki amortyzacji wpływu zastosowania rozwiązań MSSF 9 na kapitał podstawowy Tier I w kolejnych 5 latach okresu przejściowego, począwszy od 2018 roku wynoszą odpowiednio: 95%, 85%, 70%, 50%, 25%.
- 3) Bank BPS S.A. powinien podjąć decyzję dotyczącą stosowania rozwiązań przejściowych i odpowiednio poinformować o tym Komisję Nadzoru Finansowego.
- 4) Bank BPS S.A. ma możliwość, w okresie przejściowym, jednorazowego cofnięcia swojej pierwotnej decyzji, pod warunkiem uprzedniego uzyskania zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego.
- 5) W przypadku podjęcia decyzji o stosowaniu rozwiązań przejściowych związanych z MSSF 9, Grupa Kapitałowa jest zobowiązana do podawania do publicznej wiadomości swoje fundusze własne, współczynniki kapitałowe, jak również wskaźnik dźwigni, zarówno z zastosowaniem, jak i bez zastosowania tych rozwiązań, aby umożliwić wszystkim zainteresowanym ocenę wpływu tych rozwiązań.
- 6) W przypadku podjęcia decyzji o stosowaniu rozwiązań przejściowych, Grupa Kapitałowa będzie zobowiązana do dostosowania obliczenia regulacyjnych wymogów kapitałowych, na które rezerwy na oczekiwane straty kredytowe mają bezpośredni wpływ, aby zapewnić, by nie były uzyskiwane nienależne ulgi w kapitale. Na przykład korekty z tytułu szczególnego ryzyka kredytowego, za pomocą których obniżana jest wartość ekspozycji według metody standardowej w odniesieniu do ryzyka kredytowego, powinny być zmniejszane o współczynnik, który skutkuje zwiększeniem wartości ekspozycji. Pozwoliłoby to zapewnić, że nie będzie korzystała ona zarówno ze wzrostu kapitału podstawowego Tier I wynikającego z rozwiązań przejściowych, jak i z obniżonej wartości ekspozycji.

Bank BPS S.A. podjął decyzję o stosowaniu przepisów przejściowych przewidzianych w Rozporządzeniu nr 2017/2395, co oznacza, że na potrzeby kalkulacji współczynnika adekwatności kapitałowej Grupy Kapitałowej uwzględniane będą współczynniki amortyzacji wpływu zastosowania rozwiązań MSSF 9 na kapitał podstawowy Tier I w kolejnych 5 latach okresu przejściowego, począwszy od 2018 roku.

W wyniku zastosowania do kalkulacji regulacyjnych wymogów kapitałowych rozwiązań przejściowych określonych w Rozporządzeniu nr 2017/2395 dotyczących złagodzenia wpływu wprowadzenia MSSF 9, współczynnik kapitału Tier I oraz całkowity współczynnik kapitałowy Grupy Kapitałowej obniżyły się odpowiednio o 0,13 punktu procentowego oraz o 0,15 punktu procentowego.

W przypadku uwzględnienia pełnego wpływu wdrożenia rozwiązań MSSF 9, tj. nieuwzględnienia określonych w Rozporządzeniu nr 2017/2395 rozwiązań przejściowych, współczynnik kapitału Tier I oraz całkowity współczynnik kapitałowy Grupy Kapitałowej obniżyłyby się o 0,76 punktu procentowego.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

2.9.3. Standardy i interpretacje przyjęte przez RMSR, ale niezatwierdzone przez UE

Standard/interpretacja	Data wejścia w życie	Opis zmian i wpływ na skonsolidowane sprawozdanie
MSR 19 (zmiana) „Świadczenia pracownicze”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie.	Zmiana MSR 19 wymaga aby po zmianie planu zastosować zaktualizowane założenia do wyceny w celu ustalenia bieżących kosztów usług i odsetek netto za pozostałą część okresu sprawozdawczego. Wpływ zmiany na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej nie został jeszcze oszacowany.
MSR 28 (zmiana) „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie.	Zmiana MSR 28 dotyczy sposobu wyceny inwestycji długoterminowych Według oceny Grupy Kapitałowej zmiana nie będzie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej.
MSR 28 (zmiana) „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach”	Data wejścia w życie zmian została odroczone przez UE bezterminowo.	Zmiana MSR 28 dotyczy transakcji sprzedaży lub wniesienia aktywów pomiędzy inwestorem, a jego jednostką stowarzyszoną lub wspólnym przedsięwzięciem. Wpływ zmiany na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej nie został jeszcze oszacowany.
MSR 40 (zmiana) „Nieruchomości inwestycyjne”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Zmiana MSR 40 zakłada uszczegółowienie § 57 i wskazanie, iż przeniesienie z lub do nieruchomości inwestycyjnych będzie możliwe wtedy i tylko wtedy, gdy wystąpią przesłanki świadczące o zmianie sposobu użytkowania nieruchomości. Według oceny Grupy Kapitałowej zmiana nie będzie miała wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej.
MSSF 4 (zmiana) „Umowy ubezpieczeniowe”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie lub w momencie zastosowania MSSF 9 „Instrumenty finansowe” po raz pierwszy.	Zmiany adresują kwestię zastosowania nowego standardu MSSF 9 “Instrumenty finansowe”, przed implementacją nowego standardu dotyczącego działalności ubezpieczeniowej MSSF 4. Wpływ zmiany na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej nie został jeszcze oszacowany.
MSSF 9 (zmiana) „Instrumenty finansowe”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie.	Zmiana dotyczy prawa wcześniejszej spłaty z negatywnym wynagrodzeniem. Wpływ zmiany na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej nie został jeszcze oszacowany.
MSSF 10 (zmiana) „Skonsolidowane sprawozdanie finansowe”	Data wejścia w życie zmian została odroczone przez UE bezterminowo.	Zmiana MSSF 10 dotyczy transakcji sprzedaży lub wniesienia aktywów pomiędzy inwestorem, a jego jednostką stowarzyszoną lub wspólnym przedsięwzięciem. Wpływ zmiany na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej nie został jeszcze oszacowany.
MSSF 14 „Odroczone salda z regulowanej działalności”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 roku lub po tej dacie. Komisja Europejska postanowiła nie	Celem wprowadzenia tego standardu jest zwiększenie porównywalności sprawozdań finansowych jednostek zaangażowanych w działalność podlegającą regulacji cen.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

	rozpocząć procesu zatwierdzenia tego standardu do stosowania na terenie UE do czasu wydania ostatecznej wersji MSSF.	Wpływ nowego standardu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej nie został jeszcze oszacowany.
MSSF 17 „Kontrakty ubezpieczeniowe”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2021 roku lub po tej dacie.	Główne założenia nowego standardu to: - ujmowanie przychodów odzwierciedlających świadczone usługi, a nie otrzymane środki pieniężne; - szacunki przyszłych przepływów pieniężnych powinny być oparte na bieżących, a nie historycznych założeniach; - wyceny muszą uwzględniać ryzyko i niepewność. Wpływ nowego standardu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej nie został jeszcze oszacowany.
Zmiany do MSSF 2015-2017 MSSF 3 (zmiana) „Połączenie przedsięwzięć”, MSSF 11 „Wspólne ustalenia umowne”, MSR 12 „Podatek dochodowy”, MSR 23 „Koszty finansowania zewnętrznego”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 lub po tej dacie	Zmiany dokonano w ramach procedury wprowadzania dorocznych poprawek do MSSF, które dotyczą: - MSSF 3: wycena posiadanego wcześniej udziału we wspólnych operacjach; - MSSF 11: brak wyceny posiadanego wcześniej udziału we wspólnych operacjach; - MSR 12: konsekwencje podatkowe w związku z wypłatą dywidendy; - MSR 23: koszty finansowania w przypadku gdy składnik aktywów został przekazany do użytkowania. Wpływ zmian na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej nie został jeszcze oszacowany.
KIMSF 22 „Transakcje w walutach obcych oraz płatności zaliczkowe”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2018 roku lub po tej dacie.	Niniejsza interpretacja określa, jaki kurs przeliczenia powinien być stosowany do transakcji w walutach obcych, które wiążą się z otrzymaniem zaliczkowej zapłaty księgowanej przed ujęciem odpowiedniego składnika aktywów, kosztu lub przychodu wynikającego z tej transakcji. Według oceny Grupy Kapitałowej powyższa interpretacja nie będzie miała istotnego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej.
KIMSF 23 „Niepewność w zakresie rozliczeń podatkowych”	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie.	Niniejsza interpretacja nakłada na jednostkę sprawozdawczą obowiązek stosowania osądu w stosunku do obowiązku podatkowego rozpatrując go indywidualnie lub grupowo. Decyzja osądu powinna opierać się na podejściu zapewniającym lepsze prognozy rozwiązania niepewności. Według oceny Grupy Kapitałowej powyższa interpretacja nie będzie miała istotnego wpływu na skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej.

3. Segmenty działalności

Zgodnie z wymogiem MSSF 8 informacje o segmencie oparte są na danych finansowych zastosowanych do celów sprawozdawczości wewnętrznej dostarczanej Zarządowi Banku (głównemu organowi odpowiedzialnemu za podejmowanie decyzji operacyjnych), którego zadaniem jest alokacja zasobów do segmentów działalności i przeprowadzanie oceny ich wyników.

Segmenty działalności

Działalność Grupy Kapitałowej została podzielona na segmenty, które wyodrębniono z punktu widzenia określonych grup produktów według jednorodnych cech transakcji:

- 1) segment działalności komercyjnej,
- 2) segment inwestycyjny,
- 3) segment działalności zrzeczeniowej,
- 4) niezaalokowane.

Segment działalności komercyjnej

Segment działalności komercyjnej obejmuje obsługę klientów indywidualnych oraz instytucjonalnych (przedsiębiorstwa, jednostki budżetowe, wspólnoty mieszkaniowe). Działalność tego segmentu analizowana jest w ujęciu następujących produktów:

- 1) produkty kredytowe, w tym: kredyty hipoteczne, konsumenckie oraz karty kredytowe, kredyty z dofinansowaniem ze środków pomocowych w ramach funduszy strukturalnych UE, kredyty preferencyjne lub z dotacją,
- 2) produkty depozytowe, w tym: rachunki bieżące, lokaty terminowe i negocjowane, rachunki oszczędnościowe,
- 3) produkty transakcyjne, w tym: obsługa gotówkowa, płatności masowe, przelewy krajowe i zagraniczne, polecenie zapłaty.

W ramach segmentu działalności komercyjnej prowadzona jest działalność restrukturyzacyjno-windykacyjna wierzycielska. Wierzycielski zarządza się zarówno przez Bank jak i poprzez Centrum Finansowe Banku BPS S.A. na podstawie umów-zlecenia oraz umów cesji.

Do segmentu zaliczona została także działalność spółek BPS Leasing S.A. oraz BPS Faktor S.A.

Segment inwestycyjny

Segment inwestycyjny obejmuje przede wszystkim działalność w zakresie operacji skarbowych, rynków finansowych, zarządzania płynnością, ryzykiem stóp procentowych i walutowym Banku oraz działalność maklerską. W ramach tego segmentu są wykazywane wyniki Domu Maklerskiego Banku BPS S.A., BPS Towarzystwa Funduszy Inwestycyjnych S.A., BPS Doradztwo S.A. oraz wszystkich zamkniętych funduszy inwestycyjnych i pozostałych spółek.

Segment działalności zrzeczeniowej

Segment działalności zrzeczeniowej obejmuje całą działalność Banku związaną z pełnioną funkcją Banku Zrzeszającego. Do segmentu tego zalicza się produkty i usługi świadczone na rzecz zrzeszonych Banków Spółdzielczych na podstawie umowy Zrzeszenia.

Niezaalokowane

Segment ten obejmuje przychody, koszty oraz pozycje bilansowe nieprzyporządkowane do żadnego z wyżej wymienionych segmentów.

Wycena

Wycena aktywów i zobowiązań oraz przychodów i kosztów segmentów jest zgodna z polityką rachunkowości stosowaną w Grupie Kapitałowej. Zarządcy wynik z tytułu odsetek uwzględnia księgowo przychody i koszty odsetkowe, które są korygowane o przychody i koszty wyliczone przy wykorzystaniu wewnętrznych cen transferowych.

Skonsolidowany rachunek zysków i strat oraz skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej zawierają pozycje, które bezpośrednio można zakwalifikować do danego segmentu, jak również takie, które przypisywane są do danego segmentu w oparciu o racjonalne przesłanki przy zastosowaniu odpowiednich metod alokacji.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Skonsolidowany rachunek zysków i strat za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

	Segment działalności komercyjnej	Segment Inwestycyjny	Segment działalności zrzeszeniowej	Niezaalokowane	Razem
Wynik z tytułu odsetek	161 859	40 893	57 953	0	260 705
- Przychody odsetkowe, z tego:	336 294	661 148	282 456	0	1 279 898
- przychody odsetkowe od klientów	295 518	250 194	3 720	0	549 432
- przychody odsetkowe wewnętrzne	40 776	410 954	278 736	0	730 466
- Koszty odsetkowe, z tego:	-174 435	-620 255	-224 503	0	-1 019 193
- koszty odsetkowe od klientów	-20 996	-47 606	-220 125	0	-288 727
- koszty odsetkowe wewnętrzne	-153 439	-572 649	-4 378	0	-730 466
Wynik z tytułu prowizji	37 408	6 416	21 372	0	65 196
Przychody z tytułu dywidend, wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany i wynik na działalności inwestycyjnej	1 393	19 893	8 769	0	30 055
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto	3 381	97 390	2 445	-2 045	101 171
Ogólne koszty administracyjne	-168 727	-178 882	-42 648	0	-390 257
Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	-80 803	-33 393	46	-994	-115 144
Wynik segmentu brutto	-45 489	-47 683	47 937	-3 039	-48 274
Podatek dochodowy	0	0	0	1 956	1 956
Wynik finansowy netto	-45 489	-47 683	47 937	-1 083	-46 318

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Segment działalności komercyjnej	Segment Inwestycyjny	Segment działalności zrzeszeniowej	Niezaalokowane	Razem
Należności od innych banków, klientów oraz z tytułu leasingu finansowego	7 873 859	1 512 224	113 791	0	9 499 874
Pozostałe aktywa, w tym:	28 706	13 728 939	55 261	410 498	14 223 404
- Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego	0	0	0	100 852	100 852
Aktywa razem	7 902 565	15 241 163	169 052	410 498	23 723 278
Zobowiązania wobec innych banków oraz klientów	2 196 150	711 478	18 599 806	0	21 507 434
Pozostałe zobowiązania	3 917	1 215 895	0	147 203	1 367 015
Kapitał własny	0	0	0	848 829	848 829
Zobowiązania i kapitał własny razem	2 200 067	1 927 373	18 599 806	996 032	23 723 278

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Skonsolidowany rachunek zysków i strat za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku

	Segment działalności komercyjnej	Segment Inwestycyjny	Segment działalności zrzeszeniowej	Niezaalokowane	Razem
Wynik z tytułu odsetek	153 326	39 967	33 624	0	226 917
- Przychody odsetkowe, z tego:	319 277	493 849	212 058	0	1 025 184
- przychody odsetkowe od klientów	286 100	166 464	6 161	0	458 725
- przychody odsetkowe wewnętrzne	33 177	327 385	205 897	0	566 459
- Koszty odsetkowe, z tego:	-165 951	-453 882	-178 434	0	-798 267
- koszty odsetkowe od klientów	-21 147	-38 633	-172 028	0	-231 808
- koszty odsetkowe wewnętrzne	-144 804	-415 249	-6 406	0	-566 459
Wynik z tytułu prowizji	27 233	8 776	33 393	0	69 402
Przychody z tytułu dywidend, wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany, wynik na działalności inwestycyjnej	1 750	142 908	8 965	0	153 623
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto	8 883	77 343	2 037	3 229	91 492
Ogólne koszty administracyjne	-157 861	-168 579	-40 890	0	-367 330
Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe	-89 591	-46 614	10	-2 157	-138 352
Wynik segmentu brutto	-56 260	53 801	37 139	1 072	35 752
Podatek dochodowy	0	0	0	-9 525	-9 525
Wynik finansowy netto	-56 260	53 801	37 139	-8 453	26 227

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Segment działalności komercyjnej	Segment Inwestycyjny	Segment działalności zrzeszeniowej	Niezaalokowane	Razem
Należności od innych banków, klientów oraz z tytułu leasingu finansowego	7 515 831	1 132 001	279 487	0	8 927 319
Pozostałe aktywa, w tym:	22 296	10 693 527	65 306	451 165	11 232 294
- Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego	0	0	0	100 031	100 031
Aktywa razem	7 538 127	11 825 528	344 793	451 165	20 159 613
Zobowiązania wobec innych banków oraz klientów	2 152 113	16 584	16 039 409	0	18 208 106
Pozostałe zobowiązania	12 832	1 031 824	0	138 094	1 182 750
Kapitał własny	0	0	0	768 757	768 757
Zobowiązania i kapitał własny razem	2 164 945	1 048 408	16 039 409	906 851	20 159 613

4. Wynik z tytułu odsetek

Przychody z tytułu odsetek	2017	2016
Przychody z tytułu środków w Banku Centralnym	1 321	1 180
Przychody z tytułu należności od zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	802	1 028
Przychody z tytułu lokat oraz kredytów udzielonych innym bankom	11 245	12 554
Przychody z tytułu aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu	798	796
Przychody z tytułu kredytów i pożyczek udzielonych klientom	287 832	278 058
Przychody z tytułu należności od leasingu finansowego	17 393	17 149
Przychody z tytułu aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	102 544	95 578
Przychody z tytułu aktywów finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności	127 297	52 185
Pozostałe	200	197
Razem przychody z tytułu odsetek	549 432	458 725

Przychody z tytułu odsetek od aktywów finansowych z utratą wartości

	2017	2016
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	21 551	22 168
Pozostałe inwestycje finansowe	3 858	2 911
Razem odsetki od aktywów finansowych z utratą wartości	25 409	25 079

Koszty z tytułu odsetek

	2017	2016
Koszty z tytułu zobowiązań wobec innych banków	-215 989	-168 906
Koszty z tytułu zobowiązań wobec klientów	-26 831	-24 197
Koszty z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	-7 489	-115
Koszty z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	-38 340	-38 040
Koszty z tytułu aktywów/zobowiązań finansowych przeznaczonych do obrotu	-1	-291
Pozostałe	-77	-259
Razem koszty z tytułu odsetek	-288 727	-231 808

5. Wynik z tytułu prowizji i opłat

Przychody z tytułu prowizji i opłat	2017	2016
Przychody z tytułu prowizji i opłat od banków	37 445	36 410
- z tytułu udzielonych kredytów i pożyczek	83	36
- z tytułu obsługi rachunków bankowych	122	138
- z tytułu kart płatniczych i kredytowych	19 488	18 572
- z tytułu rozliczeń pieniężnych	16 210	16 054
- pozostałe	1 542	1 610
Przychody z tytułu prowizji i opłat od klientów	54 636	52 659
- z tytułu udzielonych kredytów i pożyczek	19 755	21 118
- z tytułu obsługi rachunków bankowych	7 633	7 481
- z tytułu kart płatniczych i kredytowych	3 103	3 288
- z tytułu działalności maklerskiej, powierniczej i zarządzania funduszami	10 816	10 924
- z tytułu pośrednictwa sprzedaży ubezpieczeń	763	717
- z tytułu rozliczeń pieniężnych	6 960	6 917
- z tytułu zobowiązań gwarancyjnych	1 196	1 102
- z tytułu prowizji dystrybucyjnej	233	8
- z tytułu administracji wierzytelnościami	3 356	8
- pozostałe	821	1 096
Razem przychody z tytułu prowizji i opłat	92 081	89 069

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Koszty z tytułu prowizji i opłat	2017	2016
Koszty z tytułu prowizji i opłat od banków	-4 447	-4 567
- z tytułu otrzymanych kredytów i pożyczek	-61	-106
- z tytułu obsługi rachunków bankowych	-2 053	-1 989
- z tytułu kart płatniczych i kredytowych	-440	-314
- z tytułu prowizji dystrybucyjnej	-65	-23
- pozostałe	-1 828	-2 135
Koszty z tytułu prowizji i opłat od klientów	-22 438	-15 100
- z tytułu kart płatniczych i kredytowych	-13 618	-11 555
- z tytułu działalności maklerskiej, powierniczej i zarządzania funduszami	-2 839	-1 001
- z tytułu administracji wierzytelnościami	-4 250	-942
- pozostałe	-1 731	-1 602
Razem koszty z tytułu prowizji i opłat	-26 885	-19 667

6. Przychody z tytułu dywidend

	2017	2016
Od emitentów aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu	0	0
Od emitentów aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	1 024	1 286
Od jednostek podporządkowanych	0	0
Razem przychody z tytułu dywidend	1 024	1 286

7. Wynik na aktywach i zobowiązaniach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany

Wynik na aktywach i zobowiązaniach finansowych przeznaczonych do obrotu	2017	2016
Wynik na instrumentach kapitałowych	124	290
Wynik na instrumentach dłużnych	670	1 866
Wynik na instrumentach pochodnych	-6 922	611
Razem wynik na aktywach i zobowiązaniach finansowych przeznaczonych do obrotu	-6 128	2 767
Wynik z pozycji wymiany		
Wynik z pozycji wymiany	18 693	13 072
Razem wynik z pozycji wymiany	18 693	13 072
Wynik na aktywach i zobowiązaniach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany	12 565	15 839

8. Wynik na działalności inwestycyjnej

	2017	2016
Wynik na aktywach finansowych dostępnych do sprzedaży	8 796	136 498
- wynik na instrumentach dłużnych	28 261	10 268
- wynik na instrumentach kapitałowych	-19 465	126 230
Wynik na aktywach finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności	7 670	0
- wynik na instrumentach dłużnych	7 670	0
Razem wynik na działalności inwestycyjnej	16 466	136 498

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku w pozycji „wynik na instrumentach dłużnych” Grupa Kapitałowa rozpoznała wynik z tytułu sprzedaży obligacji skarbowych w portfelu utrzymywanym do terminu zapadalności. Transakcje sprzedaży zostały opisane w niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym w nocie nr 25. Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku w pozycji „wynik na instrumentach kapitałowych” Grupa Kapitałowa ujawniła przede wszystkim rozliczenia transakcji przejęcia Visa Europe Limited przez Visa Inc. w wysokości 131,3 mln zł. Powyższa transakcja została opisana w niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym w nocie nr 25.

9. Pozostałe przychody operacyjne

	2017	2016
Przychody ze sprzedaży towarów i usług	142 116	134 350
Zysk ze sprzedaży składników majątku trwałego i aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	8 130	7 840
- z tytułu środków trwałych	8 111	3 980
- z tytułu nieruchomości inwestycyjnych	0	3 860
- pozostałe	19	0
Zysk z tytułu sprzedaży jednostek podporządkowanych	3 666	1 032
Przychody z odzyskanych należności nieściągalnych, w tym zwrócone koszty windykacji	9 627	3 962
Przychody ze sprzedaży kredytów i należności	1 002	15 569
Przychody z otrzymanych kar, odszkodowań i grzywien	729	2 059
Przychody z nieruchomości inwestycyjnych	126	0
Przychody z tytułu rozwiązania rezerw	2 292	974
- na zobowiązania pracownicze	695	43
- na zobowiązania sporne	1 585	691
- na pozostałe zobowiązania	12	240
Przychody z tytułu skupionych wierzytelności od podmiotów spoza Grupy Kapitałowej, w tym:	6 199	716
- zrealizowany zysk	2 879	716
Pozostałe	5 907	6 797
Razem pozostałe przychody operacyjne	179 794	173 299

W 2017 roku w pozycji „Przychody ze sprzedaży towarów i usług” Grupa Kapitałowa ujawniła przede wszystkim przychody z działalności uzdrowiskowej w wysokości 84.201 tys. zł oraz przychody z działalności produkcyjnej w wysokości 27.324 tys. zł.

W 2016 roku w pozycji „Przychody ze sprzedaży towarów i usług” Grupa Kapitałowa ujawniła przede wszystkim przychody z działalności uzdrowiskowej w wysokości 79.183 tys. zł oraz przychody z działalności produkcyjnej w wysokości 35.317 tys. zł.

10. Pozostałe koszty operacyjne

	2017	2016
Koszty z tytułu zakupu towarów i usług	-55 923	-60 583
Strata z tytułu sprzedaży lub koszty likwidacji składników majątku trwałego i obrotowego oraz aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	-5 003	-11 105
- z tytułu zapasów	0	-4 979
- z tytułu środków trwałych	-5 003	-4 740
- z tytułu wartości niematerialnych	0	-1 379
- pozostałe	0	-7
Strata z tytułu sprzedaży jednostek podporządkowanych	-3 069	-231
Koszty windykacji	-1 799	-1 562
Koszty z tytułu zapłaconych odszkodowań, kar i grzywien	-287	-550
Koszty przekazanych darowizn	-33	-19
Koszty z tytułu tworzenia rezerw	-5 169	-1 499
- na zobowiązania sporne	-4 899	-1 310
- na pozostałe zobowiązania	-270	-189
Koszty z tytułu skupionych wierzytelności od podmiotów spoza Grupy Kapitałowej	-3 699	-3 729
Pozostałe	-3 641	-2 529
Razem pozostałe koszty operacyjne	-78 623	-81 807

W 2017 roku w pozycji „Koszty z tytułu zakupu towarów i usług” Grupa Kapitałowa ujawniła przede wszystkim koszty z działalności uzdrowiskowej w wysokości 10.716 tys. zł oraz koszty z działalności produkcyjnej w wysokości 20.645 tys. zł.

W 2016 roku w pozycji „Koszty z tytułu zakupu towarów i usług” Grupa Kapitałowa ujawniła przede wszystkim koszty z działalności uzdrowiskowej w wysokości 12.402 tys. zł oraz koszty z działalności produkcyjnej w wysokości 27.169 tys. zł.

11. Ogólne koszty administracyjne

	2017	2016
Koszty świadczeń pracowniczych	-165 277	-167 190
Koszty działania	-171 949	-140 737
- z tytułu utrzymania, remontów i wynajmu budynków	-27 672	-20 331
- z tytułu leasingu operacyjnego	-8 747	-9 420
- z tytułu eksploatacji środków transportu	-2 491	-1 926
- z tytułu eksploatacji systemów informatycznych	-32 058	-29 455
- z tytułu usług pocztowych i telekomunikacyjnych	-3 995	-3 875
- z tytułu usług badania bilansu, doradztwa i konsultingu	-13 630	-11 358
- z tytułu reklamy i reprezentacji	-4 770	-5 408
- z tytułu podatków i opłat	-8 500	-7 562
- z tytułu kosztów ponoszonych na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego i Komisji Nadzoru Finansowego	-35 534	-8 419
- z tytułu kosztów ponoszonych na rzecz Spółdzielni Ochrony Zrzeszenia BPS	-5 408	-18 657
- z tytułu usług ochrony	-4 815	-4 454
- z tytułu ubezpieczeń	-2 300	-2 468
- z tytułu usług KIR	-159	-279
- pozostałe	-21 870	-17 125
Amortyzacja	-52 818	-55 380
- rzeczowych aktywów trwałych	-35 273	-38 433
- wartości niematerialnych	-17 545	-16 947
Pozostałe	-213	-4 023
Razem ogólne koszty administracyjne	-390 257	-367 330

W pozycji "z tytułu kosztów ponoszonych na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego i Komisji Nadzoru finansowego" w 2017 roku ujęte zostały składki na rzecz finansowania systemu gwarantowania depozytów w wysokości 1.191 tys. zł oraz na finansowanie przymusowej restrukturyzacji w wysokości 33.244 tys. zł, natomiast w 2016 roku została ujęta opłata roczna na rzecz BFG w wysokości 7.147 tys. zł oraz koszty wypłaty środków gwarantowanych deponentom Banku Spółdzielczego w Nadarzynie w wysokości 330 tys. zł.

12. Świadczenia pracownicze

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Wynagrodzenia	-136 410	-138 062
- w tym rezerwy na programy określonych świadczeń	-788	-1 291
Ubezpieczenia	-21 837	-22 205
Pozostałe świadczenia na rzecz pracowników	-7 030	-6 923
- w tym odpisy na ZFŚS	-2 573	-2 569
Razem koszty świadczeń pracowniczych	<u>-165 277</u>	<u>-167 190</u>

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

13. Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe

Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku

	Wartość na początek okresu	Zwiększenia		Zmniejszenia			Wartość na koniec okresu	Wpływ na wynik okresu
		Utworzenie odpisów	Pozostałe	Rozwiązanie odpisów	Spisania aktywów z bilansu oraz sekurytyzacja	Pozostałe		
Należności od innych banków	-399	-155	0	226	0	5	-323	71
Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	-18 187	-775	0	0	0	0	-18 962	-775
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	-973 265	-166 622	-3 594	78 083	134 098	427 926	-503 374	-88 539
Należności z tytułu leasingu finansowego	-25 638	-5 639	-211	2 986	8 367	0	-20 135	-2 653
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	-87 211	-22 822	0	19 012	6 577	0	-84 444	-3 810
Inwestycje w jednostki podporządkowane	0	0	0	0	0	0	0	0
Zapasy	-2 988	-3 328	0	452	27	0	-5 837	-2 876
Rzeczowe aktywa trwałe	-60 330	-7 286	0	0	0	0	-67 616	-7 286
Nieruchomości inwestycyjne	-155	0	0	0	0	155	0	0
Wartości niematerialne	-10 930	0	0	100	0	0	-10 830	100
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	-244	-5 389	-427 463	0	0	180	-432 916	-5 389
Inne aktywa	-12 180	-4 668	0	551	20	107	-16 170	-4 117
Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	-1 547	-691	0	821	0	1	-1 416	130
Razem	-1 193 074	-217 375	-431 268	102 231	149 089	428 374	-1 162 023	-115 144

W pozycji „pozostałe zwiększenia” dla aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży oraz pozycji pozostałe zmniejszenia dla kredytów i pożyczek udzielonych klientom Grupa Kapitałowa ujęła przede wszystkim wartość odpisów dla wierzytelności przekwalifikowanych do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Wynik odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz rezerw na zobowiązania pozabilansowe za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku

	Wartość na początek okresu	Zwiększenia		Zmniejszenia			Wartość na koniec okresu	Wpływ na wynik okresu
		Utworzenie odpisów	Pozostałe	Rozwiązanie odpisów	Spisania aktywów z bilansu oraz sekurytyzacja	Pozostałe		
Należności od innych banków	-209	-2 007	-2	1 819	0	0	-399	-188
Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	-17 410	-777	0	0	0	0	-18 187	-777
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	-1 086 383	-184 761	-861	96 139	201 294	1 307	-973 265	-88 622
Należności z tytułu leasingu finansowego	-27 482	-5 163	-9	4 733	2 283	0	-25 638	-430
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	-71 726	-26 166	-11	9 138	0	1 554	-87 211	-17 028
Inwestycje w jednostki podporządkowane	-4 600	-110	-1 087	5 797	0	0	0	5 687
Zapasy	-204	-2 924	0	25	115	0	-2 988	-2 899
Rzeczowe aktywa trwałe	-37 909	-22 468	0	0	47	0	-60 330	-22 468
Nieruchomości inwestycyjne	0	-155	0	0	0	0	-155	-155
Wartości niematerialne	-5 313	-5 735	0	0	118	0	-10 930	-5 735
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	-244	0	0	0	0	0	-244	0
Inne aktywa	-6 163	-7 359	0	770	563	9	-12 180	-6 589
Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	-2 399	-15 787	0	16 639	0	0	-1 547	852
Razem	-1 260 042	-273 412	-1 970	135 060	204 420	2 870	-1 193 074	-138 352

14. Podatek dochodowy

	2017	2016
Bieżący podatek dochodowy	-14 919	-7 107
Bieżące obciążenie z tytułu podatku dochodowego	-14 919	-7 107
Korekty dotyczące bieżącego podatku dochodowego z lat ubiegłych	0	0
Podatek pobrany u źródła	0	0
Odroczony podatek dochodowy	16 875	-2 418
Związany z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych odnoszonych na wynik finansowy	16 875	-2 418
Obciążenie podatkowe wykazane w rachunku zysków i strat	1 956	-9 525
Skonsolidowane sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym	-4 482	10 959
Odroczony podatek dochodowy dotyczący pozycji odniesionych bezpośrednio na kapitał	-4 482	10 959
Niezrealizowana zysk/strata z tytułu aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży oraz zyski i straty aktuarialne	-4 482	10 959
Zysk netto z tytułu aktualizacji wyceny gruntów i budynków	0	0
Obciążenie podatkowe wykazane w kapitale własnym	-4 482	10 959

Z dniem 15 lipca 2016 roku do Ordynacji Podatkowej zostały wprowadzone zmiany w celu uwzględnienia postanowień Ogólnej Klauzuli Zapobiegającej Nadużyciom (GAAR). GAAR ma zapobiegać powstawaniu i wykorzystywaniu sztucznych struktur prawnych tworzonych w celu uniknięcia zapłaty podatku w Polsce. GAAR definiuje unikanie opodatkowania jako czynność dokonaną przede wszystkim w celu osiągnięcia korzyści podatkowej, sprzecznej w danych okolicznościach z przedmiotem i celem przepisów ustawy podatkowej. Zgodnie z GAAR taka czynność nie skutkuje osiągnięciem korzyści podatkowej, jeżeli sposób działania był sztuczny. Wszelkie występowanie (i) nieuzasadnionego dzielenia operacji, (ii) angażowania podmiotów pośredniczących mimo braku uzasadnienia ekonomicznego lub gospodarczego, (iii) elementów wzajemnie się znoszących lub kompensujących oraz (iv) inne działania o podobnym działaniu do wcześniej wspomnianych, mogą być potraktowane jako przesłanka istnienia sztucznych czynności podlegających przepisom GAAR. Nowe regulacje będą wymagać znacznie większego osądu przy ocenie skutków podatkowych poszczególnych transakcji.

Klauzulę GAAR należy stosować w odniesieniu do transakcji dokonanych po jej wejściu w życie oraz do transakcji, które zostały przeprowadzone przed wejściem w życie klauzuli GAAR ale, dla których po dacie wejścia klauzuli w życie korzyści były lub są nadal osiąganymi. Wdrożenie powyższych przepisów umożliwi polskim organom kontroli podatkowej kwestionowanie realizowanych przez podatników prawnych ustaleń i porozumień, takich jak restrukturyzacja i reorganizacja grupy.

Organy podatkowe mogą przeprowadzać kontrole i weryfikować zapisy operacji gospodarczych ujętych w księgach rachunkowych w ciągu 5 lat od zakończenia roku podatkowego, w którym złożono deklaracje podatkowe, dokonać ustalenia dodatkowego zobowiązania podatkowego i nałożyć związane z tym kary. W opinii Zarządu nie istnieją okoliczności wskazujące na możliwość powstania istotnych zobowiązań podatkowych w tym zakresie.

Liczbowe uzgodnienie pomiędzy podatkiem obliczonym jako iloczyn wyniku finansowego brutto i obowiązującej stawki podatkowej a rzeczywistym obciążeniem podatkowym wykazany w rachunku zysków i strat

	2017	2016
Zysk (strata) brutto	-48 274	35 752
Stawka podatku obowiązująca w Polsce	19%	19%
Obciążenie podatkowe wg zastosowanej stawki podatkowej	9 172	-6 793
Dochody niepodlegające opodatkowaniu, z tego:	40 289	31 091
- rozwiązane odpisy aktualizujące należności	32 843	17 528
- otrzymane dywidendy	1 024	1 285
- przychody do otrzymania	42	3 854
- pozostałe	6 380	8 424
Koszty niestanowiące kosztów uzyskania przychodów	-78 043	-57 205
- utworzone odpisy aktualizujące należności	-34 154	-22 710
- opłaty na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego	-34 435	0
- pozostałe	-9 454	-34 495
Pozostałe różnice pomiędzy wynikiem finansowym brutto a dochodem do opodatkowania podatkiem dochodowym	-227	11 731
Efektywne obciążenie zysku/straty brutto podatkiem dochodowym	1 956	-9 525
Efektywna stawka podatkowa	4,05%	26,64%

W roku 2017 wyodrębniono opłaty na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego niestanowiące kosztów uzyskania przychodów w wysokości 34.053 tys. zł. Zgodnie z obowiązującymi od 1 stycznia 2017 roku przepisami podatkowymi wyłączone z kategorii kosztów podatkowych są składki na fundusz gwarancyjny oraz składki na fundusz przymusowej restrukturyzacji.

W roku 2016 Grupa Kapitałowa nie ponosiła opłat na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego niestanowiących kosztów uzyskania przychodów. Zgodnie z obowiązującymi do dnia 31 grudnia 2016 roku przepisami podatkowymi wyłączone z kategorii kosztów podatkowych były opłaty ostrożnościowe wnoszone na rzecz BFG.

Zobowiązania i należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego

	31.12.2017	31.12.2016
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego	2 854	22 491
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego	89	1 256

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Podatek odroczony

Odroczony podatek dochodowy na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku wynika z następujących pozycji:

	Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej		Wpływ na skonsolidowany rachunek zysków i strat	
	31.12.2017	31.12.2016	2017	2016
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego, struktura:				
- odsetki do otrzymania	61 936	73 080	11 144	-1 898
- wartość netto środków trwałych objętych ulgą inwestycyjną	140	151	11	10
- dyskonto i odsetki od papierów wartościowych	110 931	92 641	-18 290	-18 679
- przychody do otrzymania z tytułu umów leasingu	38 821	71 035	32 214	15 925
- nadwyżka amortyzacji podatkowej nad bilansową	25 954	22 702	-3 252	-561
- pozostałe	28 693	36 219	7 526	-1 409
Dodatnie różnice przejściowe razem	266 475	295 828	29 353	-6 612
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego odnoszona na wynik finansowy	50 630	56 207	5 577	-1 256
Operacje rozliczane z innymi całkowitymi dochodami	46 564	42 555	X	X
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego odnoszona na całkowite dochody	8 847	8 085	X	X
Razem rezerwa z tytułu podatku odroczonego	59 477	64 292	X	X
Kwota kompensaty	-59 089	-63 516	X	X
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego prezentowana w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	388	776	X	X
Aktywo z tytułu podatku odroczonego, struktura:				
- odsetki do zapłacenia	12 145	9 057	3 088	1 834
- odsetki skapitalizowane	0	0	0	-82
- rezerwy na przyszłe zobowiązania	31 556	31 007	549	-1 386
- rezerwy na utratę wartości należności kredytowych	245 605	232 851	12 754	-31 501
- wycena aktywów finansowych	75 152	77 703	-2 551	6 659
- przychody z tytułu odsetek i prowizji pobrane z góry	49 258	49 341	-83	-1 563
- naliczone odsetki oraz premia od papierów wartościowych	13 300	13 841	-541	719
- pozostałe	391 807	346 738	45 069	20 277
Ujemne różnice przejściowe razem	818 823	760 538	58 285	-5 043
Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego odnoszone na wynik finansowy	155 576	144 503	11 074	-957
Operacje rozliczane z innymi całkowitymi dochodami	22 972	100 233	X	X
Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego odnoszone na całkowite dochody	4 365	19 044	X	X
Razem aktywa z tytułu podatku odroczonego	159 941	163 547	X	X
Kwota kompensaty	-59 089	-63 516	X	X
Aktywo z tytułu podatku odroczonego prezentowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej	100 852	100 031	X	X
Objęcie kontroli nad jednostkami zależnymi	X	X	224	-205
Obciążenie/uznanie z tytułu podatku odroczonego ujęte w rachunku zysków i strat	X	X	16 875	-2 418
Obciążenie/uznanie z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujęte w kapitale własnym	-4 482	10 959	X	X

Na dzień 31 grudnia 2017 roku w pozycji "Aktywo z tytułu podatku odroczonego - pozostałe" Grupa Kapitałowa zaprezentowała ujemne różnice przejściowe z tytułu straty podatkowej do rozliczenia w wysokości 14.451 tys. zł, wyceny lokat funduszy w kwocie 74.802 tys. zł, przychód podatkowy z tytułu umorzenia certyfikatów inwestycyjnych w latach poprzednich nierozpoznany w przychodach bilansowych w wysokości 72.459 tys. zł, umowy leasingu w wysokości 51.682 tys. zł oraz wydatki na nabycie kuponów odsetkowych związanych z zakupem obligacji w wysokości 47.724 tys. zł.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku w pozycji "Aktywo z tytułu podatku odroczonego - pozostałe" Grupa Kapitałowa zaprezentowała ujemne różnice przejściowe z tytułu straty podatkowej do rozliczenia w wysokości 64.801 tys. zł, wyceny lokat funduszy w kwocie 38.332 tys. zł, przychód podatkowy z tytułu umorzenia certyfikatów inwestycyjnych w latach poprzednich nierozpoznany w przychodach bilansowych w wysokości 72.459 tys. zł, umowy leasingu w wysokości 47.556 tys. zł oraz wydatki na nabycie kuponów odsetkowych związanych z zakupem obligacji w wysokości 16.661 tys. zł

15. Zysk na akcję

Podstawowy zysk (strata) przypadający na jedną akcję

Podstawowy zysk na akcję obliczany jest poprzez podzielenie zysku netto przez średnio ważoną liczbę akcji zwykłych występujących w ciągu danego okresu.

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Zysk (strata) netto przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej	-43 573	25 949
Średnia ważona liczba akcji zwykłych w okresie	417 123	376 999
Zysk (strata) przypadający na akcję (w zł)	-0,10	0,07

Rozwodniony zysk (strata) przypadający na jedną akcję

Zysk rozwodniony przypadający na akcję oblicza się poprzez podzielenie zysku netto przez średnią ważoną liczbę wyemitowanych akcji zwykłych występujących w ciągu roku obrotowego, skorygowaną o wpływ instrumentów rozwadniających. W roku 2017 oraz 2016 nie występowały instrumenty rozwadniające.

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Zysk (strata) netto przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej	-43 573	25 949
Średnia ważona liczba akcji zwykłych w okresie	417 123	376 999
Zysk (strata) rozwodniony przypadający na akcję (w zł)	-0,10	0,07

16. Dywidendy wypłacone oraz zaproponowane do wypłaty

Zarząd Banku Polskiej Spółdzielczości będzie rekomendował Walnemu Zgromadzeniu Akcjonariuszy Banku uchwałę o niewypłaceniu dywidendy z zysku za rok 2017 z uwagi na realizację programu postępowania naprawczego oraz stanowisko Komisji Nadzoru Finansowego w sprawie polityki dywidendowej banków.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku zobowiązania Banku do wypłaty dywidendy za poprzednie lata wynosiły 1 tys. zł.

17. Kasa, środki w Banku Centralnym

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Środki pieniężne w kasie	75 293	82 250
Środki pieniężne na rachunkach bieżących i terminowych w Banku Centralnym	1 861 073	1 615 748
Razem kasa, środki w Banku Centralnym	<u>1 936 366</u>	<u>1 697 998</u>

Bank może wykorzystywać w ciągu dnia środki na rachunkach rezerwy obowiązkowej do bieżących rozliczeń pieniężnych na podstawie dyspozycji złożonej do Narodowego Banku Polskiego, musi jednak zapewnić utrzymanie średniego miesięcznego salda na tym rachunku w odpowiedniej wysokości wynikającej z deklaracji rezerwy obowiązkowej. Kwota rezerwy obowiązkowej deklarowana do utrzymania w grudniu 2017 roku wynosiła 1.700.449 tys. zł, natomiast w grudniu 2016 roku kwota ta wynosiła 1.557.954 tys. zł. Środki rezerwy obowiązkowej są oprocentowane w wysokości 0,9 stopy referencyjny NBP. Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku oprocentowanie to wynosiło 1,35%.

18. Należności od innych banków

Należności od innych banków według rodzaju	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Rachunki bieżące	288 129	228 509
Lokaty	447 212	346 157
Kredyty i pożyczki	128 561	165 582
Pozostałe należności	191 609	145 399
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	181 208	140 155
- pozostałe	10 401	5 244
Razem należności od innych banków brutto	1 055 511	885 647
Odpisy z tytułu utraty wartości	-323	-399
Razem należności od innych banków netto	<u>1 055 188</u>	<u>885 248</u>

Należności od innych banków według terminów zapadalności	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 miesiąca	700 131	643 042
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	70 459	82 025
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	91 672	29 309
powyżej 1 roku do 5 lat	165 530	109 923
powyżej 5 lat	27 719	21 348
Razem należności od innych banków brutto	1 055 511	885 647
Odpisy z tytułu utraty wartości	-323	-399
Razem należności od innych banków netto	<u>1 055 188</u>	<u>885 248</u>

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Należności, dla których nie zidentyfikowano przesłanek utraty wartości	1 053 166	885 248
Należności, dla których zidentyfikowano przesłanki utraty wartości	2 022	0
Razem należności od innych banków	<u>1 055 188</u>	<u>885 248</u>

Wszystkie należności od innych banków podlegały ocenie indywidualnej. Na dzień 31 grudnia 2017 roku utworzono odpisy na należności od innych banków w wysokości 323 tys. zł, natomiast na dzień 31 grudnia 2016 roku ich wartości wynosiła 399 tys. zł.

19. Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa posiadała należność z tytułu zakupionych papierów wartościowych z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu w wysokości nominalnej 18.962 tys. zł, która wynikała z podpisanej umowy nabycia akcji spółki giełdowej z przyrzeczeniem ich odsprzedaży po cenie określonej w umowie. Na dzień 31 grudnia 2016 roku wartość nominalna tej należności wynosiła 18.187 tys. zł. W latach 2017 oraz 2016 Grupa Kapitałowa utworzyła odpis aktualizujący w pełnej wysokości, stąd też wartość bilansowa przedmiotowej należności na dzień 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku wyniosła zero.

20. Pochodne instrumenty finansowe

	Aktywa 31.12.2017	Zobowiązania 31.12.2017	Aktywa 31.12.2016	Zobowiązania 31.12.2016
FX swap	0	12	592	0
FX forward	1 727	421	5 204	77
IRS	463	1 142	534	1 276
FRA	0	6	0	0
Razem pochodne instrumenty finansowe	2 190	1 581	6 330	1 353

Na dzień 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa nie posiadała instrumentów finansowych ujętych w ramach stosowania rachunkowości zabezpieczeń.

Walutowe transakcje terminowe FX forward to zobowiązania do kupna walut obcych i lokalnych, obejmujące niezrealizowane transakcje spot. Terminowe operacje wymiany walutowej oparte są na określonym w momencie zawarcia kursie waluty na określoną datę w przyszłości. Transakcje FX forward zawierane są przez Grupę Kapitałową w celu zarządzania pozycją walutową oraz celem zaspokajania potrzeb klientów w zakresie zabezpieczenia przyszłych płatności w walutach obcych.

Kontrakty FX swap na stopę procentową i kontrakty walutowe to zobowiązania do zamiany jednego strumienia przepływów pieniężnych na inny. Rezultatem takiej transakcji jest zamiana walut lub stóp procentowych lub połączenia wszystkich tych czynników.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Wartości nominalne instrumentów bazowych według terminów zapadalności/wymagalności i wartość godziwa pochodnych instrumentów finansowych

Wartości nominalne instrumentów bazowych według terminów zapadalności/wymagalności i wartość godziwa pochodnych instrumentów finansowych na dzień 31 grudnia 2017 roku

	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem	Wartość godziwa (ujemna)	Wartość godziwa (dodatnia)
Transakcje walutowe								
Swap walutowy	93 990	0	0	0	0	93 990	12	0
zakup	46 989	0	0	0	0	46 989	12	0
sprzedaż	47 001	0	0	0	0	47 001	0	0
Forward walutowy	73 105	14 755	19 972	0	0	107 832	421	1 727
zakup	37 312	7 355	9 863	0	0	54 530	421	237
sprzedaż	35 793	7 400	10 109	0	0	53 302	0	1 490
Transakcje stopy procentowej								
Swap na stopę procentową (IRS)	0	0	0	100 000	8 918	108 918	1 142	463
zakup	0	0	0	75 000	4 687	79 687	1 142	35
sprzedaż	0	0	0	25 000	4 231	29 231	0	428
Forward rate agreements (FRA)	0	0	100 000	0	0	100 000	6	0
zakup	0	0	100 000	0	0	100 000	6	0
sprzedaż	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem pochodne instrumenty finansowe	167 095	14 755	119 972	100 000	8 918	410 740	1 581	2 190

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Wartości nominalne instrumentów bazowych według terminów zapadalności/wymagalności i wartość godziwa pochodnych instrumentów finansowych na dzień 31 grudnia 2016 roku

	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem	Wartość godziwa (ujemna)	Wartość godziwa (dodatnia)
Transakcje walutowe								
Swap walutowy	502	43 786	0	0	0	44 288	0	592
zakup	254	22 120	0	0	0	22 374	0	0
sprzedaż	248	21 666	0	0	0	21 914	0	592
Forward walutowy	87 238	53 131	126 195	0	0	266 564	77	5 204
zakup	44 378	27 032	64 053	0	0	135 463	4	5 203
sprzedaż	42 860	26 099	62 142	0	0	131 101	73	1
Transakcje stopy procentowej								
Swap na stopę procentową (IRS)	0	100 000	0	50 000	0	150 000	1 276	534
zakup	0	100 000	0	25 000	0	125 000	1 276	0
sprzedaż	0	0	0	25 000	0	25 000	0	534
Forward rate agreements (FRA)	0	0	0	0	0	0	0	0
zakup	0	0	0	0	0	0	0	0
sprzedaż	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem pochodne instrumenty finansowe	87 740	196 917	126 195	50 000	0	460 852	1 353	6 330

21. Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Notowane	3 651	5 331
Notowane dłużne papiery wartościowe		
- emitowane przez inne banki	1 858	2 044
- emitowane przez podmioty sektora niefinansowego	0	5
- emitowane przez Skarb Państwa	1 732	3 244
Razem notowane dłużne papiery wartościowe	3 590	5 293
Notowane kapitałowe papiery wartościowe		
- emitowane przez pozostałe podmioty sektora finansowego	6	7
- emitowane przez podmioty sektora niefinansowego	55	31
Razem notowane kapitałowe papiery wartościowe	61	38
Nienotowane	212	827
Nienotowane dłużne papiery wartościowe		
- emitowane przez podmioty sektora niefinansowego	208	823
Razem nienotowane dłużne papiery wartościowe	208	823
Nienotowane kapitałowe papiery wartościowe		
- emitowane przez podmioty sektora niefinansowego	4	4
Razem nienotowane kapitałowe papiery wartościowe	4	4
Razem aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	3 863	6 158

Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu według terminów zapadalności

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 miesiąca	1 732	1 510
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	0	10
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	58	5
powyżej 1 roku do 5 lat	783	2 817
powyżej 5 lat	1 068	1 001
dla których termin zapadalności upłynął	157	773
o nieokreślonym terminie zapadalności	65	42
Razem aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	3 863	6 158

22. Kredyty i pożyczki udzielone klientom

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według rodzaju

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
W rachunku bieżącym od klientów	475 583	464 883
W rachunku kredytowym	7 422 132	7 509 738
- klienci korporacyjni	3 672 960	4 406 117
- rolnicy	561 070	576 153
- przedsiębiorcy indywidualni	414 897	405 404
- osoby fizyczne	1 399 751	1 144 552
- instytucje rządowe i samorządowe	1 373 454	977 512
Dłużne papiery wartościowe	375 395	267 001
Skupione wierzytelności, w tym:	185 288	271 447
- od podmiotów spoza Grupy Kapitałowej	23 549	47 792
Pozostałe należności	204 115	238 010
Razem kredyty i pożyczki	8 662 513	8 751 079
Odpisy z tytułu utraty wartości	-503 374	-973 265
Razem kredyty i pożyczki netto	8 159 139	7 777 814

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Wierzytelności nabyte od jednostek z Grupy Kapitałowej prezentowane są w wartości brutto w pozycji „Kredyty i pożyczki w rachunku kredytowym” w rozbięciu na podmioty. Odpis z tytułu utraty wartości prezentowany jest w pozycji „Odpisy z tytułu utraty wartości”.

Wierzytelności nabyte od podmiotów spoza Grupy Kapitałowej prezentowane są w wartości netto w pozycji „Skupione wierzytelności”.

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według terminów zapadalności

	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	516 101	582 440
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	185 437	274 931
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	1 167 184	1 065 382
powyżej 1 roku do 5 lat	2 548 062	2 361 513
powyżej 5 lat	3 203 252	2 898 994
dla których termin zapadalności upłynął	1 042 477	1 567 819
Razem kredyty i pożyczki	8 662 513	8 751 079
Odpisy z tytułu utraty wartości	-503 374	-973 265
Razem kredyty i pożyczki netto	8 159 139	7 777 814

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według przesłanki utraty wartości

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według przesłanki utraty wartości na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Wartość bez przesłanki utraty wartości	Wartość z przesłanką utraty wartości		Odpisy na kredyty i pożyczki bez utraty wartości IBNR	Odpisy na kredyty i pożyczki z utratą wartości	Razem wartość netto
		bez utraty wartości	z utratą wartości			
W rachunku bieżącym od klientów	475 426	0	157	-4 448	-118	471 017
W rachunku kredytowym	6 001 963	363 352	1 056 817	-17 695	-448 808	6 955 629
- klienci korporacyjni	2 524 464	324 149	824 347	-9 146	-342 375	3 321 439
- rolnicy	493 080	9 325	58 665	-755	-21 319	538 996
- przedsiębiorcy indywidualni	280 727	22 832	111 338	-2 544	-45 351	367 002
- osoby fizyczne	1 331 018	7 046	61 687	-2 526	-38 983	1 358 242
- instytucje rządowe i samorządowe	1 372 674	0	780	-2 724	-780	1 369 950
Dłużne papiery wartościowe	367 019	0	8 376	-605	-8 376	366 414
Skupione wierzytelności, w tym:	123 778	0	61 510	-120	-17 249	167 919
- od podmiotów spoza Grupy Kapitałowej	23 549	0	0	x	x	23 549
Pozostałe należności	197 491	8	6 616	-172	-5 783	198 160
Razem kredyty i pożyczki	7 165 677	363 360	1 133 476	-23 040	-480 334	8 159 139

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według przesłanki utraty wartości na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Wartość bez przesłanki utraty wartości	Wartość z przesłanką utraty wartości		Odpisy na kredyty i pożyczki bez utraty wartości IBNR	Odpisy na kredyty i pożyczki z utratą wartości	Razem wartość netto
		bez utraty wartości	z utratą wartości			
W rachunku bieżącym od klientów	464 331	0	552	-4 769	-274	459 840
W rachunku kredytowym	5 361 399	594 895	1 553 444	-25 739	-922 055	6 561 944
- klienci korporacyjni	2 531 253	526 764	1 348 100	-17 801	-815 325	3 572 991
- rolnicy	506 198	29 848	40 107	-780	-21 743	553 630
- przedsiębiorcy indywidualni	271 027	34 411	99 966	-1 522	-41 495	362 387
- osoby fizyczne	1 076 186	3 872	64 494	-3 701	-43 245	1 097 606
- instytucje rządowe i samorządowe	976 735	0	777	-1 935	-247	975 330
Dłużne papiery wartościowe	258 150	0	8 851	-459	-8 851	257 691
Skupione wierzytelności, w tym:	259 842	0	11 605	-466	-4 307	266 674
- od podmiotów spoza Grupy Kapitałowej	47 792	0	0	x	x	47 792
Pozostałe należności	230 704	402	6 904	-78	-6 267	231 665
Razem kredyty i pożyczki	6 574 426	595 297	1 581 356	-31 511	-941 754	7 777 814

Kredyty i pożyczki udzielone klientom w podziale na oceniane indywidualnie i grupowo

Kredyty i pożyczki udzielone klientom w podziale na oceniane indywidualnie i grupowo na dzień 31 grudnia 2017 roku (wartość brutto)

	Oceniane indywidualnie	Oceniane grupowo	Razem
W rachunku bieżącym od klientów	375 480	100 103	475 583
W rachunku kredytowym	5 611 997	1 810 135	7 422 132
- klienci korporacyjni	3 433 651	239 309	3 672 960
- rolnicy	372 137	188 933	561 070
- przedsiębiorcy indywidualni	307 876	107 021	414 897
- osoby fizyczne	124 879	1 274 872	1 399 751
- instytucje rządowe i samorządowe	1 373 454	0	1 373 454
Dłużne papiery wartościowe	375 395	0	375 395
Skupione wierzytelności, w tym:	64 716	120 572	185 288
- od podmiotów spoza Grupy Kapitałowej	0	23 549	23 549
Pozostałe należności	16 394	187 721	204 115
Razem kredyty i pożyczki	6 443 982	2 218 531	8 662 513

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Kredyty i pożyczki udzielone klientom w podziale na oceniane indywidualnie i grupowo na dzień 31 grudnia 2016 roku (wartość brutto)

	Oceniane indywidualnie	Oceniane grupowo	Razem
W rachunku bieżącym od klientów	373 380	91 503	464 883
W rachunku kredytowym	5 488 641	2 021 097	7 509 738
- klienci korporacyjni	3 729 779	676 338	4 406 117
- rolnicy	377 107	199 046	576 153
- przedsiębiorcy indywidualni	284 622	120 782	405 404
- osoby fizyczne	119 621	1 024 931	1 144 552
- instytucje rządowe i samorządowe	977 512	0	977 512
Dłużne papiery wartościowe	267 001	0	267 001
Skupione wierzytelności, w tym:	57 748	213 699	271 447
- od podmiotów spoza Grupy Kapitałowej	0	47 792	47 792
Pozostałe należności	12 289	225 721	238 010
Razem kredyty i pożyczki	6 199 059	2 552 020	8 751 079

Odpisy z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek udzielonych klientom w podziale na oceniane indywidualnie i grupowo

Odpisy z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek udzielonych klientom w podziale na oceniane indywidualnie i grupowo na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Oceniane indywidualnie	Oceniane grupowo	Razem
W rachunku bieżącym od klientów	-3 094	-1 472	-4 566
W rachunku kredytowym	-356 993	-109 510	-466 503
- klienci korporacyjni	-303 782	-47 739	-351 521
- rolnicy	-12 554	-9 520	-22 074
- przedsiębiorcy indywidualni	-31 974	-15 921	-47 895
- osoby fizyczne	-5 179	-36 330	-41 509
- instytucje rządowe i samorządowe	-3 504	0	-3 504
Dłużne papiery wartościowe	-8 981	0	-8 981
Skupione wierzytelności	-16 899	-470	-17 369
Pozostałe należności	-3 324	-2 631	-5 955
Razem odpisy z tytułu utraty wartości	-389 291	-114 083	-503 374

Odpisy z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek udzielonych klientom w podziale na oceniane indywidualnie i grupowo na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Oceniane indywidualnie	Oceniane grupowo	Razem
W rachunku bieżącym od klientów	-3 768	-1 275	-5 043
W rachunku kredytowym	-406 973	-540 821	-947 794
- klienci korporacyjni	-359 121	-474 005	-833 126
- rolnicy	-14 606	-7 917	-22 523
- przedsiębiorcy indywidualni	-24 549	-18 468	-43 017
- osoby fizyczne	-6 515	-40 431	-46 946
- instytucje rządowe i samorządowe	-2 182	0	-2 182
Dłużne papiery wartościowe	-9 310	0	-9 310
Skupione wierzytelności	-4 307	-466	-4 773
Pozostałe należności	-2 609	-3 736	-6 345
Razem odpisy z tytułu utraty wartości	-426 967	-546 298	-973 265

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiana stanu odpisów na ekspozycje spełniające przesłanki utraty wartości

Zmiana stanu odpisów na ekspozycje oceniane indywidualnie za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

	W rachunku bieżącym od klientów	W rachunku kredytowym	klienci korporacyjni	rolnicy	przedsiębiorcy indywidualni	osoby fizyczne	instytucje rządowe i samorządowe	Dłużne papiery wartościowe	Skupione wierzycelności	Pozostałe należności	Razem
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-3 768	-406 973	-359 121	-14 606	-24 549	-6 515	-2 182	-9 310	-4 307	-2 609	-426 967
Utworzenie odpisów	-1 768	-114 981	-99 146	-2 376	-10 998	-964	-1 497	-151	-12 621	-682	-130 203
Rozwiązanie odpisów	2 396	57 628	47 943	600	3 084	5 826	175	476	5	2	60 507
Spisania aktywów z bilansu oraz sekurytyzacja	0	115 358	110 480	3 655	911	312	0	0	24	695	116 077
Pozostałe zmiany	46	-8 025	-3 938	173	-422	-3 838	0	4	0	-730	-8 705
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-3 094	-356 993	-303 782	-12 554	-31 974	-5 179	-3 504	-8 981	-16 899	-3 324	-389 291

Zmiana stanu odpisów na ekspozycje oceniane indywidualnie za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku

	W rachunku bieżącym od klientów	W rachunku kredytowym	klienci korporacyjni	rolnicy	przedsiębiorcy indywidualni	osoby fizyczne	instytucje rządowe i samorządowe	Dłużne papiery wartościowe	Skupione wierzycelności	Pozostałe należności	Razem
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-3 260	-512 512	-466 664	-20 114	-19 086	-6 045	-603	-5 498	-1 152	-4 005	-526 427
Utworzenie odpisów	-2 238	-132 271	-117 880	-1 348	-9 264	-2 102	-1 677	-4 814	-3 160	-2	-142 485
Rozwiązanie odpisów	1 848	63 012	55 954	2 144	3 428	1 388	98	401	5	673	65 939
Spisania aktywów z bilansu oraz sekurytyzacja	0	180 650	171 161	6 120	2 575	794	0	0	0	720	181 370
Pozostałe zmiany	-118	-5 852	-1 692	-1 408	-2 202	-550	0	601	0	5	-5 364
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-3 768	-406 973	-359 121	-14 606	-24 549	-6 515	-2 182	-9 310	-4 307	-2 609	-426 967

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiana stanu odpisów na ekspozycje oceniane grupowo za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

	W rachunku bieżącym od klientów	W rachunku kredytowym	klienci korporacyjni	rolnicy	przedsiębiorcy indywidualni	osoby fizyczne	instytucje rządowe i samorządowe	Dłużne papiery wartościowe	Skupione wierzycelności	Pozostałe należności	Razem
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-1 275	-540 821	-474 005	-7 917	-18 468	-40 431	0	0	-466	-3 736	-546 298
Utworzenie odpisów	-826	-35 330	-15 874	-3 029	-6 501	-9 926	0	0	-4	-259	-36 419
Rozwiązanie odpisów	659	16 795	6 021	764	4 351	5 659	0	0	0	122	17 576
Spisania aktywów z bilansu oraz sekurytyzacja	0	17 587	7 807	952	4 148	4 680	0	0	0	434	18 021
Pozostałe zmiany	-30	432 259	428 312	-290	549	3 688	0	0	0	808	433 037
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-1 472	-109 510	-47 739	-9 520	-15 921	-36 330	0	0	-470	-2 631	-114 083

W pozycji „pozostałe zmiany” Grupa Kapitałowa ujawniła przede wszystkim wartości związane z przeklasyfikowaniem wierzycelności do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży, które zostało opisane w nocie nr 32.

Zmiana stanu odpisów na ekspozycje oceniane grupowo za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku

	W rachunku bieżącym od klientów	W rachunku kredytowym	klienci korporacyjni	rolnicy	przedsiębiorcy indywidualni	osoby fizyczne	instytucje rządowe i samorządowe	Dłużne papiery wartościowe	Skupione wierzycelności	Pozostałe należności	Razem
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-1 916	-554 421	-476 665	-10 180	-22 060	-45 516	0	0	-480	-3 139	-559 956
Utworzenie odpisów	-495	-39 614	-18 082	-2 697	-6 293	-12 542	0	0	0	-2 167	-42 276
Rozwiązanie odpisów	967	28 181	13 546	2 484	3 548	8 603	0	0	14	1 038	30 200
Spisania aktywów z bilansu oraz sekurytyzacja	0	19 372	5 438	1 102	4 218	8 614	0	0	0	275	19 647
Pozostałe zmiany	169	5 661	1 758	1 374	2 119	410	0	0	0	257	6 087
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-1 275	-540 821	-474 005	-7 917	-18 468	-40 431	0	0	-466	-3 736	-546 298

23. Leasing finansowy i operacyjny

23.1. Leasing finansowy

Grupa Kapitałowa jako leasingodawca

Grupa Kapitałowa prowadzi działalność leasingową poprzez spółkę zależną BPS Leasing S.A.

Wartość kwot inwestycji leasingowej brutto oraz minimalnych opłat leasingowych

	Inwestycje leasingowe brutto		Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych	
	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2016
do 1 roku	62 908	53 086	61 498	45 808
od roku do 5 lat	111 894	106 346	110 242	90 640
powyżej 5 lat	134 243	131 231	133 942	119 269
Razem	309 045	290 663	305 682	255 717
Niezrealizowane przychody finansowe	-3 363	-768		
Inwestycja leasingowa netto	305 682	289 895		
Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych	305 682	289 895		
Odpisy z tytułu utraty wartości	-20 135	-25 638		
Wartość bilansowa	285 547	264 257		

Grupa Kapitałowa zawiera jako leasingodawca transakcje leasingu finansowego, których głównym przedmiotem są środki transportu, maszyny i urządzenia techniczne.

Ponadto, w przypadku gdy Grupa Kapitałowa jest leasingobiorcą, jeśli leasing finansowy odbywa się między spółkami z Grupy Kapitałowej, wzajemne transakcje z tytułu leasingu finansowego podlegają eliminacji. Zawierane przez Grupę Kapitałową transakcje leasingowe powodują jej narażenie przede wszystkim na ryzyko kredytowe, walutowe oraz ryzyko przepływów pieniężnych związane ze stopą procentową. Zasady zarządzania ryzykiem związanym z instrumentami finansowymi są jednolite dla całej Grupy Kapitałowej i zostały opisane w nocie nr 55.3.

Grupa Kapitałowa jako leasingobiorca

Przyszłe minimalne opłaty leasingowe z tytułu leasingu finansowego

	31.12.2017	31.12.2016
do 1 roku	105	80
powyżej 1 roku do 5 lat	131	144
powyżej 5 lat	0	0
Razem przyszłe minimalne opłaty leasingowe	236	224

23.2. Leasing operacyjny

Grupa Kapitałowa jako leasingodawca

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa nie posiadała umów w ramach leasing operacyjnego, w których była leasingodawcą.

Grupa Kapitałowa jako leasingobiorca

Umowy leasingu operacyjnego, w których Grupa Kapitałowa występuje jako leasingobiorca, dotyczą przede wszystkim najmu i dzierżawy nieruchomości oraz floty samochodowej użytkowanej przez Grupę Kapitałową w ramach normalnej działalności operacyjnej. Wszystkie umowy zawierane są na warunkach rynkowych, bez wyjątkowych lub niestandardowych postanowień.

W 2017 roku oraz 2016 roku nie wystąpiły istotne warunkowe opłaty leasingowe ani nieodwołalne umowy subleasingowe.

Przyszłe minimalne opłaty leasingowe z tytułu leasingu operacyjnego

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 roku	6 405	5 512
powyżej 1 roku do 5 lat	27 628	22 554
powyżej 5 lat	5 095	4 826
Razem przyszłe minimalne opłaty leasingowe	<u>39 128</u>	<u>32 892</u>

24. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Notowane	4 893 654	4 336 283
Notowane dłużne papiery wartościowe		
- emitowane przez NBP	2 722 639	690 168
- emitowane przez inne banki	54 691	102 977
- emitowane przez pozostałe podmioty sektora finansowego	3 122	10 115
- emitowane przez podmioty sektora niefinansowego	24 360	18 645
- emitowane przez Skarb Państwa	2 068 590	3 472 550
Razem notowane dłużne papiery wartościowe	4 873 402	4 294 455
Notowane kapitałowe papiery wartościowe		
- emitowane przez inne banki	5 036	4 535
- emitowane przez pozostałe podmioty sektora finansowego	2 251	2 289
- emitowane przez podmioty sektora niefinansowego	12 965	35 004
Razem notowane kapitałowe papiery wartościowe	20 252	41 828
Nienotowane	690 647	708 679
Nienotowane dłużne papiery wartościowe		
- emitowane przez inne banki	173 013	207 316
- emitowane przez pozostałe podmioty sektora finansowego	13 211	6 877
- emitowane przez podmioty sektora niefinansowego	84 040	88 764
- emitowane przez instytucje rządowe i samorządowe	101 406	105 724
Razem nienotowane dłużne papiery wartościowe	371 670	408 681
Nienotowane kapitałowe papiery wartościowe		
- emitowane przez inne banki	4 732	4 732
- emitowane przez pozostałe podmioty sektora finansowego	280 561	289 824
- emitowane przez podmioty sektora niefinansowego	33 684	5 442
Razem nienotowane kapitałowe papiery wartościowe	318 977	299 998
Razem aktywa finansowe dostępne do sprzedaży brutto	5 584 301	5 044 962
Odpisy z tytułu utraty wartości	-84 444	-87 211
Razem aktywa finansowe dostępne do sprzedaży netto	<u>5 499 857</u>	<u>4 957 751</u>

W czerwcu 2016 roku Grupa Kapitałowa otrzymała informację o alokacji rozliczenia transakcji przejścia Visa Europe Limited przez Visa Inc. Wartość transakcji została określona na kwotę 18,4 mld EUR, z czego 12,3 mld EUR wypłacone zostało w gotówce, 5 mld EUR w akcjach uprzywilejowanych Visa Inc., a kwota 1,1 mld EUR stanowi odroczonej płatność gotówkową, płatną po 3 latach od daty rozliczenia transakcji. Grupa Kapitałowa była jednym z beneficjentów transakcji. W dniu 21 czerwca 2016 roku Grupa Kapitałowa otrzymała płatność wynikającą z rozliczenia tej transakcji. W wyniku rozliczenia transakcji w 2016 roku Grupa Kapitałowa ujęła:

- 1) otrzymaną w gotówce kwotę 22,3 mln EUR,
- 2) 8.097 szt. akcji uprzywilejowanych Visa Inc. serii C,
- 3) należność z tytułu odroczonej płatności w kwocie 1,8 mln EUR.

Łączny wynik z tytułu rozliczenia transakcji wyniósł 131,3 mln zł i został rozpoznany w wartości godziwej otrzymanego wynagrodzenia. Powyższy wynik Grupa Kapitałowa rozpoznała w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w pozycji wynik na działalności inwestycyjnej.

Otrzymane w wyniku rozliczenia transakcji uprzywilejowane akcje Visa Inc., których wartość godziwa na dzień 31 grudnia 2016 roku została oszacowana na kwotę 27,6 mln zł, Grupa Kapitałowa klasyfikuje do aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży i wycenia do wartości godziwej przez inne całkowite dochody.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość godziwa akcji Visa Inc. została oszacowana na kwotę 33,6 mln zł.

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży według terminów zapadalności

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 miesiąca	2 735 481	697 080
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	45 477	31 714
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	34 209	117 979
powyżej 1 roku do 5 lat	941 955	1 894 681
powyżej 5 lat	1 383 734	1 866 526
dla których termin zapadalności upłynął	104 216	95 156
o nieokreślonym terminie zapadalności	339 229	341 826
Razem aktywa finansowe dostępne do sprzedaży brutto	5 584 301	5 044 962
Odpisy z tytułu utraty wartości	-84 444	-87 211
Razem aktywa finansowe dostępne do sprzedaży netto	5 499 857	4 957 751

25. Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa posiadała aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności w postaci obligacji Skarbu Państwa o wartości 5.874.890 tys. zł.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa posiadała aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności w postaci obligacji Skarbu Państwa o wartości 3.674.746 tys. zł.

W 2017 roku Grupa Kapitałowa dokonała sprzedaży obligacji skarbowych z portfela aktywów finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności o łącznej wartości 2.234.960 tys. zł. Grupa Kapitałowa rozpoznała na tej sprzedaży łączny przychód w wysokości 7.670 tys. zł.

Sprzedaż obligacji o wartości 2.093.641 tys. zł nastąpiła w terminie bliskim terminowi zapadalności, a przychody ze sprzedaży w wysokości 3.862 tys. zł były w przybliżeniu równe pozostałym do uzyskania przepływom pieniężnym wynikającym z umowy.

Dodatkowo, Grupa Kapitałowa dokonała sprzedaży obligacji skarbowych przed terminem zapadalności o wartości 141.319 tys. zł, która stanowiła nieznaczącą wartość całkowitej kwoty portfela aktywów utrzymywanych do terminu zapadalności na dzień sprzedaży. Przychody ze sprzedaży tych obligacji skarbowych wyniosły 3.808 tys. zł. Wobec powyższego zgodnie z par. 9(i) MSR 39 nie wystąpiły przesłanki reklasyfikacji aktywów finansowych utrzymywanych w portfelu do zapadalności.

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności według terminów zapadalności

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 miesiąca	34 802	100 772
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	0	0
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	0	0
powyżej 1 roku do 5 lat	930 483	2 364 568
powyżej 5 lat	4 909 605	1 209 406
dla których termin zapadalności upłynął	0	0
Razem aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności brutto	5 874 890	3 674 746
Odpisy z tytułu utraty wartości	0	0
Razem aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności netto	<u>5 874 890</u>	<u>3 674 746</u>

26. Udziały w jednostkach podporządkowanych wycenianych metodą praw własności

Udziały w jednostkach podporządkowanych wycenianych metodą praw własności w roku 2017

W 2017 roku Grupa Kapitałowa nie posiadała udziałów wycenianych metodą praw własności.

Udziały w jednostkach podporządkowanych wycenianych metodą praw własności w roku 2016

W grudniu 2016 roku Grupa Kapitałowa w wyniku sprzedaży udziałów utraciła możliwość wywierania znaczącego wpływu nad podmiotem Rut-Pasz Sp. z o.o. Wartość bilansowa podmiotu na dzień sprzedaży wynosiła 0 zł, wynik na transakcji był nieistotny.

27. Jednostki zależne

Utrata kontroli w jednostkach

W dniu 28 marca 2017 roku Grupa Kapitałowa utraciła kontrolę nad podmiotem BPS Inwestycje 2 Sp. z o.o. poprzez jej likwidację. W wyniku jej likwidacji Grupa Kapitałowa rozpoznała zysk w wysokości 17 tys. zł.

W dniu 31 sierpnia 2017 roku Grupa Kapitałowa utraciła kontrolę nad podmiotem BPS Inwestycje 1 Sp. z o.o. w wyniku sprzedaży wszystkich posiadanych udziałów. W wyniku sprzedaży wszystkich posiadanych udziałów Grupa Kapitałowa rozpoznała zysk w wysokości 3.649 tys. zł.

W dniu 29 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa utraciła kontrolę nad podmiotem Centrum Finansowe Banku BPS S.A. Kontrola została utracona w wyniku sprzedaży przez jednostkę dominującą w Grupie Kapitałowej swojego zaangażowania kapitałowego w wysokości 80,72%. W wyniku sprzedaży swojego zaangażowania Grupa Kapitałowa rozpoznała stratę w wysokości 3.000 tys. zł.

W dniu 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa dokonała umorzenia certyfikatów inwestycyjnych funduszu Zielony FIZ AN tracąc tym samym nad funduszem kontrolę. W wyniku umorzenia wszystkich posiadanych certyfikatów inwestycyjnych Grupa Kapitałowa rozpoznała stratę w wysokości 69 tys. zł.

28. Zapasy

Zapasy wyceniane są według niższej z wartości: kosztu lub wartości możliwej do uzyskania. Koszty zapasów ustalane są metodą FIFO. Wartość możliwą do uzyskania stanowi szacunkowa cena sprzedaży zapasów pomniejszona o wszelkie szacowane koszty wykonania usługi i koszty niezbędne do doprowadzenia sprzedaży do skutku.

Zapasy według rodzaju

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Produkcja w toku	48	29
Towary oraz wyroby gotowe	14 206	13 399
Materiały	1 609	3 372
Pozostałe	1 094	684
Razem zapasy brutto	<u>16 957</u>	<u>17 484</u>
Odpisy z tytułu utraty wartości	-5 837	-2 988
Razem zapasy netto	<u><u>11 120</u></u>	<u><u>14 496</u></u>

Na dzień 31 grudnia 2017 roku w pozycji „Towary oraz wyroby gotowe” Grupa Kapitałowa ujawniła przede wszystkim towary związane z działalnością uzdrowiskową w wysokości 1.201 tys. zł oraz wyroby gotowe z działalności produkcyjnej w wysokości 11.878 tys. zł. Odpisy z tytułu utraty wartości na opisane powyższej zapasy wyniosły 5.772 tys. zł.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku w pozycji „Towary oraz wyroby gotowe” Grupa Kapitałowa ujawniła przede wszystkim towary związane z działalnością uzdrowiskową w wysokości 982 tys. zł oraz wyroby gotowe z działalności produkcyjnej w wysokości 12.395 tys. zł. Odpisy z tytułu utraty wartości na opisane powyższej zapasy wyniosły 2.472 tys. zł.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa nie posiadała zapasów stanowiących zabezpieczenie zobowiązań wobec osób trzecich.

29. Rzeczowe aktywa trwałe

Rzeczowe aktywa trwałe według rodzaju

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Grunty i budynki	398 289	385 610
Ulepszenie w obcych obiektach	4 730	5 501
Środki trwałe w budowie	7 611	9 496
Maszyny i urządzenia	83 163	104 667
Środki transportu	1 202	1 334
Pozostałe środki trwałe	50 699	72 192
Razem rzeczowe aktywa trwałe	<u><u>545 694</u></u>	<u><u>578 800</u></u>

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiana stanu wartości rzeczowych aktywów trwałych za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017

	Grunty własne	Budynki i budowle	Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu użytkowego	Ulepszenia w obcych obiektach	Środki trwale w budowie	Maszyny i urządzenia	Środki transportu	Pozostałe środki trwale	Środki trwale razem
Wartość brutto środków trwałych na początek okresu	23 027	502 139	2 001	12 040	10 413	218 918	3 211	104 564	876 313
Zwiększenia	19 695	12 621	0	35	13 734	5 016	445	2 023	53 569
Przeniesienie z inwestycji	0	12 088	0	0	0	2 252	0	728	15 068
Zakupy bezpośrednie	25	533	0	35	13 009	2 764	445	1 295	18 106
Pozostałe	19 670	0	0	0	725	0	0	0	20 395
Zmniejszenia	0	-7 151	0	-193	-15 619	-7 049	-780	-21 874	-52 666
Sprzedaż i likwidacja	0	-7 151	0	-193	0	-6 782	-780	-2 713	-17 619
Rozliczenie inwestycji	0	0	0	0	-15 068	0	0	0	-15 068
Rozliczenie w ciężar kosztów	0	0	0	0	-191	0	0	0	-191
Pozostałe	0	0	0	0	-360	-267	0	-19 161	-19 788
Wartość brutto środków trwałych na koniec okresu	42 722	507 609	2 001	11 882	8 528	216 885	2 876	84 713	877 216
Umorzenie na początek okresu	0	-101 706	-518	-6 539	0	-94 171	-1 877	-32 372	-237 183
Zwiększenia	0	-12 769	-71	-737	0	-17 282	-446	-3 992	-35 297
Amortyzacja	0	-12 769	-71	-737	0	-17 282	-446	-3 968	-35 273
Pozostałe	0	0	0	0	0	0	0	-24	-24
Zmniejszenia	0	2 540	0	124	0	2 911	649	2 350	8 574
Sprzedaż i likwidacja	0	2 540	0	124	0	2 691	649	2 076	8 080
Pozostałe	0	0	0	0	0	220	0	274	494
Umorzenie na koniec okresu	0	-111 935	-589	-7 152	0	-108 542	-1 674	-34 014	-263 906
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-273	-39 060	0	0	-917	-20 080	0	0	-60 330
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-273	-41 246	0	0	-917	-25 180	0	0	-67 616
Wartość netto środków trwałych na początek okresu	22 754	361 373	1 483	5 501	9 496	104 667	1 334	72 192	578 800
Wartość netto środków trwałych na koniec okresu	42 449	354 428	1 412	4 730	7 611	83 163	1 202	50 699	545 694

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiana stanu wartości rzeczowych aktywów trwałych za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016

	Grunty własne	Budynki i budowle	Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu użytkowego	Ulepszenia w obcych obiektach	Środki trwale w budowie	Maszyny i urządzenia	Środki transportu	Pozostałe środki trwale	Środki trwale razem
Wartość brutto środków trwałych na początek okresu	23 037	450 383	2 001	13 246	46 255	200 284	3 268	109 737	848 211
Zwiększenia	0	58 888	0	23	29 573	22 128	331	4 585	115 528
Przeniesienie z inwestycji	0	54 738	0	10	1 543	6 454	127	2 436	65 308
Zakupy bezpośrednie	0	4 150	0	9	26 626	14 787	204	2 148	47 924
Pozostałe	0	0	0	4	1 404	887	0	1	2 296
Zmniejszenia	-10	-7 132	0	-1 229	-65 415	-3 494	-388	-9 758	-87 426
Sprzedaż i likwidacja	-10	-4 946	0	-1 229	0	-3 144	-388	-15 997	-25 714
Rozliczenie inwestycji	0	0	0	0	-65 308	0	0	0	-65 308
Rozliczenie w ciężar kosztów	0	0	0	0	-69	0	0	-9	-78
Pozostałe	0	-2 186	0	0	-38	-350	0	6 248	3 674
Wartość brutto środków trwałych na koniec okresu	23 027	502 139	2 001	12 040	10 413	218 918	3 211	104 564	876 313
Umorzenie na początek okresu	0	-91 825	-447	-6 685	0	-77 902	-1 603	-29 065	-207 527
Zwiększenia	0	-12 798	-71	-806	0	-19 071	-533	-5 181	-38 460
Amortyzacja	0	-12 798	-71	-806	0	-19 045	-533	-5 180	-38 433
Pozostałe	0	0	0	0	0	-26	0	-1	-27
Zmniejszenia	0	2 917	0	952	0	2 802	259	1 874	8 804
Sprzedaż i likwidacja	0	1 405	0	951	0	2 463	259	1 849	6 927
Pozostałe	0	1 512	0	1	0	339	0	25	1 877
Umorzenie na koniec okresu	0	-101 706	-518	-6 539	0	-94 171	-1 877	-32 372	-237 183
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-273	-36 788	0	-47	-801	0	0	0	-37 909
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-273	-39 060	0	0	-917	-20 080	0	0	-60 330
Wartość netto środków trwałych na początek okresu	22 764	321 770	1 554	6 514	45 454	122 382	1 665	80 672	602 775
Wartość netto środków trwałych na koniec okresu	22 754	361 373	1 483	5 501	9 496	104 667	1 334	72 192	578 800

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa wykonała testy na utratę wartości rzeczowych aktywów trwałych, w wyniku których w 2017 roku utworzono odpisy w wysokości 7.286 tys. zł, natomiast w 2016 roku 22.468 tys. zł.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku nie występowały, poza wymienionymi w nocie nr 48, ograniczenia prawne dotyczące rzeczowych aktywów trwałych.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa posiadała rzeczowe aktywa trwałe użytkowane na podstawie umów leasingu finansowego, które głównie dotyczyły samochodów osobowych. Ich wartość netto na koniec 2017 roku wynosiła 288 tys. zł, natomiast na koniec 2016 roku 296 tys. zł.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa nie posiadała zobowiązań umownych do nabycia rzeczowego majątku trwałego.

30. Nieruchomości inwestycyjne

	31.12.2017	31.12.2016
Wartość brutto nieruchomości inwestycyjnych na początek okresu	25 506	0
Zwiększenia	0	25 506
Przeniesienie z nieruchomości własnych	0	6 965
Zakupy bezpośrednie	0	18 541
Zmniejszenia	-18 541	0
Przeniesienie do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży lub likwidacja	0	0
Pozostałe	-18 541	0
Wartość brutto nieruchomości inwestycyjnych na koniec okresu	6 965	25 506
Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości na początek okresu	-155	0
Odpisy z tytułu trwałej utraty wartości na koniec okresu	0	-155
Wartość netto nieruchomości inwestycyjnych na początek okresu	25 351	0
Wartość netto nieruchomości inwestycyjnych na koniec okresu	6 965	25 351

W 2017 roku w pozycji „Pozostałe” zmniejszenia ujęta została wartość wynikająca z utraty kontroli w spółce zależnej BPS Inwestycje 1 Sp. z o.o.

W 2016 roku Grupa Kapitałowa dokonała przekwalifikowania nieruchomości z rzeczowych aktywów trwałych do nieruchomości inwestycyjnych w związku ze zmianą przeznaczenia wykorzystywanych wcześniej obiektów.

31. Wartości niematerialne

Wartości niematerialne według rodzaju

	31.12.2017	31.12.2016
Autorskie prawa majątkowe i licencje	45 602	54 470
Nakłady na wartości niematerialne	2 798	1 579
Wartość firmy	7 815	7 815
Razem wartości niematerialne	56 215	63 864

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiana stanu wartości niematerialnych za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku

	Autorskie prawa majątkowe, licencje	Nakłady na wartości niematerialne	Wartość firmy	Razem wartości niematerialne
Wartość brutto wartości niematerialnych na początek okresu	150 072	2 682	17 352	170 106
Zwiększenia	8 882	6 908	0	15 790
Przeniesienie z inwestycji	5 693	0	0	5 693
Zakupy bezpośrednie	3 039	6 639	0	9 678
Pozostałe	150	269	0	419
Zmniejszenia	-3 786	-5 789	0	-9 575
Likwidacja	-2 961	0	0	-2 961
Rozliczenie inwestycji	0	-5 693	0	-5 693
Rozliczenie w ciężar kosztów	0	-65	0	-65
Pozostałe	-825	-31	0	-856
Wartość brutto wartości niematerialnych na koniec okresu	155 168	3 801	17 352	176 321
Umorzenie na początek okresu	-95 312	0	0	-95 312
Zwiększenia	-17 548	0	0	-17 548
Amortyzacja	-17 545	0	0	-17 545
Pozostałe	-3	0	0	-3
Zmniejszenia	3 584	0	0	3 584
Likwidacja	2 961	0	0	2 961
Pozostałe	623	0	0	623
Umorzenie na koniec okresu	-109 276	0	0	-109 276
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-290	-1 103	-9 537	-10 930
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-290	-1 003	-9 537	-10 830
Wartość netto wartości niematerialnych na początek okresu	54 470	1 579	7 815	63 864
Wartość netto wartości niematerialnych na koniec okresu	45 602	2 798	7 815	56 215

Zmiana stanu wartości niematerialnych za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku

	Autorskie prawa majątkowe, licencje	Nakłady na wartości niematerialne	Wartość firmy	Razem wartości niematerialne
Wartość brutto wartości niematerialnych na początek okresu	136 969	6 054	17 352	160 375
Zwiększenia	14 935	8 220	0	23 155
Przeniesienie z inwestycji	9 370	0	0	9 370
Zakupy bezpośrednie	5 463	8 220	0	13 683
Pozostałe	102	0	0	102
Zmniejszenia	-1 832	-11 592	0	-13 424
Likwidacja	-1 827	-118	0	-1 945
Rozliczenie inwestycji	0	-9 370	0	-9 370
Rozliczenie w ciężar kosztów	-4	-613	0	-617
Pozostałe	-1	-1 491	0	-1 492
Wartość brutto wartości niematerialnych na koniec okresu	150 072	2 682	17 352	170 106
Umorzenie na początek okresu	-78 813	0	0	-78 813
Zwiększenia	-16 948	0	0	-16 948
Amortyzacja	-16 947	0	0	-16 947
Pozostałe	-1	0	0	-1
Zmniejszenia	449	0	0	449
Likwidacja	448	0	0	448
Pozostałe	1	0	0	1
Umorzenie na koniec okresu	-95 312	0	0	-95 312
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-290	-218	-4 805	-5 313
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-290	-1 103	-9 537	-10 930
Wartość netto wartości niematerialnych na początek okresu	57 866	5 836	12 547	76 249
Wartość netto wartości niematerialnych na koniec okresu	54 470	1 579	7 815	63 864

W 2017 roku oraz 2016 roku Grupa Kapitałowa nie ponosiła nakładów na badania i rozwój ujętych jako koszt okresów.

W odniesieniu do nakładów na wartości niematerialne, które nie mają określonego okresu użyteczności Grupa Kapitałowa na bieżąco identyfikuje przesłanki utraty wartości.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku i na dzień 31 grudnia 2016 roku nie występowały ograniczenia dotyczące tytułu prawnego do wartości niematerialnych tytułem zabezpieczenia zobowiązań.

32. Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży

	31.12.2017	31.12.2016
Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży brutto	523 859	4 738
Odpisy z tytułu utraty wartości	-432 916	-244
Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży netto	90 943	4 494

Zmiana stanu aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży

	2017	2016
Wartość brutto aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży na początek okresu	4 738	4 889
Zwiększenia	523 097	1 495
- przejęte aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży	64 007	1 495
- przekwalifikowanie do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	458 413	0
- pozostałe	677	0
Zmniejszenia	-3 976	-1 646
- sprzedaż i likwidacja	-2 457	-1 646
- pozostałe	-1 519	0
Wartość brutto aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży na koniec okresu	523 859	4 738
Odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	-244	-244
Odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	-432 916	-244
Wartość netto aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży na początek okresu	4 494	4 645
Wartość netto aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży na koniec okresu	90 943	4 494

W roku 2017 Grupa Kapitałowa za wierzytelności przejęła nieruchomości o wartości brutto 62.150 tys. zł oraz maszyny, urządzenia i samochody o wartości brutto 1.857 tys. zł. Dodatkowo Grupa Kapitałowa przekwalifikowała z kredytów i pożyczek udzielonych klientom kredyty o wartości brutto 458.413 tys. zł. Powyższe kredyty zostały sprzedane podmiotowi spoza Grupy Kapitałowej w lutym 2018 roku.

33. Inne aktywa

Inne aktywa według rodzaju

	31.12.2017	31.12.2016
Rozrachunki z dłużnikami	78 959	79 833
- rozliczenia transakcji z tytułu aktywów finansowych	14 677	15 002
- rozliczenia z tytułu kart płatniczych	32 781	31 613
- należności z tytułu towarów i usług	30 640	27 818
- pozostałe	861	5 400
Rozrachunki publiczno - prawne	17 288	2 080
Przychody do otrzymania	4 763	4 201
- z tytułu prowizji	4 181	3 762
- pozostałe	582	439
Koszty do rozliczenia z tytułu	6 579	5 672
- prenumeraty czasopism	30	22
- składek za ubezpieczenie majątku i NNW	1 091	903
- czynszu	1	1
- serwisu i użytkowania oprogramowania	2 923	3 441
- składek członkowskich	9	7
- sponsoringu i reklamy	2	0
- emisji instrumentów finansowych	50	288
- pozostałe	2 473	1 010
Pozostałe	176	178
- pozostałe aktywa	176	178
Razem inne aktywa brutto	107 765	91 964
Odpisy z tytułu utraty wartości	-16 170	-12 180
Razem inne aktywa netto	91 595	79 784

Inne aktywa według umownych terminów zapadalności

	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	80 506	52 795
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	11 938	6 489
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	2 744	22 721
powyżej 1 roku do 5 lat	1 839	1 925
powyżej 5 lat	0	477
dla których termin zapadalności upłynął	8 176	5 712
o nieokreślonym terminie zapadalności	2 562	1 845
Razem inne aktywa brutto	107 765	91 964
Odpisy z tytułu utraty wartości	-16 170	-12 180
Razem inne aktywa netto	91 595	79 784

Na dzień 31 grudnia 2016 roku w pozycji „Rozrachunki z dłużnikami – pozostałe” Grupa Kapitałowa ujawniła przede wszystkim sporną należność spółki IT w wysokości 5.000 tys. zł. Powyższa należność wynika z wydanego w dniu 29 marca 2016 roku wyroku Sądu Arbitrażowego zasądzającego tę należność na rzecz spółki IT BPS Sp. z o.o. Powyższa należność została wyegzekwowana dnia 16 lutego 2017 roku.

34. Zobowiązania wobec Banku Centralnego

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Kredyt lombardowy	0	0
Operacje otwartego rynku	0	0
Pozostałe zobowiązania	61	37
Razem zobowiązania wobec Banku Centralnego	<u>61</u>	<u>37</u>

Na dzień 31 grudnia 2017 roku zobowiązania wobec Banku Centralnego w kwocie 61 tys. zł dotyczyły dwóch przekazów walutowych, z których jeden został rozliczony w dniu 4 stycznia 2018 roku.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku zobowiązania wobec Banku Centralnego w kwocie 37 tys. zł dotyczyły przekazu dewizowego.

35. Zobowiązania wobec innych banków

Zobowiązania wobec innych banków według rodzaju

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Rachunki bieżące	2 096 224	1 829 823
Depozyty terminowe	16 488 221	13 844 177
Otrzymane kredyty i pożyczki	456	0
Pozostałe zobowiązania wobec innych banków	65 334	29 845
Razem zobowiązania wobec innych banków	<u>18 650 235</u>	<u>15 703 845</u>

Zobowiązania wobec innych banków według terminów wymagalności

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 miesiąca	17 251 957	14 343 587
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	892 009	954 063
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	493 890	394 827
powyżej 1 roku do 5 lat	12 357	11 258
powyżej 5 lat	22	110
Razem zobowiązania wobec innych banków	<u>18 650 235</u>	<u>15 703 845</u>

36. Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu

Grupa Kapitałowa pozyskuje fundusze poprzez sprzedaż instrumentów finansowych z przyrzeczeniem ich odkupu w przyszłości (transakcje repo oraz sell-buy back) po tej samej cenie powiększonej o z góry ustaloną kwotę odsetek.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa posiadała zobowiązanie na rzecz jednego z banków w wysokości 249.959 tys. zł z tytułu sprzedanych bonów pieniężnych z przyrzeczeniem odkupu o wartości nominalnej 250.000 tys. zł, z terminem wymagalności do 1 miesiąca.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa nie posiadała zobowiązań z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu.

37. Zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa nie posiadała zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.

38. Zobowiązania wobec klientów

Zobowiązania wobec klientów według rodzaju

	31.12.2017	31.12.2016
Klienci korporacyjni		
Rachunki bieżące	758 575	640 744
Depozyty terminowe	341 472	366 290
Pozostałe zobowiązania	18 876	39 542
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	10 562	22 447
- pozostałe	8 314	17 095
Razem klienci korporacyjni	1 118 923	1 046 576
Rolnicy		
Rachunki bieżące	30 736	29 136
Depozyty terminowe	14 988	17 124
Pozostałe zobowiązania	361	341
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	361	341
- pozostałe	0	0
Razem rolnicy	46 085	46 601
Przedsiębiorcy indywidualni		
Rachunki bieżące	85 910	72 996
Depozyty terminowe	25 981	33 768
Pozostałe zobowiązania	5 415	4 169
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	879	273
- pozostałe	4 536	3 896
Razem przedsiębiorcy indywidualni	117 306	110 933
Osoby fizyczne		
Rachunki bieżące	911 100	873 084
Depozyty terminowe	105 227	110 035
Pozostałe zobowiązania	697	2 830
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	697	2 830
- pozostałe	0	0
Razem osoby fizyczne	1 017 024	985 949
Instytucje rządowe i samorządowe		
Rachunki bieżące	46 165	56 492
Depozyty terminowe	91 814	115 094
Pozostałe zobowiązania	10 376	209
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	0	0
- pozostałe	10 376	209
Razem instytucje rządowe i samorządowe	148 355	171 795
Pozostałe podmioty		
Rachunki bieżące	87 953	75 523
Depozyty terminowe	67 526	63 761
Pozostałe zobowiązania	4 068	3 123
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	0	0
- pozostałe	4 068	3 123
Razem pozostałe podmioty	159 547	142 407
Razem		
Rachunki bieżące	1 920 439	1 747 975
Depozyty terminowe	647 008	706 072
Pozostałe zobowiązania	39 793	50 214
- z tytułu zabezpieczeń pieniężnych	12 499	25 891
- pozostałe	27 294	24 323
Razem zobowiązania wobec klientów	2 607 240	2 504 261

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zobowiązania wobec klientów według terminów wymagalności

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 miesiąca	2 369 542	2 255 772
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	150 790	142 798
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	77 991	88 304
powyżej 1 roku do 5 lat	3 861	7 296
powyżej 5 lat	5 056	10 091
Razem zobowiązania wobec klientów	<u>2 607 240</u>	<u>2 504 261</u>

39. Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa posiadała zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych w postaci obligacji o wartości 1.127.853 tys. zł o średnim oprocentowaniu 3,58%.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa posiadała zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych w postaci obligacji o wartości 923.733 tys. zł o średnim oprocentowaniu 3,93%.

Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych według terminów wymagalności

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 miesiąca	4 986	206 572
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	303 824	203 502
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	406 501	1 201
powyżej 1 roku do 5 lat	211 304	179 954
powyżej 5 lat	201 238	332 504
Razem zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	<u>1 127 853</u>	<u>923 733</u>

Zmiana stanu zobowiązań z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Stan na początek okresu	923 733	1 356 490
Zwiększenia	1 443 196	2 141 413
- z tytułu emisji	1 404 820	2 103 373
- z tytułu naliczonych odsetek	38 340	38 040
- pozostałe	36	0
Zmniejszenia	-1 239 076	-2 574 170
- z tytułu wykupu	-1 200 000	-2 537 600
- z tytułu spłaty odsetek	-39 076	-36 544
- pozostałe	0	-26
Stan na koniec okresu	<u>1 127 853</u>	<u>923 733</u>

Szczegółowe informacje dotyczące wyemitowanych przez podmioty z Grupy Kapitałowej dłużnych papierów wartościowych

31.12.2017

Nazwa emisji	Wartość emisji	Data emisji	Data wykupu	Podstawa oprocentowania	Notowane na rynku Catalystr
BPS0720	80 000	12.07.2010	12.07.2020	WIBOR 6 M	Tak
BPS0718	100 000	15.07.2011	15.07.2018	WIBOR 6 M	Tak
BPS1122	85 200	29.11.2012	29.11.2022	WIBOR 6 M	Tak
BPS0222	46 116	20.02.2015	20.02.2022	WIBOR 6 M	Nie
BPS0925	41 875	21.09.2015	21.09.2025	WIBOR 6 M	Nie
BPS0326	83 900	31.03.2016	31.03.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS1026	28 632	06.10.2016	06.10.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS1126	24 992	09.11.2016	09.11.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS1226	21 875	01.12.2016	01.12.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS6M230218	200 000	23.08.2017	23.02.2018	WIBOR 6 M	Nie
BPS3M130318	100 000	13.12.2017	13.03.2018	WIBOR 3 M	Nie
BPS6M130618	200 000	13.12.2017	13.06.2018	WIBOR 6 M	Nie
BPS12M131218	105 000	13.12.2017	13.12.2018	WIBOR 12M	Nie

31.12.2016

Nazwa emisji	Wartość emisji	Data emisji	Data wykupu	Podstawa oprocentowania	Notowane na rynku Catalystr
BPS0720	80 000	12.07.2010	12.07.2020	WIBOR 6 M	Tak
BPS0718	100 000	15.07.2011	15.07.2018	WIBOR 6 M	Tak
BPS1122	85 200	29.11.2012	29.11.2022	WIBOR 6 M	Tak
BPS0222	46 116	20.02.2015	20.02.2022	WIBOR 6 M	Nie
BPS0925	41 875	21.09.2015	21.09.2025	WIBOR 6 M	Nie
BPS0326	83 900	31.03.2016	31.03.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS1026	28 632	06.10.2016	06.10.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS1126	24 992	09.11.2016	09.11.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS1226	21 875	01.12.2016	01.12.2026	WIBOR 6 M	Nie
BPS6M280117	200 000	28.07.2016	28.01.2017	WIBOR 6 M	Nie
BPS6M140317	200 000	14.09.2016	14.03.2017	WIBOR 6 M	Nie

W 2017 roku i w 2016 roku nie wystąpiły przypadki nieterminowego wywiązania się przez Grupę Kapitałową z tytułu spłaty odsetek i wykupu wyemitowanych zobowiązań.

40. Pozostałe zobowiązania

Pozostałe zobowiązania według rodzaju

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Rozrachunki międzybankowe	22 156	15 958
Rozrachunki publiczno - prawne	9 051	10 319
Wierzyciele różni	133 918	156 316
- rozliczenie transakcji z tytułu instrumentów finansowych	47 160	63 549
- rozliczenia z tytułu kart płatniczych	66 494	62 571
- zobowiązania z tytułu towarów i usług	15 363	23 791
- zobowiązania z tytułu leasingu	236	224
- pozostałe	4 665	6 181
Koszty rozliczane w czasie z tytułu	19 900	27 098
- usług informatycznych	4 995	11 238
- usług KIR, kosztów eksploatacyjnych	3 383	985
- badania sprawozdania finansowego i doradztwa finansowego	1 229	680
- reprezentacji i reklamy	57	76
- administracji wierzytelnościami	1 239	938
- przyszłych świadczeń na rzecz pracowników	6 621	7 300
- pozostałe	2 376	5 881
Przychody przyszłych okresów, w tym	30 605	26 226
- prowizje	16 798	13 677
Pozostałe	296	21
Razem pozostałe zobowiązania	<u>215 926</u>	<u>235 938</u>

Pozostałe zobowiązania według terminu wymagalności

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
do 1 miesiąca	187 431	204 185
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	4 841	6 153
powyżej 3 miesięcy do 12 miesięcy	6 995	7 571
powyżej 1 roku do 5 lat	4 878	5 447
powyżej 5 lat	11 781	12 582
Razem pozostałe zobowiązania	<u>215 926</u>	<u>235 938</u>

41. Rezerwy

Rezerwy według rodzaju

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Rezerwy na programy określonych świadczeń	7 656	8 953
Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	1 416	1 547
Rezerwy na sprawy sporne	11 710	8 968
Pozostałe rezerwy	335	189
Razem rezerwy	<u>21 117</u>	<u>19 657</u>

Zmiana stanu rezerw w roku zakończonym dnia 31 grudnia 2017 roku

	Rezerwy na programy określonych świadczeń	Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	Rezerwy na sprawy sporne	Pozostałe rezerwy	Razem
Rezerwy na początek okresu	8 953	1 547	8 968	189	19 657
Utworzenie/aktualizacja rezerw	788	691	4 899	270	6 648
Wykorzystanie rezerw	-1 558	0	-572	-98	-2 228
Rozwiązanie rezerw	-695	-821	-1 585	-12	-3 113
Pozostałe zmiany i reklasyfikacje	168	-1	0	-14	153
Rezerwy na koniec okresu	7 656	1 416	11 710	335	21 117
Krótkoterminowe	2 129	1 416	1 406	335	5 286
Długoterminowe	5 527	0	10 304	0	15 831

W pozycji „Pozostałe zmiany i reklasyfikacje” Grupa Kapitałowa ujawniła przede wszystkim wpływ zmian założeń finansowych, demograficznych i korekty założeń aktuarialnych na kalkulację rezerw na programy określonych świadczeń.

Zmiana stanu rezerw w roku zakończonym dnia 31 grudnia 2016 roku

	Rezerwy na programy określonych świadczeń	Rezerwy na zobowiązania pozabilansowe	Rezerwy na sprawy sporne	Pozostałe rezerwy	Razem
Rezerwy na początek okresu	9 450	2 399	8 538	350	20 737
Utworzenie/aktualizacja rezerw	1 291	15 787	1 310	189	18 577
Wykorzystanie rezerw	-599	0	-189	-110	-898
Rozwiązanie rezerw	-43	-16 639	-691	-240	-17 613
Pozostałe zmiany i reklasyfikacje	-1 146	0	0	0	-1 146
Rezerwy na koniec okresu	8 953	1 547	8 968	189	19 657
Krótkoterminowe	2 165	1 547	1 399	175	5 286
Długoterminowe	6 788	0	7 569	14	14 371

W pozycji „Pozostałe zmiany i reklasyfikacje” Grupa Kapitałowa ujawniła przede wszystkim wpływ zmian założeń finansowych, demograficznych i korekty założeń aktuarialnych na kalkulację rezerw na programy określonych świadczeń.

Rezerwa na programy określonych świadczeń

Grupa Kapitałowa tworzy rezerwy na programy określonych świadczeń zgodnie z MSR 19. Szacunek rezerw na programy określonych świadczeń dokonywany jest z zastosowaniem technik i założeń aktuarialnych uwzględniających w szczególności: bieżące wynagrodzenia, okres pomiędzy datą nabycia prawa do otrzymania świadczenia a datą sprawozdawczą, wskaźnik rotacji pracowników, prognozowany wzrost podstawy świadczeń oraz inne postanowienia regulaminu wynagradzania pracowników.

Grupa Kapitałowa oblicza rezerwę metodą indywidualną, dla każdego pracownika osobno w oparciu o wartość bieżącą przyszłych, długoterminowych zobowiązań Grupy Kapitałowej z tytułu odpraw emerytalnych. Podstawą do obliczenia rezerwy dla pracownika jest przewidywana kwota odprawy emerytalnej, jaką Grupa Kapitałowa zobowiązuje się wypłacić. Przewidywana kwota odprawy obliczana jest, jako iloczyn następujących czynników:

- 1) przewidywanej kwoty podstawy wymiaru odprawy emerytalnej,

- 2) przewidywanego wzrostu podstawy wymiaru do czasu osiągnięcia wieku emerytalnego,
- 3) współczynnika procentowego uzależnionego od stażu pracy.

Naliczane rezerwy są równe zdyskontowanym płatnościom, które w przyszłości zostaną dokonane. Dyskonto finansowe jest ustalane na podstawie aktualnych na dzień bilansowy, rynkowych stopach zwrotu z obligacji skarbowych.

Zyski lub straty z obliczeń aktuarialnych Grupa Kapitałowa rozpoznaje w innych całkowitych dochodach.

Na mocy postanowień wewnętrznych regulacji dotyczących wynagradzania, pracownikom Grupy Kapitałowej przysługują odprawy emerytalne i rentowe.

Programy określonych świadczeń narażają Grupę Kapitałową na ryzyko aktuarialne, obejmujące:

- 1) ryzyko stopy procentowej – spadek rynkowych stóp zwrotu z obligacji skarbowych spowoduje zwiększenie zobowiązań wynikających z programu określonych świadczeń,
- 2) ryzyko wynagrodzeń – wzrost wynagrodzeń pracowników Grupy Kapitałowej spowoduje wzrost zobowiązań wynikających z programu określonych świadczeń,
- 3) ryzyko rotacji – spadek wskaźnika rotacji pracowników spowoduje zwiększenie zobowiązań wynikających z programu określonych świadczeń.

Do głównych założeń aktuarialnych, przyjętych do wyceny zobowiązań z tytułu odpraw emerytalno – rentowych należą:

- 1) stopa do dyskontowania przyszłych świadczeń, która na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosiła 3,41%, a na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosiła 3,55%,
- 2) długookresowa, roczna stopa wzrostu wynagrodzeń, która na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosiła 0,59% a na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosiła 1,02%,
- 3) współczynnik rotacji pracowników obliczony na podstawie historycznych danych dotyczących rotacji pracowników w Grupie Kapitałowej.

Uzgodnienie wartości bieżącej zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń

Tabela poniżej przedstawia uzgodnienie bilansu otwarcia z bilansem zamknięcia wartości bieżącej zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń.

	2017	2016
Rezerwy na programy określonych świadczeń na początek okresu	8 953	9 450
Wartości ujęte w rachunku zysków i strat:	-1 098	709
- koszty bieżącego zatrudnienia	562	538
- koszty z tytułu odsetek	250	207
- wypłacone świadczenia	-1 389	-724
- koszty przeszłego zatrudnienia	-521	688
Wartości ujęte w pozostałych całkowitych dochodach:	-171	-1 093
- zyski i straty aktuarialne	-171	-1 093
Przeszacowanie programów określonych świadczeń	-1	-100
Pozostałe	-27	-13
Rezerwy na programy określonych świadczeń na koniec okresu	7 656	8 953

W roku 2017 wpływ zmiany założeń finansowych na pozycję „Zyski i straty aktuarialne” wynosił 129 tys. zł, wpływ zmiany założeń demograficznych wynosił -228 tys. zł, natomiast wpływ zmiany założeń ex post wynosił -72 tys. zł.

W roku 2016 wpływ zmiany założeń finansowych na pozycję „Zyski i straty aktuarialne” wynosił -209 tys. zł, wpływ zmiany założeń demograficznych wynosił -720 tys. zł, natomiast wpływ zmiany założeń ex post wynosił -164 tys. zł.

Analiza wrażliwości

Poniższa tabela pokazuje, jaki wpływ na zobowiązania z tytułu programów określonych świadczeń na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku miały zmiany w odpowiednich założeniach aktuarialnych o 1 punkt procentowy.

Zobowiązania z tytułu programów określonych świadczeń

Zobowiązania z tytułu programów określonych świadczeń na dzień 31 grudnia 2017 roku

	<u>Wzrost o 1 punkt procentowy</u>	<u>Spadek o 1 punkt procentowy</u>
Stopa dyskontowa	-367	424
Stopa wzrostu wynagrodzeń	457	-364

Zobowiązania z tytułu programów określonych świadczeń na dzień 31 grudnia 2016 roku

	<u>Wzrost o 1 punkt procentowy</u>	<u>Spadek o 1 punkt procentowy</u>
Stopa dyskontowa	-444	347
Stopa wzrostu wynagrodzeń	506	-367

Zapadalność zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Średni ważony okres obowiązywania zobowiązań z tytułu programów określonych świadczeń (w latach)	12,30	13,43

Rezerwa na sprawy sporne

W sprawach, w których na Grupie Kapitałowej ciąży obowiązek prawny lub wynikający z ogólnie przyjętych zwyczajów, mający swe źródło w zdarzeniach przeszłych, jak również jeżeli prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu środków, Grupa Kapitałowa tworzy rezerwy. Ewentualne przyszłe rozliczenia dokonywane są w ciężar utworzonych rezerw.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku łączna wartość rezerw na sprawy sporne wyniosła 11.710 tys. zł, z tego rezerwa z tytułu roszczeń pracowniczych wynosiła 1.050 tys. zł.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku łączna wartość rezerw na sprawy sporne wyniosła 8.983 tys. zł, z tego rezerwa z tytułu roszczeń pracowniczych wynosiła 1.469 tys. zł.

Znaczące sprawy sporne, na które Grupa Kapitałowa utworzyła rezerwy prowadzone były w związku z roszczeniami odszkodowawczymi z tytułu rozwiązania umów o pracę z byłymi pracownikami, roszczeniami trzech kontrahentów Grupy Kapitałowej z tytułu rozwiązania umów o świadczenie usług, roszczenie z tytułu gwarancji bankowej oraz roszczeniami jednej z Agencji Rządowej z tytułu restrukturyzacji zadłużenia klientów Banku.

Toczą się również postępowania administracyjne oraz sędowo-administracyjne z udziałem jednej ze Spółek z Grupy Kapitałowej w sprawach reprivatyzacyjnych.

Wobec jednej ze Spółek z Grupy Kapitałowej, skierowano pozew o ustalenie odpowiedzialności za szkodę w trybie dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym. Grupa Kapitałowa nie posiada jeszcze rozstrzygnięcia w sprawie.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

W roku 2014 spółce ABC Finanse S.A. (wcześniej NTI S.A.) został przedstawiony weksel do wykupu na kwotę 73.120 tys. zł. Weksel został wystawiony przez byłego prezesa spółki NTI S.A. jako zabezpieczenie umowy o organizację pomocy prawnej i dochodzenia roszczeń tej spółki przez firmę Agape Finanse Sp. z o.o. Analiza prawna przedmiotowego roszczenia z weksla wskazuje, iż brak jest przesłanek, które wskazywałyby na przyjęcie odpowiedzialności Grupy Kapitałowej, a tym samym powodowałyby obowiązek tworzenia rezerw.

Według informacji posiadanych przez Grupę Kapitałową na dzień 31 grudnia 2017 roku nie toczyły się ani nie wszczęto wobec Grupy Kapitałowej, innych niż opisano powyżej, postępowań spornych, administracyjnych (w tym przed organami rządowymi), arbitrażowych, które mogłyby wywrzeć lub wywarły w niedawnej przeszłości istotny wpływ na sytuację finansową i operacyjną Grupy Kapitałowej, a które nie zostały odpowiednio ujęte w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.

42. Kapitały własne

	31.12.2017	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2016
	Liczba akcji	Wartość akcji	Liczba akcji	Wartość akcji
Akcje serii A	2 000 000	2 000	2 000 000	2 000
Akcje serii B	12 000 000	12 000	12 000 000	12 000
Akcje serii C	4 000 000	4 000	4 000 000	4 000
Akcje serii D	2 000 000	2 000	2 000 000	2 000
Akcje serii E	1 865 000	1 865	1 865 000	1 865
Akcje serii F	1 517 700	1 518	1 517 700	1 518
Akcje serii H	74 864 077	74 864	74 864 077	74 864
Akcje serii I	35 000 000	35 000	35 000 000	35 000
Akcje serii J	66 623 388	66 623	66 623 388	66 623
Akcje serii K	115 461 039	115 461	115 461 039	115 461
Akcje serii L	14 708 211	14 708	14 708 211	14 708
Akcje serii M	24 000 000	24 000	24 000 000	24 000
Akcje serii N	57 127	58	57 127	58
Akcje serii O	12 022 169	12 022	12 022 169	12 022
Akcje serii P	15 000	15	15 000	15
Akcje serii R	2 277 523	2 278	2 277 523	2 278
Akcje serii S	12 000 000	12 000	12 000 000	12 000
Akcje serii T	18 936 457	18 936	18 936 457	18 936
Akcje serii W	13 899 041	13 899	-	-
Akcje serii Z	4 000 000	4 000	-	-
Akcje serii AA	13 338 701	13 338	-	-
Razem	430 585 433	430 585	399 347 691	399 348

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy Banku BPS S.A. wynosił 430.585 tys. zł, natomiast na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosił 399.348 tys. zł.

W 2017 roku przeprowadzone zostały dwie emisje akcji własnych Banku serii: AA i AB. Emisje zostały zrealizowane w oparciu o Uchwałę Nr 03/2015 Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Banku z dnia 26 listopada 2015 roku w sprawie podwyższenia kapitału zakładowego Banku, w granicach kapitału docelowego, z możliwością pozbawienia Akcjonariuszy przez Zarząd, za zgodą Rady Nadzorczej, w całości prawa poboru akcji, ustalania ceny emisyjnej, zmiany Statutu Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. i upoważnienia Rady Nadzorczej do ustalenia jednolitego tekstu zmienionego Statutu Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.

Obydwie emisje przeprowadzono w trybie oferty publicznej w ramach subskrypcji prywatnej, z pozbawieniem Akcjonariuszy w całości prawa poboru i skierowaniem emisji wyłącznie do Banków Spółdzielczych zrzeszonych z Bankiem BPS S.A. oraz Banków Spółdzielczych współpracujących z Bankiem BPS S.A. (tj. klientów profesjonalnych). W obydwu przypadkach wartość nominalna akcji wyniosła 1 zł za akcję, cena emisyjna akcji wyniosła 2,50 zł za jedną akcję.

Emisja akcji serii AA została przeprowadzona w dniach od 6 do 27 listopada 2017 roku.

W ramach emisji objętych zostało 13.338.701 akcji, o łącznej wartości 33.347 tys. zł.

Emisja akcji serii AB została przeprowadzona w dniach od 1 do 19 grudnia 2017 roku, objętych zostało 830.803 akcji, o łącznej wartości 2.077 tys. zł.

W styczniu 2017 roku zarejestrowany został podwyższony kapitał zakładowy Banku, pozyskany w ramach kapitału docelowego, z przeprowadzonych w listopadzie 2016 roku emisji akcji własnych serii W i Z. W grudniu 2017 roku zarejestrowano kapitał objęty w ramach emisji akcji serii AA przeprowadzonej w listopadzie 2017 roku. Emisja serii AB została zarejestrowana w lutym 2018 roku.

W 2017 roku kapitał zakładowy Banku został podwyższony o łączną kwotę 31.238 tys. zł, tj. do kwoty 430.585 tys. zł.

Ponadto, w lutym 2017 roku uprawomocniło się postanowienie Krajowego Rejestru Sądowego dotyczące rejestracji Statutu Banku, którego zmiana polegała na wykreśleniu uprzywilejowania w stosunku do akcji Banku serii od A do F. Decyzja w tym zakresie została podjęta przez Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Banku BPS S.A. w dniu 7 grudnia 2016 roku.

Pozostałe kapitały

	31.12.2017	31.12.2016
Akcje własne	-2 133	-2 133
Kapitał zapasowy	345 935	266 459
Ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej	273 011	226 386
Pozostały	72 924	40 073
Kapitał z aktualizacji wyceny	19 110	-46 719
Wycena portfela aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	22 471	-58 628
Podatek odroczoney	-4 269	11 140
Zyski i straty aktuarialne	1 121	950
Podatek odroczoney	-213	-181
Fundusz ogólnego ryzyka bankowego	24 491	24 500
Pozostałe kapitały rezerwowe	47 723	48 824
Niepodzielony wynik finansowy z lat ubiegłych	-45 495	-38 675
Wynik roku bieżącego	-43 573	25 949
Razem pozostałe kapitały	346 058	278 205

Niepodzielony wynik obejmuje kwoty, które nie podlegają podziałowi to znaczy nie mogą zostać wypłacone w formie dywidendy. Zgodnie z wymogami Kodeksu Spółek Handlowych, spółka akcyjna jest zobowiązana utworzyć kapitał zapasowy na pokrycie straty. Do tej kategorii kapitału przelewa się, co najmniej 8% zysku za dany rok obrotowy wykazanego w sprawozdaniu spółki, dopóki kapitał ten nie osiągnie, co najmniej jednej trzeciej kapitału podstawowego. O użyciu kapitału zapasowego i rezerwowego rozstrzyga Walne Zgromadzenie, jednakże część kapitału zapasowego w wysokości jednej trzeciej kapitału zakładowego może być wykorzystana jedynie na pokrycie straty wykazanej w sprawozdaniu finansowym i nie podlega ona podziałowi na inne cele.

43. Wartość godziwa instrumentów finansowych

Wartość godziwa jest ceną, którą otrzymano by za zbycie składnika aktywów lub zapłacono by za przeniesienie zobowiązania w transakcji przeprowadzonej na zwykłych warunkach między uczestnikami rynku na dzień wyceny. Grupa Kapitałowa posiada instrumenty finansowe, które w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej nie są prezentowane w wartości godziwej.

Główne kategorie aktywów i zobowiązań finansowych niewycenianych w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy Kapitałowej do wartości godziwej stanowią:

- 1) udzielone kredyty i pożyczki oraz inne należności nieprzeznaczone do obrotu,
- 2) aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności,
- 3) aktywa finansowe dostępne do sprzedaży wykazywane w cenie nabycia, w tym inwestycje kapitałowe,
- 4) zobowiązania finansowe nieprzeznaczone do obrotu.

Powyższe kategorie aktywów i zobowiązań finansowych wyceniane są według zamortyzowanego kosztu lub kosztu historycznego.

W celu oszacowania wartości godziwej poszczególnych instrumentów finansowych Grupa Kapitałowa przyjęła poniżej zaprezentowane założenia i metody.

Należności od innych banków oraz należności od klientów – w przypadku kredytów, dla których harmonogram spłat nie jest określony, jako wartość godziwą przyjmuje się kwotę wymaganą do zapłaty, gdyby należność stała się wymagalna w dniu bilansowym.

Wartość godziwa należności netto, dla których harmonogram spłat jest określony, wyliczana jest jako zdyskontowana wartość oczekiwanych przyszłych płatności kapitału i odsetek, zgodnych z harmonogramem. Jako współczynnik dyskontujący przyjmuje się sumę:

- 1) bieżących rynkowych stóp procentowych opartych na krzywej dochodowości z dnia bilansowego,
- 2) średniej marży opartej na portfelu danego rodzaju kredytów udzielonych w ostatnim kwartale danego roku.

Papiery wartościowe – wartość godziwa w przypadku instrumentów notowanych, ustalana jest na podstawie wartości rynkowych (mark to market). W przypadku instrumentów nienotowanych wartość godziwa ustalana jest na podstawie modelu (mark to model) przy wykorzystaniu systemu Kondor+. Wartość godziwa instrumentów nienotowanych wyznaczana jest poprzez zastosowanie modelu analitycznego, którego celem jest określenie teoretycznej wartości rynkowej wycenianego instrumentu w oparciu o dostępne informacje rynkowe, w szczególności kwotowania bieżących i terminowych stóp procentowych i kursów walutowych, ceny podobnych instrumentów, ratingi kredytowe lub zmienność tych parametrów.

Zobowiązania wobec innych banków oraz zobowiązania od klientów – w przypadku depozytów wypłacanych na żądanie i depozytów bez ustalonej daty wymagalności, za wartość godziwą przyjmowana jest kwota, która byłaby wypłacana na żądanie na dzień bilansowy.

Wartość godziwa depozytów o terminie wymagalności powyżej 6 miesięcy szacowana jest na podstawie przepływów pieniężnych, zdyskontowanych średnim bieżącym oprocentowaniem rynkowym właściwym dla depozytów o zbliżonych terminach wymagalności.

Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych – wartość godziwa ustalana jest na podstawie modelu (mark to model).

W tabeli poniżej przedstawiono różnice pomiędzy wartością bilansową i szacowaną wartością godziwą aktywów i zobowiązań finansowych Grupy Kapitałowej, które nie są ujmowane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy Kapitałowej według wartości godziwej. Dla należności oraz zobowiązań z terminem zapadalności lub wymagalności do 6 miesięcy przyjmuje się, że wartość godziwa jest równa wartości bilansowej.

Wartość godziwa instrumentów finansowych na dzień 31 grudnia 2017 roku

	<u>Wartość bilansowa</u>	<u>Wartość godziwa</u>
Należności od innych banków	1 055 188	1 045 023
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	8 159 139	7 829 128
- klienci korporacyjni	4 152 360	3 829 794
- rolnicy	543 865	530 229
- przedsiębiorcy indywidualni	424 369	438 436
- osoby fizyczne	1 366 293	1 343 430
- instytucje rządowe i samorządowe	1 672 252	1 687 239
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	5 874 890	5 970 318
Zobowiązania wobec Banku Centralnego i innych banków	18 650 296	18 596 265
Zobowiązania wobec klientów	2 607 240	2 588 453
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	1 127 853	1 119 368

Wartość godziwa instrumentów finansowych na dzień 31 grudnia 2016 roku

	<u>Wartość bilansowa</u>	<u>Wartość godziwa</u>
Należności od innych banków	885 248	873 296
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	7 777 814	7 598 536
- klienci korporacyjni	4 467 088	4 315 567
- rolnicy	567 929	542 012
- przedsiębiorcy indywidualni	429 433	456 061
- osoby fizyczne	1 105 669	1 076 220
- instytucje rządowe i samorządowe	1 207 695	1 208 676
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	3 674 746	3 645 662
Zobowiązania wobec Banku Centralnego i innych banków	15 703 882	15 703 705
Zobowiązania wobec klientów	2 504 261	2 504 056
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	923 733	911 320

44. Kategorie wyceny do wartości godziwej aktywów i zobowiązań finansowych

Grupa Kapitałowa klasyfikuje poszczególne kategorie aktywów i zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej do następujących kategorii:

- 1) Poziom I: aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane bezpośrednio w oparciu o ceny kwotowane na aktywnym rynku lub techniki wyceny bazujące tylko i wyłącznie o informacje rynkowe,
- 2) Poziom II: aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w oparciu o techniki wyceny bazujące na założeniach wykorzystujących informacje pochodzące z aktywnego rynku lub obserwacje rynkowe,
- 3) Poziom III: aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w oparciu o powszechnie stosowane przez uczestników rynku techniki wyceny, których założenia nie bazują na informacji pochodzącej z aktywnego rynku.

W zależności od kategorii klasyfikacji aktywów i zobowiązań finansowych, stosuje się przy tym różnorodne metody ustalania ich wartości godziwej:

- 1) Poziom I:

Grupa Kapitałowa do tej kategorii klasyfikuje instrumenty finansowe i kapitałowe dostępne do sprzedaży, dla których istnieje aktywny rynek. Źródłem danych dotyczących cen rynkowych jest:

- a) dla instrumentów notowanych na rynku giełdowym – podawana do publicznej wiadomości cena zamknięcia sesji,
- b) dla instrumentów będących przedmiotem obrotu na rynku międzybankowym – odpowiednia cena kupna / sprzedaży instrumentu z godziny 15:00, podawana na stronach serwisu Thomson Reuters,

- c) dla notowanych obligacji i bonów skarbowych – fixing z godziny 16:30 (tzw. „drugi fixing”) publikowany na stronach BondSpot.

2) Poziom II:

Do tej kategorii Grupa Kapitałowa zaklasyfikowała instrumenty pochodne, których wartość godziwa wyznaczona jest na zasadzie wyceny modelowej (mark-to-model). Wycena opiera się na metodzie dyskontowania przyszłych przepływów, wynikających z warunków transakcji, przy zastosowaniu czynników dyskontowych. Krzywe dochodowości dla poszczególnych walut zbudowane są w oparciu o stawki money market, IRS, OIS, FRA oraz stawki implikowane z FX Swap (krzywa EUR_OIS + punkty swapowe z FX swapów waluty danej krzywej z EUR).

3) Poziom III:

Grupa Kapitałowa do tej kategorii zaliczyła obligacje komunalne, obligacje korporacyjne oraz obligacje emitowane przez banki dostępne do sprzedaży, dla których nie istnieje aktywny rynek. Wycena aktywów ujmowanych w tej kategorii jest ustalana metodą mark-to-model, poprzez zsumowanie zdyskontowanych wartości wszystkich przyszłych przepływów środków pieniężnych z danego instrumentu do terminu jego zapadalności, skorygowanych o ryzyko kredytowe emitenta.

W roku 2017 oraz 2016 Grupa Kapitałowa nie wykonywała przeniesienia aktywów finansowych pomiędzy Poziomem 1 i Poziomem 2.

Do dyskontowania wszystkich przepływów finansowych z danej obligacji wykorzystuje się krzywe dochodowości zbudowane w oparciu o zdefiniowane zestawy dłużnych papierów wartościowych. W zależności od sytuacji rynkowej (ilości i płynności różnych emisji dłużnych papierów wartościowych), do wyceny emisji obligacji danego emitenta metodą mark-to-model mogą być wykorzystane krzywe dochodowości oparte o następujące zestawy dłużnych papierów wartościowych:

- 1) zestaw zawierający emisje obligacji danego emitenta, którego obligacja wyceniana jest metodą mark to model, przy czym zestaw taki musi zawierać przynajmniej trzy różne emisje obligacji powyższego emitenta,
- 2) zestaw zawierający emisje obligacji branży emitenta, którego obligacja wyceniana jest metodą mark to model, przy czym zestaw taki musi zawierać emisje przynajmniej pięciu różnych emitentów oraz ilość emisji jednego emitenta nie może być większa, niż 1/3 ogólnej ilości emisji w zbiorze obligacji,
- 3) zestaw zawierający emisje obligacji polskiego rynku obligacji korporacyjnych, przy czym zestaw taki musi zawierać emisje przynajmniej pięciu różnych branż i jednocześnie piętnastu różnych emitentów oraz ilość emisji jednego emitenta nie może być większa, niż 15% ogólnej ilości emisji w próbce obligacji, a ilość emisji z jednej branży nie może być większa, niż 30% ogólnej ilości emisji w próbce obligacji.

W przypadku dyskontowania przepływów z dłużnych papierów wartościowych za pomocą krzywych dochodowości opartych o próbki obligacji wymienione w pkt 2 i 3 wprowadzana jest dodatkowa korekta do krzywej dyskontującej, powodującej jej przesunięcie w górę – w przypadku, gdy dana emisja charakteryzuje się większym ryzykiem niż benchmarkowe emisje lub w dół, gdy dana emisja generuje ryzyko niższe niż emisje ujęte w zestawie obligacji.

Do budowy krzywej dochodowości w Kondor+ stosuje się:

- 1) metodę Newton Raphson – dla transakcji OIS i FOREX,
- 2) metodę Cluster Bootstrapping, dla której używana jest standardowa technika bootstrappingu – dla transakcji innych niż wskazane w pkt 1.

W związku z faktem, że nie są dostępne kwotowania rynkowe obligacji dla wszystkich standardowych tenorów, Kondor+ w metodzie *Cluster Bootstrapping* wykorzystuje technikę grupowania (*clustering*) dla uzyskania nominalnych stóp procentowych dla poszczególnych punktów węzłowych krzywej dochodowości.

Uznaje się, że brak transakcji w okresie trzech miesięcy poprzedzających miesiąc, w którym przeprowadzana jest analiza aktywności rynku, oznacza brak aktywności rynku na danej emisji dłużnego papieru wartościowego.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

W przypadku braku aktywności rynku do wyceny emisji obligacji danego emitenta metodą mark-to-model jest wykorzystywana odpowiednia dla waluty emisji krzywa zerokuponowa MID.

Kategorie wyceny do wartości godziwej aktywów i zobowiązań finansowych na dzień 31 grudnia 2017 roku

Razem aktywa i zobowiązania finansowe

	<u>Poziom I</u>	<u>Poziom II</u>	<u>Poziom III</u>	<u>Razem</u>
Aktywa finansowe	4 807 445	2 190	696 275	5 505 910
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	1 793	0	2 070	3 863
- dłużne papiery wartościowe	1 732	0	2 066	3 798
- instrumenty kapitałowe	61	0	4	65
Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	0	2 190	0	2 190
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	4 805 652	0	694 205	5 499 857
- dłużne papiery wartościowe	4 791 229	0	383 807	5 175 036
- instrumenty kapitałowe	14 423	0	310 398	324 821
Zobowiązania finansowe	0	1 581	0	1 581
Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	0	1 581	0	1 581

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

	<u>Poziom I</u>	<u>Poziom II</u>	<u>Poziom III</u>	<u>Razem</u>
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	4 805 652	0	694 205	5 499 857
Dłużne papiery wartościowe	4 791 229	0	383 807	5 175 036
- obligacje skarbowe/NBP	4 791 229	0	0	4 791 229
- obligacje komunalne	0	0	101 406	101 406
- obligacje korporacyjne	0	0	282 401	282 401
Instrumenty kapitałowe	14 423	0	310 398	324 821
- notowane	14 423	0	0	14 423
- nienotowane	0	0	310 398	310 398

Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu

	<u>Poziom I</u>	<u>Poziom II</u>	<u>Poziom III</u>	<u>Razem</u>
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	1 793	0	2 070	3 863
Dłużne papiery wartościowe	1 732	0	2 066	3 798
- obligacje skarbowe/NBP	1 732	0	0	1 732
- obligacje korporacyjne	0	0	2 066	2 066
Instrumenty kapitałowe	61	0	4	65
- notowane	61	0	0	61
- nienotowane	0	0	4	4

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Kategorie wyceny do wartości godziwej aktywów i zobowiązań finansowych na dzień 31 grudnia 2016 roku

Razem aktywa i zobowiązania finansowe

	<u>Poziom I</u>	<u>Poziom II</u>	<u>Poziom III</u>	<u>Razem</u>
Aktywa finansowe	4 190 141	6 330	773 768	4 970 239
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	5 331	0	827	6 158
- dłużne papiery wartościowe	5 293	0	823	6 116
- instrumenty kapitałowe	38	0	4	42
Aktywa z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	0	6 330	0	6 330
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	4 184 810	0	772 941	4 957 751
- dłużne papiery wartościowe	4 162 718	0	483 955	4 646 673
- instrumenty kapitałowe	22 092	0	288 986	311 078
Zobowiązania finansowe	0	1 353	0	1 353
Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	0	1 353	0	1 353

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

	<u>Poziom I</u>	<u>Poziom II</u>	<u>Poziom III</u>	<u>Razem</u>
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	4 184 810	0	772 941	4 957 751
Dłużne papiery wartościowe	4 162 718	0	483 955	4 646 673
- obligacje skarbowe/NBP	4 162 718	0	0	4 162 718
- obligacje komunalne	0	0	105 724	105 724
- obligacje korporacyjne	0	0	378 231	378 231
Instrumenty kapitałowe	22 092	0	288 986	311 078
- notowane	22 092	0	0	22 092
- nienotowane	0	0	288 986	288 986

Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu

	<u>Poziom I</u>	<u>Poziom II</u>	<u>Poziom III</u>	<u>Razem</u>
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	5 331	0	827	6 158
Dłużne papiery wartościowe	5 293	0	823	6 116
- obligacje skarbowe/NBP	3 244	0	0	3 244
- obligacje korporacyjne	2 049	0	823	2 872
Instrumenty kapitałowe	38	0	4	42
- notowane	38	0	0	38
- nienotowane	0	0	4	4

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zmiana stanu aktywów finansowych wycenianych do wartości godziwej – Poziom III

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Aktywa - poziom III na początek okresu	773 768	657 586
Zwiększenia	97 150	331 041
- nabycie	97 024	244 145
- wycena odnoszona na kapitał z aktualizacji wyceny	126	3 482
- pozostałe	0	83 414
Zmniejszenia	-174 643	-214 859
- sprzedaż	-168 292	-192 511
- wycena odnoszona na kapitał z aktualizacji wyceny	-6 351	-22 348
Aktywa - poziom III na koniec okresu	696 275	773 768

Kategorie wyceny do wartości godziwej pozostałych aktywów i zobowiązań finansowych na dzień 31 grudnia 2017 roku

	<u>Wartość godziwa</u>	<u>Poziom I</u>	<u>Poziom II</u>	<u>Poziom III</u>
Należności od innych banków	1 045 023	0	0	1 045 023
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	7 829 128	0	0	7 829 128
- klienci korporacyjni	3 829 794	0	0	3 829 794
- rolnicy	530 229	0	0	530 229
- przedsiębiorcy indywidualni	438 436	0	0	438 436
- osoby fizyczne	1 343 430	0	0	1 343 430
- instytucje rządowe i samorządowe	1 687 239	0	0	1 687 239
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	5 970 318	5 970 318	0	0
Zobowiązania wobec Banku Centralnego i innych banków	18 596 265	0	0	18 596 265
Zobowiązania wobec klientów	2 588 453	0	0	2 588 453
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	1 119 368	0	0	1 119 368

Pozostałe aktywa i zobowiązania finansowe zawierają aktywa i zobowiązania finansowe nie wyceniane do wartości godziwej w sprawozdaniu z sytuacji finansowej.

Kategorie wyceny do wartości godziwej pozostałych aktywów i zobowiązań finansowych na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Wartość godziwa	Poziom I	Poziom II	Poziom III
Należności od innych banków	873 296	0	0	873 296
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	7 598 536	0	0	7 598 536
- klienci korporacyjni	4 315 567	0	0	4 315 567
- rolnicy	542 012	0	0	542 012
- przedsiębiorcy indywidualni	456 061	0	0	456 061
- osoby fizyczne	1 076 220	0	0	1 076 220
- instytucje rządowe i samorządowe	1 208 676	0	0	1 208 676
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	3 645 662	3 645 662	0	0
Zobowiązania wobec Banku Centralnego i innych banków	15 703 705	0	0	15 703 705
Zobowiązania wobec klientów	2 504 056	0	0	2 504 056
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	911 320	0	0	911 320

Pozostałe aktywa i zobowiązania finansowe zawierają aktywa i zobowiązania finansowe nie wyceniane do wartości godziwej w sprawozdaniu z sytuacji finansowej.

45. Działalność powiernicza

W 2017 roku oraz 2016 roku Grupa Kapitałowa nie prowadziła działalności powierniczej.

46. Informacje uzupełniające do sprawozdania z przepływów pieniężnych

Opis działalności Grupy Kapitałowej w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych

Działalność operacyjna dotyczy podstawowego obszaru działalności Grupy Kapitałowej, która nie ma charakteru działalności inwestycyjnej i finansowej.

Działalność inwestycyjna polega na nabywaniu i zbywaniu udziałów lub akcji w jednostkach podporządkowanych, wartości niematerialnych i rzeczowych aktywów trwałych. Wpływy z działalności inwestycyjnej obejmują ponadto dywidendy otrzymane z tytułu posiadania akcji i udziałów w innych podmiotach.

Działalność finansowa dotyczy długoterminowych (powyżej 12 miesięcy) operacji finansowych. Działalność finansowa obejmuje wpływy i wydatki związane zarówno z pozyskaniem, jak i spłatą własnych oraz obcych źródeł finansowania. Do działalności tej Grupa Kapitałowa zalicza także emisję dłużnych papierów wartościowych, wydatki na nabycie akcji własnych, dopłaty do kapitału oraz płatności dywidend na rzecz właścicieli i innych wydatków z tytułu podziału zysku.

Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych

Dla celów rachunku przepływów pieniężnych, gotówka i jej ekwiwalenty obejmują bilansowy stan środków pieniężnych oraz salda rachunków bieżących i lokat jednodniowych w innych bankach.

	31.12.2017	31.12.2016
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 936 366	1 697 998
Rachunki bieżące i lokaty jednodniowe w innych bankach	337 911	279 096
Razem środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych	2 274 277	1 977 094

Różnice pomiędzy zmianami stanu niektórych pozycji wykazanymi w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych

Przyczyny wystąpienia różnic pomiędzy zmianami stanu wykazanymi w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz w skonsolidowanym sprawozdaniu z przepływów pieniężnych za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku są następujące:

- 1) ze zmiany stanu „należności od innych banków” wyłączono zmianę stanu części należności stanowiących ekwiwalent środków pieniężnych (rachunki bieżące i lokaty jednodniowe w innych bankach) w wysokości 58.815 tys. zł,
- 2) ze zmiany stanu „aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży” została wyłączona:
 - a) część wyceny aktywów finansowych, która została ujęta w kapitale z aktualizacji wyceny w kwocie 81.099 tys. zł, oraz
 - b) wartość obligacji skonwertowanych na akcje w jednym podmiocie zależnym w kwocie 10.801 tys. zł,
- 3) ze zmiany stanu „innych aktywów” wyłączono wartość umorzonych certyfikatów inwestycyjnych w kwocie 7.192 tys. zł, środki z umorzenia wpłynęły po dacie bilansowej.

Powyższe różnice ujawniono w tabeli poniżej.

	Zmiana stanu		Różnica
	W sprawozdaniu z sytuacji finansowej	W sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	
Zmiana stanu należności od innych banków	169 940	111 125	58 815
Zmiana stanu kredytów i pożyczek udzielonych klientom	381 325	381 325	0
Zmiana stanu aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	542 106	450 206	91 900
Zmiana stanu innych aktywów	11 811	4 619	7 192
Zmiana stanu zobowiązań wobec innych banków	2 946 390	2 946 390	0
Zmiana stanu pozostałych zobowiązań	-20 012	-20 012	0

Przyczyny wystąpienia różnic pomiędzy zmianami stanu wykazanymi w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2016 roku oraz w skonsolidowanym sprawozdaniu z przepływów pieniężnych za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku są następujące:

- 1) ze zmiany stanu „należności od innych banków” wyłączono zmianę stanu części należności stanowiących ekwiwalent środków pieniężnych (rachunki bieżące i lokaty jednodniowe w innych bankach) w wysokości 65.904 tys. zł,
- 2) ze zmiany stanu „kredytów i pożyczek udzielonym klientom” wyłączono wartość 7.851 tys. zł dotyczącej odroczonej płatności typu „earn-out” z tytułu rozliczenia transakcji przejęcia Visa Europe Limited przez Visa Inc.,
- 3) ze zmiany stanu „aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży” została wyłączona:
 - a) część wyceny aktywów finansowych, która została ujęta w kapitale z aktualizacji wyceny w kwocie - 94.987 tys. zł,
 - b) wartość otrzymanych akcji z tytułu rozliczenia transakcji przejęcia Visa Europe Limited przez Visa Inc. w kwocie - 25.371 tys. zł,
 - c) wartość aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży podmiotów konsolidowanych po raz pierwszy w kwocie 7.694 tys. zł,
- 4) ze zmiany stanu „innych aktywów” wyłączono wartość bilansową innych aktywów podmiotów konsolidowanych po raz pierwszy w kwocie 5 tys. zł,
- 5) ze zmiany stanu „pozostałych zobowiązań” wyłączono wartość bilansową pozostałych zobowiązań podmiotów konsolidowanych po raz pierwszy w kwocie 6 tys. zł.

Powyższe różnice ujawniono w tabeli poniżej.

	Zmiana stanu		Różnica
	W sprawozdaniu z sytuacji finansowej	W sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	
Zmiana stanu należności od innych banków	-58 609	-124 513	65 904
Zmiana stanu kredytów i pożyczek udzielonych klientom	681 377	673 526	7 851
Zmiana stanu aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży	207 273	319 937	-112 664
Zmiana stanu innych aktywów	3 032	3 027	5
Zmiana stanu zobowiązań wobec innych banków	2 070 245	2 070 245	0
Zmiana stanu pozostałych zobowiązań	48 931	48 925	6

Objaśnienie do pozycji „Inne korekty” w części „Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej”

Pozycja „Inne korekty” w roku 2017 roku zawiera głównie wartość odnoszącą się przyrostu odpisów na rzeczowych aktywach trwałych w wysokości 7.286 tys. zł. oraz utraty kontroli na jednym podmiocie zależnym w wysokości -18.541 tys. zł.

Pozycja „Inne korekty” w roku 2016 roku zawiera głównie wartość odnoszącą się do rozwiązania odpisów na jednostkach podporządkowanych w wysokości -5.687 tys. zł. oraz przyrostu odpisów na rzeczowych aktywach trwałych w wysokości 22.421 tys. zł.

47. Zobowiązania warunkowe i pozabilansowe

Zobowiązania pozabilansowe Grupy Kapitałowej obejmują:

- 1) zobowiązania do udzielania kredytów, na które składają się przyznane kwoty kredytów, limity na kartach kredytowych oraz limity zadłużenia w rachunku bieżącym. Kwoty oraz odpowiadające im terminy, w których Grupa Kapitałowa zobowiązana będzie do zrealizowania pozabilansowych zobowiązań finansowych poprzez udzielenie kredytów zostały zaprezentowane w nocie poniżej,
- 2) udzielone gwarancje stanowiące zabezpieczenie wywiązania się klientów Grupy Kapitałowej ze swoich zobowiązań wobec osób trzecich. Wartość gwarancji zaprezentowana w nocie poniżej odzwierciedla maksymalną możliwą do poniesienia stratę, jaka byłaby ujawniona na dzień bilansowy, gdyby klienci nie wywiązali się ze swoich zobowiązań.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa nie zaciągała zobowiązań z tytułu gwarancji emisji.

Zobowiązania warunkowe udzielone według rodzaju

	31.12.2017	31.12.2016
Finansowe	1 865 029	1 869 029
- niewykorzystane linie kredytowe	898 094	1 121 507
- niewykorzystane kredyty w rachunku bieżącym	842 563	688 277
- limity na kartach kredytowych	16 441	15 496
- otwarte akredytywy importowe	178	0
- pozostałe	107 753	43 749
Gwarancyjne	55 407	61 840
- gwarancje udzielone	55 407	61 840
Razem zobowiązania warunkowe	1 920 436	1 930 869

Zobowiązania warunkowe udzielone według terminów wymagalności

	31.12.2017	31.12.2016
Finansowe	1 865 029	1 869 029
do 1 miesiąca	1 016 939	1 102 294
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	561 219	455 252
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	223 028	261 969
powyżej 1 roku do 5 lat	63 799	49 036
powyżej 5 lat	44	478
Gwarancyjne	55 407	61 840
do 1 miesiąca	7 595	12 488
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	2 403	168
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	20 540	26 445
powyżej 1 roku do 5 lat	21 997	22 311
powyżej 5 lat	2 872	428
Razem zobowiązania warunkowe	1 920 436	1 930 869

Zobowiązania pozabilansowe związane z realizacją operacji kupna lub sprzedaży

	31.12.2017	31.12.2016
Bieżące operacje wymiany	98 533	128 270
Terminowe operacje wymiany	410 740	460 852
Operacje papierami wartościowymi	1 491 995	271 573
Razem zobowiązania pozabilansowe związane z realizacją operacji kupna lub sprzedaży	2 001 268	860 695

Zobowiązania pozabilansowe otrzymane

	31.12.2017	31.12.2016
Finansowe	12 295	6 961
Gwarancyjne	88 189	75 824
Razem zobowiązania pozabilansowe otrzymane	100 484	82 785

48. Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań

Wartość nominalną zobowiązań podlegających zabezpieczeniu oraz wartość bilansową papierów wartościowych zabezpieczających zobowiązania Grupy Kapitałowej zaprezentowane zostały w poniższych tabelach.

Aktywa Grupy Kapitałowej stanowiące zabezpieczenie zobowiązań na dzień 31 grudnia 2017 roku

Rodzaj aktywów stanowiących zabezpieczenie	Rodzaj zobowiązania	Wartość nominalna zobowiązań podlegających zabezpieczeniu	Wartość bilansowa aktywów stanowiących zabezpieczenie
Obligacje Skarbu Państwa	FOŚG	374 909	384 333
Obligacje Skarbu Państwa	BFG-FG	8 230	10 044
Obligacje Skarbu Państwa	BFG-FPR	9 973	12 061
Obligacje Skarbu Państwa	Kredyt lombardowy	500 000	479 547
Obligacje Skarbu Państwa	Kredyt techniczny	270 855	263 932
Nieruchomości	Kredyt inwestycyjny	455	2 430
Nieruchomości	Pożyczka z WFOŚiGW	187	286
Razem		1 164 609	1 152 633

Aktywa Grupy Kapitałowej stanowiące zabezpieczenie zobowiązań na dzień 31 grudnia 2016 roku

Rodzaj aktywów stanowiących zabezpieczenie	Rodzaj zobowiązania	Wartość nominalna zobowiązań podlegających zabezpieczeniu	Wartość bilansowa aktywów stanowiących zabezpieczenie
Obligacje Skarbu Państwa	FOŚG	335 935	339 761
Obligacje Skarbu Państwa	Kredyt lombardowy	600 000	604 412
Obligacje Skarbu Państwa	Kredyt techniczny	722 120	727 988
Nieruchomości	Kredyt inwestycyjny	1 045	11 690
Nieruchomości	Pożyczka z WFOŚiGW	286	11
Razem		1 659 386	1 683 862

49. Transakcje z podmiotami powiązаныmi

W niniejszej nocie Grupa Kapitałowa prezentuje transakcje z kluczowym personelem kierowniczym, które traktuje jako transakcje z podmiotami powiązаныmi.

Wynagrodzenia członków Zarządu, Rady Nadzorczej Banku BPS S.A. oraz spółek Grupy Kapitałowej

	31.12.2017	31.12.2016
Zarząd	8 538	8 549
Krótkoterminowe świadczenia pracownicze	7 789	7 707
Świadczenia po okresie zatrudnienia	0	150
Świadczenia z tytułu rozwiązania stosunku pracy	724	353
Pozostałe świadczenia	25	339
Rada Nadzorcza	1 686	1 628
Krótkoterminowe świadczenia pracownicze	1 686	1 628
Razem wynagrodzenie wypłacone lub należne członkom Zarządu, Rady Nadzorczej	10 224	10 177

Wynagrodzenie wypłacone lub należne pozostałym członkom głównej kadry kierowniczej Banku BPS S.A. oraz spółek Grupy Kapitałowej

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Krótkoterminowe świadczenia pracownicze	19 509	16 896
Świadczenia po okresie zatrudnienia	82	0
Świadczenia z tytułu rozwiązania stosunku pracy	318	352
Pozostałe świadczenia	45	31
Razem wynagrodzenie wypłacone lub należne pozostałym członkom głównej kadry kierowniczej	<u>19 954</u>	<u>17 279</u>

Na dzień 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku wynagrodzenia członków Zarządu, Rady Nadzorczej i pozostałych członków głównej kadry kierowniczej składały się głównie z wynagrodzeń zasadniczych i narzutów na te wynagrodzenia oraz świadczeń z tytułu rozwiązania stosunku pracy.

Wysokość kredytów i pożyczek udzielonych członkom Zarządu, Rady Nadzorczej oraz głównej kadry kierowniczej Banku BPS S.A. oraz spółek Grupy Kapitałowej

Na dzień 31 grudnia 2017 roku członkowie Zarządu Banku, Rady Nadzorczej Banku oraz głównej kadry kierowniczej Banku oraz spółek Grupy Kapitałowej korzystali z:

- 1) 29 kredytów udzielonych na łączną kwotę 9.971 tys. zł, dla których zadłużenie na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniosło 8.133 tys. zł,
- 2) 41 kart kredytowych o łącznym limicie zadłużenia 423 tys. zł, którego wykorzystanie na koniec roku wyniosło 99 tys. zł.

Z powyższych transakcji: 10 Kredytów Mieszkaniowych Mój Dom, 1 Kredyt mieszkaniowy dla młodych, 1 Uniwersalny Kredyt Hipoteczny, 1 Kredyt konsolidacyjny oraz 2 Kredyty Bezpieczna Gotówka miały indywidualnie negocjowane warunki. Pozostałe kredyty zostały zawarte na standardowych warunkach cenowych dla wymienionych produktów lub w ramach powszechnie dostępnych promocji.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku członkowie Zarządu Banku, Rady Nadzorczej Banku oraz głównej kadry kierowniczej Banku oraz spółek Grupy Kapitałowej korzystali z:

- 1) 27 kredytów udzielonych na łączną kwotę 7.726 tys. zł, dla których zadłużenie na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosło 6.214 tys. zł,
- 2) 44 kart kredytowych o łącznym limicie zadłużenia 416 tys. zł, którego wykorzystanie na koniec roku wyniosło 93 tys. zł.

Z powyższych transakcji, 8 Kredytów Mieszkaniowych Mój Dom, 1 Uniwersalny Kredyt Hipoteczny miały indywidualnie negocjowane warunki. Pozostałe kredyty zostały zawarte na standardowych warunkach cenowych dla wymienionych produktów lub w ramach powszechnie dostępnych promocji.

Inne transakcje z udziałem członków Zarządu, Rady Nadzorczej oraz głównej kadry kierowniczej Banku BPS S.A. oraz spółek Grupy Kapitałowej

Na dzień 31 grudnia 2017 roku członkowie Zarządu Banku, Rady Nadzorczej Banku oraz głównej kadry kierowniczej Banku oraz spółek Grupy Kapitałowej korzystali z:

- 1) 143 rachunków bieżących, których łączne saldo na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniosło 1.271 tys. zł,
- 2) 12 lokat terminowych, których łączne saldo na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniosło 184 tys. zł.

Wszystkie wymienione transakcje zawarte zostały na standardowych dla danego produktu warunkach cenowych.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku członkowie Zarządu Banku, Rady Nadzorczej Banku oraz głównej kadry kierowniczej Banku oraz spółek Grupy Kapitałowej korzystali z:

- 1) 183 rachunków bieżących, których łączne saldo na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosło 2.167 tys. zł,
- 2) 17 lokat terminowych, których łączne saldo na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosło 179 tys. zł.

Wszystkie wymienione transakcje zawarte zostały na standardowych dla danego produktu warunkach cenowych.

50. Informacje dotyczące podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych

Podmiotem uprawnionym do badania skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy Kapitałowej Banku Polskiej Spółdzielczości S.A., jednostkowego sprawozdania finansowego Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. oraz jednostkowych sprawozdań finansowych spółek zależnych za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku oraz dnia 31 grudnia 2016 roku jest Ernst & Young Audyt Polska Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Sp. k.

Wartość należnego wynagrodzenia Ernst & Young Audyt Polska Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Sp. k.:

- 1) z tytułu badania jednostkowych sprawozdań finansowych Banku i spółek zależnych, skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy Kapitałowej oraz weryfikacji pakietów konsolidacyjnych jednostek zależnych wyniosła w 2017 roku 1.355 tys. zł, a w 2016 roku 1.765 tys. zł,
- 2) za przegląd jednostkowych sprawozdań finansowych spółek zależnych (usługi poświadczające) wyniosła w 2017 roku 55 tys. zł, a w 2016 roku 61 tys. zł,
- 3) za usługi doradztwa rachunkowego wyniosła w 2017 roku 67 tys. zł., a w 2016 roku 23 tys. zł.

51. Struktura zatrudnienia

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Bank, z tego:	988	1 041
Centrala	510	509
Oddziały Banku	478	532
Jednostki zależne	1 074	1 239
Razem zatrudnienie w etatach	<u>2 062</u>	<u>2 280</u>

52. Sekurytyzacja

W 2017 roku Grupa Kapitałowa zawarła 4 umowy sprzedaży portfela wierzytelności z rozpoznaną utratą wartości z funduszami sekurytyzacyjnymi niepowiązanymi z Grupą Kapitałową, w ramach których sprzedane zostały pakiety wierzytelności o wartości 124.394 tys. zł. Cena uzyskana za sprzedaż tych wierzytelności wyniosła 10.479 tys. zł.

W 2016 roku Grupa Kapitałowa zawarła 7 umów sprzedaży portfela wierzytelności z rozpoznaną utratą wartości z funduszami sekurytyzacyjnymi niepowiązanymi z Grupą Kapitałową, w ramach których sprzedane zostały pakiety wierzytelności o wartości 587.744 tys. zł. Cena uzyskana za sprzedaż tych wierzytelności wyniosła 61.365 tys. zł.

Dodatkowo, w 2016 roku Grupa Kapitałowa zawarła z podmiotami z rynku niebędącymi funduszami sekurytyzacyjnymi 4 umowy sprzedaży, w ramach których sprzedane zostały wierzytelności o wartości 13.235 tys. zł za kwotę 9.266 tys. zł.

Łączna kwota sprzedanych w roku 2016 wierzytelności (kwoty główne, odsetki i inne należności uboczne) wyniosła 161.003 tys. zł, a łączna cena uzyskana ze sprzedaży wierzytelności wyniosła 35.673 tys. zł.

53. Zdarzenia następujące po dniu bilansowym

W dniu 31 stycznia 2018 roku Zarząd Banku Polskiej Spółdzielczości S.A., działając na podstawie Warunków emisji obligacji na okaziciela serii BPS1122, podjął uchwałę w sprawie wcześniejszego wykupu obligacji na okaziciela serii BPS1122 o łącznej wartości nominalnej 85.200 tys. zł i dokonaniu w dniu 28 lutego 2018 roku wykupu wszystkich obligacji tej serii.

W dniach 7 lutego oraz 28 lutego 2018 roku Zarząd Banku BPS S.A. podjął uchwały w sprawie dwóch emisji obligacji podporządkowanych na okaziciela serii BPS0228 oraz serii BPS0328. Emisje obligacji skierowane były do zrzeszonych banków spółdzielczych. W wyniku przeprowadzonych emisji banki spółdzielcze objęły obligacje w łącznej wysokości 95,6 mln zł. Bank oczekuje na zgodę Komisji Nadzoru Finansowego dotyczącą zaliczenia zobowiązań wynikających z wyemitowanych przez Bank obligacji do kapitału Tier II, jako zobowiązań podporządkowanych.

W lutym 2018 roku zostało zarejestrowane podwyższenie kapitału zakładowego poprzez emisję akcji serii AB o łącznej wartości 2.077 tys. zł. Emisja akcji serii AB została opisana w notach 2.4 i 42.

W związku ze złożeniem przez Pana Piotra Chrzanowskiego rezygnacji z wykonywania funkcji Wiceprezesa Zarządu Banku Polskiej Spółdzielczości S.A., Rada Nadzorcza Banku BPS S.A. na posiedzeniu w dniu 14 lutego 2018 roku powołała Pana Piotra Konieczkę na wyżej wymienione stanowisko.

W marcu 2018 roku, w celu poprawy adekwatności kapitałowej, Bank BPS S.A. skierował do Spółdzielni Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS wnioski o udzielenie wsparcia finansowego z funduszu zabezpieczającego w formie 10-letniej pożyczki podporządkowanej na kwotę 50 mln zł. Decyzję w sprawie udzielenia pomocy, podejmuje Zarząd Spółdzielni po uzyskaniu zgody Walnego Zgromadzenia. W dniu 20 kwietnia 2018 roku Zwyczajne Walne Zgromadzenie Spółdzielni Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS wydało zgodę na udzielenie takiego wsparcia Bankowi BPS S.A.

W kwietniu 2018 roku Bank BPS S.A. przeprowadził subskrypcję akcji serii AC skierowaną do banków spółdzielczych. W ramach emisji objętych zostało 2.520.574 sztuk akcji o wartości emisyjnej 6.301 tys. zł.

54. Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych („ZFŚS”)

Ustawa o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych z dnia 4 marca 1994 roku, z późniejszymi zmianami, wprowadziła wymóg tworzenia Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych przez pracodawców zatrudniających co najmniej 20 pracowników. Celem Funduszu jest finansowanie działalności socjalnej na rzecz pracowników.

Zobowiązania Funduszu stanowią skumulowane odpisy na rzecz ZFŚS, pomniejszone o bezzwrotne wydatki z ZFŚS.

W skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupa Kapitałowa nie ujawnia aktywów i zobowiązań Funduszu, ze względu na fakt, że aktywa ZFŚS nie stanowią aktywów Grupy Kapitałowej. W związku z tym saldo z tytułu ZFŚS w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy Kapitałowej na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wyniosło zero.

W poniższym zestawieniu przedstawiono rodzaje oraz wartość bilansową aktywów, stanu Funduszu i kosztów związanych z ZFŚS.

	31.12.2017	31.12.2016
Pożyczki udzielone pracownikom	535	811
Środki pieniężne na rachunku ZFŚS	664	532
Aktywa ZFŚS	1 199	1 343
Wartość ZFŚS	1 199	1 343
	2017	2016
Odpisy dokonane na rzecz ZFŚS w okresie	2 573	2 569

55. Cele i zasady zarządzania ryzykiem

55.1. Ryzyko kredytowe

Definicja ryzyka kredytowego

Grupa Kapitałowa definiuje ryzyko kredytowe jako niebezpieczeństwo niewypłacalności kredytobiorcy lub braku spłaty zaciągniętych zobowiązań w terminie określonym w umowie, spowodowanych brakiem możliwości uregulowania w całości lub części zobowiązań wobec podmiotów wchodzących w skład Grupy Kapitałowej.

Ryzyko kredytowe jest związane zarówno z bilansowymi ekspozycjami kredytowymi (udzielone kredyty i pożyczki), jak również z pozabilansowymi zobowiązaniami, do których zalicza się gwarancje bankowe i niewykorzystane linie kredytowe.

Identyfikacja ryzyka kredytowego i zarządzanie tym ryzykiem odbywa się zarówno na poziomie pojedynczej ekspozycji kredytowej, jak i w ujęciu portfelowym.

Zarządzanie ryzykiem kredytowym i utrzymanie tego ryzyka na bezpiecznym poziomie ma zasadnicze znaczenie dla wyników prowadzonej działalności i stabilności funkcjonowania Grupy Kapitałowej.

Efektywne zarządzanie ryzykiem Grupa Kapitałowa realizuje poprzez:

- 1) właściwą jakością oceny ryzyka,
- 2) skutecznym procesie monitorowania zaangażowania kredytowego wobec pojedynczego klienta jak i całego portfela kredytowego,
- 3) ostrożnościowe podejście do ryzyka kredytowego, polegające na:
 - a) identyfikacji oraz ocenie aktualnych i potencjalnych źródeł jego występowania,
 - b) preferowaniu płynnych zabezpieczeń o wysokiej wartości,
 - c) stosowaniu metod ograniczania ryzyka kredytowego generowanego przez ekspozycje kredytowe,
 - d) rekomendowaniu stosowania jednolitych zasad oceny ryzyka kredytowego w Grupie Kapitałowej.

Bank, w granicach i na zasadach wynikających z obowiązującego prawa, sprawuje nadzór nad systemem zarządzania ryzykiem, kierując się regułami odnoszącymi się do nadzorowanych spółek wchodzących w skład Grupy Kapitałowej.

Ramy prawne procesu zarządzania ryzykiem kredytowym w Grupie Kapitałowej

Zasady podejmowania decyzji kredytowych, procedury oraz polityki z zakresu ryzyka kredytowego tworzą ramy prowadzonej przez Grupę Kapitałową działalności kredytowej oraz zarządzania ryzykiem kredytowym w stosunku zarówno do indywidualnej ekspozycji, jak i całego portfela.

Proces zarządzania ryzykiem w Grupie Kapitałowej zawiera elementy identyfikacji, pomiaru i oceny, prognozowania i monitorowania, raportowania i kontroli podejmowanego ryzyka kredytowego. Metody zarządzania ryzykiem oraz systemy pomiaru ryzyka dostosowane są do skali i złożoności ryzyka, aktualnie prowadzonej oraz planowanej działalności przy uwzględnieniu otoczenia, w którym działa Grupa Kapitałowa. Proces ten odbywa się w ramach zdefiniowanych zakresów odpowiedzialności, zgodnie z przepisami wewnętrznymi oraz z wykorzystaniem odpowiedniej infrastruktury informatycznej.

Funkcjonujące w Grupie Kapitałowej regulacje dotyczą wszystkich etapów procesu kredytowego, tj. analizy kredytowej i oceny ryzyka, podejmowania decyzji kredytowych, monitoringu ekspozycji oraz kredytobiorcy i zarządzania zabezpieczeniami.

Spółki zależne Grupy Kapitałowej zobowiązane są do posiadania tych, spośród regulacji z obszaru zarządzania ryzykiem kredytowym, których wprowadzenie do stosowania rekomendowane jest im przez Bank - w zależności od specyfiki profilu ryzyka danej spółki.

Do zbioru regulacji rekomendowanych spółkom zależnym przez Bank należą, w szczególności:

- 1) Polityki Zarządzania Ryzykiem Kredytowym,
- 2) Regulamin Podejmowania Decyzji Kredytowych,

- 3) Regulamin Działania Komitetu Kredytowego Spółki,
- 4) Instrukcja Zarządzania Ryzykiem Kredytowym w Spółce,
- 5) Metodyki Oceny Zdolności Kredytowej.

Ryzyko kredytowe Grupy Kapitałowej wynika głównie z działalności kredytowej w segmencie klientów korporacyjnych, małych i średnich przedsiębiorstw oraz klientów detalicznych.

Grupa Kapitałowa kontynuuje prace nad stałą racjonalizacją procesu zarządzania ryzykiem kredytowym w kierunku poprawy jego efektywności i bezpieczeństwa. Doskonalone są w szczególności procedury i narzędzia pomiaru i monitorowania ryzyka.

Organizacja procesu oceny ryzyka kredytowego Grupy Kapitałowej

Zasady oceny ryzyka w Grupie Kapitałowej określają wewnętrzne regulacje, których głównym celem jest zapewnienie jednolitej i obiektywnej oceny ryzyka w procesie kredytowania.

W procesie oceny ryzyka kredytowego pojedynczej ekspozycji kredytowej uczestniczą:

- 1) Zarząd Banku oraz Komitety Kredytowe (w zależności od łącznego zaangażowania Grupy Kapitałowej w ekspozycje kredytowe kontrahenta), poprzez podejmowanie decyzji dotyczącej zgody na realizowanie przez spółkę zależną transakcji, generujące ryzyko kredytowe,
- 2) Departament Zarządzania Ryzykiem Kredytowym - poprzez:
 - a) weryfikację oceny ryzyka kredytowego transakcji realizowanych przez spółki zależne wchodzące w skład Grupy Kapitałowej,
 - b) zarządzanie systemem zapytań dotyczących wykorzystania limitów koncentracji zaangażowań funkcjonujących w Grupie Kapitałowej,
 - c) uczestnictwo wyznaczonych pracowników Departamentu Zarządzania Ryzykiem Kredytowym w posiedzeniach Komitetów Kredytowych spółek zależnych wchodzących w skład Grupy Kapitałowej.

Stopień zaangażowania wyżej wymienionych organów, komitetów i komórek organizacyjnych Banku w ocenę ryzyka kredytowego pojedynczej ekspozycji jest dostosowywany do skali oraz specyfiki działalności poszczególnych spółek zależnych wchodzących w skład Grupy Kapitałowej i jest określony w ich regulacjach wewnętrznych.

W procesie oceny ryzyka kredytowego na poziomie portfelowym Departament Polityki Kredytowej cyklicznie sporządza raporty zawierające informacje o ryzyku kredytowym portfela ekspozycji kredytowych w Grupie Kapitałowej. Spółki zależne przekazują zestaw danych niezbędnych do sporządzania raportów w terminach określonych w wewnętrznych aktach prawnych, regulujących zarządzanie ryzykiem kredytowym. Dane te wykorzystywane są również w zarządzaniu limitami koncentracji Grupy Kapitałowej oraz w procesie kalkulacji wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego na poziomie skonsolidowanym.

Ocena ryzyka kredytowego obejmuje wszystkie procesy kredytowe począwszy od analizy kredytowej, podejmowania decyzji kredytowych, monitorowania spłaty wierzytelności oraz ustanowionych zabezpieczeń.

Celem monitorowania jest identyfikacja zagrożeń w celu podjęcia działań zapobiegawczych oraz eliminowanie następstw ryzyka kredytowego. Grupa Kapitałowa kładzie szczególny nacisk na skuteczne monitorowanie ryzyka kredytowego, na bieżąco udoskonala procedury w tym zakresie, dostosowując je do zmieniających się warunków i obowiązujących regulacji nadzorczych.

Struktura organizacyjna procesu oceny ryzyka kredytowego w Grupie Kapitałowej służy zapewnieniu równowagi pomiędzy celami komercyjnymi i akceptowanym poziomem ryzyka, przy uwzględnieniu aktualnych realiów ekonomicznych. Dla osiągnięcia tego celu podejmowane są następujące działania:

- 1) kształtowanie zasad polityki kredytowej oraz procesów i procedur dla celów akceptacji dopuszczalnego poziomu ryzyka kredytowego,
- 2) kompleksowy przegląd i aktualizacja polityki i procedur kredytowych w celu dostosowania do zmian zachodzących w otoczeniu regulacyjnym,
- 3) wspieranie procesu powstawania i rozwoju narzędzi służących do identyfikacji oraz pomiaru ryzyka,
- 4) aktualizacja metod zarządzania procesem kredytowym,

- 5) kontrola prawidłowej realizacji podjętych decyzji kredytowych,
- 6) tworzenie odpowiedniego poziomu odpisów z tytułu wystąpienia przesłanek utraty wartości,
- 7) podnoszenie kwalifikacji z obszaru ryzyka kredytowego wśród pracowników Grupy Kapitałowej,
- 8) zarządzanie wierzytelnościami trudnymi ukierunkowane na minimalizację ryzyka i strat Grupy Kapitałowej.

W działalności kredytowej Grupa Kapitałowa kładzie duży nacisk na przestrzeganie regulacji i obowiązujących norm ostrożnościowych.

Polityka zarządzania ryzykiem kredytowym

Polityka zarządzania ryzykiem jest opracowywana w celu identyfikacji i pomiaru podejmowanego ryzyka a także dla regularnego ustalania i weryfikowania odpowiednich parametrów ograniczających skalę narażenia na ryzyko.

Działalność kredytowa Grupy Kapitałowej koncentruje się na wzroście portfela kredytowego przy jednoczesnym zagwarantowaniu jego wysokiej jakości, dobrej rentowności i satysfakcji klienta. Główne cele polityki kredytowej na rok 2017 zakładały poprawę jakości oraz struktury portfela kredytowego. Poprawa jakości portfela kredytowego realizowana była przez:

- 1) utrzymanie przeciętnego, akceptowalnego poziomu ryzyka dla nowych ekspozycji kredytowych na poziomie nie niższym niż ubiegłoroczny, przy jednoczesnym zwiększeniu efektywności i kontroli nad procesem kredytowym,
- 2) zwiększenie skuteczności monitoringu w celu wcześniejszej identyfikacji pogorszenia sytuacji ekonomiczno-finansowej klienta i szybszego podejmowania działań o charakterze restrukturyzacyjnym, co pozwoli na ograniczenie potencjalnych i rzeczywistych strat,
- 3) kontynuację oraz zwiększenie efektywności działań w obszarze restrukturyzacji i windykacji,

natomiast w zakresie poprawy struktury portfela kredytowego działania ukierunkowane były na:

- 1) zmniejszenie wartości jednostkowych ekspozycji,
- 2) ograniczanie ryzyka koncentracji poprzez dywersyfikację ryzyka kredytowego na poziomie portfela kredytowego, ze względu na zidentyfikowane czynniki ryzyka, w tym m.in. branże,
- 3) skuteczniejszą weryfikację wartości przyjmowanych zabezpieczeń.

Zarządzanie ryzykiem zgodne jest z obowiązującą w danym roku polityką kredytową, która odnosi się do poszczególnych segmentów biznesowych i portfeli kredytowych i zawiera wytyczne w zakresie identyfikacji obszarów występowania ryzyka, ich pomiaru oraz metod ich minimalizacji do poziomu akceptowanego przez Grupę Kapitałową. Polityka kredytowa uwzględnia bieżącą sytuację w otoczeniu makroekonomicznym, wymogi regulacyjne i najlepsze praktyki rynkowe.

W celu zwiększenia skuteczności procesu zarządzania ryzykiem kredytowym w odniesieniu do pojedynczych transakcji kredytowych oraz oceny wiarygodności klientów, Grupa Kapitałowa kontynuuje i rozszerza współpracę z instytucjami zewnętrznymi, oferującymi systemy wspomagające zarządzanie ryzykiem kredytowym.

Zasady podejmowania decyzji kredytowych

Głównym czynnikiem uwzględnianym w procesie decyzyjnym jest zdolność kredytowa kredytobiorcy oraz prawdopodobieństwo braku wywiązania się przez niego z zobowiązań w określonym horyzoncie czasu.

Decyzje kredytowe w Grupie Kapitałowej podejmowane są na różnych poziomach decyzyjnych. Rodzaj i liczba poziomów decyzyjnych zaangażowanych w proces podejmowania decyzji kredytowej uzależniona jest od przedmiotu i podmiotu tej decyzji oraz od kwoty łącznego zaangażowania Grupy Kapitałowej w klienta lub grupę powiązanych klientów.

Dla niższych kwot zaangażowania w ekspozycje kredytowe kontrahentów decyzje kredytowe podejmowane są minimum dwuosobowo, dla wyższych kwot zaangażowania decyzje kredytowe podejmuje Komitety Kredytowe oraz Zarząd Banku. Wyjątek stanowią decyzje w sprawie klasyfikacji ekspozycji kredytowych, ustalenia strategii działania wobec klienta oraz utraty wartości ekspozycji kredytowej w ramach metody indywidualnej.

W tych sprawach decyzje kredytowe podejmowane są przez pracowników posiadających stosowne kompetencje kredytowe.

Podjęcie decyzji kredytowej dotyczącej zawarcia lub zmiany warunków transakcji kredytowej standardowo poprzedzane jest analizą, przeprowadzaną przez komórkę organizacyjną Departamentu Zarządzania Ryzykiem Kredytowym.

Koncentracja ryzyka kredytowego

Ryzyko koncentracji w Grupie Kapitałowej postrzegane jest jako najbardziej istotny pojedynczy czynnik ryzyka. Dla wzrostu bezpieczeństwa działalność kredytowa limitowana jest w oparciu o zewnętrzne normy ostrożnościowe jak i wewnętrzne limity koncentracji.

Zarządzanie ryzykiem koncentracji zaangażowań dotyczy jednostkowych ekspozycji, jak i aktywów portfelowych. W odniesieniu do portfela kredytowego Grupa Kapitałowa stosuje i monitoruje limity zaangażowania, w szczególności w odniesieniu do: grupy klientów, produktów, branż, terminów zapadalności, łącznego zaangażowania wobec klientów, regionów oraz ekspozycji o terminie zapadalności powyżej 10 lat. System limitów wewnętrznych obejmuje również koncentrację zaangażowań z tytułu ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie oraz z tytułu detalicznych ekspozycji kredytowych.

Wyznaczając wewnętrzne limity Grupa Kapitałowa ma na celu stworzenie właściwej struktury portfela oraz wspieranie efektywnego zarządzania ryzykiem koncentracji. Obowiązujące zasady identyfikacji, pomiaru, monitorowania i kontroli ryzyka koncentracji, a w szczególności zasady i metodologie ustalania i monitorowania limitów koncentracji zaangażowań, pozwalają na przestrzeganie w działalności Grupy Kapitałowej norm ostrożnościowych, zgodnych z zaleceniami ustawowymi i rekomendacjami nadzoru bankowego.

Wybór instrumentów zarządzania ryzykiem koncentracji zaangażowań uzależniony jest od zidentyfikowanego poziomu tego ryzyka, przy zachowaniu zasady proporcjonalności względem profilu ryzyka Grupy Kapitałowej.

Raporty z zakresu przestrzegania norm ostrożnościowych określonych limitami zewnętrznymi i wewnętrznymi są sporządzane i przekazywane zgodnie z zasadami określonymi ramach Systemu Informacji Kierownictwa.

Znajomość skali niebezpieczeństw związanych z nadmierną koncentracją zaangażowań umożliwia prawidłowe zarządzanie aktywami, zminimalizowanie poziomu tego ryzyka, a przede wszystkim stworzenie bezpiecznej struktury aktywów kredytowych.

Duże zaangażowania w portfelu kredytów i pożyczek udzielonych klientom

Dla dużych zaangażowań w portfelu kredytów i pożyczek udzielonych klientom pozycja „Całkowite zaangażowania” to suma zaangażowania bilansowego oraz zobowiązań pozabilansowych, a pozycja „Udział % w portfelu” liczony jest od wartości ekspozycji netto.

Największe zaangażowania wobec klientów na dzień 31 grudnia 2017 roku

Podmiot	Utrata wartości tak/nie	Całkowite zaangażowanie	Odpis	Wartość ekspozycji netto	Udział % w portfelu
1	Nie	226 022	-452	225 570	2,8%
2	Tak	165 858	0	165 858	2,0%
3	Nie	146 908	-294	146 614	1,8%
4	Nie	144 133	-288	143 845	1,8%
5	Nie	127 361	-397	126 964	1,6%
6	Tak	119 148	-65 751	53 397	0,7%
7	Nie	106 688	0	106 688	1,3%
8	Nie	106 350	0	106 350	1,3%
9	Nie	103 430	0	103 430	1,3%
10	Nie	85 000	-170	84 830	1,0%
Razem		1 330 898	-67 352	1 263 546	15,6%

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Największe zaangażowania wobec klientów na dzień 31 grudnia 2016 roku

Podmiot	Utrata wartości tak/nie	Całkowite zaangażowanie	Odpis	Wartość ekspozycji netto	Udział % w portfelu
1	Nie	196 022	-312	195 710	2,5%
2	Nie	171 044	-247	170 797	2,2%
3	Nie	135 318	-1 075	134 243	1,7%
4	Tak	122 497	0	122 497	1,6%
5	Nie	108 738	0	108 738	1,4%
6	Nie	85 000	-170	84 830	1,1%
7	Nie	65 138	-7	65 131	0,8%
8	Nie	60 936	0	60 936	0,8%
9	Tak	118 191	-61 411	56 780	0,7%
10	Tak	74 094	-22 429	51 665	0,7%
Razem		1 136 978	-85 651	1 051 327	13,5%

Największe zaangażowania wobec grup podmiotów powiązanych na dzień 31 grudnia 2017 roku

Grupa	Utrata wartości tak/nie	Całkowite zaangażowanie	Odpis	Wartość ekspozycji netto	Udział % w portfelu
1	Tak	105 375	-351	105 024	1,3%
2	Tak	80 437	-2	80 435	1,0%
3	Tak	73 254	-8	73 246	0,9%
4	Nie	69 541	-87	69 454	0,9%
5	Nie	62 470	0	62 470	0,8%
Razem		391 077	-448	390 629	4,9%

Największe zaangażowania wobec grup podmiotów powiązanych na dzień 31 grudnia 2016 roku

Grupa	Utrata wartości tak/nie	Całkowite zaangażowanie	Odpis	Wartość ekspozycji netto	Udział % w portfelu
1	Nie	112 000	-1 477	110 523	1,4%
2	Nie	81 852	-3	81 849	1,1%
3	Nie	72 149	0	72 149	0,9%
4	Nie	69 526	-1	69 525	0,9%
5	Tak	67 980	0	67 980	0,9%
Razem		403 507	-1 481	402 026	5,2%

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku nie wystąpiło przekroczenie limitu koncentracji dla pojedynczego podmiotu oraz dla grupy podmiotów powiązanych.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Struktura geograficzna kredytów i pożyczek udzielonych klientom

Struktura geograficzna na dzień 31 grudnia 2017 roku

	<u>Sektor finansowy</u>	<u>Sektor niefinansowy</u>	<u>Sektor budżetowy</u>	<u>Razem</u>
dolnośląskie	9	986 570	480 800	1 467 379
kujawsko-pomorskie	1	107 463	54 745	162 209
lubelskie	3	626 792	69 213	696 008
lubuskie	1	85 982	65 011	150 994
łódzkie	1	139 363	76 738	216 102
małopolskie	1	770 959	186 373	957 333
mazowieckie	395 409	975 553	349 265	1 720 227
opolskie	0	207 374	5 275	212 649
podkarpackie	5	633 838	84 296	718 139
podlaskie	3	244 643	57 912	302 558
pomorskie	6	217 011	83 778	300 795
śląskie	3	282 372	87 000	369 375
świętokrzyskie	2	214 012	4 475	218 489
warmińsko-mazurskie	4	561 436	34 574	596 014
zachodnio-pomorskie	0	38 127	32 741	70 868
Razem	395 448	6 091 495	1 672 196	8 159 139

Struktura geograficzna na dzień 31 grudnia 2016 roku

	<u>Sektor finansowy</u>	<u>Sektor niefinansowy</u>	<u>Sektor budżetowy</u>	<u>Razem</u>
dolnośląskie	0	958 440	261 546	1 219 986
kujawsko-pomorskie	0	89 649	31 533	121 182
lubelskie	0	560 268	76 623	636 891
lubuskie	0	92 321	31 245	123 566
łódzkie	0	105 236	51 512	156 748
małopolskie	0	862 992	204 525	1 067 517
mazowieckie	558 538	1 068 343	272 467	1 899 348
opolskie	0	192 604	30	192 634
podkarpackie	1	597 977	63 168	661 146
podlaskie	1	220 376	17 672	238 049
pomorskie	0	163 535	64 044	227 579
śląskie	0	286 922	89 855	376 777
świętokrzyskie	0	189 325	4 923	194 248
warmińsko-mazurskie	0	587 162	18 212	605 374
zachodnio-pomorskie	0	36 429	20 340	56 769
Razem	558 540	6 011 579	1 207 695	7 777 814

Struktura branżowa kredytów i pożyczek udzielonych klientom

	Wartość bilansowa netto 31.12.2017	Wartość bilansowa netto 31.12.2016
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	671 597	692 377
Górnictwo i wydobywanie	38 087	39 034
Przetwórstwo przemysłowe	863 131	863 054
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	42 916	39 861
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	24 479	34 731
Budownictwo	628 030	661 824
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	708 621	771 069
Transport i gospodarka magazynowa	178 906	207 404
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	587 912	630 361
Informacja i komunikacja	14 957	11 799
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	212 137	335 300
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	11 810	508 075
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	533 477	183 500
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	60 016	61 345
Administracja publiczna i ochrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	1 335 266	1 185 859
Edukacja	37 912	37 927
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	133 148	132 430
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	176 992	10 294
Pozostała działalność usługowa	23 823	88 074
Osoby prywatne	1 875 922	1 283 496
Razem	8 159 139	7 777 814

Stosowane zabezpieczenia

Zabezpieczenie wierzytelności kredytowych Grupy Kapitałowej stanowi istotny element minimalizowania nieprzewidywalnych ryzyk mogących zmaterializować się w przyszłości w procesie kredytowania.

Polityka zabezpieczeń stosowana przez Bank oraz te spółki z Grupy Kapitałowej, których działalność związana jest z finansowaniem podmiotów gospodarczych i osób fizycznych, przy podejmowaniu decyzji o udzieleniu produktu niosącego ryzyko kredytowe, nakierowana jest na ochronę interesów Grupy Kapitałowej. Cel ten osiągany jest m.in. poprzez ustanawianie pełnego zabezpieczenia - adekwatnego do podejmowanego ryzyka – o jak najwyższej jakości oraz obowiązującego w całym okresie trwania zabezpieczanej wierzytelności.

Przyjmowane zabezpieczenia podlegają ocenie według jego płynności, aktualnej wartości rynkowej, wpływu na poziom tworzonych odpisów i ograniczenie utraty wartości portfela kredytowego jak również ze względu na możliwość zmniejszenia wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka kredytowego.

W ocenie przedmiotu zabezpieczenia szacowana jest jego wartość możliwa do uzyskania podczas ewentualnego postępowania windykacyjnego, z uwzględnieniem ograniczeń prawnych, ekonomicznych oraz innych, mogących wpływać na rzeczywistą możliwość zaspokojenia się.

Grupa Kapitałowa prowadzi rozbudowaną politykę zabezpieczeń, wykorzystując zarówno zabezpieczenia rzeczowe, jak i zabezpieczenia osobiste.

Dokonując wyboru określonej formy zabezpieczenia wierzytelności uwzględnia się między innymi takie czynniki jak:

- 1) rodzaj oferowanego produktu kredytowego, długość okresu kredytowania i kwota zaangażowania,
- 2) sytuacja ekonomiczno-finansowa kredytobiorcy,
- 3) status prawny kredytobiorcy,

- 4) płynność oferowanego zabezpieczenia,
- 5) stan i wartość rynkowa przedmiotu zabezpieczenia oraz podatność na deprecjację w okresie utrzymywania zabezpieczenia.

Podmioty Grupy Kapitałowej cyklicznie monitorują ustanowione zabezpieczenia w celu wczesnej identyfikacji sygnałów ostrzegawczych oraz podjęcia stosownych działań ograniczających ryzyko kredytowe i gwarantujących uzyskanie planowanych przychodów z udzielonej ekspozycji kredytowej.

W przypadkach pogorszenia się sytuacji majątkowej, ekonomiczno-finansowej kredytobiorcy, istotnego obniżenia wartości zabezpieczeń lub wystąpienia innego rodzaju zagrożenia terminowej spłaty zabezpieczonej wierzytelności, poprzez odpowiednie postanowienia w umowie o zawarcie transakcji kredytowej, Grupa Kapitałowa dąży do ustanowienia dodatkowego zabezpieczenia.

Ocena ryzyka kredytowego

Metodyki oceny zdolności i wiarygodności kredytowej opracowane zostały odrębnie dla poszczególnych segmentów klientów, z uwzględnieniem ich statusu. W Grupie Kapitałowej funkcjonują metodyki dla:

- 1) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą,
- 2) podmiotów prowadzących działalność rolniczą,
- 3) Jednostek Samorządu Terytorialnego (JST),
- 4) osób fizycznych (klienci detaliczni),
- 5) banków spółdzielczych.

Podmioty prowadzące działalność gospodarczą

Oceniane są według pakietu Metodyk, w których wprowadzono ocenę ratingową, w zakresie prawidłowego zdefiniowania kryteriów oceny dotyczących mierników ilościowych i jakościowych w procesie oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej kredytobiorców. System ratingowy jest wykorzystywany w procesie udzielenia kredytu w ramach badania zdolności kredytowej klientów oraz w procesie monitorowania w celu sklasyfikowania klienta do właściwej klasy ryzyka. Wprowadzony statystyczny system ratingowy na potrzeby oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej kredytobiorców zwiększył obiektywizm nadawanym ocenom punktowym.

Wymieniony pakiet Metodyk określa zasady oceny klienta prowadzącego działalność gospodarczą, oceny wnioskowanych transakcji kredytowych oraz oceny monitoringu klientów.

Podmioty prowadzące działalność rolniczą i JST

Analogicznie jak przy działalności gospodarczej, ocena podmiotów prowadzących działalność rolniczą i JST została dostosowana do zasad oceny według systemu ratingowego. Modele ratingowe zawierają kryteria ilościowe i jakościowe charakterystyczne dla specyfiki danej działalności.

Każda z metodyk zawiera podstawowe zasady oceny zdolności i wiarygodności kredytowej oraz ryzyka Grupy Kapitałowej, związanego z zawieraniem transakcji obciążonych ryzykiem kredytowym.

Klienci detaliczni

Zdolność kredytowa osób fizycznych ubiegających się o kredyt detaliczny uzależniona jest od źródła dochodów uzyskiwanych przez klienta. Przy badaniu zdolności i wiarygodności kredytowej uwzględniana jest również dotychczasowa historia współpracy klienta detalicznego z Grupą Kapitałową oraz jego historia kredytowa, ocena punktowa pozyskana z Biura Informacji Kredytowej, a także informacje pochodzące z innych systemów i baz wymiany informacji. Ocena formalno – prawna oraz ocena zabezpieczeń transakcji detalicznych, dokonywana jest na ogólnych zasadach obowiązujących w Grupie Kapitałowej.

Banki Spółdzielcze

Ocena zdolności kredytowej banków spółdzielczych oparta jest na analizie sytuacji ekonomiczno – finansowej każdego z tych Banków oraz na wyniku z jego działalności na tle „grupy rówieśniczej”. W ramach analizy ocenie podlegają m.in.: współczynnik wypłacalności, stopa zwrotu z aktywów, stopa zwrotu z kapitału, udział

kredytów w sumie bilansowej netto, udział funduszy własnych w sumie bilansowej netto, wskaźnik pokrycia kredytów depozytami, udział kredytów zagrożonych w sumie kredytów brutto.

Badaniu podlega również historia rachunku prowadzonego w Grupie Kapitałowej oraz aktualny stan zaangażowania Grupy Kapitałowej w stosunku do banku spółdzielczego, z uwzględnieniem przyznanych limitów zaangażowania. Ocena formalno – prawna oraz ocena zabezpieczeń prawnych transakcji zawieranych bankami spółdzielczymi dokonywana jest na ogólnych zasadach obowiązujących w Grupie Kapitałowej.

Stosowane praktyki w zakresie „forbearance”

Grupa Kapitałowa jako „forbearance” przyjmuje działania mające na celu dokonanie uzgodnionych z dłużnikiem zmian warunków umowy, wymuszonych jego trudną sytuacją finansową (działania restrukturyzacyjne wprowadzające udogodnienia, które w innych przypadkach nie byłyby przyznane).

Zmiana warunków pierwotnej umowy w sposób umożliwiający kredytobiorcy całkowitą lub częściową obsługę zadłużenia lub jego refinansowanie obejmuje między innymi: obniżenie marży, obniżenie oprocentowania, konsolidację kilku wierzytelności wynikających z różnych umów na jedną wierzytelność, zmianę wysokości rat kapitałowych, naliczonych odsetek, zmianę formuły spłaty (raty annuitetowe, raty malejące) bądź zmianę harmonogramu spłat kapitału i/lub odsetek.

W ramach procesu „forbearance” zmiana warunków spłaty wierzytelności jest ustalana indywidualnie wobec każdego kontraktu klienta. Elementem tego procesu jest ocena sytuacji finansowej klienta, ocena możliwości wywiązania się kredytobiorcy z nowych warunków umowy oraz analiza posiadanych zabezpieczeń.

Ekspozycje przestają być klasyfikowane jako ekspozycje forborne w przypadku spełnienia wszystkich niżej wymienionych warunków:

- 1) umowa jest uznawana jako ekspozycja bez zidentyfikowanej przesłanki utraty wartości,
- 2) upłynął co najmniej 2 letni okres warunkowy liczony od daty uznania ekspozycji forborne jako ekspozycji bez zidentyfikowanej przesłanki utraty wartości,
- 3) kredytobiorca w ciągu co najmniej połowy okresu warunkowego dokonał istotnych spłat kapitału i/lub odsetek,
- 4) na koniec dwuletniego okresu warunkowego żadna z ekspozycji klienta nie była przeterminowana powyżej 30 dni.

Grupa Kapitałowa nie stosuje praktyk „forbearance” w przypadku, gdy trudności finansowe kredytobiorcy nie są czynnikiem determinującym zmianę warunków umów lub refinansowanie.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Struktura geograficzna kredytów i pożyczek udzielonych klientom z udzielonym udogodnieniem typu forbearance

Struktura geograficzna kredytów i pożyczek udzielonych klientom z udzielonym udogodnieniem typu forbearance na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Wartość netto bez utruty wartości	Wartość netto z utrata wartości	Razem
dolnośląskie	81 031	14 279	95 310
kujawsko-pomorskie	919	10 044	10 963
lubelskie	15 627	4 929	20 556
lubuskie	5 574	120	5 694
łódzkie	4 294	2 606	6 900
małopolskie	148 032	14 197	162 229
mazowieckie	52 824	32 303	85 127
opolskie	6 658	32	6 690
podkarpackie	107 433	62 767	170 200
podlaskie	7 549	2 355	9 904
pomorskie	884	134	1 018
śląskie	7 734	1 256	8 990
świętokrzyskie	3 148	63	3 211
warmińsko-mazurskie	44 830	3 966	48 796
zachodnio-pomorskie	5 658	2 055	7 713
Razem	492 195	151 106	643 301

Struktura geograficzna kredytów i pożyczek udzielonych klientom z udzielonym udogodnieniem typu forbearance na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Wartość netto bez utruty wartości	Wartość netto z utrata wartości	Razem
dolnośląskie	85 243	10 217	95 460
kujawsko-pomorskie	56	26	82
lubelskie	19 644	12 492	32 136
lubuskie	3 213	108	3 321
łódzkie	4 062	2 581	6 643
małopolskie	139 195	11 600	150 795
mazowieckie	59 043	22 771	81 814
opolskie	7 253	780	8 033
podkarpackie	121 735	65 392	187 127
podlaskie	10 097	397	10 494
pomorskie	5 478	239	5 717
śląskie	18 570	1 187	19 757
świętokrzyskie	3 638	71	3 709
warmińsko-mazurskie	67 839	1 833	69 672
zachodnio-pomorskie	5 030	47	5 077
Razem	550 096	129 741	679 837

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Struktura branżowa kredytów i pożyczek udzielonych klientom z udzielonym udogodnieniem typu forbearance

Struktura branżowa kredytów i pożyczek udzielonych klientom z udzielonym udogodnieniem typu forbearance na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Wartość netto bez utrąty wartości	Wartość netto z utrąta wartości	Razem
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	12 796	4 488	17 284
Górnictwo i wydobywanie	199	0	199
Przetwórstwo przemysłowe	91 143	17 905	109 048
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	35	16 090	16 125
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	274	4	278
Budownictwo	47 499	45 901	93 400
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	30 796	27 278	58 074
Transport i gospodarka magazynowa	977	13 190	14 167
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	130 316	2 055	132 371
Informacja i komunikacja	797	50	847
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	125	1 113	1 238
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	163 356	6 382	169 738
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	17	524	541
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	0	298	298
Edukacja	3 087	0	3 087
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	1 444	965	2 409
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	122	4	126
Pozostała działalność usługowa	47	4 294	4 341
Osoby prywatne	9 165	10 565	19 730
Razem	492 195	151 106	643 301

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Struktura branżowa kredytów i pożyczek udzielonych klientom z udzielonym udogodnieniem typu forbearance na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Wartość netto bez utrąty wartości	Wartość netto z utrąą wartości	Razem
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	30 115	1 377	31 492
Górnictwo i wydobywanie	2 979	0	2 979
Przetwórstwo przemysłowe	91 488	10 571	102 059
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	185	11 209	11 394
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	0	4	4
Budownictwo	48 409	56 387	104 796
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	57 474	19 400	76 874
Transport i gospodarka magazynowa	6 184	13 619	19 803
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	135 846	6 439	142 285
Informacja i komunikacja	134	49	183
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	325	256	581
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	163 162	0	163 162
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	59	226	285
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	6	0	6
Edukacja	3 304	0	3 304
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	3 410	802	4 212
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	1 882	3	1 885
Pozostała działalność usługowa	116	9	125
Osoby prywatne	5 018	9 390	14 408
Razem	550 096	129 741	679 837

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zaangażowania z udzielonym udogodnieniem typu forbearance według typu klienta

Zaangażowania z udzielonym udogodnieniem typu forbearance według typu klienta na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Wartość netto bez utrąty wartości	Wartość netto z utrąą wartości	Razem
Klienci korporacyjni	465 901	127 678	593 579
Rolnicy	4 549	4 522	9 071
Przedsiębiorcy indywidualni	12 580	8 385	20 965
Osoby fizyczne	9 165	10 521	19 686
Razem	492 195	151 106	643 301

Zaangażowania z udzielonym udogodnieniem typu forbearance według typu klienta na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Wartość netto bez utrąty wartości	Wartość netto z utrąą wartości	Razem
Klienci korporacyjni	510 876	116 406	627 282
Rolnicy	22 173	1 377	23 550
Przedsiębiorcy indywidualni	12 029	2 568	14 597
Osoby fizyczne	5 018	9 390	14 408
Razem	550 096	129 741	679 837

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zaangażowania z udzielonym udogodnieniem typu forbearance według przeterminowania

Zaangażowania z udzielonym udogodnieniem typu forbearance według przeterminowania na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Wartość netto bez utraty wartości					Wartość netto z utratą wartości					Razem
	brak przeterminowania	do 30 dni	31 - 60 dni	61 - 90 dni	powyżej 90 dni	brak przeterminowania	do 30 dni	31 - 60 dni	61 - 90 dni	powyżej 90 dni	
Klienci korporacyjni	411 329	5 080	13 783	2 375	33 334	25 246	1 644	35	758	99 995	593 579
Rolnicy	3 861	151	6	0	531	656	328	471	176	2 891	9 071
Przedsiębiorcy indywidualni	6 270	630	316	1 415	3 949	5 117	118	1 080	846	1 224	20 965
Osoby fizyczne	4 411	1 711	288	96	2 659	3 417	379	1 264	353	5 108	19 686
Razem	425 871	7 572	14 393	3 886	40 473	34 436	2 469	2 850	2 133	109 218	643 301

Zaangażowania z udzielonym udogodnieniem typu forbearance według przeterminowania na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Wartość netto bez utraty wartości					Wartość netto z utratą wartości					Razem
	brak przeterminowania	do 30 dni	31 - 60 dni	61 - 90 dni	powyżej 90 dni	brak przeterminowania	do 30 dni	31 - 60 dni	61 - 90 dni	powyżej 90 dni	
Klienci korporacyjni	433 083	20 274	8 836	5 415	43 268	52 911	119	3 034	603	59 739	627 282
Rolnicy	4 019	10 867	7	132	7 148	780	81	127	0	389	23 550
Przedsiębiorcy indywidualni	9 245	387	70	234	2 093	1 754	9	64	1	740	14 597
Osoby fizyczne	2 590	892	0	342	1 194	1 440	798	465	585	6 102	14 408
Razem	448 937	32 420	8 913	6 123	53 703	56 885	1 007	3 690	1 189	66 970	679 837

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Struktura jakościowa portfela

Struktura jakościowa portfela na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Bez utraty wartości										Z utratą wartości			
	Nieprzeterminowane					Przeterminowane					Wartość ekspozycji	Wartość zabezpieczeń	Razem	
	Rating 1	Rating 2	Rating 3	Rating 4	Brak ratingu	Rating 1	Rating 2	Rating 3	Rating 4	Brak ratingu				
Należności od innych banków	0	0	0	0	1 055 188	0	0	0	0	0	0	0	0	1 055 188
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	3 440 341	3 353 389	0	0	285 550	55 976	14 335	3 892	267 496	85 018	653 142	298 158	8 159 139	
- klienci korporacyjni	0	3 031 719	0	0	283 883	0	10 187	0	250 678	49 041	526 852	226 776	4 152 360	
- rolnicy	471 362	0	0	0	0	23 411	0	0	4 080	7 663	37 349	21 455	543 865	
- przedsiębiorcy indywidualni	0	321 670	0	0	1 666	0	1 987	0	7 672	25 158	66 216	23 242	424 369	
- osoby fizyczne	1 296 728	0	0	0	1	32 565	2 161	3 892	5 066	3 156	22 724	26 685	1 366 293	
- instytucje rządowe i samorządowe	1 672 251	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1 672 252	
Razem	3 440 341	3 353 389	0	0	1 340 738	55 976	14 335	3 892	267 496	85 018	653 142	298 158	9 214 327	

Struktura jakościowa portfela na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Bez utraty wartości										Z utratą wartości		
	Nieprzeterminowane					Przeterminowane					Wartość ekspozycji	Wartość zabezpieczeń	Razem
	Rating 1	Rating 2	Rating 3	Rating 4	Brak ratingu	Rating 1	Rating 2	Rating 3	Rating 4	Brak ratingu			
Należności od innych banków	0	0	0	0	885 248	0	0	0	0	0	0	0	885 248
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	4 392 467	1 708 866	513	121	696 879	82 091	12 727	13 109	26 602	204 837	639 602	455 468	7 777 814
- klienci korporacyjni	1 645 333	1 424 935	459	121	680 913	15 474	7 124	0	15 312	136 543	540 874	390 248	4 467 088
- rolnicy	415 264	74 905	0	0	2 824	27 512	1 682	0	320	27 025	18 397	10 300	567 929
- przedsiębiorcy indywidualni	133 053	180 557	0	0	11 983	631	2 776	0	3 291	38 556	58 586	27 258	429 433
- osoby fizyczne	1 013 461	28 469	54	0	1 159	16 665	1 145	13 109	7 679	2 713	21 215	27 662	1 105 669
- instytucje rządowe i samorządowe	1 185 356	0	0	0	0	21 809	0	0	0	0	530	0	1 207 695
Razem	4 392 467	1 708 866	513	121	1 582 127	82 091	12 727	13 109	26 602	204 837	639 602	455 468	8 663 062

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Analiza wiekowa aktywów finansowych, które są przeterminowane, lecz w przypadku których nie nastąpiła utrata wartości

Analiza wiekowa aktywów finansowych, które są przeterminowane, lecz w przypadku których nie nastąpiła utrata wartości na dzień 31 grudnia 2017 roku

	<u>do 30 dni</u>	<u>31 - 60 dni</u>	<u>61 - 90 dni</u>	<u>powyżej 90 dni</u>	<u>Razem</u>
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	103 124	197 963	10 541	115 089	426 717
- klienci korporacyjni	31 336	184 980	4 227	89 363	309 906
- rolnicy	23 411	4 080	352	7 311	35 154
- przedsiębiorcy indywidualni	12 605	4 745	2 208	15 259	34 817
- osoby fizyczne	35 772	4 158	3 754	3 156	46 840
- instytucje rządowe i samorządowe	0	0	0	0	0
Razem	<u>103 124</u>	<u>197 963</u>	<u>10 541</u>	<u>115 089</u>	<u>426 717</u>

Analiza wiekowa aktywów finansowych, które są przeterminowane, lecz w przypadku których nie nastąpiła utrata wartości na dzień 31 grudnia 2016 roku

	<u>do 30 dni</u>	<u>31 - 60 dni</u>	<u>61 - 90 dni</u>	<u>powyżej 90 dni</u>	<u>Razem</u>
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	146 939	22 334	15 861	154 232	339 366
- klienci korporacyjni	44 771	15 762	13 068	100 852	174 453
- rolnicy	40 136	77	169	16 157	56 539
- przedsiębiorcy indywidualni	6 778	2 422	499	35 555	45 254
- osoby fizyczne	33 445	4 073	2 125	1 668	41 311
- instytucje rządowe i samorządowe	21 809	0	0	0	21 809
Razem	<u>146 939</u>	<u>22 334</u>	<u>15 861</u>	<u>154 232</u>	<u>339 366</u>

Maksymalne narażenie na ryzyko kredytowe bez uwzględnienia posiadanych zabezpieczeń

	Wartość bilansowa netto	Wartość bilansowa netto
	31.12.2017	31.12.2016
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 861 073	1 615 748
Należności od innych banków	1 055 188	885 248
Należności z tytułu leasingu finansowego	285 547	264 257
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	3 798	6 116
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	8 159 139	7 777 814
- klienci korporacyjni	4 152 360	4 467 088
- rolnicy	543 865	567 929
- przedsiębiorcy indywidualni	424 369	429 433
- osoby fizyczne	1 366 293	1 105 669
- instytucje rządowe i samorządowe	1 672 252	1 207 695
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	5 175 036	4 646 673
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	5 874 890	3 674 746
Inne aktywa	62 789	67 653
Razem ekspozycja bilansowa	22 477 460	18 938 255
Zobowiązania warunkowe udzielone	1 919 020	1 929 322
Razem ekspozycja pozabilansowa	1 919 020	1 929 322
Razem ekspozycja bilansowa i pozabilansowa	24 396 480	20 867 577

Zdaniem Grupy Kapitałowej wartość bilansowa netto najlepiej odzwierciedla maksymalne narażenie na ryzyko kredytowe.

Pomiar utraty wartości

W Grupie Kapitałowej odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości należności kredytowych tworzone są według zasad MSR/MSSF. Obiektywne przesłanki utraty wartości zostały zdefiniowane zgodnie z rekomendacjami Komitetu Bazylejskiego, według Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (MSR 39) oraz rekomendacji zewnętrznych organów nadzorczych, w szczególności norm ostrożnościowych rekomendowanych przez Komisję Nadzoru Finansowego.

Do kalkulacji i oszacowania straty z tytułu odpisów aktualizujących wykorzystywane są dwie metody:

- 1) indywidualna dla ekspozycji kredytowych indywidualnie istotnych spełniających zdefiniowane kryteria odnoszące się do wysokości zaangażowania, dla których wystąpiły zdarzenia, które rozpoznawane były jako przesłanka indywidualnej utraty wartości,
- 2) portfelową dla ekspozycji kredytowych indywidualnie nieistotnych oraz ekspozycji kredytowych indywidualnie istotnych, które nie podlegały wycenie metodą indywidualną.

Dla potrzeb oszacowania oczekiwanych przepływów pieniężnych z ekspozycji kredytowych w cyklach miesięcznych dokonywana jest kalkulacja współczynników portfelowych (PD, LGD, CCF). Pomiar utraty wartości ekspozycji kredytowych metodą indywidualną dokonywany jest co miesiąc.

Dla metody indywidualnej Grupa Kapitałowa wyodrębniła dwa scenariusze przepływów, tj. przepływy związane z odzyskami ze sprzedaży zabezpieczeń oraz przepływy związane ze spłatami klienta z innych źródeł niż zabezpieczenia (np. spłaty własne). Średnia ważona wartości bieżącej przyszłych przepływów z tych scenariuszy stanowi wartość pomniejszającą odpis.

Odwrócenie straty czyli ponowna klasyfikacja kredytu jako ekspozycja bez utraty wartości możliwa jest po wystąpieniu kryterium ustąpienia przesłanki oraz upływie określonego okresu kwarantanny, w którym przesłanka nie była identyfikowana.

55.2. Ryzyko płynności

Cele i zasady zarządzania ryzykiem finansowym w Grupie Kapitałowej

Zarządzanie ryzykiem finansowym ma na celu zapewnienie zdolności Grupy Kapitałowej do wywiązywania się z bieżących i przyszłych zobowiązań, w toku normalnej działalności lub w innych warunkach, które można przewidzieć, bez konieczności poniesienia dodatkowych kosztów, jak również ograniczanie wpływu niekorzystnych zmian parametrów rynkowych, w tym stóp procentowych, kursów walut i cen instrumentów finansowych na dochody lub kapitały Grupy Kapitałowej.

Zgodnie z rekomendacjami nadzorczymi podział zadań w zakresie zarządzania ryzykiem finansowym w Grupie Kapitałowej uwzględnia rozdzielenie funkcji podejmowania ryzyka od funkcji niezależnej jego oceny i kontroli. Zasada ta jest w Banku realizowana poprzez oddzielenie pionu ryzyka od pionów biznesowych (bezpośrednio odpowiedzialnych za prowadzenie danego rodzaju działalności rynkowej), przy czym podział ten nie oznacza zdjęcia z jednostek pionów biznesowych odpowiedzialności za podejmowane ryzyko.

Za monitorowanie i zarządzanie bieżącą płynnością złotową i walutową Banku odpowiedzialny jest Departament Skarbu. W ramach pionu ryzyka odpowiedzialność za ryzyko płynności przypisana jest do Departamentu Ryzyka Finansowego. Za zarządzanie ryzykiem płynności i ryzykiem rynkowym, w kategoriach zarządzania i kontroli limitów odpowiedzialny jest Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami oraz Zarząd Banku. Istotną rolę w procesie zarządzania ryzykiem finansowym odgrywa audyt wewnętrzny, który w sposób niezależny ocenia efektywność i skuteczność rozwiązań w zakresie identyfikacji, pomiaru i zarządzania ryzykiem, stosowanych przez jednostki pionu ryzyka.

Strukturę zarządzania ryzykiem w spółkach zależnych Grupy Kapitałowej tworzą:

- 1) Rady Nadzorcze odpowiedzialne za sprawowanie nadzoru nad systemem zarządzania ryzykiem, w tym w szczególności za zatwierdzanie strategii zarządzania ryzykiem,
- 2) Zarządy odpowiedzialne za wdrożenie i funkcjonowanie procesu zarządzania ryzykiem poprzez wprowadzanie odpowiednich regulacji, stosujących zasady zawarte w strategii zatwierdzonej przez Radę Nadzorczą danej spółki,
- 3) komórki / stanowiska dedykowane do zarządzania ryzykiem, odpowiedzialne za bieżące monitorowanie i raportowanie Zarządom ekspozycji na poszczególne rodzaje ryzyka.

W minionym roku Bank utrzymywał znaczącą skalę działalności handlowej, czego konsekwencją był obowiązek tworzenia wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka rynkowego i wymogu z tytułu ryzyka rozliczenia oraz ryzyka kredytowego kontrahenta.

Cele i zasady zarządzania ryzykiem płynności

Ryzyko płynności oznacza zagrożenie utraty zdolności do terminowego wywiązania się z bieżących i przyszłych zobowiązań, a w efekcie poniesienia dodatkowych kosztów związanych z koniecznością zaciągnięcia zobowiązań lub sprzedaży aktywów na niekorzystnych warunkach. Celem Grupy Kapitałowej w zakresie monitorowania ryzyka płynności finansowej jest zabezpieczenie adekwatnego do potrzeb poziomu płynności, realizowane poprzez utrzymywanie zrównoważonej struktury aktywów i pasywów w poszczególnych pasmach czasowych, w podziale na płynność w złotych polskich oraz w głównych walutach obcych. Zarządzanie ryzykiem płynności w Grupie Kapitałowej obejmuje zarządzanie płynnością bieżącą, średnio- i długoterminową oraz plany działania w zakresie utrzymania płynności w sytuacjach awaryjnych.

Płynność finansowa Banku jest kształtowana głównie przez środki zdeponowane przez banki spółdzielcze, po stronie aktywnej bilansu alokowane przez Departament Skarbu. Równocześnie Bank podejmuje działania służące systematycznemu wzrostowi salda i poziomu stabilności środków pozyskiwanych od klientów niebankowych, w szczególności od gospodarstw domowych i podmiotów gospodarczych. Rozwój akcji kredytowej, w tym kredytów udzielanych w konsorcjach ze zrzeszonymi bankami spółdzielczymi, w ramach przyznanych im limitów, jest bowiem ściśle uzależniony od poziomu stabilnej bazy depozytowej Banku. Ze względu na pełnioną funkcję zrzeszeniową, szczególnym obowiązkiem Banku jest zabezpieczenie środków zapewniających utrzymanie płynności przez zrzeszone banki spółdzielcze oraz wspomaganie banków

spółdzielczych w procesie osiągania wymaganych nadzorczych miar płynności. W ramach zabezpieczenia płynności członków Zrzeszenia BPS Bank wykonuje czynności, do których zalicza się w szczególności:

- 1) utrzymywanie rezerwy obowiązkowej za BS na poziomie wymaganym przez NBP,
- 2) zagospodarowywanie nadwyżek środków finansowych BS poprzez przyjmowanie depozytów,
- 3) sprzedaż zrzeszonym BS bonów pieniężnych i skarbowych papierów wartościowych zakupionych na rynku międzybankowym,
- 4) dokonywanie zasileń i przyjmowanie odprowadzeń gotówki od BS,
- 5) udzielanie BS lokat, kredytów i pożyczek, poręczeń, gwarancji bankowych, pożyczek podporządkowanych, limitów operacyjnych na międzybankowym rynku pieniężnym,
- 6) administrowanie środkami zgromadzonymi na funduszach pomocowych, których zasady tworzenia i wykorzystania określa Regulamin Finansowy Zrzeszenia.

Bank systematycznie przeprowadza analizy płynności Zrzeszenia BPS, obejmujące raportowanie podstawowych pozycji bilansowych Banku BPS S.A. i zrzeszonych banków spółdzielczych oraz szacunek poziomu nadzorczych miar płynności Zrzeszenia.

Zapisy Regulaminu Finansowego Zrzeszenia oraz Umowy Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS wprowadziły w Zrzeszeniu BPS, po raz pierwszy regulowany w dniu 29 stycznia 2016 roku, depozyt obowiązkowy, którego wysokość określono na 9% średniego stanu depozytów w czerwcu i grudniu każdego roku, od którego naliczana jest rezerwa obowiązkowa. Na dzień 31 grudnia 2017 roku łączne saldo depozytu obowiązkowego wynosiło 5,3 mld zł. Istnienie depozytu obowiązkowego oraz utrzymywanie się relatywnie wysokiego salda depozytów bieżących i terminowych zrzeszonych banków spółdzielczych stabilizowały w 2017 roku sytuację płynnościową Banku.

W związku z decyzją KNF z dnia 10 października 2016 roku Bank został zwolniony z obowiązku spełniania wymogu dla wskaźnika LCR na zasadzie indywidualnej i zobowiązany do przestrzegania wymogu na zasadzie skonsolidowanej, tj. wymogu kalkulowanego dla banków należących do Systemu Ochrony Zrzeszenia BPS (w tym również Banku BPS S.A.). Wyznaczanie wymogu na bazie skonsolidowanej prowadzone jest od 2 listopada 2016 roku. Na dzień 31 grudnia 2017 roku wskaźnik LCR za System Ochrony, tj. skalkulowany z uwzględnieniem danych Banku i 289 BS wyniósł 1,79.

W ramach systemu zarządzania ryzykiem płynności Bank prowadzi monitoring i pomiar płynności finansowej zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami, tj. w szczególności poprzez:

- 1) codzienną analizę wpływów i wypływów środków z rachunku bieżącego Banku w NBP, umożliwiającą efektywne wykorzystanie dostępnych środków (z uwzględnieniem konieczności utrzymania na wymaganym poziomie rezerwy obowiązkowej za Bank i zrzeszone banki spółdzielcze),
- 2) codzienne monitorowanie poziomu aktywów płynnych i łatwo zbywalnych papierów wartościowych oraz stopnia wykorzystania obowiązujących w tym zakresie limitów,
- 3) analizę luki płynności, z uwzględnieniem wskaźników płynności w wybranych terminach zapadalności / wymagalności,
- 4) codzienne wyliczanie nadzorczych miar płynności KNF,
- 5) codzienne wyliczanie wskaźnika LCR,
- 6) analizę wskaźników stabilności bazy depozytowej,
- 7) badanie płynności długoterminowej Banku.

Wskaźnik LCR stanowi wskaźnik pokrycia przez aktywa płynne wypływów płynności netto w warunkach skrajnych przez okres 30 dni kalendarzowych. Dla potrzeb wyznaczenia wskaźnika LCR poszczególne pozycje aktywów płynnych, wypływów i wpływów oblicza się mnożąc salda poszczególnych kategorii należności i zobowiązań przez zdefiniowany dla danej kategorii wskaźnik redukcji (haircut).

Kształtowanie się wskaźnika LCR w Banku w 2017 roku przedstawia poniższa tabela.

Miara	Maksimum	Minimum	Średnia	Wymagane wartości minimalne
LCR	0,99	0,68	0,84	0,64

Miary płynności KNF obejmują cztery wskaźniki:

- 1) M1 – luka płynności krótkoterminowej, stanowiąca różnicę pomiędzy sumą wartości podstawowej i uzupełniającej rezerwy płynności w dniu sprawozdawczym a wartością środków obcych niestabilnych,
- 2) M2 – współczynnik płynności krótkoterminowej, będący ilorazem sumy podstawowej i uzupełniającej rezerwy płynności w dniu sprawozdawczym do wartości środków obcych niestabilnych,
- 3) M3 – współczynnik pokrycia aktywów niepłynnych funduszami własnymi,
- 4) M4 – współczynnik pokrycia aktywów niepłynnych i aktywów o ograniczonej płynności funduszami własnymi i środkami obcymi niestabilnymi.

Kształtowanie się miar płynności KNF w Banku w 2017 roku przedstawia poniższa tabela.

Miara	Maksimum	Minimum	Średnia	Wymagane wartości minimalne
M1	6 272 647	2 373 822	4 258 724	0
M2	2,20	1,42	1,72	1
M3	2,60	1,71	2,26	1
M4	1,69	1,39	1,57	1

System limitów wewnętrznych Banku w zakresie ryzyka płynności obejmuje:

- 1) limity utrzymujące całościowe narażenie Banku na ryzyko płynności, w tym w szczególności:
 - a) minimalny poziom aktywów płynnych,
 - b) minimalny poziom łatwo zbywalnych papierów wartościowych,
 - c) graniczne wartości wskaźników płynności do 1 miesiąca, do 3 miesięcy oraz do 1 roku,
 - d) graniczne wartości wskaźników stabilności bazy depozytowej,
 - e) limit udziału dużych depozytów w depozytach podmiotów niebankowych.
- 2) wewnętrzne limity, ustalane w miarę potrzeb lub w wyniku wykonywania postanowień regulacji wyższego rzędu, obowiązujące w ramach poszczególnych komórek organizacyjnych Banku, ograniczające ekspozycję na ryzyko płynności w zakresie czynności operacyjnych prowadzonych przez pracowników danej komórki, takie jak np. norma ostrożnościowa w sprawie maksymalnej wartości zlecenia zakupu bonów pieniężnych na przetargu organizowanym przez NBP.
- 3) ilościowe strategiczne limity tolerancji na ryzyko płynności, tj.:
 - a) luka płynności krótkoterminowej,
 - b) stopień pokrycia aktywów o ograniczonej płynności i niepłynnych pasywami stabilnymi.

W 2017 roku na potrzeby oceny stabilności bazy depozytowej, Bank monitorował stabilność następujących kategorii zobowiązań:

- 1) depozytów terminowych banków spółdzielczych,
- 2) depozytów gospodarstw domowych,
- 3) depozytów podmiotów gospodarczych,
- 4) depozytów podmiotów sektora budżetowego,

przy czym dla kategorii wskazanych w pkt 2 – 4 osad wyznaczano w podziale na depozyty bieżące i terminowe (będące sumą depozytów terminowych, zablokowanych i z terminem wypowiedzenia oraz zobowiązań z tytułu zabezpieczeń pieniężnych), z wyłączeniem depozytów hurtowych.

W ramach systemu raportowego spółki Grupy Kapitałowej (DM Banku BPS, IT BPS, BPS Leasing, BPS Faktor, BPS Grzybowska 81, BPS Nieruchomości, BPS TFI, Doradztwo, ABC Finanse, Veni) przekazują do Banku miesięczne raporty dotyczące ekspozycji na ryzyko płynności, ryzyko stopy procentowej i ryzyko walutowe. Informacja w zakresie ryzyka płynności obejmuje raport luki płynności oraz informacje o wewnętrznych miarach wykorzystywanych do badania poziomu płynności finansowej w spółkach zależnych, takich jak:

- 1) wskaźnik bieżącej płynności, stanowiący relację majątku obrotowego do zobowiązań bieżących,
- 2) wskaźnik szybkiej płynności, określony jako relacja majątku obrotowego pomniejszonego o zapasy i krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe do zobowiązań bieżących,
- 3) analiza przepływu środków, zawierająca ocenę realnych przepływów gotówkowych z uwzględnieniem terminów pozostałych do realizacji płatności i możliwości upłynnienia aktywów.

W ramach comiesięcznej analizy dotyczącej ryzyka finansowego w działalności Banku przygotowywana jest ocena sytuacji płynnościowej Grupy Kapitałowej, z uwzględnieniem danych Banku i wyżej wymienionych spółek. Analiza prezentuje m.in. kształtowanie się dla Grupy Kapitałowej urealnionych wskaźników płynności (do 1, do 3 i do 12 miesięcy) oraz nadzorczych miar płynności M2 i M4.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Aktywa i zobowiązania finansowe Grupy Kapitałowej na dzień 31 grudnia 2017 roku według umownych terminów zapadalności i wymagalności

	Do 1 miesiąca	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesiący	Powyżej 3 miesiący do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	O nieokreślonym terminie	Razem
Aktywa							
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 936 366	0	0	0	0	0	1 936 366
Należności od innych banków	699 808	70 459	91 672	165 530	27 719	0	1 055 188
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	1 732	0	58	783	1 068	222	3 863
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	486 111	174 661	1 099 360	2 399 995	3 017 113	981 899	8 159 139
Należności z tytułu leasingu finansowego	285 547	0	0	0	0	0	285 547
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	2 694 116	44 789	33 692	927 711	1 362 810	436 739	5 499 857
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	34 802	0	0	930 483	4 909 605	0	5 874 890
Pozostałe aktywa	52 391	900	3 158	1 197	0	850 782	908 428
Razem aktywa	6 190 873	290 809	1 227 940	4 425 699	9 318 315	2 269 642	23 723 278
Zobowiązania							
Zobowiązania wobec Banku Centralnego i innych banków	17 252 018	892 009	493 890	12 357	22	0	18 650 296
Zobowiązania wobec klientów	2 369 542	150 790	77 991	3 861	5 056	0	2 607 240
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	4 986	303 824	406 501	211 304	201 238	0	1 127 853
Pozostałe zobowiązania	390 433	1 057	2 765	915	54	93 836	489 060
Razem zobowiązania	20 016 979	1 347 680	981 147	228 437	206 370	93 836	22 874 449
Kapitał własny	0	0	0	0	0	848 829	848 829
Razem zobowiązania i kapitał własny	20 016 979	1 347 680	981 147	228 437	206 370	942 665	23 723 278
Luka	-13 826 106	-1 056 871	246 793	4 197 262	9 111 945	1 326 977	0
Pozycje pozabilansowe							
Zobowiązania pozabilansowe udzielone	1 024 534	563 622	243 568	85 796	2 916	0	1 920 436
Zobowiązania pozabilansowe otrzymane	100 484	0	0	0	0	0	100 484
Pozabilansowe instrumenty finansowe	273	-9 848	13	-50 055	4 870	0	-54 747
Razem pozycje pozabilansowe	-923 777	-573 470	-243 555	-135 851	1 954	0	-1 874 699
Luka razem	-14 749 883	-1 630 341	3 238	4 061 411	9 113 899	1 326 977	-1 874 699
Luka skumulowana	-14 749 883	-16 380 224	-16 376 986	-12 315 575	-3 201 676	-1 874 699	

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Aktywa i zobowiązania finansowe Grupy Kapitałowej na dzień 31 grudnia 2016 roku według umownych terminów zapadalności i wymagalności

	Do 1 miesiąca	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	Powyżej 3 miesiący do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	O nieokreślonym terminie	Razem
Aktywa							
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 697 998	0	0	0	0	0	1 697 998
Należności od innych banków	642 643	82 025	29 309	109 923	21 348	0	885 248
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	1 510	10	5	2 817	1 001	815	6 158
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	517 662	244 354	946 894	2 098 874	2 576 578	1 393 452	7 777 814
Należności z tytułu leasingu finansowego	48 263	0	0	96 685	119 309	0	264 257
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	685 029	31 166	115 940	1 861 928	1 834 260	429 428	4 957 751
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	100 772	0	0	2 364 568	1 209 406	0	3 674 746
Pozostałe aktywa	6 330	0	0	0	0	889 311	895 641
Razem aktywa	3 700 207	357 555	1 092 148	6 534 795	5 761 902	2 713 006	20 159 613
Zobowiązania							
Zobowiązania wobec Banku Centralnego i innych banków	14 343 624	954 063	394 827	11 258	110	0	15 703 882
Zobowiązania wobec klientów	2 255 772	142 798	88 304	7 296	10 091	0	2 504 261
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	206 572	203 502	1 201	179 954	332 504	0	923 733
Pozostałe zobowiązania	227 227	6 153	7 571	5 447	12 582	0	258 980
Razem zobowiązania	17 033 195	1 306 516	491 903	203 955	355 287	0	19 390 856
Kapitał własny	0	0	0	0	0	768 757	768 757
Razem zobowiązania i kapitał własny	17 033 195	1 306 516	491 903	203 955	355 287	768 757	20 159 613
Luka	-13 332 988	-948 961	600 245	6 330 840	5 406 615	1 944 249	0
Pozycje pozabilansowe							
Zobowiązania pozabilansowe udzielone	1 114 782	455 420	288 414	71 347	906	0	1 930 869
Zobowiązania pozabilansowe otrzymane	82 785	0	0	0	0	0	82 785
Pozabilansowe instrumenty finansowe	-339 875	588 484	92 191	41 840	0	0	382 640
Razem pozycje pozabilansowe	-1 371 872	133 064	-196 223	-29 507	-906	0	-1 465 444
Luka razem	-14 704 860	-815 897	404 022	6 301 333	5 405 709	1 944 249	-1 465 444
Luka skumulowana	-14 704 860	-15 520 757	-15 116 735	-8 815 402	-3 409 693	-1 465 444	

55.3. Ryzyko rynkowe

Podstawowym celem zarządzania ryzykiem rynkowym jest ograniczanie negatywnego wpływu zmiany rynkowych stóp procentowych, kursów walutowych, cen instrumentów dłużnych, akcji lub towarów oraz wszelkich parametrów zmienności tych stóp, kursów i cen, na sytuację finansową Grupy Kapitałowej, przy równoczesnym utrzymaniu atrakcyjności i konkurencyjności oferty dla klientów. Najważniejsze ryzyko rynkowe występujące w działalności Grupy Kapitałowej stanowi ryzyko stopy procentowej.

W procesie monitorowania ryzyka rynkowego Grupa Kapitałowa stosuje:

- 1) modele wartości zagrożonej VAR,
- 2) analizę wrażliwości BPV,
- 3) analizę scenariuszy, tzw. testy warunków skrajnych.

Ze względu na specyfikę poszczególnych pozycji bilansowych i pozabilansowych, siłę i rodzaj zależności pomiędzy zmianami ich cen, Bank dla potrzeb szacowania VAR wyróżnia następujące portfele:

- 1) portfel instrumentów stopy procentowej, składający się z dłużnych papierów wartościowych, instrumentów pochodnych na stopę procentową i lokat udzielonych na rynku międzybankowym o terminie zapadalności powyżej 1 miesiąca,
- 2) portfel handlowy instrumentów stopy procentowej,
- 3) portfel pozycji walutowych,
- 4) portfel zagregowany dla pozycji i instrumentów wskazanych w pkt 1 i pkt 3,

Dla celów szacowania zmienności pozycji generujących ryzyko w modelu VAR przyjmuje się następujące czynniki ryzyka:

- 1) dla pozycji w instrumentach stopy procentowej – czynniki dyskontowe wybranych węzłów krzywych zerokuponowych,
- 2) dla pozycji walutowych – kurs średni ogłaszany przez NBP,
- 3) dla portfela akcji i instrumentów pochodnych – kurs zamknięcia dla poszczególnych walorów.

Bank wykorzystuje model VAR, uwzględniając ograniczenia wynikające ze stosowania metody VAR, tj.:

- 1) VAR jest miarą na dany moment w czasie, odzwierciedlającą pozycje na konkretny moment, które nie muszą odzwierciedlać ryzyka pozycji Banku w innym terminie,
- 2) VAR jest metodą szacunku statystycznego, w związku z czym nie jest wykluczone, że w pewnym okresie wystąpi większa liczba dni, w których straty przekroczą obliczoną wartość VAR, niż wskazywana przez poziom istotności,
- 3) chociaż oczekuje się, że straty nie przekroczą obliczonej wartości VAR w np. 99% przypadków, w pozostałym 1% przypadków straty mogą być znacznie większe, niż obliczona wartość VAR.

Dla potrzeb kontroli ryzyka Grupa Kapitałowa przeprowadza testy warunków skrajnych, polegające na dokonywaniu serii symulacji wpływu niekorzystnych rynkowych czynników ryzyka na wynik zrealizowany oraz na poziom VAR. Testy skrajnych warunków przeprowadzane są dla składu portfela z każdego dnia roboczego testowanego miesiąca. Wpływ skrajnych warunków na wynik na portfelu oceniany jest poprzez szacowanie maksymalnych hipotetycznych strat na podstawie historycznych zmian stóp zwrotu. Wpływ skrajnych warunków na poziom VAR szacuje się przy założeniu, że:

- 1) odchylenia standardowe przyjmują największe notowane wartości z okresu, z którego dostępne są dane historyczne w bazie danych,
- 2) współczynniki korelacji poszczególnych pozycji generujących ryzyko w portfelu są skrajnie niekorzystne, co oznacza, że przyjmują wartości 1 lub -1, w zależności od tego, czy dana pozycja jest, odpowiednio, długa lub krótka.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

W poniższej tabeli przedstawiono wyniki stress testów VAR za grudzień 2017 roku dla portfela instrumentów stopy procentowej, tj.:

- 1) VAR_{SH} – dla portfela instrumentów stopy procentowej w księdze handlowej,
- 2) VAR_{RSP} – dla portfela instrumentów stopy procentowej ogółem.

	VAR _{SH}	VAR _{RSP}
stress test dla pozycji o max VAR w ciągu 1 dnia roboczego	4 153,9	15 753,9
stress test dla pozycji o max VAR w ciągu 5 dni roboczych	9 288,4	35 226,8

Dla modelu VAR walutowego wyniki stress testów za grudzień 2017 roku kształtowały się następująco:

	VAR _{RW}
stress test dla pozycji o max VAR w ciągu 1 dnia roboczego	221,5
stress test dla pozycji o max VAR w ciągu 5 dni roboczych	495,3

Wynik stress testu przeprowadzonego dla portfela instrumentów stopy procentowej wskazuje, że w skrajnie niekorzystnych warunkach rynkowych, utrzymanie portfela skutkowałoby w ciągu 1 dnia roboczego stratą stanowiącą 1,70% funduszy własnych Banku na dzień 31 grudnia 2017 roku. Z kolei potencjalna dzienna strata z tytułu utrzymywania pozycji walutowej stanowiła 0,02% funduszy własnych Banku.

System limitów Banku w zakresie ryzyka stopy procentowej obejmuje:

- 1) w zakresie księgi bankowej:
 - a) limity dopuszczalnej zmiany wartości wyniku odsetkowego w okresie najbliższych 12 miesięcy z tytułu ryzyka terminów przeszacowania i ryzyka bazowego,
 - b) limit maksymalnej wartości względnej współczynnika luki,
 - c) limity z tytułu ryzyka opcji klienta,
- 2) w zakresie portfela instrumentów finansowych:
 - a) limity wartości zagrożonej (VAR) dla poszczególnych portfeli,
 - b) limity BPV (wartość punktu bazowego, ang. basis point value – miara ryzyka wyrażająca zmianę wartości rynkowej instrumentu, powodująca zmianę rentowności do wykupu o 1 pb) dla poszczególnych portfeli i subportfeli,
 - c) limit duration (średni okres trwania) instrumentów finansowych w portfelach dostępnym do sprzedaży oraz handlowym.

Wysokość limitów BPV dla poszczególnych portfeli oraz ich wykorzystanie przedstawia tabela:

	31.12.2017		31.12.2016	
	limit	wykorzystanie	limit	wykorzystanie
Portfel subinwestycyjny	240	33,47%	240	39,07%
Portfel handlowy	60	21,38%	60	0,02%

W ramach analiz wrażliwości Banku na ryzyko stopy procentowej prowadzone są badania profilu ryzyka dla 4 jego kategorii, tj. ryzyka terminów przeszacowania, ryzyka bazowego, ryzyka opcji klienta i ryzyka krzywej dochodowości. Pomiar narażenia Banku na ryzyko dokonywany jest w oparciu o analizy luki niedopasowania aktywnych i pasywnych pozycji bilansowych i pozabilansowych, z uwzględnieniem ich podziału według terminów przeszacowania, rodzaju stawek bazowych i waluty. Z punktu widzenia udziału w wyniku

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

odsetkowym Banku i jego funduszach własnych za najistotniejsze w działalności Banku należy uznać ryzyko terminów przeszacowania i ryzyko bazowe.

Dla potrzeb kontroli ekspozycji na ryzyko walutowe Bank monitoruje poziom maksymalnej otwartej pozycji walutowej na koniec dnia oraz limit pozycji intraday.

Wysokość limitów pozycji walutowej oraz ich wykorzystanie przedstawia tabela:

	31.12.2017		31.12.2016	
	limit	wykorzystanie	limit	wykorzystanie
Całkowita pozycja walutowa na koniec dnia	18 483 zł	12,72%	17 073 zł	10,19%
Pozycja intraday	15 000 EUR	15,68%	15 000 EUR	10,03%

Do limitów ograniczających poziom narażenia Banku na ryzyko walutowe, a wynikających z obowiązujących w Banku procedur wewnętrznych i wprowadzonych uchwałami Zarządu Banku, zalicza się również:

- 1) limit wartości zagrożonej (VAR),
- 2) limity zaangażowania Banku wobec banków zagranicznych,
- 3) limity dla krajów.

Informację dotyczącą kształtowania się limitów VAR dla poszczególnych portfeli oraz stopnia ich wykorzystania przedstawia poniższa tabela.

	31.12.2017		31.12.2016	
	limit	wykorzystanie	limit	wykorzystanie
Portfel instrumentów stopy procentowej	6 025	3,49%	5 549	16,61%
Subportfel handlowy (portfel instrumentów stopy procentowej w portfelu handlowym)	904	15,52%	823	0,26%
Portfel pozycji walutowych	210	4,78%	210	2,69%

W ramach comiesięcznej analizy dotyczącej ryzyka finansowego w działalności Banku prezentowane jest kształtowanie się dla Grupy Kapitałowej następujących wskaźników:

- 1) względny współczynnik luki stopy procentowej,
- 2) zmiana wyniku odsetkowego dla spadku stóp procentowych o 50 pb.

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Aktywa i zobowiązania oraz pozycje pozabilansowe sklasyfikowane na dzień 31 grudnia 2017 roku według umownych dat zmiany oprocentowania

	Do 1 miesiąca	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesiący	Powyżej 3 miesiący do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Aktywa						
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 092 145	0	0	0	0	1 092 145
Należności od innych banków	579 649	56 769	0	0	0	636 418
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	6 454 312	802 012	16 177	19 288	2 202	7 293 991
Należności z tytułu leasingu finansowego	0	0	0	0	0	0
Papiery wartościowe o stałym oprocentowaniu i dyskontowe	2 723 080	0	90 000	0	50 000	2 863 080
papiery wartościowe o zmiennym oprocentowaniu	5 617 914	135 300	3 035 735	0	0	8 788 949
Inne aktywa	0	0	0	0	0	0
Razem aktywa	16 467 100	994 081	3 141 912	19 288	52 202	20 674 583
Zobowiązania						
Zobowiązania wobec Banku Centralnego i innych banków	17 137 231	895 727	481 170	0	0	18 514 128
Zobowiązania wobec klientów	1 839 167	142 122	66 264	675	1 223	2 049 451
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	180 000	387 991	444 599	0	0	1 012 590
Pozostałe zobowiązania	0	0	0	0	0	0
Razem zobowiązania	19 156 398	1 425 840	992 033	675	1 223	21 576 169
Luka	-2 689 298	-431 759	2 149 879	18 613	50 979	-901 586
Pozycje pozabilansowe						
Należności pozabilansowe z tytułu instrumentów pochodnych	5 000	50 000	125 000	25 000	1 125	206 125
Zobowiązania pozabilansowe z tytułu instrumentów pochodnych	26 125	0	100 000	75 000	5 000	206 125
Luka razem	-2 710 423	-381 759	2 174 879	-31 387	47 104	-901 586
Luka skumulowana	-901 586	1 808 837	2 190 596	15 717	47 104	

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Aktywa i zobowiązania oraz pozycje pozabilansowe sklasyfikowane na dzień 31 grudnia 2016 roku według umownych dat zmiany oprocentowania

	Do 1 miesiąca	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesiący	Powyżej 3 miesiący do 1 roku	Powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Aktywa						
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 585 151	4 052	6 758	0	0	1 595 961
Należności od innych banków	458 092	96 551	5 843	0	0	560 486
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	6 758 955	456 967	17 193	28 795	3 672	7 265 582
Należności z tytułu leasingu finansowego	0	0	8 528	0	0	8 528
Papiery wartościowe o stałym oprocentowaniu i dyskontowe	690 280	0	0	198 500	50 000	938 780
papiery wartościowe o zmiennym oprocentowaniu	6 892 965	148 844	630 985	3	0	7 672 797
Inne aktywa	161 549	69	5 431	2 549	0	169 598
Razem aktywa	16 546 992	706 483	674 738	229 847	53 672	18 211 732
Zobowiązania						
Zobowiązania wobec Banku Centralnego i innych banków	14 041 389	972 234	375 080	1 000	0	15 389 703
Zobowiązania wobec klientów	1 851 076	130 100	73 018	358	935	2 055 487
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	380 000	371 891	160 699	0	0	912 590
Pozostałe zobowiązania	2 385	287	1 996	51	0	4 719
Razem zobowiązania	16 274 850	1 474 512	610 793	1 409	935	18 362 499
Luka	272 142	-768 029	63 945	228 438	52 737	-150 767
Pozycje pozabilansowe						
Należności pozabilansowe z tytułu instrumentów pochodnych	0	125 000	0	25 000	0	150 000
Zobowiązania pozabilansowe z tytułu instrumentów pochodnych	25 000	100 000	0	25 000	0	150 000
Luka razem	247 142	-743 029	63 945	228 438	52 737	-150 767
Luka skumulowana	-150 767	-397 909	345 120	281 175	52 737	

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zaangażowanie walutowe w podziale na poszczególne rodzaje aktywów, zobowiązań i zobowiązań na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Waluta						Razem
	PLN	EUR		USD		Pozostałe waluty	
		w przeliczeniu na PLN	w walucie	w przeliczeniu na PLN	w walucie	w przeliczeniu na PLN	
Aktywa							
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 149 906	778 780	186 717	4 593	1 319	3 087	1 936 366
Należności od innych banków	525 350	9 642	2 312	383 073	110 037	137 123	1 055 188
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	3 863	0	0	0	0	0	3 863
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	7 637 608	508 244	121 855	13 287	3 816	0	8 159 139
Należności z tytułu leasingu finansowego	285 547	0	0	0	0	0	285 547
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	5 466 079	147	35	33 631	9 661	0	5 499 857
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	5 874 890	0	0	0	0	0	5 874 890
Pozostałe aktywa	908 120	197	47	111	32	0	908 428
Razem aktywa	21 851 363	1 297 010	310 966	434 695	124 865	140 210	23 723 278
Zobowiązania							
Zobowiązania wobec Banku Centralnego i innych banków	17 050 162	1 090 474	261 448	429 626	123 410	80 034	18 650 296
Zobowiązania wobec klientów	2 381 952	157 053	37 655	59 022	16 954	9 213	2 607 240
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	1 127 853	0	0	0	0	0	1 127 853
Pozostałe zobowiązania	488 977	76	18	7	2	0	489 060
Razem zobowiązania	21 048 944	1 247 603	299 121	488 655	140 366	89 247	22 874 449
Kapitał własny	848 829	0	0	0	0	0	848 829
Razem zobowiązania i kapitał własny	21 897 773	1 247 603	299 121	488 655	140 366	89 247	23 723 278
Pozycje pozabilansowe							
Zobowiązania pozabilansowe udzielone	1 904 093	11 386	2 729	4 957	1 424	0	1 920 436
Zobowiązania pozabilansowe otrzymane	85 046	6 063	1 454	9 375	2 693	0	100 484
Pozabilansowe instrumenty finansowe	1 803 400	93 720	22 470	54 222	15 575	49 926	2 001 268
Razem pozycje pozabilansowe	3 792 539	111 169	26 653	68 554	19 692	49 926	4 022 188

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

Zaangażowanie walutowe w podziale na poszczególne rodzaje aktywów, zobowiązań i zobowiązań na dzień 31 grudnia 2016 roku

	Waluta						Razem
	PLN	EUR		USD		Pozostałe waluty	
		w przeliczeniu na PLN	w walucie	w przeliczeniu na PLN	w walucie	w przeliczeniu na PLN	
Aktywa							
Kasa, środki w Banku Centralnym	1 662 300	25 970	5 870	5 631	1 347	4 097	1 697 998
Należności od innych banków	623 579	70 714	15 984	141 538	33 866	49 417	885 248
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	6 158	0	0	0	0	0	6 158
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	7 154 736	604 511	136 643	18 567	4 443	0	7 777 814
Należności z tytułu leasingu finansowego	264 257	0	0	0	0	0	264 257
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	4 929 968	156	35	27 627	6 610	0	4 957 751
Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności	3 674 746	0	0	0	0	0	3 674 746
Pozostałe aktywa	895 320	138	31	183	44	0	895 641
Razem aktywa	19 211 064	701 489	158 563	193 546	46 310	53 514	20 159 613
Zobowiązania							
Zobowiązania wobec Banku Centralnego i innych banków	14 812 864	686 218	155 112	161 682	38 686	43 118	15 703 882
Zobowiązania wobec klientów	2 329 683	131 092	29 631	35 074	8 391	8 412	2 504 261
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	923 733	0	0	0	0	0	923 733
Pozostałe zobowiązania	258 770	208	48	2	0	0	258 980
Razem zobowiązania	18 325 050	817 518	184 791	196 758	47 077	51 530	19 390 856
Kapitał własny	768 757	0	0	0	0	0	768 757
Razem zobowiązania i kapitał własny	19 093 807	817 518	184 791	196 758	47 077	51 530	20 159 613
Pozycje pozabilansowe							
Zobowiązania pozabilansowe udzielone	1 915 395	15 474	3 498	0	0	0	1 930 869
Zobowiązania pozabilansowe otrzymane	72 490	4 573	1 034	4 179	1 000	1 543	82 785
Pozabilansowe instrumenty finansowe	638 586	183 385	41 452	37 888	9 066	837	860 696
Razem pozycje pozabilansowe	2 626 471	203 432	45 984	42 067	10 066	2 380	2 874 350

55.4. Ryzyko operacyjne

Definicja ryzyka operacyjnego

Ryzyko operacyjne w Grupie Kapitałowej definiuje się jako ryzyko wystąpienia strat wynikających z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi i systemów technicznych lub ze zdarzeń zewnętrznych, obejmujące również ryzyko prawne.

Organizacja systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym

System zarządzania ryzykiem operacyjnym wdrożono według postanowień:

- 1) Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 6 marca 2017 roku w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej, polityki wynagrodzeń oraz szczegółowego sposobu szacowania kapitału wewnętrznego w bankach, z późn. zm.,
- 2) Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych,
- 3) Rekomendacji M dotyczącej zarządzania ryzykiem operacyjnym w bankach, stanowiącej załącznik do uchwały Nr 8/2013 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 8 stycznia 2013 roku,
- 4) Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku - Prawo bankowe (tekst jednolity: Dz. U. z 2017 roku, poz. 1876).

Funkcjonowanie systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym w Grupie Kapitałowej odbywa się na podstawie:

- 1) Strategii zarządzania ryzykiem Grupy Kapitałowej Banku BPS S.A.,
- 2) Polityki zarządzania ryzykiem operacyjnym w Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.,
- 3) Instrukcji „Zasady współpracy podmiotów Grupy Kapitałowej Banku BPS S.A. w zakresie sprawozdawczości”.

Celem zarządzania ryzykiem operacyjnym jest optymalizacja efektywności operacyjnej poprzez obniżenie strat operacyjnych, racjonalizację kosztów, jak również zwiększenie szybkości oraz adekwatności reakcji na zdarzenia wewnętrzne i zewnętrzne.

Do najistotniejszych zadań w procesie zarządzania ryzykiem operacyjnym we wszystkich pomiotach Grupy Kapitałowej należą – w przypadku:

- 1) Rady Nadzorczej – sprawowanie nadzoru nad kontrolą systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym, zatwierdzanie dokumentów strategicznych w obszarze zarządzania ryzykiem operacyjnym oraz struktury organizacyjnej funkcjonującej w celu zarządzania tym rodzajem ryzyka,
- 2) Zarządu - nadzorowanie opracowania, wprowadzenia i aktualizacji procedur w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym, zorganizowanie, wdrożenie i funkcjonowanie właściwego procesu zarządzania ryzykiem operacyjnym, wprowadzenie struktury organizacyjnej w obszarze zarządzania tym rodzajem ryzyka,
- 3) stanowisk dedykowanych do zarządzania ryzykiem – bieżące zarządzanie ryzykiem operacyjnym poprzez ewidencję zdarzeń operacyjnych, monitorowanie i raportowanie Zarządowi oraz Radzie Nadzorczej na temat poziomu ryzyka operacyjnego, podejmowanie działań zmierzających do ograniczenia liczby i skali występujących zagrożeń,
- 4) pozostałych pracowników Grupy Kapitałowej – identyfikowanie zdarzeń z tytułu ryzyka operacyjnego i bieżące informowanie o wystąpieniu tych zdarzeń, mitygacja ryzyka operacyjnego.

Proces zarządzania ryzykiem operacyjnym obejmuje identyfikację, pomiar, limitowanie, monitorowanie, raportowanie oraz redukovanie tego ryzyka.

Ryzyko operacyjne w Grupie Kapitałowej jest identyfikowane ex post poprzez ewidencję zdarzeń operacyjnych oraz ex ante poprzez samoocenę ryzyka operacyjnego i kontroli oraz analizy scenariuszowe.

Ryzyko operacyjne ex ante jest identyfikowane w celu zapobiegania powstawaniu nieakceptowanego poziomu ryzyka operacyjnego w procesach realizowanych przez Grupę Kapitałową.

Poziom rzeczywistego ryzyka operacyjnego jest mierzony za pomocą wskaźników KRI (Kluczowe Wskaźniki Ryzyka), przy czym ich definicje są opracowywane w oparciu o obserwacje zmian profilu ryzyka operacyjnego w poszczególnych spółkach Grupy Kapitałowej. Określone zostały limity wartości dla wskaźników KRI.

System raportowania przez podmioty Grupy Kapitałowej do Banku na temat poziomu ryzyka operacyjnego obejmuje:

- 1) bieżący raport o stratach nadzwyczajnych,
- 2) kwartalny raport o zdarzeniach operacyjnych w ujęciu ilościowym i wartościowym oraz o stratach nadzwyczajnych,
- 3) kwartalny raport na temat wskaźników KRI,
- 4) raport z przeprowadzonych analiz scenariuszowych.

Grupa Kapitałowa stosuje następujące metody ograniczania ryzyka operacyjnego oraz łagodzenia skutków realizacji tego ryzyka:

- 1) odpowiednie zdefiniowanie procesów, produktów, systemów i procedur,
- 2) mechanizmy kontrolne, m.in. procedury, podział obowiązków, autoryzacja, kontrola dostępu, kontrola fizyczna, szkolenia,
- 3) modyfikowanie procesów w aspekcie redukcji ryzyka operacyjnego do poziomu akceptowalnego,
- 4) wyeliminowanie procesów, produktów, systemów, które generują ryzyko,
- 5) zabezpieczenia fizyczne,
- 6) zabezpieczenia finansowe,
- 7) plany awaryjne.

Proces zarządzania ryzykiem operacyjnym w Grupie Kapitałowej jest wspierany przez system, który służy do ewidencji zdarzeń operacyjnych, jak również do przeprowadzania procesu samooceny ryzyka operacyjnego i kontroli oraz analiz scenariuszowych.

Bank oblicza skonsolidowany wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka operacyjnego metodą wskaźnika bazowego (BIA) zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych.

56. Zarządzanie kapitałem

W roku 2017 funkcjonowanie systemu zarządzania kapitałem w Grupie Kapitałowej opierało się na poniższych regulacjach zewnętrznych:

- 1) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych,
- 2) Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 roku o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym,
- 3) Ustawa Prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 roku (z późn. zm.),
- 4) Uchwała KNF Nr 258/2011 z dnia 4 października 2011 roku w sprawie szczegółowych zasad funkcjonowania systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej oraz szczegółowych warunków szacowania przez banki kapitału wewnętrznego i dokonywania przeglądów procesu szacowania i utrzymywania kapitału wewnętrznego oraz zasad ustalania polityki zmiennych składników wynagrodzeń osób zajmujących stanowiska kierownicze w banku (do dnia 1 maja 2017 r.),
- 5) Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 6 marca 2017 roku w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej, polityki wynagrodzeń oraz szczegółowego sposobu szacowania kapitału wewnętrznego w bankach (od dnia 1 maja 2017 r.).

W Grupie Kapitałowej istnieje udokumentowany proces zarządzania kapitałem i monitorowania kapitału, funkcjonujący na podstawie „Instrukcji funkcjonowania procesu oceny adekwatności poziomu kapitału

wewnętrznego (ICAAP) w Banku BPS S.A.” oraz „Polityki zarządzania kapitałem w Banku BPS S.A.”, jak również instrukcji „Organizacja procesu zarządzania ryzykiem w Grupie Kapitałowej Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.”. Odpowiedzialność za zarządzanie kapitałem ponosi Zarząd Banku, wspierany przez Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami. Polityka zarządzania kapitałem oraz Instrukcja funkcjonowania procesu ICAAP, zatwierdzone są przez Radę Nadzorczą Banku. Zasady wyznaczania kapitału wewnętrznego podlegają przeglądowi nie rzadziej niż raz w roku.

Celem zarządzania kapitałem jest:

- 1) utrzymanie funduszy własnych na poziomie zgodnym z przepisami prawa, a także zabezpieczającym zidentyfikowane ryzyka istotne, występujące w działalności Grupy Kapitałowej,
- 2) sukcesywne zwiększanie poziomu funduszy własnych w celu umożliwienia dalszego rozwoju działalności i wzmocnienia pozycji na polskim rynku usług bankowych,
- 3) utrzymywanie kapitału na poziomie, który pozwoli na zapewnienie optymalnej obsługi zrzeszonych banków spółdzielczych,
- 4) efektywne wykorzystanie istniejącego kapitału między innymi poprzez stałe monitorowanie poziomu jego wykorzystania, które umożliwi optymalizowanie działalności w kierunku rozwoju produktów o oczekiwanym poziomie absorpcji kapitału.

Polityka zarządzania kapitałem

Polityka zarządzania kapitałem określa przede wszystkim zasady zarządzania kapitałem w sytuacjach normalnych i awaryjnych, preferowaną strukturę funduszy własnych oraz długoterminowe cele kapitałowe. Za merytoryczne przygotowanie polityki zarządzania kapitałem odpowiedzialny jest Departament Planowania i Analiz. Zarząd Banku odpowiada za skuteczność systemu zarządzania kapitałem i ryzykiem, a Rada Nadzorcza Banku ostatecznie zatwierdza proces oceny adekwatności kapitałowej. Polityka podlega corocznemu przeglądowi w celu dostosowania jej do przepisów zewnętrznych oraz zmian profilu ryzyka, a także zmian w otoczeniu gospodarczym.

Proces oceny adekwatności kapitałowej

Adekwatność kapitałowa oznacza spełnienie wymagań regulacyjnych w zakresie wymogów kapitałowych oraz kapitału wewnętrznego.

Proces zarządzania kapitałem i monitorowania kapitału został opisany w ramach wewnętrznej procedury ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process). Instrukcja ICAAP zawiera wytyczne dotyczące zasad oceny istotności ryzyk oraz metody wyznaczania kapitału wewnętrznego na pokrycie ryzyka. Celem oceny adekwatności kapitału jest zapewnienie utrzymywania kapitału w wysokości dostosowanej do profilu ryzyka. Grupa Kapitałowa dostosowuje wielkość funduszy własnych do poziomu i rodzaju ryzyka na jaki jest narażona oraz do charakteru, skali i złożoności prowadzonej działalności.

Zarządzanie adekwatnością kapitałową obejmuje pomiar, monitorowanie, raportowanie, limitowanie i kontrolę adekwatności kapitałowej, efektywną alokację kapitału oraz procedury awaryjne.

Fundusze własne dla potrzeb adekwatności kapitałowej

Fundusze własne dla potrzeb wyliczania adekwatności kapitałowej wyliczane są w oparciu o postanowienia Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych oraz Ustawę z dnia 5 sierpnia 2015 roku o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym.

Fundusze własne Grupy Kapitałowej stanowią sumę kapitału Tier I i kapitału Tier II. W skład kapitału Tier I wchodzi kapitał podstawowy Tier I. Grupa Kapitałowa nie posiada kapitału dodatkowego Tier I.

W skład kapitału podstawowego Tier I wchodzi:

- 1) instrumenty kapitałowe,

**Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej
Banku Polskiej Spółdzielczości S.A.
za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku**

(w tys. zł)

- 2) agio emisyjne związane z instrumentami kapitałowymi,
- 3) zyski zatrzymane,
- 4) skumulowane inne całkowite dochody,
- 5) kapitał rezerwowy;
- 6) fundusze ogólnego ryzyka bankowego.

Kapitał podstawowy Tier I korygowany jest o:

- 1) korekty w kapitale podstawowym Tier I z tytułu filtrów ostrożnościowych,
- 2) wartości niematerialne wycenione według wartości bilansowej,
- 3) aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oparte na przyszłej rentowności i wynikające z różnic przejściowych,
- 4) inne korekty w okresie przejściowym w kapitale podstawowym Tier I.

W skład kapitału Tier II wchodzi:

- 1) zobowiązania podporządkowane.

Struktura funduszy własnych Grupy Kapitałowej

	31.12.2017	31.12.2016
Kapitał Tier I	648 949	537 675
Kapitał podstawowy Tier I	648 949	537 675
Instrumenty kapitałowe kwalifikujące się jako kapitał podstawowy Tier I	668 703	600 218
Zyski zatrzymane	-89 068	-38 675
Inne całkowite dochody	18 202	-47 488
Kapitał rezerwowy	120 647	88 897
Fundusze ogólnego ryzyka bankowego	24 491	24 500
Korekty w okresie przejściowym z tytułu instrumentów w kapitale podstawowym Tier I podlegających zasadzie praw nabytych	0	14 030
Korekty w kapitale podstawowym Tier I z tytułu filtrów ostrożnościowych	-4 550	-4 446
Wartości niematerialne	-56 215	-63 864
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oparte na przyszłej rentowności i wynikające z różnic przejściowych	-32 243	-33 646
Wartość pozycji określonych w art. 48 przekraczająca limit 17,65%	0	0
Inne korekty w okresie przejściowym w kapitale podstawowym Tier I	-1 018	-1 851
Kapitał dodatkowy Tier I	0	0
Kapitał Tier II	215 154	353 608
Instrumenty kapitałowe i pożyczki podporządkowane kwalifikujące się jako kapitał Tier II	215 154	353 608
Inne korekty w okresie przejściowym w kapitale Tier II	0	0
Fundusze własne	864 103	891 283

Łączna kwota ekspozycji na ryzyko oraz wskaźniki kapitałowe

W zakresie ryzyka kredytowego na potrzeby sprawozdawcze roku 2017 Grupa Kapitałowa stosuje metodę standardową (SA), obejmującą wykorzystanie parametrów regulacyjnych wskazanych w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych. W zakresie ryzyka operacyjnego Grupa Kapitałowa wykorzystuje metodę wskaźnika bazowego BIA (Basic Indicator Approach). W obszarze ryzyka

rynkowego oraz ryzyka z tytułu korekty wyceny kredytowej Grupa Kapitałowa wykorzystuje metody standardowe w zgodzie z wymogami regulacyjnymi określonymi w wyżej wymienionym Rozporządzeniu.

Ekspozycja na ryzyko i wskaźniki kapitałowe

	<u>31.12.2017</u>	<u>31.12.2016</u>
Łączna kwota ekspozycji na ryzyko	9 344 874	8 648 873
Kwota ekspozycji na ryzyko w odniesieniu do ryzyka kredytowego	8 352 369	7 721 285
Kwota ekspozycji na ryzyko z tytułu ryzyka operacyjnego	957 417	917 117
Kwota ekspozycji na ryzyko z tytułu ryzyka rynkowego	26 602	9 736
Kwota ekspozycji na ryzyko z tytułu korekty wyceny kredytowej	8 486	735
Współczynnik kapitału podstawowego Tier I	6,9%	6,2%
Współczynnik kapitału Tier I	6,9%	6,2%
Łączny współczynnik kapitałowy	9,2%	10,3%

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa utrzymywała fundusze własne na poziomie 864.103 tys. zł.

Łączny współczynnik kapitałowy Grupy Kapitałowej wyniósł 9,2%, a współczynniki kapitału podstawowego Tier I oraz kapitału Tier I ukształtowały się na poziomie 6,9%. Grupa Kapitałowa spełniła wymogi w zakresie funduszy własnych określone w art. 92 ust. 1 Rozporządzenia 575/2013 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych.

Informacja dotycząca adekwatności kapitałowej

W okresie listopad-grudzień 2015 roku w Banku miała miejsce inspekcja problemowa prowadzona przez pracowników Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego w zakresie ryzyka płynności oraz adekwatności kapitałowej. W trakcie inspekcji wskazano, że Bank powinien wyłączyć z kapitałów Tier II obligacje podporządkowane serii BPS1122 o wartości 85.200 tys. zł, których warunki emisji zostały ocenione jako niezgodne z wymogami określonymi w art. 63 lit. h) Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 (CRR) z dnia 26 czerwca 2013 roku. W celu rozstrzygnięcia tej kwestii, Bank w dniu 5 lutego 2016 roku oraz ponownie w dniu 29 grudnia 2016 roku przesłał do Europejskiego Nadzoru Bankowego pytanie w sprawie spełniania przez obligacje serii BPS1122 warunków określonych w art. 63 lit. h) Rozporządzenia CRR. W lipcu 2017 roku na stronie internetowej Europejskiego Nadzoru Bankowego zamieszczona została niekorzystna dla Banku interpretacja w tym zakresie. Z uwagi na fakt, iż udzielone przez EBA wyjaśnienia nie miały charakteru wiążącego, Bank wystosował do KNF pismo z prośbą o zajęcie ostatecznego stanowiska w przedmiotowej sprawie. W dniu 28 listopada 2017 roku Zarząd Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. podjął decyzję o wyłączeniu z funduszy własnych środków pochodzących z emisji obligacji serii BPS1122 i od dnia 30 listopada 2017 roku nie były one zaliczane do kapitałów Tier II Banku.

Kapitał wewnętrzny

Grupa Kapitałowa wyznacza kapitał wewnętrzny zgodnie z Uchwałą Nr 258/2011 KNF z dnia 4 października 2011 roku (do dnia 1 maja 2017 r.) oraz Rozporządzeniem Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 6 marca 2017 roku w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej, polityki wynagrodzeń oraz szczegółowego sposobu szacowania kapitału wewnętrznego w bankach (od dnia 1 maja 2017 r.), w oparciu o wewnętrzną Instrukcję funkcjonowania procesu oceny adekwatności poziomu kapitału wewnętrznego (ICAAP). Kapitał wewnętrzny to szacowana kwota kapitału, niezbędna do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności Grupy Kapitałowej oraz wpływu zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka.

W procesie oceny istotności wpływu poszczególnych rodzajów ryzyka na działalność Grupy Kapitałowej oceniane są następujące rodzaje ryzyka: ryzyko kredytowe, ryzyko stopy procentowej, ryzyko operacyjne, ryzyko koncentracji zaangażowań, ryzyko walutowe, ryzyko rynkowe instrumentów finansowych w księdze handlowej, ryzyko z tytułu korekty wyceny kredytowej (CVA), ryzyko płynności, ryzyko inwestycji kapitałowych, ryzyko cyklu gospodarczego, ryzyko kapitałowe, ryzyko strategiczne, ryzyko utraty reputacji,

ryzyko modeli, ryzyko transferowe i kraju, ryzyko rezydualne, ryzyko prawne, ryzyko braku zgodności, ryzyko wyniku finansowego oraz ryzyko nadmiernej dźwigni.

Dla ryzyk ocenionych jako istotne wyznaczony zostaje kapitał wewnętrzny. Wielkość kapitału wewnętrznego Grupy Kapitałowej obliczana jest jako suma wszystkich skwantyfikowanych w jednostkach pieniężnych rodzajów ryzyka.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał wewnętrzny alokowany został na następujące rodzaje ryzyka: kredytowe, operacyjne, rynkowe, stopy procentowej, wyniku finansowego oraz braku zgodności. Łączna kwota kapitału wewnętrznego oszacowana została na poziomie 831.305 tys. zł, a relacja kapitału wewnętrznego do funduszy własnych wyniosła 96,2%.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa spełniła wymóg w zakresie funduszy własnych określonych w art. 128 ust. 1 pkt 2 Ustawy Prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 roku (z późn. zm.), tj. w zakresie utrzymywania sumy funduszy własnych na poziomie nie niższym niż kapitał wewnętrzny.

Podpisy

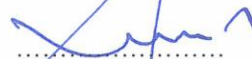
Zdzisław Kupczyk

Prezes Zarządu

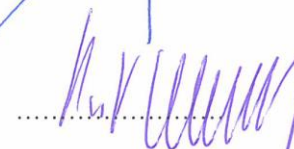
Artur Adamczyk

Wiceprezes Zarządu

Piotr Konieczka

Wiceprezes Zarządu

Dariusz Olkiewicz

Wiceprezes Zarządu

Anna Zawada

Główny Księgowy Banku

Warszawa, dnia 28 maja 2018 roku

Niniejsze sprawozdanie zawiera 153 kolejno ponumerowanych stron.